

ÖZET

Çalışmada çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatının özellikleri, çocuk kitaplarında olması gereken nitelikler ve ülkemizde çocuk edebiyatının ilk olarak ortaya çıktığı Tanzimat dönemi ve Meşrutiyet dönemi özelliklerine yer verilmiştir. Ayrıca çocuk edebiyatının ülkemizdeki tarihsel gelişimi ve bu tarihsel gelişimde yer alan diğer edebiyatçılarımız da anılmıştır

Bu çalışma Türkiye'deki çocuk edebiyatının gelişim sürecini anlatmak için ve bu süreçte yer alan edebiyatçılarımız ve eğitimcimizle ilgili var olan çalışmaların yetersizliğinden dolayı bu alandaki boşluğu doldurmak amacı ile yapılmıştır. Çalışmamızın konusu olan Siraceddin Hasırcıoğlu da bu eğitimcilerimizden biri olup Türk eğitim sistemine kattıklarıyla, çocuk edebiyatı alanında hem kendi verdiği eserlerle hem de Türk edebiyatına kazandırdığı çeviri eserlerle eğitim ve çocuk edebiyatı tarihimizde incelenmeye layık bir kişidir.

Ülkemizde yeni yeni oturmaya başlayan çocuk edebiyatı geleneğinden bahsedebilmek için önce bu geleneğin oluşması için emek vermiş insanları bilmek gerekir. Bundan dolayı çocuk edebiyatının ülkemizde gelişimine katkıda bulunmuş diğer edebiyatçılarımızın da eserleriyle birlikte adları anılmıştır.

Siraceddin Hasırcıoğlu ile ilgili bu çalışmada onun hayatının yanı sıra, edebi kişiliği, eğitimcilik görevleri, çocuk edebiyatına kazandırdığı kendisine ait eserlerle, çeviri eserlerinden fabllar, makaleler ve dünya çocuk edebiyatından çeviri eserleri yer almaktadır.

Siraceddin'in çeviri eserlerini basan ve yayınlayan İbrahim Hilmi Çığırca'nın çevirilerle ilgili yazdığı övgü dolu düşünceler de yer verilerek çocuk edebiyatının gelişmesine katkılarından dolayı saygıyla anılmıştır.

Siraceddin'in eserleri Osmanlıca'dan çevrilerek günümüz Türkçesiyle çalışmada kullanılmıştır. Dergilerde yer alan makaleleri yorumlanmıştır. Eğitim görüşleri ve dönemindeki eğitimle ilgili aksaklıklara ilişkin düşüncelerine yer verilerek eğitim anlayışındaki ileri görüşlülüğü ortaya çıkartılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise Siraceddin'in eğitim ve çocuk edebiyatı yönünden değeri vurgulanarak, Siraceddin'in eğitim tarihi ve çocuk edebiyatı açısından önemi belirtilerek önerilerde bulunulmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

In this work, drama for children and the characteristics of children's drama, the quality that must exist in children's books and political reforms period in which children's literature first appeared and the characteristics of Constitutional Period took place. In addition, the historical progress of children's literature in our country and the other men of letters who took part in this historical progress are mentioned.

The aim of this work is to tell the progress of children's literature in Turkey and to fill the gap because of insufficiency of the studies which were done about our men of letters and educators. The subject of this study Siraceddin Hasırcıoğlu is one of those educators, who added a lot to Turkish educational system, caused Turkish literature gain with both his own written works and his translations in education and in the history of education and children's literature, deserves to be studied.

In order to talk about the tradition of children's literature which has placed right recently in our country, firstly the people who worked hard to have this tradition come into existence, have to be known. Because of this, other men of letters who had supplements in progress of children's literature in our country are mentioned with their written works.

In this work related Siraceddin Hasırcıoğlu, beside his life, his literary personality, his duties as an educator, his own written works which were gifted to children's literature, his translations: fables, articles and the literature of the children on the earth are placed.

İbrahim Hilmi ığıraan, who printed and published Siraceddin's translation works, wrote his thoughts of praise and those are placed and mentioned with respect because of his supplements in progress of children's literature.

Siraceddin's written works are translated from Ottoman Turkish to current Turkish and are used in this work. His articles which were printed in the magazines are interpreted.

By placing his thoughts of education and relating the lamenesses of education in his period, his foresees of educational understanding are brought to light.

In the final part of this study Siraceddin's value regarding education and children's literature is stressed and Siraceddin's importance in history of education and children's literature are determined and tried to make suggestions.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖN SÖZ.....	xi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç.....	12
1.3. Araştırmanın Önemi.....	12
1.4. Sayıtlar.....	13
1.5. Sınırlılıklar.....	14

BÖLÜM II

2. YÖNTEM.....	15
2.1. Araştırma Modeli.....	15
2.2. Evren ve Örneklem.....	15
2.3. Veri Toplama.....	15
2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	16

BÖLÜM III

3. BULGULAR ve YORUM.....	17
3.1. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Hayatı ve Eserleri.....	17

3.1.1. Hayatı.....	17
3.1.1.1. Biz Nasıl Yetiştik?.....	20
3.1.1.2. İlkokul Hayatı.....	21
3.1.1.3. Ortaokul Hayatı.....	23
3.1.1.4. Lise Hayatı.....	29
3.1.1.5. Meydan Dayağı.....	32
3.1.1.6. Tıp ve Askeriye Hayatı.....	36
3.1.2. Kişiliği ve Edebi Mevkii.....	46
3.1.2.1. Siraceddin'in Şiirleri.....	53
3.1.2.1.1. Acemi Bülbül.....	54
3.1.2.1.2. Boğa İle Kurbağa.....	55
3.1.2.1.3. Deve.....	55
3.1.2.1.4. Hafızkütüp Fare!.....	56
3.1.2.1.5. Hırsızla Annesi.....	58
3.1.2.1.6. Ölümün Baş Vekili.....	59
3.1.2.1.7. Serçe.....	60
3.1.2.1.8. Şeyhimle Ben.....	60
3.1.2.1.9. Tamah.....	60
3.1.2.1.10.Üç Bahçıvan.....	61
3.1.2.1.11.Yalancı Kahraman.....	61
3.1.3. Siraceddin'in Şiirlerinde Biçim ve Ölçü.....	62
3.1.4. Siraceddin'in Şiirlerindeki Konular ve Anafikirler.....	67
3.1.5. Siraceddin'in Eserlerinde Dil ve Üslup.....	73
3.1.6. Dünya Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış.....	79
3.1.7. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Eserleri.....	81
3.1.7.1. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Osmanlıca Basılmış Eserler.....	81
3.1.7.2. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Çeviri Eserleri.....	82
3.2. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Eğitimciliği.....	85
3.2.1. Siraceddin'in Eserlerinde Eğitim.....	86
3.2.1.1. Kıraat Dersleri-Program-Birinci Sınıf.....	88
3.2.1.2. KıraatDersleri-Program-İkinci Sınıf.....	88
3.2.1.3. Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-Birinci Sınıf.....	89

3.2.1.4. Fihrist.....	89
3.2.1.5. Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-İkinci Sınıf.....	90
3.2.1.6. Fihrist.....	90
3.2.1.7. Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-Üçüncü Sınıf	92
3.2.1.8. Fihrist.....	92
3.2.1.9. Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-Dördüncü Sınıf.....	93
3.2.1.10.Fihrist.....	94
3.2.1.11.Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-Beşinci Sınıf.....	95
3.2.1.12.Fihrist.....	95
3.2.2. Siraceddin'in Kıraat Kitaplarından Örnekler.....	97
3.2.2.1. Allah Taksimi, Kul Taksimi.....	97
3.2.2.2. Akılsızın Peynirleri.....	98
3.2.2.3. Asker Olacaksın.....	98
3.2.2.4. Bahar.....	99
3.2.2.5. Bayram.....	99
3.2.2.6. Bora İle Güneş.....	100
3.2.2.7. Bozuk Kalem.....	102
3.2.2.8. Çimentepe'de.....	102
3.2.2.9. Demir Tencere İle Toprak Tencere.....	103
3.2.2.10.Helva Döğücünün Hık Deyicisi.....	104
3.2.2.11.Hürriyet.....	105
3.2.2.12.İki Hırsız.....	105
3.2.2.13.Kavga Bizim Yorgana İmiş.....	106
3.2.2.14.Köpekle Dilenci.....	107
3.2.2.15.Kumkale Siperlerinde.....	107
3.2.2.16.Maymunla Efendisi.....	108
3.2.2.17.Maymunla Kedi.....	109
3.2.2.18.Maymunla Sihirbaz Feneri.....	110
3.2.2.19.Monolog.....	111
3.2.2.20. Nermin'in Yemeği.....	113
3.2.2.21.Nermin'le Serçesi.....	113
3.2.2.22.Salıncağım.....	114

3.2.2.23.Sazla Meşe.....	114
3.2.2.24.Sebdülbahir Karşısında.....	115
3.2.2.25.Sütünemiz.....	117
3.2.3. Siraceddin'in "Çocuklarıma Hikayeler" Adlı Eserinin I. Bölümünden Örnekler.....	117
3.2.3.1. Behlül'ün Muhtesipliği.....	117
3.2.3.2. Büyükannenin Masalı.....	119
3.2.3.3. Dervişin Sözü.....	120
3.2.3.4. Devenin Uktesi.....	121
3.2.3.5. Keklikler Şahit Olunuz.....	121
3.2.3.6. Kölenin İntikamı.....	123
3.2.3.7. Köylünün Cevabı.....	124
3.2.3.8. Para Parayı Çeker.....	125
3.2.3.9. Paşa İle Sepetçi.....	126
3.2.3.10.Zenginin Yardımı.....	127
3.2.4. Siraceddin'in "Çocuklarıma Hikayeler" Adlı Eserinin III. Bölümünden Örnekler	128
3.2.4.1 Akbabalarla Güvercinler.....	128
3.2.4.2. Altın Yumurtlayan Tavuk.....	129
3.2.4.3. Aslan Postuna Bürünen Merkep.....	129
3.2.4.4. Aslanla Avcı Eşek.....	130
3.2.4.5. Balıkçıl Kuşu.....	131
3.2.4.6. Bir Ayı İle İki Arkadaş.....	132
3.2.4.7. Bu Kadar Tavuğa Bir Horoz Lazım Değil mi?.....	133
3.2.4.8. Canbazla Terazî.....	134
3.2.4.9. Esterin Nesebi.....	135
3.2.4.10.Eşekle Çoban.....	136
3.2.4.11.Fincancı Katırlarını Ürkütme.....	137
3.2.4.12.Geyikten İntikam Almak İsteyen Beygir.....	138
3.2.4.13.Güneşle Kurbağa.....	139
3.2.4.14.Hocanın Leyleği.....	140
3.2.4.15.İhtiyarla Merkebi.....	140

3.2.4.16. İki Boğa, Bir Kurbağa.....	141
3.2.4.17. İki Horoz.....	142
3.2.4.18. İpe Un Sermişler.....	143
3.2.4.19. Kazan Doğurdu.....	144
3.2.4.20. Köpekle Kedi.....	144
3.2.4.21. Kuyruğu Kesik Tilki.....	145
3.2.4.22. Oturduğun Dalı Kesme Düşersin!.....	146
3.2.4.23. Saksaganla İspinoz.....	147
3.2.4.24. Tilkiyle Kedi.....	147
3.2.4.25. Ye Kürküm Ye!.....	149
3.3. Siraceddin Hasircioğlu'nun Makalelerinin, Şiirlerinin ve Eğitim Görüşlerinin Yayımlandığı Dergiler.....	150
3.3.1. Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası.....	151
3.3.2. Muallimler Mecmuası.....	152
3.3.2.1. Nümayiş.....	153
3.3.3. Yeni Nesil.....	155
3.3.4. Terbiye Mecmuası.....	155
3.3.4.1. Tabiiyyat Tedrisatı.....	156
3.4. Siraceddin Hasircioğlu'nun Çeviri Eserleri.....	169
3.4.1. Siraceddin Hasircioğlu'nun Çeviri Makaleleri.....	169
3.4.1.1. Hülya ve Hayat.....	170
3.4.1.2. Mükafatu Merasim.....	182
3.4.1.3. Terbiyenin Gayeleri.....	190
3.4.2. Siraceddin Hasircioğlu'nun Dünya Çocuk Edebiyatından Çevirileri.....	193
3.4.2.1. Kolomba.....	194
3.4.2.1.1. Eserin Tarihi.....	194
3.4.2.1.2. Üslûp.....	195
3.4.2.2. Taras Bulba.....	196
3.4.2.3. David Copperfield.....	198
3.4.2.3.1. Derste.....	199
3.4.2.4. Manon Lesko.....	200
3.4.2.4.1. Guy de Maupassan'ın Yazdığı Mukaddime.....	201

3.4.2.4.2. Çığırçağan'ın Manon Lescaut Hakkında Görüşleri.....	205
3.4.2.4.3. Çığırçağan'dan Bir Hatıra.....	208
3.4.3. Siraceddin'in Çeviri Fablları.....	208
3.4.3.1. Eşek, Maymun ve Köstebek.....	210
3.4.3.2. Siraceddin'in "Çocuklarıma Hikayeler" Adlı Eserinin II. Bölümünden Fabl Örnekleri.....	211
3.4.3.2.1. Dağ Doğurdu.....	212
3.4.3.2.2. Fare, Kedi, Horoz.....	212
3.4.3.2.3. İnsana Mağlup Olan Aslan.....	214
3.4.3.2.4. Kocamış Aslan.....	214
3.4.3.2.5. Sarafla Kunderacı.....	215
3.4.3.2.6. Tilki, Kurt, Beygir.....	217
3.4.3.2.7. Yapma Bebeğin Kalbi.....	218
3.4.3.2.8. Yolcu Arabası, Kara Sinek.....	218

BÖLÜM IV

4. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	220
4.1. Sonuç.....	220
4.2. Öneriler.....	224
KAYNAKÇA.....	225

EKLER

1. Siraceddin HASIRCIOĞLU-Resim
2. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Te'lif ve Tercüme Azalığına Tayini- Belge
3. Kolay Kıraat-Çocuk Kitabı 2. Sınıf-Kapak
4. Kolay Kıraat-Çocuk Kitabı 3. Sınıf-Kapak
5. Nermin'in Yemeği-1. Sınıf Kolay Kıraat Kitabı-Siraceddin-Şiir
6. Sütinimiz-2.Sınıf Kolay Kıraat Kitabı-Siraceddin-Şiir
7. Deve-3. Sınıf Kolay Kıraat Kitabı-Siraceddin-Şiir
8. Maymunla Efendisi-4.Sınıf Kolay Kıraat Kitabı-Siraceddin-Şiir
9. Üç Bahçivan-Muallimler Mecmuası-Siraceddin-Şiir

ÖN SÖZ

İnsanlar duygularını ifade ederken günlük konuşmalarından farklı olarak daha etkileyici bir dil kullanırlar. Bunun içinde ince bir söyleyiş tarzı yakalamaya çalışırlar. Bunu yaparken de edebiyattan faydalanırlar. Edebiyat ince ve etkili söyleyişle dilin günlük kullanımından ayrılır. Bu inceliği anlamının sadece yetişkin insanlara özgü olduğu düşünülüp gerek Avrupa'da gerek Türkiye'de edebiyat sadece yetişkinler için yapılırken insanlık tarihinde meydana gelen gelişmelerin eğitime ve edebiyata yansması sonucu çocuklara verilen önem de artmaya başlamış ve bunun sonucunda da çocuk edebiyatı doğmuştur.

Her eser yazıldığı dönemden etkilenir. Bizdeki çocuk edebiyatı da Tanzimat'ın ilanıyla ülkemize gelen özgürlükçü ortamdan etkilenmiştir. Özellikle Meşrutiyetle birlikte daha da gelişmiştir. Fakat bu gelişme kendi eserlerimizden çok dünya çocuk edebiyatı klasiklerinin dilimize çevrilmesiyle olmuştur.

Çocuklarla yetişkinler arasında var olan bilişsel seviyelerdeki farklılık anlamayı ve yorumlamayı da etkilediği için çocuk edebiyatında çocuğun bilişsel seviyesine, onun duygusal yaşamına uygun farklı bir yol izlenmesi gerekir. Bunu gerçekleştirebilmek için de çocuk edebiyatı yazarının bir çocuğun sahip olduğu merak duygusunu kaybetmemiş olması gerekir.

Bütün düşüncelerin ifade aracı olan dil ve dilin kullandığı edebiyat çocuk edebiyatı olunca yazarın daha dikkatli olması gerekmektedir. Çünkü çocuğu yeni yoğrulmuş bir hamur, edebiyatçıyı da ona şekil vererek pişirecek bir fırıncı olarak düşünürsek burada çocuk edebiyatçısına düşen sorumluluğu daha iyi anlayabiliriz.

Bu çevirileri yapanlardan biri olan öğretmen Siraceddin Bey de bu sorumluluğunun farkında olan bir eğitimcimizdir. Eserlerinde, dönemin şartlarında olması gereken insan tiplerine yer vermiştir. Bu insanların yetiştirilmesi için gerekli olan eğitimin nasıl olması gerektiğini belirterek geleneksel öğretim yöntemlerine

karşı çıkarak eğitimin merkezine çocuğu almış ve çocuğun daha kalıcı ve etkili öğrenebilmesi için önerilerde bulunmuştur.

Siraceddin'in eserleri hem edebi açıdan hem de eğitim açısından incelenmeye değer bulunmuş olmasında eğitimle ilgili fikirleri ve çocuk edebiyatına kattığı eserleri etkili olmuştur.

Bu çalışmayla önemli bir eğitimcimiz ve edebiyatçımız olan Siraceddin Hasırcıoğlu'nun eğitimciliği ve edebi kişiliği ortaya çıkartılmaya çalışılmış, bunun için de kendi eserleriyle birlikte çeviri eserleri de taranarak, Siraceddin Hasırcıoğlu ile ilgili bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma, Türk çocuk edebiyatı ve eğitim tarihimize bir katkı sağlayacağı düşünöldüğü için yapılmış ve bu amaçla hazırlanmıştır.

Bu tez çalışmasında önerileriyle bana rehberlik yapan danışman hocam Yar. Doç. Dr. Aziz KILINÇ'a, verdiği fikirlerle bana yol gösteren sayın Prof. Dr. Yahya AKYÜZ'e ve bu tezin araştırma evresinden yazılmasına kadar geçen sürede bana verdikleri manevi destekten ve yardımlarından dolayı anneme, babama, kardeşime ve yardımcı olan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Çanakkale, 2006

Mehmet AYDIN

ABSTRACT

In this work, drama for children and the characteristics of children's drama, the quality that must exist in children's books and political reforms period in which children's literature first appeared and the characteristics of Constitutional Period took place. In addition, the historical progress of children's literature in our country and the other men of letters who took part in this historical progress are mentioned.

The aim of this work is to tell the progress of children's literature in Turkey and to fill the gap because of insufficiency of the studies which were done about our men of letters and educators. The subject of this study Siraceddin Hasırcıoğlu is one of those educators, who added a lot to Turkish educational system, caused Turkish literature gain with both his own written works and his translations in education and in the history of education and children's literature, deserves to be studied.

In order to talk about the tradition of children's literature which has placed right recently in our country, firstly the people who worked hard to have this tradition come into existence, have to be known. Because of this, other men of letters who had supplements in progress of children's literature in our country are mentioned with their written works.

In this work related Siraceddin Hasırcıoğlu, beside his life, his literary personality, his duties as an educator, his own written works which were gifted to children's literature, his translations: fables, articles and the literature of the children on the earth are placed.

İbrahim Hilmi ığıraan, who printed and published Siraceddin's translation works, wrote his thoughts of praise and those are placed and mentioned with respect because of his supplements in progress of children's literature.

Siraceddin's written works are translated from Ottoman Turkish to current Turkish and are used in this work. His articles which were printed in the magazines are interpreted.

By placing his thoughts of education and relating the lamenesses of education in his period, his foresees of educational understanding are brought to light.

In the final part of this study Siraceddin's value regarding education and children's literature is stressed and Siraceddin's importance in history of education and children's literature are determined and tried to make suggestions.

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Siraceddin Hasircioğlu'nun eğitim görüşleriyle birlikte, çocuk edebiyatındaki yeri de inceleneceğinden öncelikle çocuk edebiyatı nedir sorusunun cevabını vermek gerekir. Ayrıca çocuk edebiyatının Türk edebiyatında ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı sorusu da çocuk edebiyatının günümüz çocuk edebiyatındaki yerini doğru tespit edebilmemiz açısından önemlidir.

Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu edebiyattır. Üç yüzyıllık bir dönem içinde oluşan yazılı gelenek edebi, estetik ve biçim yönünden oluşum halindedir.

“Çocuklar için edebiyat düşüncesi ise daha yenidir. Yüzyılımızın başından bu yana okuru öncelikle çocuk olan edebiyat gündeme gelmeye başladı. Çocuklar için edebiyat yaklaşımı ise, çocuğa göre edebiyat yapılması yönünde yenilikçi bakış açısını belirler” (Şirin 2000:9).

Çocuk edebiyatının edebiyat içerisinde ayrı bir dal olarak alınıp alınmamasıyla ilgili günümüze dek tartışmalar süregelmiştir. Çocuklar için ayrıca bir edebiyat gerekli midir değil midir tartışmasından ziyade çocuğun kendi dünyasına uygun eserlerin varlığı önemlidir.

Çocuk psikolojisi, çocuğun yetişkinden çok ayrı bir dünyası olduğunu ortaya koymuş durumdadır. Çehov, büyükler ve çocuklar için ayrı ilaçlar var mı; dozlar

değişir yalnızca, diyordu. Bu görüş o dönemde çocuğun bütün dünyada “küçük adam” olarak görünmesinin bir sonucuydu. Ama zamanla bu değişerek çocuğun ayrı bir dünyasının olduğu her zaman merakla dünyayı keşfetmeye çalıştığı ve bu dünyayı keşfederken de bu keşfettiklerini kendi hayal dünyasındaki potaya attığı ve hepsini birleştirerek yeni bir sentez yarattığının keşfedilmesiyle çocuk edebiyatı başlamış oldu.

Anatole France, küçüklerin kendileri için zoraki yazılmış eserlerden zevk almadıklarını; yavan, yalın, kat şeylerin çocuğu doymaktan uzak olduğunu şu satırlarıyla belirtmiştir:

“Önce, şöyle bir soruyla karşılaşıyoruz: Çocuklara sırf kendileri için yazılmış kitapları vermeyi mi yeğlemeliyiz?.. Bu soruya, deneyler yeterli karşılığı vermektedir. Şu nokta dikkati çekmektedir ki, çocuklar çoğu zaman kendileri için özel bir şekilde yazılmış kitaplara karşı aşırı bir tiksinti duymaktadır. Bu tiksinti, kolaylıkla açıklanabilir. Daha ilk sayfalarda çocuklar, yazardan kendi dünyalarına girmesini değil de kendilerini, kendi dünyasına götürmesini beklerler. Yazarın bu aykırı tutumundan dolayıdır ki insan ruhunun her yaşta susuzluğunu duyduğu o yeniliği, o bilinmezin tadını bulamazlar (kendileri için yazılmış kitaplarda).

Geçek bir dehayı, çocuklar çok iyi anlar. Kız ve erkek çocuklarının en beğendikleri yapıtlar, bölümleri birbirlerine kusursuz bir uyumla bağlanmış, büyük yaratışlarla dolu, geçek bir üslupla yazılmış, anlamlı yapıtlardır”(Gökşen 1972:6).

Demiray’a göre de çocuk edebiyatının tanımı ve önemi değişmemektedir. Demiray’ın, çocuk edebiyatının tanımı ve gerekliliğiyle ilgili görüşleri şöyledir”(Demiray 1967:16):

“Çocuğun okumayı öğrenmesinde ve şahsiyet kazanmasında büyük tesiri görülen serbest okuma materyaline karşı duyulan ihtiyaç, gittikçe artan bir tempo ile çocuk yayımları yapılmasına yol açmıştır. Bugün, eğitim ve öğretim meselelerine büyük bir ümitle bağlanan memleketlerde ders kitaplarından başka, çocuklar için yapılan yayınlar önemli bir yekün tutar. Bu yayımlar, tamamiyle çocukları eğlendirmek gayesiyle yazılmış çeşitli konularda kitaplar, dergiler, gazetelerdir. Bunlardan başka büyükler için yazılmış olup da çocukların zevkle okudukları eserler de vardır.

Bütün bu gayretler, çocuğun ruhi gelişimini sağlamak, okuduğunu kolayca anlamak ve dili güvenle kullanmasını sağlayarak, ona edebiyat zevkini tattırmak amacını gütmektedir. Çocuklar için yazılan her eserle, ne yazık ki bu amacı sağlamak mümkün değildir. Zevk verenler ancak edebi bir değer taşıyan eserlerdir. Şu halde çocuk edebiyatı nedir? Çeşitli düşüncelerin çocuklara göre ve sanatla ifadelendirildiği veya büyükler için yazıldıkları halde çocukların da anlayarak, zevk alarak okudukları eserlerin hepsi çocuk edebiyatını teşkil etmektedir”(Demiray 1967:16).

Çocuğun hem zihinsel hem de dilsel gelişimi için çocuğun hayal dünyasını geliştirecek bir desteğe ihtiyacı vardır. Bu noktada çocuğun hem hayal dünyasının hem de dilinin gelişmesi için edebiyata ihtiyacı vardır. Çocuk edebiyat aracılığıyla kendi hayal dünyasının sınırları dışına çıkarak kendini kendi çabası ve potansiyeli dışında daha da geliştirecek farklı dünyalarla tanışır. Bunu yaparken de hem okuma hem de dinleme alışkanlığı kazanarak mevcut kelime hazinesini geliştirir ve anadilinin inceliklerini de böylece öğrenmiş olur.

Okтай’a göre çocuğa sunulacak edebiyat ürünlerinin nitelikleri şunlar olmalıdır(Şirin 2000:176):

1. “Konular ilgi çekici olmalıdır.
 2. Çocuğun rahatça anlayabileceği seviyede, ancak düzgün bir ifade ile yazılmalıdır. İyi bir çocuk kitabı çocuğa iyi bir dil modeli sunmalıdır.
 3. Çocukça değil, çocuk için olmalıdır. Başka bir deyişle, çocuk için yazılacak kitaplar da en az yetişkinler için olanlar kadar edebi yönden güçlü, estetik olarak güzeli çağrıştıracak şekilde yazılmalıdır.
 4. Ancak, çocuğun geleceğe ilişkin idealleri yönünden roman veya hikaye kahramanları da etkili olabilir. Bazen, okunan masaldaki kahramanın yerine kendisini koyan çocuk, bazen de masala kendi hayal dünyasından yeni kahramanlar, yeni olaylar ekleyerek onu zenginleştirir.
- Bu açıdan çocuk için seçilecek eserlerdeki kahramanların olumlu özelliklerinin öne çıkarılması, iyi davranışların ödüllendirilmesi şeklindeki motifler çocuğun doğru toplumsal değer yargılarını geliştirmek açısından yararlı olabilir” (Şirin 2000:176).

Gönen’e göre de çocuk edebiyatının hedefleri şunlar olmalıdır (Şirin 2000:43-44):

1. “Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını (güven duygusu, başarıma ve başarılı olma, bir gruba kabul edilme, sevme ve sevilme, öğrenme, oyun ve değişiklik, estetik duygusu).

2. Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak.
 3. Çocuğun dil gelişimine özen göstermek.
 4. Çocuğun algısal gelişimine yardımcı olmak.
 5. Sosyal-duygusal gelişimi göz önünde bulundurmak.
 6. Zihinsel gelişimi desteklemek.
 7. Çocuğa ilk kitap sevgisini aşılacak, ilk edebi ve estetik değerleri vermek.
 8. Olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamak.
 9. Çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirmek.
 10. Çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmak.
 11. Çocukta dinleme yeteneğini geliştirmek.
 12. Kitabın bilgi ve eğlence kaynağı olduğunu öğretmek.
 13. “İyi kitap” kavramını verilen uygun örneklerle kazandırmak.
 14. Çocuk kitabı türlerini (hikaye, roman, masal, fabl, biyografi, fen kitabı, şiir, resimli kitap, çizgi roman) iyi örneklerle çocuğa tanıtmak.
 15. Çocukların resimlendirilme ve fiziksel özellikler yönünden iyi örneklerle tanışmalarını sağlamak.
 16. Çocuklara çeşitli konu ve kavramları yansıtan kitaplar sunmak.
 17. İki yaştan itibaren her yaş grubuna uygun içerik, resimlendirilme ve fiziksel özelliklerdeki yayınları tanıtmak.
- Bu özelliklere sahip olan çocuk kitapları çocuğa hem yardımcı olacak, hem de çocukta okuma ilgi ve alışkanlığının gelişmesini sağlayacaktır” (Şirin 2000:43-44).

Ülkemizde çocuk edebiyatının geçmişi ise pek eskiye dayanmamaktadır. Çocuk edebiyatı ülkemizde tekerlemeler, bilmeceler, masallar, efsaneler ve destanlar gibi sözlü ürünlerde kendini göstermiş, bilinçli bir şekilde çocuk edebiyatı olarak değerlendireceğimiz yazılı eserler ancak Tanzimat’tan sonra ortaya konmaya başlanmıştır.

“Çocuklara hitap eden, hatta çocuk edebiyatımızın başlangıcı sayabileceğimiz eserlerden birinin bir alfabe, ötekinin de bir çocuk gazetesi olduğunu söyleyebiliriz: Kayserili Doktor Rüştü tarafından 1859 da yazılan, ilk Türk alfabesi olarak kabul edilen Nuhbetül Eftal (Çocukların En seçkini) adlı eserin sonunda çocuklar için yazılmış bir takım hikayeler, fabl çevirileri bulunmaktadır. Bunlardan birkaçının adı: Kabak ile Köylünün Hikayesi, Deryaya Giden Balığın Hikayesi, Karınca ile Ağustos Böceğinin Hikayesi... Bir bölümü konuşmalı olan bu hikayecikler, gülünç ve ibretli konulardır. Çocuk edebiyatımızın gerçek eserlerinden sayabileceğimiz çocuk gazetesi, 1869’da çıkarılan Mümeyyiz’dir. Her sayısı başka başka renkte kağıda basılan Mümeyyiz çok açık olan diliyle, bilmeceleriyle, tefrikalarıyla zamanına göre örnek bir çocuk yayınıdır” (Gökşen 1972:11).

“Şinasi (1826-1869), Recaizade M. Ekrem (1847-1914), Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), ve Muallim Naci (1850-1893) gibi o dönemin ünlü yazar ve şairlerinin Fransızca’dan çevirdikleri bir takım kısa manzumeler ile kendilerinin yazdıkları fabl türünden bazı şiirler çocuk edebiyatımızın ilk önemli ürünleri arasında yer alır.

Dünya çocuk klasiklerinin sayıca az da olsa dilimize çevrilmesi hareketinin bu dönemde başladığı görülür. Çevirisi yapılan eserlere örnek olarak şunları sayabiliriz: “Tercüme-i Hikaye-i Robinson” (Daniel Defoe, 1864), “Gulliver’in Seyahatnamesi” (Jonathan Swift,1872) “80 Günde Devrialem” (Jules Verne,1880),“Merkez-i Arza Seyahat” (Jules Verne,1883), “Beş Haftada Balonla Seyahat” (Jules Verne,1887).

Bu çeviri eserlerin çocuk edebiyatımızın çağdaş bir düzeyde gelişmesinde önemli katkılarda bulunduğunu belirtmek gerekir. Yurdumuzda çocuk edebiyatıyla ilgili düşünce, görüş ve öneriler daha çağdaş bir anlayış çerçevesinde ancak İkinci Meşrutiyetten sonra ortaya çıkmıştır” (Şirin 2000:83-84).

“İkinci Meşrutiyete değin çocuk yazını alanında bilinçli ve yoğun bir çaba gösterilmediği açıktır. Eğitimin her düzeyde büyük düzeyde ihmal edildiği, kent çocuklarının bile istenildiği gibi bir öğretim yapamadıkları ve çocuk eğitimiyle ilgili çağdaş görüşlerin ilgili çevrelerce henüz benimsenip tartışılmadığı bir ortamda çocuk yazını alanında aslında olumlu gelişmeler beklenemezdi. Politika, düşünce ve yazın alanlarında birçok yeni ve ileri görüşlerin ortaya konduğu İkinci Meşrutiyet döneminde ki çocuk yazını üzerine birtakım yazılar yazılmış ve önerilerde bulunulmuştur. Nitekim 1908 yılında *Şûray-ı Ümmet* gazetesinde Ali Nusret imzasıyla yayımlanan bir yazıda ilk kez çocuk yazınının önemine değinilmiştir. İstanbul’da 1910 yılında çıkmaya başlayan *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*(İlköğretim Dergisi)’nin bir sayısında da tanınmış eğitimcilerden Sâtu Bey küçük okul çocuklarının kendileri için yazılmış şiir ve şarkılardan yoksun olduklarını belirterek zamanın şair ve bestecilerini göreve çağırıyordu. Masal ve hikâyenin çocuk eğitimindeki rolü de bu sıralarda tartışma konusu yapılmaya başlanmış bulunuyordu. Ahmet Cevat Emre’nin *Çocuklara Hikâye Anlatma Sanatı*(1910) adlı kitabının bir gereksinmeyi karşılamak için hazırlandığı açıktır.Yurdumuzda çocuk yazınının ilk temelleri bilinçli olarak Sâtu Bey ve onun çağrısına uyan şairlerce atılmıştır denebilir. Kısa bir sürede İ. Alâattin Gövsa’nın *Çocuk Şiirleri*(1911), Ali Ulvi Elöve’nin *Çocuklarımıza Neşideler*(1912) ve Tevfik Fikret’in *Şermin*(1914) adlı kitapları yayımlanmıştır. Bu kitaplarda yer alan, çoğu duru ve doğal bir Türkçe’yle yazılan şiirlerde genel olarak çocuklara iyilik, doğruluk, güzellik, yiğitlik, insan severlik ve yurtseverlik gibi değerler ve davranışlar kazandırılmak isteniyordu. Bu ilk çocuk şiirleri biçim, anlatım ve düşünce özellikleri bakımından daha sonraki yıllarda çocuk şiiri yazmak isteyenlere örnek olmuştur.

Cumhuriyetin ilanına değin geçen zaman içinde, özellikle “Milli Edebiyat” akımının egemen olduğu yıllarda ocuk Őirleriyle ilgilenen başka Şairlerimiz de olmuştur. Bunlar arasında *Kızıl Elma*(1915), *Yeni Hayat*(1918), ve *Altın IŞık*(1923) adlı kitaplarıyla Ziya Gökalp’ı, La Fontaine’den birtakım Fabl evirileri de yapan Siraceddin Hasırcıoğlu’nu, *ocuk Őirleri*(1917) ve *Şiir Demeti*(1923) adlı eserleriyle Ali Ekrem Bolayır’ı, *Mektep Őirleri*(1918) adlı eseriyle Fuat Köprülü’y, çeşitli dergilerde yayımlanan Őirleriyle Mehmet Emin Yurdakul’u, İsmail Hikmet Ertaylan’ı, Fazıl Ahmet Aykaç’ı, Aka Gündüz’, Ahmet Cevat Emre’yi ve Kzım Nami Duru’yu anmak gerekir”(Oğuzkan 1979:278)

İlk kez II. Meşrutiyet döneminde eğitimci ve en önemli terbiyecilerinden Satı Bey, ğretmen yetiştirme, ğrenci eğitimi sorunlarına bilgiyle eğiliyor. Eğitim işiyle uęraŐacakların yalnız bilgili olmalarının yetmeyeceğini, çocuğu tanımalarının , eğitim ğretim yöntemlerini de öğrenmelerinin gerektiğini söylüyor. Öğretmen okulu programlarına meslek dersleri konmasını istiyor. Müdürü bulunduğu İstanbul Erkek ğretmen Okulu’nda düzenlediği bir toplantıda, günün ozan ve yazarlarına Şiirin, müziğin çocuğun duygu ve düşünce eğitimindeki önemini anlatıyor. Bu alandaki yazınsal boşluğu gösteriyor. Onlardan ocuklara seslenen ürünler vermelerini istiyor. Bunun sonucunda bu dönemde Satı Bey nderliğinde Tefvik Fikret, Ali Ulvi Elöve, İ.Alaaddin Gövsa, Ziya Gökalp ve Siraceddin gibi birçok yazar ve eğitimcimizin çocuklar için eserler verdiği ve dergiler yayımladığı görülür. Bu eserlerin içerikleri de, o günün duygu ve düşünceleri oluyor.

Görüldüğü gibi ülkemizde ocuk edebiyatıyla ilgili çalışmalar çok eskiye dayanmamaktadır. ocuk edebiyatıyla ilgili çalışmalar önce çevirilerle başlamış daha sonra ise Siraceddin Hasırcıoğlu’nun da içinde bulunduğu sınırlı sayıda edebiyatçımız tarafından ocuk edebiyatıyla ilgili örnekler verilmiştir. Yurdumuzda ocuk edebiyatıyla ilgili aędaŐ görüş ve önerilerin Meşrutiyet döneminde ortaya çıktığını belirtmiŐtik.

Meşrutiyet dönemi ocuk edebiyatı, belirli bir edebi akımın belirli bir süre içinde etkisi altında kalan ya da yine belirli bir süre içinde ortak özellikler gösteren edebi ürünlerin verildiği bir edebiyat anlamına gelmemektedir. Meşrutiyet dönemi ocuk

edebiyatı, Türk siyasi tarihinde Meşrutiyet dönemi olarak geçen 1908-1918 yılları arasında çocuk edebiyatı alanında verilen ürünleri ve çocuk edebiyatıyla ilgili düşünceleri ortak bir paydada toplayabilmek için kullanılmıştır.

Meşrutiyet dönemi, 23 Temmuz 1908'de Kanun-ı Esasi'nin yeniden yürürlüğe konmasıyla başlamış ve 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla son bulmuştur. Bu on yıllık süre içinde ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel alanlarda çok önemli, hızlı ve köklü değişiklikler yaşanmıştır. Ayrıca bu dönemde üç büyük yıkıcı savaş ve çok sayıda yıpratıcı isyanlar yaşanmıştır. Bunların sonucunda Osmanlı Devleti'nin yıkılışını hazırlayan Sevres Antlaşmasına giden yol açılmıştır.

“Osmanlı Devleti’nde siyasi hayat ve fikir hareketleri birden canlanmış, yaygın özgürlüğüne kavuşma yanında, özellikle Balkan Savaşları, aydınları toplumsal sorunları ve dertleri acımasız bir dille ortaya koymaya itmiştir.

Parlâmentolu rejime dönüş için Anayasanın tekrar yürürlüğe konduğu 23 Temmuz 1908’den 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesine kadar geçen zamana II. Meşrutiyet veya daha çok kullanılan şekliyle, sadece, Meşrutiyet dönemi denir.

31 Mart (13 Nisan 1909) günü İstanbul’da patlak veren bir olay, yeni açılan Parlâmentoyu dağıtmayı ve Meşrutiyeti kaldırmayı amaçlamıştır. Bu olay ordu tarafından bastırılmış ve bundan sonra Sultan II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine Mehmet Reşat (1909-1918) getirilmiştir.

Dönemin öteki en önemli siyasî ve askerî olayları şunlardır:Trablusgarp Savaşı (1911), Balkan (1912-1913) ve I. Dünya Savaşları (1914-1918), arkasından gelen Mütareke dönemi, parti kavgaları, öğrenci olayları, vs...”(Akyüz 2001:241).

II.Meşrutiyet döneminde siyasi ve askeri alanlarda yaşanan gelişmeler çocukları da etkilemiştir. Bu dönemdeki en etkili siyasi güç olan İttihad ve Terakki, meşrutiyet rejimine bağlı ve vatanını seven çocuk tipini yaratmaya çalışmıştır. Bu nedenden dolayı bu dönemdeki çocuk eserlerinin çoğunda bu konular işlenmiştir.

“İkinci Meşrutiyetten sonra geleceğin gençlerini, yeni rejimin kendilerine emniyet edilecek neslini yetiştirmek endişesi çocuk eğitimi ve öğretimine verilen önemi arttırmıştır”(Enginün 1985:190).

Eğitimde düzenleme ve geliştirme çalışmaları açısından bakılırsa, Meşrutiyet döneminin, kısa bir dönem olmasına rağmen, özellikle ortaya atılan fikirler bakımından çok verimli ve yenilikçi bir dönem olduğu görülür.

Bu dönem, esas olarak, Cumhuriyet dönemi eğitimindeki düzenleme ve geliştirmelerin bir çeşit laboratuvarını (hazırlık safhasını) teşkil etmiştir.

“Meşrutiyet dönemi eğitiminin temel özellikleri şunlardır:

1. Siyasî hayat ve fikir hareketleri birden canlanmış, yayın özgürlüğüne kavuşma yanında, özellikle Balkan Savaşları, aydınları toplumsal sorunları ve dertleri acımasız bir dille ortaya koymaya itmiştir. Eğitim sorunları da, üzerinde önemle durulan bir alan olmuştur.

2. Dönemin başında, Meşrutiyetin ilânı ile beraber, aşırı hürriyetçi bir hava ortaya çıkmış, bu okullara da yansımıştır. Bu nedenle, önceleri okullara "hürriyetçi mektepler" dendiği olmuştur. Fakat, bu terimle aslında, okulların içine yuvarlandığı disiplinsizlik, keşmekeş, başıboşluk, gösteriş (nümayiş) anlatılmak istenmiştir. 31 Mart olayı bastırıldıktan sonra, okullarda da disiplin sağlanmıştır.

3. Özellikle Balkan Savaşlarından (1912-1913) sonra, toplumda eğitim konularına ilgi artmış, âdeta herkesin "gözü açılmış, eğitim işleri yalnızca Maarif Nezaretinin işi olmaktan çıkmıştır". Ancak, Balkan Savaşları felâketlerinden çıkarılan, "toplum olarak uyuşukluktan silkinip, çalışıp çaba harcayarak toparlanma gerektiği, yoksa Devletin daha büyük felâketlerle karşılaşacağı" gibi dersler, düşünceler ve özeleştiriler, ne yazık ki, çabuk unutulmuştur.

4. Balkan Savaşları ve felâketlerinden sonra toplumda, "çökmekte olan Devleti eğitim ve öğretmenle kurtaracaktır" şeklinde bir görüş benimsenmiştir. Fakat bu, genellikle, bir slogan görünümünden öteye gidememiştir.

5. Özellikle Balkan Savaşlarına kadar "taassup" nedeniyle kızların eğitimi konusunda verimli çalışılmamış, fakat Balkan felâketlerinden sonra taassup azalmış, daha cesurca ve etkili çalışmalar yapılabilmıştır.

6. Kızlar için ilk kez bir yüksek öğretim kurumu açılmıştır.

7. Dönemin sonuna doğru geleneksel sıbyan mekteplerinin çoğu kapatılmıştır.

8. Okul öncesi eğitimde ilk ciddî adımlar atılmıştır.

9. Medreselerin ıslahı için fikirler ve teşebbüsler yaygınlaşmıştır.

10. Öğretmen yetiştirilmesinde yenilikler yapılmış, önemli adımlar atılmıştır.

11. Öğretmenler ilk kez bu dönemde meslekî örgütler kurmuşlardır.

12. Eğitimde niceliğe, yani okul, öğrenci ve öğretmenleri sayıca arttırmaya öncelik verilmiş, niteliğin önemi konusunda bazı görüşler ve uygulamalar görüle bile, nitelik hemen her zaman ikinci plânda kalmıştır.

13. Programlara sosyal, siyasal muhtevalı, hayata dönük bazı dersler

girmiştir.

14. Eğitimin bilim olarak işlenmesinde ciddî gelişmeler sağlanmış, Batının önemli eğitimcilerinin fikir ve yöntemleri çok daha iyi tanınmaya başlamıştır. Pedagoji ve eğitim, eğitimcilerde ve toplumda gittikçe saygı ve ilgi uyandıran bilimler olarak görülmüştür.

15. Daha önce öğretimde öğretmen, kitap, hafıza çok önemli idi. Meşrutiyet döneminde bunların yerine tabiat, eşya, olay, deney getirildi. Bu, o dönem için "ihtilâlcî bir pedagoji" demektir. Başka deyişle, eğitim ve öğretim yöntemlerinde kitap ve öğretmenden eşyaya yönelen, gözleme ve öğrencinin kendisinin araştırıp bulmasına dayanan (usûl-i teksîfî ve tedris-i ayanî) bir yola gidilmeye başlandı. Bu şekilde, okullarda, öğrencilerin fizikî ve sosyal çevrelerini tanımaları için gözlem ve inceleme gezileri düzenlendi (fennî gezintiler, tenezzühler, müşahede cevelanları). Fakat bu yeni yöntemler pek yaygınlaşamadı.

16. Eğitim Bakanlığı ilk kez ülkenin renkli eğitim haritalarını yayınlamıştır.

17. Meşrutiyet dönemi eğitiminde özellikle yöntem ve tekniklere ilişkin yenilikler görülmekle beraber, Baltacıoğlu'na göre, eğitime ortak ve kesin bir "amaç" gösterilememiştir. Her alanda ortaya çıkan düşünce ve davranış çeşitliliği ve farklılığı, eğitim için böyle ortak ve kesin bir "amaç" belirlenmesini engellemiştir.

Ancak yine de eğitimin amacına ilişkin genel bir eğilimden söz edilmesi bize mümkün görünüyor. Öyle ki:

Dönemin başından Balkan Savaşlarına kadar, Tanzimat'ın "Osmanlılık" ideali ve Osmanlı insanı tipi ülke insanlarını bir arada tutacak, siyasî birliği sürdürebilecek bir unsur olarak görülmüş, bu düşünce eğitimde de (amaçlarda, ders kitaplarında vs.) geçerliliğini korumuştur. Ancak, bu insan tipi Meşrutiyet yanlısıdır ve II. Abdülhamit'e karşıdır. Fakat, Balkan Savaşları ve felâketleri ile beraber "Osmanlılık"tan vazgeçilerek "Türkçülük" idealine yönelilmiştir.

18. Meşrutiyet dönemi, eğitimde büyük girişimler dönemi olamamıştır. Baltacıoğlu'na göre, "Mutlakîyet döneminde esaslı yeniliklere engel olan Sultanın istibdadı idi. Meşrutiyet döneminde yeniliklere engel ise birçok fertlerin kararsızlığı idi. Sanki sosyal hayat bütün gücüyle ortaya çıkacağı tek bir vücut bulamayıp, parça parça kanaatler taşıyan zayıf bireyler arasında dağılıp kalmıştı."

19. Eğitimde yeterli girişim ve atılımlar yapılamamışsa da, eğitim ve öğretmen sorunları meslekî dergiler ve genel basında ilk kez geniş ölçüde tartışılmış, yeni ve orijinal görüşler ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları Cumhuriyet dönemindeki uygulamaların tohumunu teşkil etmiştir (Köy Enstitüleri, vs.).

20. Balkan ve I. Dünya Savaşları ve bunların yol açtığı felâketler, Meşrutiyet dönemi eğitiminin gelişmesini önleyici temel nedenler arasında yer almıştır" (Akyüz 2001:241-243).

İşte bütün bu özelliklere bakıldığında Meşrutiyet dönemi edebiyatımızın ve buna bağlı olarak da çocuk edebiyatımızın nasıl geliştiğini, hangi aşamalardan geçtiğini daha iyi görmemiz kolay olmaktadır.

Meşrutiyet döneminde çocuk edebiyatının yaygınlaşmasını sağlayan şüphesiz en önemli unsur olan süreli çocuk yayınlarının ortaya çıkışı 1869 yılında olmuştur. Bunların büyük bir bölümü de milliyetperver çocuklar yetiştirmek, çocuklarda Türklük ve vatan sevgisi bilinci uyandırmak için kaleme alınmıştır.

Meşrutiyet döneminde çocuklar için şiir yazılmasındaki ilk amaç onların eğitime yardımcı olmaktır. Yazılan şiirler sayesinde çocukların daha kolay öğrenmeleri ve terbiyeli, faziletli, iyi ahlaklı bireyler olmaları umulmaktadır. Şiirlerin taşıyacağı edebi nitelik daha sonra gelmektedir.

“Halk Kitapları Hakkındaki Fikirleriyle Tanınmış M. Eugene Morell Fransa’da Çocuk Kitaplıklarından Birinin Açılış Töreninde Dedi ki: “Eğer sen, öğrenmeyi kesip bırakırsan, iyi öğrenmiş olman neye yarar? Eğer okunacak bir şeyin yoksa, iyi okuma bilmenin ne faydası var? Sana verilen diploma, seni, hayatta bilginin belirli bir noktasına, hem de, yarının bilgisine yaklaştıracak pratik vasıtaları eline vermeden saplayıp bırakırsa, ne işe yarar? Bir mektep diplomasına sahip olunca, hüküm ve rey verme hak ve vazifeni yüklendiğin zaman, bu gayret seni, bilgisizlik noktasına dikerse, bütün bu öğrenim gayretinin ne faydası kalır?” (Bingöl 1963:1).

Yukarıda da görüldüğü gibi çocuklara verilecek eğitimde ilk amaç çocukların öğrendiklerini hayata aktarabilmeleri, bilgiyi doğru ve gerekli yerlerde kullanabilmeyi öğretmektir.

Meşrutiyet döneminde çocuklar için şiir yazılmasındaki ilk amaç onların eğitime yardımcı olmaktır. Yazılan şiirler sayesinde çocukların daha kolay öğrenmeleri ve terbiyeli, faziletli, iyi ahlaklı bireyler olmaları umulmaktadır. Şiirlerin taşıyacağı edebi nitelik daha sonra gelmektedir.

Siraceddin'in şiirleri başka çocuk dergilerinde özellikle Tedrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası, Muallim Mecmuası, Terbiye Mecmuası ve Yeni Nesil Mecmuası gibi çocukların eğitimini konu edinen süreli yayınlarda da yer almıştır. Bunlardan bir kısmı küçük yaştaki çocuklara basit bilgileri öğretmeyi amaçlayan didaktik şiirlerdir. Sayılar, günler ya da mevsimler gibi... Vatan ve millet sevgisi, iyilik, dürüstlük, iyi ahlak, küçüklere sevgi, büyüklere saygı gibi konuları işleyen şiirlerin yanında ağırlıklı olarak tabiat ve hayvanları anlatan şiirler bulunmaktadır. Şiirlerin önemli bir bölümü eğitim amaçlı ele alınmış olmakla beraber geçmiş dönemlerle mukayese edildiğinde oldukça ileri sayılabilecek bir edebi değeri olduğu ve gerçekten çocuklar için yazıldıkları görülmektedir. Çocuk kitabı yazarının başarısı “Neleri yazmalıyım?” sorusundan önce “Nasıl yazmalıyım?” sorusunda gizlidir. “Nasıl yazarsam çocukların ilgisini çekebilirim?” sorusunu yorumlayabilen yazar çocuk edebiyatı alanı içine girebilir. Çocuk bakışını sanatçı bakışıyla bütünleştirebilen yazar ve çizerler gerçek çocuk kitabı yazar ve çizerleridir. Çocuk edebiyatının okuru yalnızca çocuklar değildir. İyi çocuk edebiyatının okurunu sınırlandıramayız.

“Sanatçının da düşünce yapısını yapıtlarına yansıtma hakkıdır elbet. Ancak, “çocuk için yazanlar”a, bu hakkın tümüyle tanınıp tanınamayacağı konusu tartışılabilir. Çünkü, her sanatçı toplum karşısında sorumludur ama, sanatını çocuklar için kullanan kişinin sorumluluğu, öbürleriyle karşılaştırılamayacak kadar büyüktür. Ve çocuklar için çalışanlar, eğer bu sorumluluğun bilincinde iseler, kişisel yeğlemelerini yapıtlarına gelişigüzel aktarmak hakkını kendilerinde bulamayacaklardır. Bir çocuk yetiştirilirken uyulması zorunlu kuralları bilmek, sanatçıyı kendiliğinden sınırlayacaktır zaten... Kişiliği, hiç değilse bir yere kadar oluşmuş, yani yetişkin insana yazmak ya da çizmekle, “oluşmakta bulunan” bir insana, yani “çocuk”a yazmak, çizmek arasında bir ayrıcalık bulunması gereği açıktır”(Kür 1978:262-263).

Çocuklar için yapılan edebiyat öncelikle çocuğa göre ve çocukların dünyasını yansıtmalıdır. Çocuğa göreliği, çocuksu tema, tip, dil ve anlatım bütünlülüğü sağlar. İçindeki çocuğu sanatına ve edebiyatına katabilen sanatçı ve yazar duyarlılığı çocuğa ulaşmayı başarabilir.

1.2. Amaç

Bu tezin amacını, Siraceddin Hasırcıoğlu'nun eğitim görüşlerini ve çocuk edebiyatımızdaki yerini, Türk eğitim sistemine kattığı tercüme eserlerinden, kitaplarından ve makalelerinden yola çıkılarak incelenmesi oluşturmaktadır.

Bu amaca bağlı olarak şu alt sorulara cevap aranacaktır:

1. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun hayat öyküsü nedir ve eserleri nelerdir?
2. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun çocuk ve eğitim üzerine düşünceleri nelerdir?
3. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun eserlerinde çocuğun eğitimi ile ilgili eğitim ortamları ve yöntemlerine ilişkin saptamaları nelerdir?
4. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun çeviri eserleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk eğitim sisteminde yer almış kişilerin eğitim görüşleri ve eserleri ile ilgili yapılan çalışmaların yetersiz olması ve günümüz eğitimcileri tarafından bu kişilerin ve eserlerinin bilinmemesi nedeniyle bu çalışmanın yapılması eğitim tarihimiz açısından önemlidir.

Neden Siraceddin Hasırcıoğlu sorusuna ise Yahya Kemal Beyatlı'nın Siraceddin Hasırcıoğlu ile ilgili yazdığı şu paragrafın cevap verebilir nitelikte olduğunu düşünüyorum:

“Tevfik Fikret, ondan sonra Mehmed Âkif Bey ve son zamanlarda hârikulâde çâlâk bir ifâdeyle çocuklara kıssalar ve menkıbeler yazan muallim Sirâceddin Bey aruzla yerli lehçeyi ifâde etmekte büyük mahâret gösterdiler. Fakat onlar gibi herkes mahâret gösteremez. Bu şahsî bir hüner, şahsî bir istidadıdır. Ve yalnız sanat sâhasında kalır. En büyük bestekârların bir mûsikî aletîni çok hünerver bir sâzendeden iyi kullanmadıkları görüldüğü gibi bâzen en iyi şâirlerin de vezni üstâdâne kullanmadıkları olur: Şeyh Galib büyük bir şâirdi, arûzu iyi kullanamazdı. Nâîl-i Kadîm, Avni Bey çok üstâdâne kullanırlardı, fakat onun kadar yüksek şâir değildiler” (Beyatlı 1990:125).

“Çocuklar için yazı yazarlar arasında Orhan Veli Kanık(1914-1950)’ın başarılı La Fontaine çevirilerinden önce Siraceddin Hasırcıoğlu’nun denemeleri gelir. “Harikulade çalâk bir ifadeyle çocuklara kıssalar, menkıbeler” yazısı dolayısıyla Yahya Kemal’in kendisinden bahsettiği Siraceddin Hasırcıoğlu’nun eserleri ne yazık ki kitaplaşmamıştır” (Enginün 1985:192).

Bu dönemdeki eğitimciler ile ilgili parça parça bilgiler olsa bile bunların eğitimcilerimizin ve eserlerinin açığa çıkarılması için yeterli olmadığını düşünüyorum. Ayrıca bu çalışmayla sayısı pek fazla olmayan biyografik eserlere bir yenisi eklenmiş olacaktır. Bu eğitimcilerimizden biri olan Siraceddin Hasırcıoğlu da gerek verdiği eserlerle gerek bugün dahi geçerliliğini koruyan eğitim üzerine görüşleriyle incelenmeye layık değerli bir eğitimcimizdir.

“Cumhuriyet döneminde eğitim bilimleri bakımından belki en büyük değişiklik, “Çocuk” ve “Eğitim” kavramlarında olmuştur. Cumhuriyetle birlikte, bu kavramlarla ilgili anlayışlarda meydana gelen değişiklik, eğitim bilimlerimizin âdeta özünü oluşturmaktadır. Bunları tanıtmak, bunlarla ilgili örnekleri sergilemek, çağdaş eğitim anlayışlarının genç kuşakların davranışlarına ulaşmasında etkili olacaktır”(Binbaşoğlu1999:IV).

Siraceddin Hasırcıoğlu’nun çocuk edebiyatımızdaki yerinin belirlenmesi eserlerinin güncelleştirilerek çocuk edebiyatında kat ettiğimiz yolun dünü, bugünü ve yarınında çocuk edebiyatımızın ilerleyen ve geri kalan yönünü, çocuk edebiyatımızın günümüzde aldığı biçimini görmemiz açısından bu çalışmanın önemli olacağını düşünüyorum. Eğitimcimize gereken değeri vermenin, fikirlerinin ve eserlerinin günümüz Türk eğitim sisteminde yaşatılması ile olacağına inanıyorum.

1.4. Sayılılar

“Siraceddin Hasırcıoğlu’nun Eğitim Görüşleri ve Çocuk Edebiyatı Tarihimizdeki Yeri” adlı bu tezde Siraceddin Hasırcıoğlu’nun tüm eserleri incelenmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu tezde Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Milli Kütüphane'deki, Beyazıt Halk Kütüphanesi'ndeki, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ndeki ve Taksim Atatürk Kitaplığı'ndaki tüm eserleri incelenmiştir. Ayrıca Devlet Arşivleri'ndeki Siraceddin Hasırcıoğlu ile ilgili kişisel bilgiler taranmıştır.

BÖLÜM II YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

“Siraceddin Hasırcıoğlu’nun Eğitim Görüşleri ve Çocuk Edebiyatı Tarihimizdeki Yeri” konulu bu çalışma kaynak tarama modelini ele almış; Siraceddin Hasırcıoğlu’nun eserlerindeki çocuk ve eğitim temalarını saptamaya yönelik kaynak taramasıdır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Siraceddin Hasırcıoğlu’nun yazmış olduğu beş Kolay Kıraat Kitabı, “Çocuklarıma Hikayeler” kitabı, 11 çeviri kitabı, yedi makalesinin ve 17 şiirinin yayınlandığı dergiler, çocuk şiirleri ve edebiyatı antolojileri ve Türk Eğitim Tarihi kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise, Siraceddin Hasırcıoğlu’nun beş Kolay Kıraat Kitabı ve “Çocuklarıma Hikayeler” kitabında yer alan 71 şiir ve manzum eser ve üç hikaye, dünya edebiyatından çevirdiği dört kitap, dört makale ve dokuz fabl, dergilerde yayınlanan üç makale ve 17 şiir oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama

Araştırmamızın verileri kaynak taraması yoluyla elde edilmiştir. Kaynaklar için çeşitli kütüphanelerden ve arşivlerden yararlanılmıştır. Siraceddin Hasırcıoğlu’nun Osmanlıca basılmış eserleri kütüphanede mikrofilme çektilirip fotokopiyle çoğaltılmış ve günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Konumuzla ilgili öncelikle Siraceddin Hasırcıoğlu'nun kendi eserlerinden yararlanılmıştır. Söz konusu eserler taranarak Siraceddin Hasırcıoğlu'nun fikirlerini analiz yoluna gidilmiştir. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun çeşitli dergilerde yayınlanan makaleleri italik harflerle gösterilmiştir.

Siraceddin Hasırcıoğlu'nun eserlerinden elde edilen veriler değerlendirilip eserleri çocuk, eğitim, öğrenci ve öğretmen temaları yönüyle bir plan içinde incelenmiş ve sırasıyla kaynakları bulma, okuma ve değerlendirme işlemleri yapılmıştır.

Ayrıca Siraceddin Hasırcıoğlu ile ilgili başka araştırmacılar tarafından yazılmış kaynaklara ulaşarak bu kaynaklar içinden seçme yoluna gidilerek konumuzla ilgili kitap ve makalelerden yararlanma yoluna gidilmiştir. Kaynakçada, aynı yıl içinde yayınlanan makaleler ve şiirler sayfa numarası esas alınarak düzenlenmiştir.

Toplanan kaynaklar, tezimizdeki konu başlıklarına göre ayrılmış, kaynaklardan elde ettiğimiz her not konusuna göre kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmanın veri analizi sürecinde öncelikle, araştırmanın kaynaklarını oluşturan Siraceddin Hasırcıoğlu'nun bütün eserleri baştan sona taranmıştır. Daha sonra çocuk edebiyatı antolojileri ve Türk Eğitim Tarihi kitapları taranmıştır. Bu taramanın sonucunda konu başlıkları belirlenmiş ve belirlenen konu başlıkları altında tasnif edilmiş ve yorumlanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR ve YORUM

Bu tezin alt bölümlerinde Siraceddin Hasırcıoğlu'nun hayatı, eserleri ve eğitim düşünceleri örneklerle incelenmiş olup bu eserlerin eğitimsel altyapısı eğitim bilimleri çerçevesinde irdelenmemiştir.

3.1. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Hayatı ve Eserleri

Bu bölümde Siraceddin Hasırcıoğlu'nun hayatı, yazdığı makalelerinden yola çıkılarak değerlendirilmiş ve eserlerinden örnekler verilmiştir.

3.1.1. Hayatı

Mehmed Siraceddin Hasırcıoğlu Türk öğretmen ve yazarlarından olup 1876 da İstanbul'da doğmuştur. "Trablus'ta sürgün iken ölen Harbiye Nezareti Şube müdürlerinden Hacı Ahmed Beyin oğludur."(Gürpınar 1960:281).

İlk tahsilini Üsküdar da Rüstempaşa iptidai mektebinde ve devamında Paşa kapısı askeri rüştiyesinde yapmıştır. Öğrenimine tıp okulunda devam eder iken 19 yaşında Avrupa'ya firar etmiştir (1895).

"Abdülhamid devrinde gençler ya öğrenimlerini tamamlamak amacıyla ya da hürriyet aşkı ile Avrupa'ya firar ederler, memleketlerinde hüküm süren baskının zulmünden ve sıkıntısından kurtulmuş sayılırlardı.

Mehmed Siraceddin, gençliğinin bütün ateşi ile hürriyete, batı medeniyetinin kültürüne aşık idi. Siraceddin, yüksek öğrenimini yapmak üzere Cenevre Üniversitesine girdi. 1896 ders senesinde tabiat derslerini

okuyarak kimya ve bitki laboratuvarlarını takip etti. Siraceddin kendini tamamen tabiat ilimlerine vermiş ve bu ilimlerde uzman olmayı amaç edinmiştir.

1897'de fizyoloji ve inceleme dersleriyle inceleme laboratuvarlarına devam etmiştir. Yüksek öğrenimin bu hararetli anlarında ailevi bazı meselelerle karşılaşmış, İstanbul'dan para alamamış, geçinmek için zor durumda kalmış ve bunun üzerine eğitimini terk etmeğe mecbur kalarak bir müddet Paris'te yaşamıştır.

1898 senesi sonuna doğru vatanına dönerek 1.Teşrinisani 1899 da devlet hizmetine girmiştir. İlk memuriyeti Midilli adası tahrirat kalemi memurluğudur. Tayin edildiği bu görevde sekiz buçuk sene kaldıktan sonra (10 Temmuz 324) tarihinde meşrutiyetin ilanı üzerine genel aftan faydalanarak İstanbul'a gelmiş ve kendisine İstanbul muallim mektebi malûmatı fenniye muallimliği verilmiştir.(1907) Üç sene sonra sonra bu mektebin dahiliye müdürlüğü vekâletini yapmıştır. Bundan sonra Mercan, Üsküdar ve Kabataş İdadilerinde öğretmenlik görevlerinde bulunmuştur. Bir müddet sonra bazı idadilerin lise derecesine yükselmesiyle Siraceddin, Vefa lisesi tabiiye muallimliğine geçmiştir.(1919) Bundan sonra İstanbul kız lisesi, erkek öğretmen okulu tabiiye öğretmenliklerinde bulunmuştur” (Aktaran:Çığıracan:1938:5).

Siraceddin Hasırcırcıoğlu, 22/01/1924 tarihinde dönemin Maarif Vekili İsmail Safa tarafından telif ve tercüme azalığına atanmıştır. 1 Mart 1924 günü Meclisteki konuşmasında Mustafa Kemal, Telif ve Tercüme Dairesiyle ilgili bilgi vermiştir:

"Düzenli bir biçimde toplantılarına devam eden Telif ve Tercüme Heyeti, halkın ve inceleme yapan kişilerin ihtiyacını karşılamak üzere on beş kadar kitap yazdırarak bunlardan bazılarını basım evine vermiştir" (Ovat 2003:31-33).

Telif ve Tercüme Dairesi, Cumhuriyet dönemi eğitiminde çok fazla ihtiyacı hissedilen kitap sorununun çözümünde önemli rol oynamıştır.Dönemin Maarif Vekili İsmail Safa(Özler) telif ve tercüme işlerinin önemini şöyle anlatmıştır:

“Maarif Vekâleti, telif ve tercüme işlerini hakimiyet-i milliyenin istinatgâhı ve milli harsın en mühim vasıta-ı intişarı addeder. Şu iki maksada ait neşriyatı bu sene azami bir gayretle tevsi için Darülfünun medreselerini de bu işe teşrik edecek esasat hazırlanmıştır. Bir taraftan tabedilen ve yeniden telifi kararlaştırılan kitapları meccani olarak her tarafa dağıtmak ve halkı zorla okumağa alıştırmak için hiçbir teşebbüsten geri durulmayacaktır. Merkezde bu maksadı en kati ve kısa yollarla temin edecek teşkilâtın esasları

tamamen zabtedilmiş ve 339 bütçesine vaz olunmuştur. Her halde Maarif Vekâleti memleketi kurtaracak cephanenin harp yerlerinden ergeç ilim ve tedrisat sahasına intikal edeceğine kani bulunduğundan ona göre her türlü tertibata tevessül eylemiştir. Muvaffakiyeti husule getirecek vesaitin en mühimi maarif memurlarının gayret ve hamiyeti olduğundan ona göre çalışılmasını yeniden beyan ile iktifa ederim”(Binbaşoğlu 1999:208).

“1924’de Ankara’da maarif vekâletinde telif ve tercüme azalığında bulduktan sonra 1930’da tekrar Kabataş lisesi ve aynı zamanda Darüşşafaka tabiiye muallimliğine tayin edilmiş ve ömrünün sonuna kadar bu vazifeyi büyük bir istekle yapmıştır”(Aktaran:Çığıracan:1938:5).

Siraceddin’i çok sevdiği eşinin ölümü derinden etkilemiş, ruhsal bunalıma girmiştir. Bu durumu Çığıracan şöyle dile getirmektedir:

“Vefatından on iki sene evvel pek sevdiği zevcesinin ölümü üzerine büyük bir teessüre kapılmış, âsabi bozulmuş, şiddetli bir sinir buhranına uğramıştı. Bunun neticesi olarak nısıf tulanî bir inme ile yarı vücudu tutmaz bir halde aylarca yatakta kalmıştı. Uzun ve dikkatli bir tedaviden sonra iyileşmiş ve fakat sol kolu hiç tutmaz olmuştu.” (Aktaran:Çığıracan:1938:5).

Çığıracan, Siraceddin’in görevine olan saygısının ve sevgisinin derecesinin onun felç olmasına rağmen görevini yerine getirdiğini şu sözlerle belirtmektedir:

“Bu halde bile on seneden fazla bulunduğu mekteplerde derslerine devam etmiş ve vakit buldukça en kıymetli ve meşhur klâsikleri Türkçe’imize çevirmeye çalışmıştı.” (Aktaran:Çığıracan:1938:5).

Siraceddin, 13 Haziran 1938 tarihinde ani bir rahatsızlık sonucu hayata gözlerini yummuştur. Çığıracan, Siraceddin’in cenaze anını şöyle anlatmaktadır:

“Ertesi gün cenazesi; yüzlerce talebesi, muallim arkadaşları, dostlarının elleri üstünde taşınmak sureti ile Yahya efendi mezarlığının üstündeki şairane tepeye götürüldü, asırlık ağaçların gölgesi altında gömüldü ve toprağı elemli gözyaşları ile sulandı” (Aktaran:Çığıracan:1938:5).

Çığıracan’ın sözlerinden de anlaşılacağı gibi Siraceddin Hasırcıoğlu memleketine yaşadığı her dönemin zorluklarına bakmadan hizmet etmiş

eğitimciliğiyle, çocuk edebiyatında kendi verdiği eserler ve Türk Edebiyatına kazandırdığı çeviri eserleriyle, yeni kurulan Cumhuriyetin ve getirdiği yeni eğitim sisteminin yerleşmesi için verdiği çabalarla, eserlerini yazarken Türkçe'nin kullanılmasına verdiği önemle unutulmayacak ve unutulmaması gereken ülkemiz için değerli bir eğitimci ve edebiyatçımızdır.

Aşağıda Siraceddin Hasırcıoğlu'nun kendi dilinden, yetişmesi ile ilgili bir bölüm bulunmaktadır.

3.1.1.1. Biz Nasıl Yetiştik?

Önsöz

“Mürebblers doktorlara çok benzerler. Yalnız aralarında bir fark vardır. Hekim bir hastayı yanlış tedavi ederse hasta ölür. Şu kadar var ki o ölü yeryüzünde kalmaz ve çürümüş uzviyetiyle havayı ifsad etmez. Mürebblers bir ferdi fena terbiye ederse yine öldürür. Fakat bu sefer ölü dolaşır ve çürümüş mevcudiyetiyle muhitini telvis eder. Bu manevi ölülerin görünüşleri pek iyidir. Ekseriya kendileri de varlıklarına kânidirler. Lakin nereye girerlerse berbat ederler. Bina-y ı aliye muallimler, muallimlerimize mürebblersimize mucib-i intibah olur ümidiyle bizi yetiştiren muhit-i terbiyeyi tasvir etmek istedim. Kahraman olarak kimseyi bulamadım. Kendi kendimi tetkik ettim ve kanaatlerimi ortaya koydum. Sözümü bitirmeden evvel şunu da ilave edeyim. Ailemin terbiyesi ilmi cemiyeti hiçte yabana atılacak halde değildi. Öyle iken bulunduğum muhit-i terbiye benim üzerimde pek fena izler bıraktı. Bunun bir de aile terbiyesi almamış olanlar üzerindeki tesirini düşünürseniz zamanımızda görülen fitrat-ı ucubelerini hilkat muammalarını anlamış olursunuz,, (Hasırcıoğlu 1918:161-175).

Mukaddime adlı bu bölümde Siraceddin, öğretmenlik mesleğinin önemini anlatmak için mürebblilik ile hekimliği birbirine benzeterek ikisinin de insan hayatı içindeki önemi üzerinde durmuş, ancak mürebbliyenin yapacağı bir hatayı hekimin hastasını yanlış tedavi sonucu öldürmesinden bile kötü olduğunu belirtmiştir. Çünkü yanlış eğitilmiş insanlar gittikleri her yere beraberlerinde almış oldukları terbiyeyi de götürür ve gittikleri her yeride berbat bir hale geririrler. Ölen insanın geride kalanlara bir zararı olamaz; ama hatalı eğitilmiş insanlar çevremizde her an başka insanlara zarar vererek yaşarlar.

3.1.1.2. İlkokul Hayatı

“İki büyük oda. Birinin seviyesi diğerinden daha yüksek. Demir parmaklıklı bir pencere. Yüksek odadaki hocanın aşağıdaki dershaneyi göz önünde bulundurmasına teshil ediyor. Her iki dershanede sekizer onar sıra var. Mekteb-i galebenin ön sıraların önünde bir sarıklı hoca oturuyor. Her sıra bir sınıf. Yalnız ders görecekları ön sıraya geçiyor. Üst derslane. Üst derslane büyük sınıflara, alt derslane yeni gelenlere mahsus. Burada bir siyah tahta bile yok. Mütemadi bir gürültü bazen bir tokat sedası sonra bir ağlama ahengi değiştiriyor. İşte benim iptida-i mektebim. Altı yaşına ikmal etmişim. Buraya girdim ve üç sene kaldım. Ne okuduğumu pek bilmiyorum. Yalnız elimize verilen Selim Sabit merhumun kitaplarından. Ve ben onları harfi harfine ezberlemeye mecbur idim. Onun için risale-i ahlak beni ceza korkusuyla ruhen berbat etti. Hesap kitabında darb-ı amelîyesini pek iyi ezberlemişken bir“vahiy“ unutmaklığım o amelîyenin bana tabîkine sebep oldu. Kuran-ı Kerim tecvid yüzünden beni o kadar yıldırıldı ki ancak 24 yaşında ben Viyana’da tekrar okumak cesaretini kendimde buldum. Mahasıl şivaveldi garip bir ahenk ile okumak yalnız namaz surelerini bilmek okunmayacak kadar imlasız yazı yazmak sülüs karalamak. Sabahleyin gider öğleyin yemek yerdik. Yarım saat paydosumuz vardı. Akşam üstü çıkardık. Bazen müzakere namıyla yerde, sokağa nazır bir pencere önünde halka olur otururduk. Ne müzakere ettiğimizi bilmem. Yalnız bol bol lakırdı ederdik. Bugünkü gibi bilirim. Yalnız bir şey düşünürdüm. Ah şu karşı ki çeşmede su dolduran adamlardan biride ben olsaydım. Şu sokaktan geçenler gibi bende dört duvar içinde mahpus bulunmasaydım. İşte tam iki sene bu hal devam etti. Tabiatla hiç temas etmedim ve onu hasretle yaşadım. Yalnız bir defa bir istisna oldu. Hocalarla beraber mektep talebesi Üsküdar’daki Ayazma camii havalisine gittik ve orada akşama kadar serin bir gölgelik içinde uyandık. Hala oradan geçerken mütehassıs olurum. Yüreğim çarpar. Orasını çok severim. Aradan tam 37 sene geçti. Hulasa mektebi sevdim. Bab gelince daima kaçmak için yalan söyler kimseyi inandıramaz ağlayarak giderdim. Bu mektep benim zamanımdaki mekteplerin en alası idi. Geçelim „ (Hasırcıoğlu 1918:161-175).

İptida-i hayatıyla ilgili yukarıdaki anlatılanlara bakıldığında Siraceddin, çocuk gözüyle de olsa eğitimdeki eksiklikleri ve yanlışları görmüş ve bu yazısıyla bir nevi o döneme eleştiri göndermiştir.

İlkokullarla devletin gerçek anlamda ilgilenmeye başlaması 31 Mart olaylarından sonra olmuştur. Emrullah Efendi, meclisten para istiyor, vilayetlerde 1600 okul açacağını söylüyordu. Oysa Meclis-i Mebusan okul açma iznini mahallelerine bırakma kararı vermişti. Bakanlık bu iş için ayrılan parayı vilayetlere

dağıttı ve bu hususta vilayete bir yazı yazdı. Meclisteki mebuslar ise kendi bölgelerinde okul yapılması için tahrir (önerge) üstüne tahrir veriyorlardı.

Okul kurma istekleri bir yana, halk henüz ilköğretimin gereğine de inanmamıştı. Kurulan okullardan gereği gibi yararlanılmıyordu. Taşrada çocukları “adet yerini bulsun diye” okula gönderiyorlar, ana-babalar çocuklarının eğitimiyle pek ilgilenmiyorlardı. Taşrada ilkokulların en büyük problemleri kitapsızlık oluyordu. “Her yıl kitap parası verilir mi? Evvelki kitaplarımı okusun” deniliyordu. Tarih, Coğrafya ve Hesap kitapları hiç bulunmuyor, çocuklar yirmi yıl önce basılmış İmla ve Kıraat kitaplarını okuyorlardı. Zaten babalar çocuklarını okula göndermeyi yeterli bir fedakarlık sayıyorlar, daha fazla bir “fedakarlığa” asla yanaşmıyorlardı. Esnaflar, program ve kitaplar sık sık değiştiğinden artık ders kitaplarının satış işini yapmıyorlardı. Çünkü bu değişimler sırasında pek çok kitap ellerinde kalıyordu. Yaz yaklaşırken çocukların yarısı aileleriyle beraber yaylaya çıkıyor, yarısı tarlalara gidiyordu.

“İlköğretim hakkında yasa çalışmaları ikinci Meşrutiyet’in hemen ilk döneminde başlamış; daha 4 Nisan 1909’da “umur-u maarif ve mekatibin ıslah ve tensikine müteallık“ bir “Tahsil-i İbtidaiye Layiha-i Kanununiyesi“ hazırlanmıştı. Daha sonra Marif-i Umumiyye Kanunu gereğince bir “Tedrisat-ı İbtidaiye Layiha-ı Kanununiyesi“ de Emrullah Efendi tarafından hazırlanacak ama yasalaştırılamayacaktı. Bunun geçici yasa olarak uygulanması için 1913’ü beklemek gerekecektir.

İlköğretim için ilk ciddi çabayı gerek yasa, gerekse Darülmuallimin Müdürlüğüne geniş yetkilerle Satı Bey’i getirerek Nail Bey göstermiştir. Bu çalışmaları aynen Emrullah Efendi de devam ettirmiştir”(Ergün1996:195).

Siraceddin, eleştirilerinde eğitim ve öğretim yapılan yerin fiziki yapısı ile birlikte sınıflardaki düzensizlik, eğitim araç ve gereçlerindeki eksikliklerden bahsetmiştir. Tabiki bunlar sadece fiziki eksikliklerdir. Ayrıca o dönem eğitim sisteminin bir parçası olan ezberci eğitimi de eleştirerek Kur’anı Kerimi bile 24 yaşındayken tekrar Viyana’da okumaya cesaret ettiğini söylemektedir.

“Öğrenciye verilecek eğitim öğrenci için ne kadar anlamlıysa eğitim öğrencide o kadar kalıcı izli bir değişiklik bırakır. Öğrenciye verilecek derslerde içerik belirlenirken belirli ölçütler vardır. Bunlar:

1. Kendi kendine yeterlilik
2. Anlamlılık
3. Geçerlilik
4. İlgililik
5. Yararlılık
6. Öğrenebilirlik
7. Ekonomiklik ,, (Demirel 2000:35).

Bu ölçütlere bakıldığında o dönem eğitim sisteminde yetişen bir öğrenci için öğretilmeye çalışılanlar elbette anlamsız gelecek ve bunun sonucunda sağlıklı ve kalıcı bir öğrenme gerçekleşmeyecektir. O dönemde verilen dersler öğrencinin bilişsel gelişim düzeyine uymayan, oldukça ağır, bir konuyu öğrenmeye değil, bir kitabı bitirmeye dayalı dersler olduğu için eğitim programının en önemli ögesi olan öğretme-öğrenme sürecinde sorunlar yaşanacak ve böylelikle de beklenen hedeflere ulaşamayacaktır.

Öğrencilikte çocuğun yaşı gereği dış dünya ile bağlantısının olması, öğrenirken öğrendiklerini yaşama aktarabilmesi yani yaparak ve yaşayarak öğrenmesi gerekir. O dönem eğitim sistemindeki okullara bakıldığında cezaevi gibi dört yanı demirlerle çevrili bir yerde tabiattan uzak bir halde eğitim verilmesi çocuğun sağlıklı bir eğitim alamamasının yanında, ayrıca çocuğun ruhsal halinin de bu durumdan olumsuz etkilendiği görülmektedir. Öğrencinin, dış dünyadan kopuk, yaşına uygun uyarıcılardan yoksun olduğu bir durumda öğrenmenin gerçekleşmesi neredeyse imkansızlaşmaktadır. Siraceddin de bu duruma kendi iptida-i hayatını anlattığı bu yazısıyla güzel bir örnek vermiştir.

3.1.1.3. Ortaokul Hayatı

*“Askeri rüştüyeleri zamanımın en muntazam mektepleri. On yaşındayım. Bu mekteplerdeki asker terbiyesi altına girdim. O zamandan itibaren başlayan bir kışla hayatı iradesiz, haritasız, muhakemesiz, tabiattan uzak müdhiş bir hayat beni kemirmeye başladı. Sözde asker terbiyesinin yegane ve askerlerce en mühim bir sebep mevcudiyeti var: **İntizam.***

Bakınız çocuklarda bu terbiye intizama ne dereceye kadar temin ediyor. Evvela destur-u umumi:Belakid u tefkir-i itaat.

Her sabah bir yığın evamir her akşam bir alayı tenbihat. Hepsi belki hüsnü niyetle verilmiş. Göğüsler kapanacak. Resm-i selam infa olunacak. Akşam taburla çıkılacak. Çavuşların nezareti altında mahalleye kadar gidilecek. Ne bileyim daha neler neler. İyi mi diyorsunuz belki fakat niçin iyi. İşte bu niçin kelimesi bizim lügat kitabımıza hiçbir zaman girmedi. Bunların iyi olduğu bize düşündürülmedi. Zaten yegane kuvve-yi iknaiye suya idi. Bize öyle gelirdi ki zabıtalarımız bütün hayatı caka satmak için işkembeden çıkarıyorlardı ve biz onların keyiflerini yerine getirmeğe mecbur idik. Hem bizim dahiliye zabıtalarımız ne garip adamlardı. Ağızları küfürlü, elleri dikenliydi. Dört sene zarfında hiç efendi hitabını işitmedim. Unvanımız oğlandı. Yahut isimsizin yanına yalnız mahallemizin ismi terfîk olunurdu. Göğüsler kapalı olacak dediler. Arkamızda göğsü çifte kapaklı setreler var. Yakası bir çember gibi boğazımızı sıkıyor. Mesela hararet 30 dereceyi bulmuş. Çocukluk bu kuşamsız. Sonra göğüs kapamalı ha? Fakat bu kabil değil. Estetik hakkında bir fikir sahibi olmazdan evvel insana hükmeden ihtiyaca karşı gidişte muvaffak olmuş kimseler tanır mısınız? İşte bunun için ilk merhalede kaçamak yapmayı öğrenmiştik. Sonra da ne verilen emirlerde münasebet ne derste muamelede adalet vardı. İltimas çoktu. Eşkar yapılar ve talebe arasında neler söylenmezdi. Binaenaleyh dayak korkusuyla emre tatbik hareket eder, kendimiz kalınca tatbik lüzumunu hissetmezdik. Ekseriya yakalanırdık. Ne kadar dayak yesek ne kadar izinsiz kalsak ehemmiyeti olmazdı. Nihayet izzet-i nefsimiz kalmaz dayak yemeği ahmak pineti ad ederdik. Bunlar pek azdı ve hakikatte pinet edilir. Ne müşfik bir nazar, ne samimi bir tur, ne tatlı bir çehre gördük.

Caka satmak işte o nedenimiz buydu. Zabıtalarımızdan biri cakacısın diye meşhurdu ve bizce bir kahramandı. Bir de tuhaf bir askerlik gururumuz vardı.

Bu hayat bizden düşünmek ihtiyacını kaldırdı. Bize kanun tanımaz bir mütehakkim bir müstevid olmayı öğretti.

Ben çok sonra bu halet-i ruhiye yi daha iyi tetkik etmek fırsatını buldum. Harb-i umuminin ilk senesi numune mektebi haline kalb edilen birer şediye-i askeriyede mahsusen bir ders aldım. Bakınız asker terbiyesiyle yetişmiş çocukları nasıl gördüğümü anlatayım. Benimde vaktiyle ne halde bulunduğumu anlarsınız. Dershaneye ilk girdiğim zaman bir bak kumandası duyuldu. Herkes ayağamı kalktı zan edersiniz? Ne münasebet. Fakat birden kalktıkları için dalgınca bir göz kalkmayanları göremezdi. Hem kalkışta bir savlet-i ruh, bir safvet yok. Ayağa kalkmak bir angarya gibi telakki ediliyor. Meyhaneyi bir mahiyeti tecavüz etmiyor. Buna bir hissi hürmet mütaraffık bulunmuyordu. Bir asker mektebiyle bir sultaniye de derse giderseniz aradaki farkı derhal görürsünüz. Benim sultanîyelilerim sınıfa girdiğim zaman nazarlarıyla beni öyle karşılarlar ki ruhum ısınıyor ve bana neşe gelir.

Sonra ayağa kalkanların gözüne dikkat ettim. Daha başka bir şey vardı. İstihfaf. Çünkü içeri giren bir mütehakkim değildi. Elinde sopası yoktu. Sert sert bakmıyor, dik dik bakmıyordu. Bilakis güler yüzü hem daha tuhafı

nazarın ben o istihfaf-ı izale için ilk derslerde tendbir-i çehre göstermek mecburiyetinde kalmıştım. Yoksa yüz göz olmak içten bile değildi. Zavallı mini mini ruhlar. Daha inkişaf etmeden ne katı ne hissiz ne kuru olmuşlardı. İşte askerlikte merdane-i tavr denilen o garip huşunet-i edanın çocuk ruhundaki tesiri budur. Savlet u samimiyetten eser bırakmaz.

Bunun neticesi olarak şefkatsizlik bed-i zebanlık galetat-ı ruh kendini gösterir. Bu terbiye ile yetişen bir ruh huşunetten başka tarz-ı muamele bilmez ve onun pek yüksek bir maharet zanneder. Bereket versin ekseriya aile göreneği bunları kısmen tashih ediyor. Mamafi aile terbiyesi pek temiz olan arkadaşlarım bile bu seyeden kurtulamamışlardı. Nitekim hastasını tokatlayan askeri tabiplerini, ve hatta tabip yamaklarını çok gördüm. Kendimde de bu halet-i ruhiyenin izleri hala mevcuttur. O vakar o kibar tavır ben de kalmadı. Halbuki babamda vardı ve bana o tavrı vermek için çok çalışmıştı.

Ders okutmaya başladığım bu sabık askeri rüştiyesi sınıfında da henüz eski taammül bozulmamıştı. Bir başçavuş görüyordum. Bu başçavuş küçücük bir zabıt efendiydi. Haşin, merhametsiz arkadaşlarını mütehakkim bir nazarla tetkik ediyor, onların en ufak kusurunu görünce derhal koşuyor, tecziyeleri lüzumunu mektep idaresine haber veriyordu. Çekirdekten yetişmiş müstebit.

Oh! Hatırlıyorum. Ben de rüştiyede başçavuştum. Abdesthaneye gitmek için arkadaşlarım benden izin almaya mecburdu. Öyle istibdat yapardım ki biçare çocuğun dershanede üstünü başını telvis etmesini diğer bir arkadaşımın mektebe üç gün adm-ı devamını ket etmeyerek tard edilmesine sebep olmuştum. İşte bu iki girdiğim numune mektebi sınıfındaki küçücük başçavuşta da o benim 11-12 yaşındaki müstebit çehremi görüyordum. Bazen çağırırdım.

Başçavuş geliniz. Pat pat pat gelir. Temel çivisi yutmuş gibi dimdik durur. Sert bir hareketle elini başına götürür. Emirlerimi dinler, esbab sevinirken gözleri bulanır. Biliniz ki dinlemiyor. Çünkü ona niçinlerin lüzumu yoktur. O benim arzumun oyuncağıdır. Körü körüne dinleyecek ve dinletecek. Uslu durursa benim için duracak. Derse çalışırsa ben icbar ettiğim için çalışacak. Ben olmadığım yerde de aklına gelen herşeyi yiyecek.... Hem behme-i hal herze yiyecek. Çünkü bu kadar tezyik ilk fırsatta müfret bir aks-i ameli mücib olur.

Başçavuş emri alır almaz rap diye bir selam daha verir. Topukları üstünde fırıldak gibi döner gider. Dikkat ederim sınıfa girince gürültüyü kesmek için elini bir kere sıraya vurur. Kemal-i azametle muallim diyor ki... diye emri tebliğ ederdi. Tıpkı benim gibi.

Emir yapılır mı zannedersiniz, ne mümkün. En son hatte kadar kendiniz nezaret etmezseniz istediğiniz şeyin yapılmasına imkan yoktur. Bu çocuklar diyecekler ve kanunun emrine de ehemmiyet vermeyeceklerdir. Bir gün böyle verilmiş bir emrin ifa edilmemesinden dolayı sınıfa karşı takdir ile karışık nasihat veriyordum. Başçavuş mırıldandı. Dayak olmayınca hiçbir şey olmaz.

Bu rüştiyelerde başçavuşların dalkavukları da olur. Kabadayılar başçavuşa çokluk ehemmiyet vermezler. Lakin dayağı cezaya idman

ederler. Acze-i giruhi başçavuşun etrafına toplanır, onun daima yüzüne güler. Başçavuşta onları lütfen himaye eder. Daha bu yaşta dalkavukluk mürayilik bu küçük dimağlara yerleşir.

Başçavuş değişince bu kirve yenisine çatmaga bakar tıpkı hükümete karşı ahalimiz gibi. Vaktiyle benim dalkavuklarım olduğu gibi ders verdiğim rüştiye başçavuşunun da vardı. Lakin bizim orada işimiz asker zabıtlığı olmadığı için başçavuşluğu kaldırdık. Sınıf bir tahbisine daha müstesna bir muamele ile iktifa ettik. Tabi dalkavukları dağıldı. Ne dersiniz zavallı çocuk meyus oldu. Çalışmamaya başladı. Artık böyle bir idarenin hiçbir işe yaramayacağını her türüyle işrab eder dururdu. O sene nihayetinde imtihanlar kendisini sınıf birinciliğinden düşürdü.

İşte ben rüştiyenin ikinci senesinde böyleydim. Sonra vasatlar adedine girdim. Bu kısım o kadar hakaret görür ki nihayet hissiz olur. Çünkü bizde bilhassa asker terbiyesi şu destura tabidir. Mafuka karşı zillet, mahduma karşı şiddet.

Birazda derslerden bahsedelim. Birinci sene hiçbir intibah bırakmadı. Yalnız Selman Paşa merhumun il halini ezberleyeceğim diye çekmediğim sıkıntı geçirmediğim korku kalmamıştı. Çünkü ibtidayide hatırlı idik. Yalnız tokat yerdim. Burada seyyanen sopa vardı. Düşünüün ki 10 yaşındayım. Ne namaz kılmasını bilirdim, ne abdest almasını. Öyle iken hala hatırımdadır. O sene imtihanda secde-i seyy nelerde lazım olur diye sormuşlardı. Bülbül gibi söyledim. Bugün tabi namaz kılmasını pek iyi biliyorum fakat itiraf edeyim secde-i seyy nerelerde lazım olur bilmem. O sene birinci oldum. İkinci senenin başçavuşu yani ben, dayak korkusu olmasaydı hesaba hiç çalışmayacaktım. Babam zorlamasaydı mektebe hiç gitmeyecektim.

Hiç unutmam. Hesap hocamıza (Afar Bey) derlerdi. Sarı pala bıyıklı, asabi yüzü, uzun boylu, kalın sesli, sert sözlü, dayakçı bir kul ağası idi. Yürüyüşü Aydın efelerini hatırlatır. Elinden değnek eksik olmazdı. Tasavvur ediniz. On yaşındayım. İlk derse başlıyoruz. Hesabın tarifini bilmiyorum. Çünkü hiç anlamamıştım. Yalnız şu cümleler hatırımda kalmış. Ulemayı hind düşünmüşler. Her adet için bir işaret vaaz etmişler. Bundan Arap rakamları tevlit etmiş. (Tahtaya bir yazarak) İşte buna vahd demişler. Ben zavallı hindi bilmiyordum. Zahir hind Arap demekti. Ulemayı kocaman kavuklu, geniş cübbeli adamlar tasavvur ediyorum. Gözümün önünde muhteşem bir manzara vücuda geldi. O kadar ürkektim ki artık hesap dersini zihnime sokmak kabil olmuyordu. Adet-i sahihayı, kesr-i adiyi, kesr-i işariyi hep aynı tarza mufassılan gördük. Hocada kesr-i adiyi itisar ettirmek merakı vardı. Na-müitanahi itisar yaptık. Mektebe kalsaydı işim yamandı. Bereket versin babam yardım etti. Hiçbir mesele halletmedik. Mücerridat içinde yuvarlandık. O da sekizer pareden otuz oka gömerek kaç arş ettiğini bulamazdım. Hala o mektepten gidiyor.

Yine o sene Arabi'den sarf bina okuduk. Farisi Kavaidi gördük. Hepsini ezberledik. Artık dimağım isyan etmişti. Birincilikten düştüm. Hele sonraları büsbütün tembel oldum. Üçüncü sene Arabi'den nahv, dördüncü senede Arapça metin üzerinden mantık okuduk. Katiyen anlamadım. Yine dördüncü senede Cevdet Paşanın Kavaid-i Türkiye'si elimize verildi ve kelimesi kelimesine ezberlettirdiler. Yegane istifade ettiğim ders Fransızca olmuştur.

Bir de Türkçe Edebiyata karşı bir muhabbet hasıl etmişdim. Bu hissi bende tevlit eden imla hocamızdı. Bakınız nasıl. Daha ikinci sınıfta iken bize Sinan Paşa'nın Zeraatname'sinden imla yazdırırdı. Çok ahenkliydi. Bir kelime anlama ihtiyacı duymadığım halde ahengini bilirdim.

Tumturak-ı el faz-ı ibtidai bir kafiye pek çabuk cezb ediyor. Hatta ne hoş idi. Bu dehrin bostanı. Ger olmasaydı asb-i hazanı beyti üzerinden o zamandan hafızamda kalmıştır. Türkçe'ye bilahare çok çalıştım. Mamafi Zeraatname'de hala anlamadığım yerler var. O zaman ne tatlı tatlı, ahenkli ahenkli fakat hiçbir şey anlamayarak ve her kelimesini yanlış telaffuz ederek saatlerce okurdum. İşte bu ahenk bilahare Türkçe'ye çalışmak için bana bir saik oldu. Hocama teşekkür ediyorum. Şu kadar ki fikren bir şey kazanmıyordum. O tumturaklı merakı sonraları bende çok ilerledi. İdadide beni edebiyatçı etti. Tıbbiyede sınıf arkadaşlarımın teklifli zevate gönderecekleri mektupları yazan bir mektupçu oldum. Yazar dururdum; hem ne yaveler kim bilir o mektuplar kaç kişiyi güldürdü. Sonra anladık ki yazı tumturak demek değilmiş.

Şimdi bu mektepteki kazancımı hulasa edeyim. Büyük bir adalet-i ruhiye derin bir mutavaat-ı miskinane ibtidai bir ocak gayreti. Paşa kapılılar, Soğuk çeşmeliler elh. Şefkat ve samimiyet yüzü görmeyen ruhlarda tabii olan kuruluk huşunetli yüz gerilince şımarıklığa başı boş kalınca haşereliğe istihdad izzet-i nefsi fukedanı biraz Fransızca edebiyata merak, kof bir askerlik gururu” (Hasircioğlu 1918:161-175).

Siraceddin, rüştiye hayatından bahsederken iptida-ı hayatında olduğu gibi eğitimde gördüğü eksikliklere değinmiş, bu eksikliklerin çocuk ruhunda bıraktığı olumsuz izlerden bahsetmiştir. Eğitimin her zaman hayatla iç içe olması gerekir. Yetiştirdiğimiz çocukları kendi istediğimiz idealler için değil, onlara toplumda yaşayabilecekleri, topluma uyum sağlayarak güzel bir yer edinebilecekleri bir eğitim verilmelidir. Çocuğa sadece olayların öğretilmesi, çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimi için yeterli değildir. Böyle bir eğitim tarzıyla daha hayatın başında çocuklar hayata yenik başlamaktadırlar. Çünkü çocuğun ilgilerini, isteklerini ve bilişsel düzeyini karşılayamayan bu eğitim sistemi çocukta varolan cevherin de kaybolmasına neden olmaktadır. Etrafımızda soran, merak eden, kendini ispatlamak için bir şeyler yapmaya çalışan çocuklar gördüğümüzde terbiyesinin eksikliğinden, iyi ve disiplinli bir eğitim almadığından kaynaklandığının tespitini koyarız ve kendi yöntemlerimizle bu eksiklikleri gidermeye çalışırız. Fakat bu bilinçsizce yapılan hareketlerimizle dünyayı kendinde varolan bilgilerle keşfe çıkmış, yaparak, yaşayarak, merak ettiğini araştırarak öğrenmeye çalışan çocuğa zarar veririz. Bilgiye ulaşmayı değil, hazır olan bilgiyi kullanmayı öğretmek ister bilişsel ister duyuşsal olsun çocuğun her türlü

gelişmesinin önüne geçeriz. Sürekli yaptıkları eleştirilen, giriştiği işlerde, sorduğu her soruda tepkiyle karşılanan çocukta, ben yapamıyorum, ben başarısızım, yapmaya kalktığım hiçbir şeyi beceremiyorum gibi duygular uyanır ve bir süre sonra çocuk kendini aşağılamaya başlayarak çaresizliği, başkalarına bağımlı olmayı öğrenerek kendine olan öz güvenini kaybeder. Kendisinin hiçbir şeyi başaramadığına inanan bu çocuk ileride büyüüp de toplumun arasına karıştığında doğal olarak kendisine verilen hiçbir görevi yerine getiremeyecek, pasif ve işe yaramaz bir birey olarak hayatını sürdürmeye çalışacaktır.

Eğitimin hedeflerinden olan uzak hedeflerin amacı ülkenin politik felsefesini yansıtan bireyler yetiştirmektir. Bu amaca dönük olarak bir ülkenin gelecek nesillerini yetiştiren öğretmenlere birçok görev düşmektedir. Bu görevlerin en başında da kendine öz güveni olan insan tipi yetiştirmek gelmektedir.

İnsanları acı da olsa gerçeklere, gerçeklerle yüzleştirmeye çağıran bu yazı da alınan kararların, çocuklara verilen eğitimin hayatın gerçeklerine uymasının gerekliliğinden bahsedilerek bunun aksinin doğurduğu kötü sonuçlara değinilmiştir.

Bunlardan ilki yine çocuğun bilişsel ve duygusal dünyasına ters olan gereğinden fazla baskı, duygusal yaşına ağır gelecek bir disiplin anlayışıyla yine tabiattan uzak soyutlanmış bir eğitim yaşamıdır. Eğitimi kolaylaştırmaktan çok zorlaştıran bir mevzuat fazlalığından, gereksiz kurallardan yakılarak bu kurallara zaten kimsenin uymak istemediğini dile getirmektedir. Sorgulamanın olmadığı, insanın iradesini kullanmadığı ve her şeyi emir olarak görüp üste itaatsizlikten korkarak niçin diye sorgulamadan her şeye boyun eğmeleri Siraceddin tarafından eleştirilmiştir.

Öğrenciye öğrenci gibi değil, her emre boyun eğmek zorunda olan isimsiz, kişisiz varlıklar gibi davranılması öğrencinin duygusal yönden çökmesine ve kendine olan güven ve öz saygısının yitmesine sebep olmaktadır. Bunun sonucunda ise kendine güvensiz, olayların nedenlerini sorgulamaktan uzak bir gençlik yetişmektedir. Bu daha sonra kontrol altına alınamaz bir disiplinsizliğe neden

olmaktadır. Siraceddin'in de şu sözlerinden “*Ne kadar dayak yesek ne kadar izinsiz kalsak ehemmiyeti olmazdı.*” de anlaşıldığı gibi bir süre sonra uygulanan hiç bir disiplin kuralı ya da ceza işlevini yerine getirememektedir. Dayakla eğitim anlayışı intikamcı disiplin denilen ortaçağ eğitim anlayışından kalma bir yöntemdir. Dayak günümüzde bile maalesef çoğu eğitim ve öğretim kurumunda uygulanan bir terbiye yöntemi olup öğrenciye duygusal yıkımdan başka hiç bir şey vermeyen bir disiplin aracı olarak halen kullanılmaktadır.

Dayakla eğitilmiş bu bedenler alıştıkları hakaret, horlanma v.b hareketlerden dolayı kendilerine sevgiyle, şefkatle yaklaşan başka insanlar olduğu zaman da onların, bu güzel hareketlerini şaşkınlıkla karşılamaktadırlar.

Böyle bir eğitim anlayışının sonucu olarak öğrenciye kazandırılmak istenen davranışlarla öğrencinin kazandığı davranışlar arasında büyük farklar olup eğitimde istenilen hedeflere ulaşılamamaktadır.

Çıkarttığımız bu sonucu Siraceddin Hasırcıoğlu'nun rüştiyedeki eğitim hayatının ardından aldığı eğitimin kendisine kattıklarını şu sözlerle dile getirmesi “*Şimdi bu mektepteki kazancımı hulasa edeyim. Büyük bir adalet-i ruhiye derin bir mutavaat-ı miskinini iktidai bir ocak gayreti. Paşa kapılılar, Davuk çeşmeliler. Şefkat ve samimiyet yüzü görmeyen ruhlarda tabii olan kuruluk huşunetli yüz gerilince şımarıklığa başı boş kalınca haşereliğe istihdaf izzet-i nefsi fukedanı biraz Fransızca edebiyata merak, kof bir askerlik gururu.*” (Hasırcıoğlu 1918) gerek o dönemde gerek bu dönemde aynı zihniyeti taşıyan eğitimcilerimizin öğrenciye ne kazandırdığını açıkça ortaya sermektedir.

3.1.1.4. Lise Hayatı

Siraceddin, ortaokuldan sonra babasının, edebiyatı sevdiği için sivil bir okul olan günümüzde siyasal bilgiler fakültesine denk gelen Mekteb-i Mülkiye lisesinde okumasını istemesine rağmen ortaokuldan beri etkisi altında kaldığı parlak, gösterişli

elbiselerden etkilenerek tıp okuluna girmiştir. Aşağıda Siraceddin'in kendi ağzından lise hayatı anlatılmaktadır:

“Rüştiyeden çıktım. Babam beni çağırdı. Oğlum dedi. Görüyorum ki edebiyatı seviyorsun. Seni bu yolda çalışabileceğin bir mektebe mesela mekteb-i mülkiye idadiyesine yazdırayım. Fakat heyhat parlak elbise , caka rüştiyeyi askeriyeden daluma binmişti. Arkadaşlarım hep askeri mektebine gideceklerdi. Siviller çitkırıldım beyler bizce muhakirdi. Mekteb-i mülkiyeye kim gider. Yalvardım, yakardım. En ziyade cakalı elbisesi olan tıbbiye-yi idadiyesine yazıldım. Meşhurdur. Katolik kilisesi ibtida-yi akvamı Hristiyan ide bilmek için abında sürmeli elbise ile tantana icat etmiş ve maksadına bu suretle nail olmuş. İptidailiğin sinesine ben de burada kurban oldum. Ne yapalım. Okumak yazmak ibtidaiyilikten kurtulmak demek değildir. Mektebe girdiğimin ikinci haftasına nadim oldum. Fakat iradesiz olduğum için mektebi terk edemedim. Resm-i selamdan dört hafta izinsiz kalmıştım. İşte bu idadi hayatı meskenetteki idmanuma rağmen benim için uzun bir eşkinici devresidir. Burada da dahiliye zabitanı aynı halde, belki daha berbat idi. Ahlak-i umumiye ise deme gitsin. Bir gece bahçede geziyoruz. Ağızdan ağıza hafif hafif bu gece kavga olacak dediler. Acaba kim kiminle kavga edecekti. Hakikaten mutaf vecihle gezilmiyor. Ortalıkta bir sükun bir tuhaflik görülüyordu. Üçer dörder talebeden müteşekkil birçok gruplar iki dizi olmuşlar yek yerine muvazi bir istikamette geziniyorlardı. Biraz izdiham vardı. Yan yana gezen iki gruptan biri diğerinden birine kol vurdu. Derhal kavgaya tutuştular. Bir de ne göreyim. Beşer onar takım takım efendiler başlarını aşağı doğru indirmiş, top top olmuşlar, mütemadiyen vuruşuyorlar. Ortalık karanlıktı. Bunu ben pek tuhaf bulmuştum. Meğer doktorlarla baytarlar kavga ediyorlarmış. Efelik hem pek seni bir himaye meselesinden mütevellit bir efelik davasıyla bu kavga birkaç günden beri müzakerelerle kararlaştırmış. Doktor tarafının başında bilmem kim, baytar takımının ele başısı da bilmem kim imiş. Hepsinin başı yarılmıştı. Baktım dahiliye zabıtları koşarak geliyorlar. Birisi avazı çıktığı kadar bir nara attı. Ulan... pu...lar! Kavga edenler koridorlara doğru kaçtılar ve kavga devam etti. Artık zabıtalılar ile kavgacılar arasında bir kovalamacadır başladı.

Yat borusu çalmıştı. Biz yatmak için koğuşlara çıktık. Mektebin içi kavgacıların münakıp kahremanesiyle çalkalanıyor. Ağzımızın suyu akıyor. Meraklı meraklı soruyorduk. Hangi taraf dayak yedi. Kavga gürültüsünden korkarak yola kaçanlar bile kendilerinin de karışmış olduklarını eşrap ediyor. Yolda manalı manalı tavırlar takınıyor. Mühim sözler söylüyordu. Ah! Bizde böyle kahraman olabilseydik. Hulasa bir kişi hastahaneye gitti. Bilmem kaç kişinin başı yarılmıştı. Hepsini hapishaneye tıktılar. Doksan gün yatacaklardı. Yattılar. Meydan dayağı yediler ve çıktılar”(Hasırcıoğlu 1918:161-175).

“Türkiye’deki ilk idadiler, ordu merkezlerinde 1845 yılında açılmışlar ve 1875’de askeri rüşdiyeler açılıncaya kadar, idadi olmalarına rağmen, rüşdiye seviyesinde öğretim vermişlerdir. Sivil alanda ise “idadi” adı önceleri rüşdiyelerin altındaki bazı özel sınıf ve sıbyan okullarına verilirken, 1869 Nizamnamesi ile rüşdiyelerin üzerinde üç yıl öğretim süreli bir ortaöğretim kurumu olarak düşünülmüştür. Buna rağmen ilk sivil idadi ancak 1873 yılında açılabilmiştir. Bunların taşrada yaygınlaşması da II.Abdülhamit zamanında olmuştur.

Taşradaki idadiler, rüşdiyeler ile beraber kurulup geliştirilmişlerdir. Vilayet merkezlerinde yedi, sancak merkezlerinde de beş yıl öğretim süreli idadiler açılmıştır. İkinci Meşrutiyet’e kadar idadiler taşradaki hem yüksek öğretim hem de mesleki eğitim kurumları olmuşlardır.

İdadilerin ilk programları yetersiz bulunarak 1892’de özel bir komisyon tarafından yeni bir ders programı hazırlanmıştır. Bu hem beş hem de yedi yıllık idadilerin genel bir programı idi. 1902 yılında yedi yıllık idadiler çok amaçlı bir okul haline getirilmek istenmiş; şubeler konmuş; ziraat şubesinde okuyanların altı, ticaret ve sanayi şubesinde okuyanların ise sekiz yıllık öğrenim görmeleri kararlaştırılmıştır. Beklenen sonuçlar alınmadığı gerekçesiyle, bu denemeden 1906 yılında vazgeçilmiş ve tekrar eski programlara dönmüştür”(Ergün 1996:24).

Osmanlı Devleti’nin savaşlardan, iç karışıklıklardan bunaldığı ve askeriyede olduğu gibi eğitimde de yeniliklere ihtiyaç duyduğu bir dönemde idadi öğrencisi olan Siraceddin’in, idadi hayatını anlattığı bu bölümle ilgili elimizdeki bilgilere bakıldığında; idadilere o dönemdeki gençlerin ilgi göstermediği görülmektedir. Çünkü bu gençler rüştiyeden sonra okumayıp kısa yoldan iş sahibi olmak için devlet kapısında iş aramaya başlıyorlardı. Rüştiyeyi bitirmeyi sahip olacakları meslek ve hayatları için yeterli görüyorlardı. O dönem Maarif Nezareti bile idadileri gereksiz görerek kapatılması yolunda devlet şurasında tartışmış fakat Maarif Nizamnamesi’ne aykırı bulunacağı endişesiyle idadilerin devamına karar verilmiştir. Fakat 1877’de Mülkiye Mektebi’nin yeniden düzenlenmesi ve genişletilmesi sırasında yeniden kapatılmıştır. İdadilerin kapatılmasında, devletin içinde bulunduğu ağır koşulların ve parasızlığın böyle bir kararın verilmesine neden olduğu görülmektedir.

İdadilerin açılmasının paraya bağlı olduğu gerçeği Sadrazam Sait Paşa’yı harekete geçirmiş ve Sait Paşa’nın bu parayı bulmasıyla idadiler tekrar açılmıştır. Bu durum Sait Paşa’nın Türk Eğitim Tarihi’nde adının unutulmazlar arasında yer almasını sağlamıştır.

Fakat devlet idadileriyle o dönemdeki gayri müslim vatandaşların açtıkları idadiler karşılaştırıldığında arada eğitim kalitesi açısından çok büyük farklar olduğu görülmektedir. Bu farklılara bakıldığında öğretmenlerin maaşlarının yeterli olmamasından kaynaklı bir bıkkınlık, eğitim ve öğretimde kullanılması gereken araçların eksikliği, binaların kaliteli ve sağlıklı bir eğitim için donanımsız oluşu gibi eğitim ve öğretimin kalitesini düşürücü nedenler Siraceddin'in idadi hayatında neden katolik okulunu tercih ettiğinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Azınlıkların açtığı okulların fiziksel olanaklarının mülkiye mektebinden daha iyi olduğu anlaşılmaktadır Bunda birazda rüştiye hayatından alışmış olduğu o yaşın gereği olarak gösterişli elbiselere düşkünlüğün de neden olduğu söylenebilir. Fakat o dönem ülkemizde bulunan yabancı okulların nasıl öğrenci kazandıklarını da açıkça ortaya koymaktadır.

3.1.1.5. Meydan Dayağı

“Kurunu müsatada asilzadeganın şövalyeliğe kabulü gibi bir muamele idi. Meydan dayağı yemeyen kabadayı ad olunmazdı. Cem borusu çalınır, talebe toplanır, halka olur, ortaya bir keçe parçası sarılır, dahiliye müdürü zabitaları gelirler. Hepsi kılıçlı yani resmidir. Nöbetçi zabita divanı okur. Talebe çağrılır. Yüzüstü keçenin üstüne yatırılır. İki hıdmeden biri talebenin başına diğeri ayaklarına basar. İki zabita keçenin iki tarafına konmuş değnek destelerinden birer değnek alır, karşı karşıya geçer, biri kaldırır biri vurur. İşte merasim bundan ibarettir. Keçenin üstünde müftehirane kakmayan kimseyi görmedim. Talebe arasında hangi zabitanın daha cakalı vurduğu hakkında mübahisler olur. Parayı kim kazanırsa o takdir edilir. Acıyıp ta hafif vuran şayan-ı merhamet görülürdü. Birde hem dayak yenilecek hem ses çıkarılmayacaktı. Sonra bele kuşak sarılacak , yumurta ökçeli hotin safr-i kalb saye fes giyilecekti. Efeler söz hüküm onlarındı. Bunlar manga manga gezerler. Aralarında büyük bir gayretkeşlik hüküm sürer. Birtakım tabileride olur. Bu tabiler elebaşlarına söz söyletmezdi. Ekseriya elebaşlar beraber dolaşırlar. Dalavere yani entrika çevirirlerdi. Dalavereler iptidaları gayet şeni idi. Bunlar daima gizli konuşur ve aralarında herşey bir sır olurdu. Sonraları yani tıbbiyede izah edeceğim tesirat altında bu efeler siyasete karışmışlardı. İşte idare-yi umuruvi ellerine alanlarda gördüğümüz halet-i ruhiyenin resmi budur.

Kavgalar dalaverelerden çıkardı. Meydan dayağı yemek yani şövalye olmak için iki tarik vardı. Birincisi kavga ikincisi sarhoşluk... Nev hevesler ekseriya bu ikinci tarika müracaat ederlerdi. İçlerinden birtakımını bilirim ki rakı içemezler yalnız ağızlarını çalkarlar; Cuma akşamı yolda tesadüf ettikleri arkadaşlara esrarengiz bir suretle ağız kokularını hissettirerek fakat yalnız olarak mektebe gelirler. Kapıdan sallanarak girerler. Dahiliye

zabitanı kapı yanındaki odada oturur, görürler. Derhal kapı çavuşu borusu çalar. Herkes merak ile oraya toplanır ve bizim yapma sarhoş kemal gurur ile ve o zamanın tabirince yaveriyle hapishaneye giderdi. Mangaların dalavereleri namuslu kısım için büyük bir tehlike teşkil eder. Onun için kurt sürüsüne karşı koyun sürüsü gibi bu zümre toplu haif bir vaziyette bulunurdu. Mamafih kurtlar tarafına geçmeyi istemeyen hemen yok gibiydi.

Mektepte nam bırakmış efeler vardı. Onlar harbiye ye geçmişler zabita çıkmışlardı. Dinlerdik. Ah şimdi kabadayımı var. Geçen sene burada bey vardı. Kavgaya kama getirirdi. İltimaslı olduğu için bir şey yapamazlardı. Şimdilerde yalnız ellik çekecek var. Hepsi çoluk çocuk. Tuhaf şeydi. Bu çapkınların hiçbirisi yemeni giymediği halde hakikaten bellerinde kundura çekeceği bulunur, baş yarmakta bununla olurdu. Mamafih hepsi cibin ve metanetsizdi. Mektepte nezaket ve nezahat istihzayı mucip olurdu. Ruhen o kadar sükut etmiştik ki miskinliğime rağmen ben bile meydan dayağı yiyişte niçin efe olamadım diye müteessir olurdu.

Kabadayılık edemeyen zümrede ezilmemek için başka bir çare bulmuştum. Hafiyelik... Acze takımı içinde pek çok hafiyeye vardı. Sınıflarda geçen şeyleri idareye haber verirler ve bu sayede mektebin himayesine nail olurlardı. Bu gibilerle pek konuşmazdık. Bilahare bunlardan siyasi hafiyeler yetişmiştir.

Şiddet taraftarı mürebbiler, muallimler bizim bu halimizden ibret alsınlar.

Ahlaksızlık yalnız talebede değildi. Ondan kafi derecede bahsettim. Şimdi idareden bir misal getireyim:

Mektep müdürü bir binbaşydı. Zannedersem evine masarif etmemiştir. Bu irtikap hiçte gizli yapılmazdı. Askerlik bu. Bilakayit ve şart itaat var. Ses çıkarmak kimin haddi... Sen de yap... İşte destur... Bu mektep müdürü işi ilerletmiş sonraları yıkanmak için ailesini de mektep hamamına göndermeye başlamıştı. Aile hamama girince kapının önüne iki süngülü asker koyar, kim içeri girerse vur emri verirdi. Lakin talebe arasındaki hafiyeler bunu haber vermişler ve müdür divan-i harpte istintak edilmişti. Mamafih müdüriyette ipka edildi. Ve sonraları paşa bile oldu.

Dahiliye zabitanı daha mütevazı idiler. Yalnız erzak aşırırlardı. Bu meselede dahiliye zabitanı ile talebe arasındaki muamele büsbütün başka idi.

Her sınıftan bir kişi olmak üzere sıra ile talebeden her gün üç kişi mutfak fikr-i mahdudiyeti nöbetçisi olurdu. Vazifeleri erzak verirlerken kontrol etmekte. Talebedeki cüretsizlik fikri mahdudiyeti kantardan anlamak ve müdafaa edilmesi lazım gereken hakkın varlığından haberdar bulunmamak mutfak nöbetçileri ile erzak veren nöbetçi zabıtı itilaf çıkmamasını temin ederdi. Mutfak nöbetçilerinin yemeklere konacak kavurmadan çalmasına zabıtarlar müsamaha hatta müsaade ettikleri için herkes nöbetçiliği bir kar addediyor ve hattı müdafaa gibi şeyleri hatırına bile getirmezdi. Zaten hak fikri hiçbir zaman ve hiçbir mektepte bize verilmemiştir. Binaenaleyh yemeklerde ne yağ bulunurdu ne tad bulunurdu.

Bakınız hak fikri bana nasıl geldi. Üçüncü sınıftaki arkadaşlarımdan (Se...) ile birlikte nöbet aldık. Kilere erzak almağa gittik. Dahiliye yüzbaşısı

geldi... (Se...) kantarın yanına yaklaştı. Zabıt gümrük yarısının yağın sülüüsünü etin bilmem kaçta kaçını aşırmaq istedi. Arkadaşım itiraz etti. Tekrar tartılmağa başlandı. Herif tartarken çuvalın üzerine elini basar arkadaş mani olur. El çabukluğu olan getirmek ister. Kabul etmez. Hasıl aralarında bir münazahattır çıktı. Arkadaşımı yüzbaşı evvela tekrar ve tehdit etti. O da tabloya imza koymayacağını bize de koydurmayacağını söyledi. Derken tehdit siteme inkılap etti. Sen uslu bir efendisiz. Böyle yapacağını hiç ümit etmezdim. Yolunda mütezellilane bir serzeniş karşımızdakinin zafını gösteriyordu. Zavallı herif bize kavurma çalmaya kadar zınnen teklif etti. Gözüüm dört açılmıştı. Demek askerlikte bile hakk-ı dava edilince amirler bir şey yapamıyordu. Halbuki arkadaşımın hareketini iptida bende terbiye-yi askeriye münafi addetmiş, korkmuşum. İşte bu numune beni bilahare çok cesur etmiştir.

Diğer arkadaşlarım tabii böyle bir hadisenin şahidi olmadılar ve zaten bu vaka bir şarzdır. Şimdi böyle bir muhitte yetişen talebenin afif olması nasıl istenir. Onun için bekar olup ta mektepte yatan ve cuma günleri izinli çıkan efendilerin eğlencesi Çengelköy tepelerine çıkmak ötekinin berikinin bahçesinden yemiş çalmaktı.

Müstakbellik doktorları...

Ben bütün bu hallere rağmen fevkalade afif kalmış olan arkadaşlarımı çok taktir ettim.

Müthiş bir ocak gayretiyle müfret bir cakayı da bu seyahate ilave ediniz. Levha tamam olur.

Artık derslere geçelim. Düşünüyorum bu mektepte kaldığım müddette ne öğrendim. Şüphesiz girdiğim gibi çıkmadım. Kazancımın yüzde sekseni hususi saimin mahsulü zayıatımın yüzde yüzü mektebin yadigarıydı. Rüştüyede öğrenmeye başladığım Fransızca'yı burada kısmen unuttum. Cebir hendesesi makine müsellesatı kozmoğrafya okuduk. Programımız mufassaldı çalıştım. İyi numaralar aldım. Fakat fikri riyazi sahibi oldum. Çünkü ne mesele ne tatbikat yaptık. Dersler çok kuru idi. Riyaziye hocalarımızdan biri derse sarhoş gelirdi. Ağzını koklamadım. Ama sınıfın tamamıyla buna kanaati vardı.

Tabiat namına bir şey yoktu. Resimden istifade etmemiştik. Kitabet hocalarımızdan biri iyiydi. Oldukça mülke iktisap ettik. Sonra bir tanesi geldi bizden acizdi.

Tarih-i umumi hocamız pekala zihnimizi açacak. Bize dersi sevdirecek surette işe başlamıştı. Jurnal ettiler kitabı kıraat gibi okuduk. İşte dersimiz budur demek mecburiyetinde kaldı.

Kendi kendime edebiyata çalıştım. Arkadaşlarımdan Rodoslu Süleyman isminde bir genç vardı. Bize Kemal beyin eserlerini verirdi. Zihnimizi açtı. İçimizde edebiyata çalışır bir zümre peyda oldu. Hatta Celal tiyatrosunu tab ettirmeye kalkışmış. Divan-ı harplerde, hapishanelerde sürünmüştük. Bizim için yeni bir hayatın başlangıcı oldu. Harid sözleri dilimizde dolaşmaya başladı. Onu istihsal etmek hayatımız için bir gaye oldu. Henüz pek mütesalliftik. Fakat artık bir maksat için yaşıyorduk. İlerdeki hareketimizi bu halet-i fikriye ihzal etmişti. Mael teessüf mektebin bize verdiği seciyesizlik hiyanet o haridpür u rane-i mesaiyi şaibe dar etmekten hiçbir zaman hali

kalmadı. İsyanimız gördüğümüz tazyikten mütevellit idi. Avrupa'nın en medeni muhitleri bile bende ve arkadaşlarımda kökleşmiş olan müsaviyi ancak zahiren tashih etti. Mahdudiyet-i fikriyeden kurtulan içimizde pek az kişi vardı.

Hulasa huşunet, teslif, mahdudiyet seciyesizlik işte idadinin bize bıraktığı yadigar... Tekrar ediyorum: Bugünkü nesil böyle müsesatın mahsulü olduğuna göre yine iyidir”(Hasırcıoğlu 1918:161-175).

Siraceddin'in okul anıları arasında anlattığı bu olay okurken insanı ürperten, iyi ki o yıllarda öğrenci olmamışım dedirten bir sonuç çıkarmaktadır. İnsan doğasına ters olan dayanın bir de meydana diğer öğrencilere de izlettirilerek yapılması zaten şiddete maruz kalmakta olan öğrencinin fiziksel ve duygusal sarsıntılar geçirmesini katlayarak kalıcı ruhsal hasarlara yol açmaktadır.

Böyle bir disiplin ve eğitim anlayışında yetişen öğrencinin, bu toplumun gelecek kuşakları oluşturacağını düşünürsek, gelecekte oluşturulacak toplumumuzun korkak, kendine güveni olmayan, inançsız, manevî ve maddî değerlerden yoksun insan tipleri ortaya çıkacaktır.

“Eğitimin amacı, varolan kültürü sürdürmek ve geliştirmek, yetişecek yeni nesle bu kültürü aktarmaktır. Fakat eğitim okulla sınırlı değildir. Çocuk ilk eğitimi ailede alarak okula gelmektedir. Eğitimciler öğrenci üzerinde yapacakları asıl inşayı ailenin verdiği eğitim üzerine yapmaktadır. Fakat dayanın bir disiplin aracı olarak kullanıldığı okullarda yetişen bir insanda yerleşmiş olan dayakla eğitime, dayakla disiplin verme anlayışı yeni yetişecek nesli ve onların da oluşturacağı yeni nesillerin toplum olarak ruh sağlığını tehdit edecektir. Eğitimin amacı çocuğu bilim ve ilim yönünden yetiştirirken ruh sağlığını da düşünerek bir eğitim vermektir. Toplumun bireylerden oluştuğunu düşünürsek her biri sağlıksız bir eğitim almış bu bireyler toplumunda ruh sağlığını bozacaktır.

Öğretmeni tarafından sürekli dayakla disiplin edilmeye çalışılan öğrencide adalet duygusu gelişmez, çünkü bu tip yetişen bir öğrenci güçlü olanın her zaman güçsüz olanı ezeceğini düşünür. Bu yüzden de kendinden daha güçsüz durumdaki arkadaşlarına saldırarak öğretmenin kendi ruhunda oluşturduğu yaranın, ezikliğin acısını çıkarmaya çalışır.

Katı disiplin anlayışının hakim olduğu eğitim sistemlerinde öğrencinin derse ilgisi azalmakta, dersi öğrenmekten çok ezberleme, öğrencinin kendini her zaman aşağılanmış ve suçlu hissetmesine, hayatın çok zor ve adil olmadığı fikrini geliştirerek daima savunma halinde olmasına, değersiz olduğunu düşünmesine, her zaman saldırıya maruz kalmasının sonucu olarak

bir süre sonra tamamen içine kapanmasına ve kendine olan öz güvenini ve saygısını yitirmesine neden olmaktadır.

Çağdaş eğitim, bireyin toplumsal ve ruhsal bakımdan gelişmesini, kendisinin ve toplumun yararına beceriler kazanmasını, bu dengeyi sağlamayı amaçlamaktadır” (Yavuzer 1998:153).

Sağlıklı bir gelecek için çağdaş eğitimin gereği olarak güven ve sevgi ortamının bulunduğu bir eğitim anlayışıyla öğrencilerin yetiştirilmesi gerekmektedir.

3.1.1.6. Tıp ve Askeriye Hayatı

Siraceddin, Osmanlı toplumunun son dönemlerindeki toplum ve sosyal yapısındaki bozulmalardan bahsettiği bu anısında Osmanlı gençlerinin o zamanki ruh yapısına, içinde buldukları okul hayatına, yönetimle aralarındaki mücadelelere, verilen eğitimin kalitesizliğine, Abdülhamit Han'ın baskıcı yönetiminden duyulan sıkıntılara değinerek bu konularla ilgili eleştiriler yapmıştır.

Siraceddin o dönemde, okullarda eğitim gören bütün gençlerde ve hocalarda, batının üstünlüğüne karşı aşırı derecelere varan hayranlığın nerdeyse onlarda bir kompleks oluşturduğunu ve bunun sonucunda da karakterlerinin olumsuz etkilendiği anlatarak bunun kendi üzerindeki olumsuz yansımalarından bahsetmiştir. Genelde bu okullardan mezun olanların, eski öğrendiklerinin üzerine pek birşey katamadan mezun olduklarını; ama böyle bir eğitime rağmen yine de kendilerini geliştirme azminde olduklarını anlatarak bu azmi takdir etmiştir.

Siraceddin bu yazısında, önce okul hayatındaki anılardan bahsetmiş, daha sonra siyasî ve kültürel meselelere dokunarak dönemin baskıcı politikasını, eğitimdeki aksaklıkları ve düzensizlikleri eleştirmiştir.

“Mekteb-i Tıbbiyeye geçtik. Yeni muhit, yeni açbabat. Burası asker midir? Belki... Fakat tabib olmayan askerlerden şiddetle müteneffir! Sivil mi idi? Hiçbir vakit... Tıbbiye-i Mülkiye, nazarında müstahker. Askerlikden yalnız iki şey'e kuvvetle merbuddu: kılıçlı bir kisve; müferrit bir caka...

Başa sıfır nomeroya yakın siyah, sivri bir fes giyilecek; kısa, küçük bir asker püskülü takılacaktı. Elbisenin kadife yanlı kollarındaki kırmızı şeritten sınıf işaretleri ta omuz başına kadar uzatılacak, nazar-ı dikkat celb edecekti. Kılıçlar gelişi güzel kaldırım taşları üzerinde şakırdayıp duracak, tıbbiyelinin geçdiğini herkes bilecekti. Bütün bunlara mukabil yürüyüş bıçkın vari, göğüsler açıktı .Görüyorsunuz ya! Ne asker, ne sivil. Her şeyden evvel Tıbbiye-i Askeriye! Bir ocak... Buraya gelen talebenin ta küçükten beri alıştığı adil askerlik ruhu burada mevkiye uymağa, daha doğrusu anane karşısında bir istihale geçirmeğe mahkumdur.

Ben bu eski mü'essenin isyanlarla sarsıldığı bir devirde buldum. Çok ihtilalci yetiştirdi. Ben de onlardan biri oldum. İbtida bunu anlatayım: "Makyavel" in bir sözü vardır, der ki: "Eğer bir memlekete istila ettiğiniz zaman ahalisini hür buldunuzsa sakın esir etmeğe kalkışmayın. Eğer esir idise sakın hürriyet vermeyin. Yoksa iki suretle de duçar-ı hüsrana olursunuz." Mekteb-i Tıbbiyenin bir nev -i serbestisi vardı; tazyik ettiler... İşte isyanların sebebi!... İzah edeyim:

Yukarıda söylemişdim:Rüşdi ve idadi terbiyesi bizi esir olarak yetiştirmiş, istibdad altında ezmişti. Tabii ilk fırsatta her dürlü kayd-ı ihtirazdan tecerrüd edecek, şumaracaktık. Çünkü tazyik altında yaşayanlar, başı boş kalınca elbette haşarı olurlar.

Mütalaa bir feyl u tesür ediniz. Uzun müddet deniz üzerinde kalmış, ta'ifesi sıkılmış olsun, sonra bunları karaya çıkarınız. Taşkınlıklarına nihayet olmaz. Ben Akdeniz adalarında, sık sık gelen feyluler münasebetiyle bunu pek çok görürdüm. Mekteb-i Tıbbiye: "Marko Paşa ve onun vefatıyla yerine geçen Sa'ib Paşa zamanında pek serbest tutulur, Tıbbiye İdadisi'nden kılıç kuşanub "Gülhane"ye gençler de haşarı olurdu. Talebenin taşkınlığı darb-ı mesel olmuşdu. Şübhesiz bu gençler hür olmuyorlar; çünkü hür olmak kabiliyetini çoktan gayb etmiş bu üniverlerdi. Bu galeyan ancak tapası açılan bir şampanya şişesinde görüldüğü gibi geçici bir şeydi. Tahsil müddetince devam eder; mektebden çıkınca durulurdu. Bu bir anane idi ki bu mektebe, bu ocağa mahsusdu. Oradan çıkdıktan sonra devamını kimse düşünmezdi.

Hürriyet demeyim; bu zahiri, bu muvakkat-ı azade-i serlik bir emniyet sedadesiydi. Hükümet lüzumsuz yere bunu da kapamağa kalkışdı. Kendisi için büyük bir mehlika hazırladı. Gençlik ruhunun infilakına sebep oldu. Bizden evvel Tıbbiyeden me'zun olanlar içinde hangisi haşarı kalmışdı? Muhitden ayrılır ayrılmaz ilk terbiyenin mesgenlik, askerliğin adil ruhu onları tekrar pençesi altına alır; ta buralara giden tabib yüzbaşlıları oradaki mülaımların tahakkümleri altında zebun u bi-çare oturur; rütbesinin hissiyatını bile muhafaza edemezdi. Halbuki mülaımlar harbiyeden çıkdıktan sonra haşarılığa başlarlardı. Onun için ihtilal-i Tıbbiye'nin müdavimleri, harbiyenin me'zunları yapdı; ve hiçbiri hürriyeti anlamadı ve hür olmadı! Vaka-i Tıbbiyede intibah-ı efkar çokdan beri başlamışdı. Nihayet hukuk-u beşer mütalebesine kadar yükselecekti. Lakin kim bilir ne zaman... Hükümetin haraketi buhrani pek ziyade tesir etdi: Abdülhamid'in sani hükümeti Tıbbiye talebesinin serbestisini çok görmüş; Sa'ib Paşa'ı azl ederek yerine Meşir Zeki Paşa'yı götürmüşdü.

Pek iyi hatırlarım: Evvelce idadinin esaretinden kurtulanlar kendi nazarlarında bir varlık kazanırlar, geniş nefes alırlar ve henüz Zeki Paşa idaresi altında ezilen bizleri nazar-ı istihkar ile görürlerdi. İşte bu halet-i ruhiyenin neş'esiyle ser-i mest olanlar başlarına yine askeri istibdadının musallat olduğunu görünce ye'sin son ceddine vardılar. Çünkü yeni muhit eski askerlik istibdadının fenalığını öğretmişti.

1308 senesiydi. İşte biz bu ye's-i umumi tarihinden altı ay sonra Mektebi Tıbbiye'ye geçtik. Bizden evvelkiler anlatıyorlardı: "Biz hiç olmazsa birkaç ay gördük. Hayatın zevkini tattık. Zavallı sizler! Hiçbir saadet göremeyeceksiniz." Bu matem senesinde biz kılıç kuşanmanın neş'esini unutmuşduk. Halbuki o kılıçla demir kapıdan çıkarken ne "caka"lar satacazdık. Bizden evvelkiler seviliyorlar; mazinin tatlı hatırasını, mektebin eski ananesini talebe hayatının bütün safhasını derin bir hazin ile güzel bir ru'ya gibi hikâye ediyorlardı. Garib değil mi? Bu hikayeler o kadar müdhişdiki biraz soğukkanlılıkla düşünmüş olsaydık hiç de tehessüre layık olmadığını anlardık. Fakat heyhat! Bilhassa mesleğimizle alakası olmayan askerliğin hakimiyeti bizce arşiden şeni idi... Muhit icabı... Ocak gayreti...!

Evet zannediyorum ki ses'ile istibdatta değildi. Müstebid bir tabib olsa idi te'siri bu kadar olmazdı. Zaten serbest denilen zamanlarda istibdad yok muydu? Mesela; derlerdi ki "Onuncu, dokuzuncu sınıflar mektebin hakimidirler. Yeminleri onlar tayin ederlerdi ve pek nefis yaptırırdı. Büyük sınıfların ayrı odaları vardı. O odalarda neler olmazdı. Rakı bile getirirlerdi. Biz, beşinci, altıncı sınıflar onlarla görüşmekden kati nazar başımız kaldırıp yüzlerine bakamazdık!"

Evet biz bunları dinliyor; kim bilir belki de samimi ruhumuzda biz de bir gün istediğimiz istibdadı kendimizden sonra gelenler üzerinde icra edemeyeceğimizi, onlara karşı büyüklük ve hakimlik göstermeyeceğimizi ve hazdan ilelebet mahrum kalacağımızı hissediyor, herkesden ziyade müte'essir oluyorduk. Arkadaş istibdadı bizim istibdadımız demekdi. Ecnebi ellerin istibdadına benzemezdi!

Hülasa burası askerlik terbiyesinden uzaklaşmış, fakat onu terk etmiş değildi. Büyüklerde tahakküm, küçüklerde müskinet-i ma ziyade vardı. Kılıç şakırdısı, asker cakası seviliyordu. Ocak gayreti de o terbiyenin bir mahsulüydü. Yalnız buradaki alim-i şulesi irfan harareti karşısında askerlik bir istihale geçiriyordu; burası kendini diğer askeri mü'esseselerden ayırıyor, onları beğenmiyordu; burada herkes muvakkat kanatlanıyor, fakat mektebden çıkubda o hararet geçer geçmez, yine eski meskunte hem daha bedter, daha iradesiz düşüyor ve bir daha canlanamıyordu.

Hakikat! Kendimizi diğer askerlerden yüksek görüyorduk. Çünkü bir alim ve irfan yolunun salikleriydik; onlar... Bizden dün... Bir alay haşin idiler. Onlarla aramızda bir samimiyet olamazdı. Hususiyle bize söylediklerine göre vaktiyle mektebde bulunan alaylı dahiliye zabitleri müzekker bir nazarla görülür, onlara bir uşak muamelesi edilirdi; şimdi dünkü uşakların tahakkümünü görmek ne çekilmez bela, ne büyük hakaretti. Bizim gururumuza dokunur, onların eski zilleti her zaman yad edilir, bizim irfanımızı eğlemekden merhum bir asker olan yeni dahiliye müdürüne karşı da nihayetsiz bir giz beslenirdi.

Bir sene evvel, Zeki Paşa mektebe gelir gelmez pek ziyade hoşnut göstermişdi. O vakitden beri idarenin her hareketi nazarlara çirkin bir tecavüz gibi geliyordu. Vakit vakit Zeki Paşa'nın geldiğini ilan eden keskin müşir borusunu iştiğimiz zaman hepimizin simasında acı, mütakkas bir tebessüm belirir; haşitle ruhumuz titrer, derin bir hüzn ve hasret içinde bi-ihiyar “ah” derdik. Biz vaka yeni gelmişdik. Bütün galettimiz, madudiyetimiz üzerimizde idi. Bizden evvel gelenler bundan kurtulamamışlardı. Fakat yine değişmişdik. Eski külhan begleri içimizdeydi. Lakin artık gavgalar kalmamış,; beterler bizden ayrılmışdı. Külhan begleri yengeç gibi yürümekden başka, eski hallerinden bir şey muhafaza etmiyorlar, itiyadını değiştirmeyenler mektebde barınamıyorlardı. Hat-i idadi gavgalarında doktor tarafının “ele başı” yeni muhite alışmamış, serserilikde devam etmişdi. Bir müddet sonra mektebden tard olunduğu zaman kimse acımadı.. İdadiyede olsaydı kim bilir ne kadar matem ederdik. Muhitin icabatı... Ocağın ananeti!...

Fielhakike Tibbiye'ye geçer geçmez etrafımıza bakarak biz de kendi nazarımızda yükselmiş, ciddi bir tavır takınmışdik. Oranın elemiyle müte'lim; serveriyle mesrur oluverdik. Okumuş görünmek; malumat satmak; Avrupalı, Avrupalıları bilâ-kayd ü şart takdir etmek; malumlara hürmet göstermek, mütesalfane-i tenkidatde bulunmak gibi mekteb ananeti gitgide aramızda hüküm sürmeğe başlamışdı İdareye karşı hissedilen giz u nefret mektebin yukarı sınıflarında vatan fikirlerinin, hürriyet ceryanlarının şiddetle tamamına sebep olmuşdu.

Zeki Paşa ders kitablarından başka her şey'i men ediyordu. Biz de ne kadar memnu yazılar, eserler varsa aramaya, okumaya, neşr etmeğe hırsıyla, andıyla koyulmuşduk. Bu eserlerden bir çoğunu evvelce de görmüşdik. Fakat şimdi t esirleri pek derin, pek şedid oluyordu.

Bir şey'i men etmek onun revacını ta'min demektir. Bu memleket bu adi hakikati hiçbir zaman anlamadı. Elhasıl, bu sayede nefretimizi mahk-ı esaselere rabtediyor, ciddi insanlara layık davalarla ortaya çıkıverdik. İçin için isyan anarı belirmeğe başlamışdı. İlk işidilen şikayetler mekteb binasının fenalığındandı. Yavaş yavaş iş ileriye varmış, sınıflarda siyasilere peyda olmuş; sırdaş mangalar arasında esrar-ı engiz-i mesahaberler başlamışdı. Eski “efe”ler bile bu “manga”larda vaktiyle alışdıkları muhite benzer bir şeyler buluyorlar, artık bu yola dökülüyorlardı.

Yukarıda da söyledim: Mekteb-i Tibbiye'nin eski serbestisi geçici bir taşkınlıkdı. Zeki Paşa geldikten sonra o eski ananenin ihyası lüzum-ı kuvvetli esaslara ibtina edilirdi. Zihniyet yoksuldu. Siyasi ihtilal fikirleri uyandı. İsyandar başladı. Vaka ekseriyetde bir kana at-i siyasiye yokdu. Hareketleri eski efeliğin serpintileriydi. Ocak u arkadaş gayreti güdüyorlardı. Fakat yukarı sınıflarda münevver bir zümre görülüüyordu. Bir çoğumuzu tenvir etdiler. Tenvir için istidad isterdi. O istidadı vücuda getiren hangi ameller oldu? Şimdi onları tahkik edelim. Evvela: Mektebin feyzli ananesi.

Mahmud Sani zamanında Avrupalılar tarafından te'sis edilmiş. Daha zamanlar mevsiv “bir nar”lar “ Abdullah Beg” (hem emr-i şemid)ler orada neşr-i feyz etmişdi. Tedrisat Fransızca idi. 1288 tarihine doğru hamiyetli bir zümre yine o muhitde tıbbın Türkçe okutulmasını temin etmiş. Mektebin

bütün kitaplarını Türkçe'ye çevirmiş; ulum-ı tıbbiye, tabiye, hükmiye için ıstılahatı vaz ederek "lügat-ı tıbbi" vücuda getirmişdi. Hala mercimiz odur. Yine bu muhitde hamiyetleri, gayretleriyle Osmanlı maliyetine şeref veren bu zümrenin erkanı uzun seneler ders okutmuşlar, vesaliflerini aratmamışlardı, en muhteremleri Gevr-i Ahmed Paşa, Kırmımlı Aziz Beg, Katibzade Nevri Beg idiler.

Meşhurdur; tıbbi Türkçeye çevirmek için evvela hükümetden istimzaç "tıbbın Türkçe'de ne ıstıhalatı var, ne kitapları, bunlar nasıl vücuda getirilir ve ne kadar zaman ister?" denilmiş. Bundan bir sene sonra Ahmed Paşa "Lügat-i Tıbb"la bütün Türkçe'ye nakl edilmiş veya had-ı te'lif olunmuş mekteb kitaplarını serr-i asker Hasan Avni Paşa'nın masası üstüne koymuş ve "biz her şey'i hazırladık, sizden yalnız bir müsaadeye ihtiyacımız kaldı!" cevabını vermişdi! Hem bunlar ne makbul eserlerdi...

Yine bu muhitte, bu hamiyetli insanların, bu temiz vicdanların maksadları hiçbir zaman tükenmemişdi. Zamanında "Muzahher Paşa"lar, "Münir Beg"ler, "Horasancı Efendi"ler bu zümrenin birer canlı timsaliydiler. Biraz evvel yine bunlardan "Cadı Teyfik" vefat etmişdi. Hala matemi tutulurdu. Yine zamanında bunlara "Besim Ömür Paşa", "Cemil Paşa" "Vasil-i Naum Efendi", "Yusuf Rami Beg" ve daha ne bileyim, ne kadar hakikatdir muallimler inzıam ederek mekteb kürsülerini varlıklarıyla doldurmuş, ihtiyac-ı irfanı eserleriyle tadmin etmişdi.

Hakikat! Güzel numunelerin ruh üzerinde ne feyiz, ne derin te'siri vardır! Bunlar talebe ile da'ima temas halinde bulunur; en meşgul zamanlarında bile talebenin bir hatası olsa her şey'i bırakır, keselerinden masraf ederek tedaviye koşarlardı. Bunlardan mesela, meşhur miralay Hanis Beg hasta halinde kaza köyünde bir talebenin hastasına giderken sekte-i kalbden vefat etmişdi!

Gerçek o zamana kadar tamamiyle mahrum olduğu şefkati, samimiyeti onlardan gördü. İşte bu samimiyet ve şefkatin sonradan alemin verdiği hiss-i hürmet o kadar büyüktü ki benim zamanıma malumların yanında el pençe yürünür; dersden çıkınca odalarına kadar teşiyi olunur ve daima başlar kemal-i hürmetle eğilmiş bulunurdu. Zeki Paşa hocaların talebiyle temasını men ederek bu hürmeti, bela-i hare, kısmen ihlal etmiştir.

Bize baba muhabbetiyle muamele eden bu sade tavırlı, kemal sahibi insanları görürken, hoşranetlerinden başka bir şeylerini anlamadığımız asker zabitlerini nasıl severdik. Bizim hocalarımız gal u idsen azade bir gayesi peşinde koşan fazilet sahibiydi. İşde onun için bu muhit tabib olmayan askerlerden müteneffirdi. Sivil itiba içinde de o zamanlar "Horasancı" Efendiden başkasını görmemiştik. O da mektebin mahsulü değildi. Tıbbiye-i Mülkiyye'nin bir mazisi yokdu ve pek sönükdü.

Binahenaley onu da istihkar ederdik. Biz askerden; fakat hocalarımız gibi yarım askerliği sevmişdik. Onlar bizim pirimizdi. Haklarında yanlış, doğru bir çok hikayeler söylenir ve ibtidailiğe mahsus bir safdillikle: "Fılanın akademide sandalyesi varmış!" sözü ağızlarda dolaşub dururdu! Onların arzusu bizce müda idi: Hala gezmek o gündedir; 1310'da büyük zelzele olmuş mektebin saçakları yıkılmış, çok talebe yaralanmış; herkesin gözü korkmuşdu. Gece olduğu zaman talebe o harab kışlada

yatmağa cesaret edemiyor; bağçeden içeri girmiyorduk. Dahiliye binbaşısı, dahiliye zabıtları pek çok uğraştılar. Tehtid etdiler, kimse dinlemedi. Onlar bizi koğaltıyor. Biz küme halinde önlerinden kaçıyorduk. Kara kulak bir gece idi. Bu garip hay u huy içinde bir ses duyuldu: - Nöbetçi begi geliyor!.. Bu sefer yine koşuştuk; fakat nöbetçi beginin yanına! Bağçenin ortasındaki havuzun başına toplanmıştık. Merhum operatör Miralay Hayraldin Begin gümrah sesi kara gülek içinde aks etdi:

-Çocuklar sizi sevmeyen alçaktır, içeri giriniz! Bir alkış tufanı kopdu. O zamanlar bu tezahürat tehlikeli bir şeydi. Merhum: “-Yok, çocuklar! İşte bunu istemem.” demişdi. Hepimiz kogoşlara geçdik. Daha soyunmadan evvel kuvvetli bir recbe-i tekrar bizi dışarı fırlatdı. Bazı arkadaşlarımız saklandı. Fakat kimse ruh-ı samimiyeti da’ima meclubdu. Hayraldin Begin samimiyetine şübhe yokdu. Fielvaka bizim içeri girmemiz için irade-i sineye çıkmış; merhum onun için aşağı inmiş, bizi içeri sokmuş. Öyle iken recfeden sonra tekrar geldi: -Hayat her şeyden muazzездir. Dışarı çıkınız. Ve bir daha girmeyiniz! demekden çekinmedi...

Mu’allimler içinde fenaları da vardı. Fakat samimiyet karşısında hepsini hoş görürdük. Eğer huşunet, şefkatsizlik ta küçükden beri ruhumuzda yerleşmiş olsaydı; ve yahud ilerlemiş bir yaşda güzel numuneler devamlı bir te’sir bıraksaydı biz de yalnız bir gaye arkasından koşan rahim u samimi doktorlar yetişdirirdik. Halbuki a’ile terbiyesi görmeyenler de bu fazilet-i numuneleri mektebden çıkınca te’sirini gayb etmişdir.

İkinci amel: Derslerin düşündürücü hadisesi...Mekteb-i Tibbiye’ye gelinceye kadar fen namına kavli bir menatıkı riyaziye, edebiyat namına tam tarak elfaz yegane meşgalemizi teşkil etmişdi. Ne Osmanlı tarihi denilen padişahlar listesi; ne tarih-i umumi namı verilen dedikodu ceridesi bizi tenevvür edecek şeylerden değildi. Diyebilirim ki bu zamana kadar mefkuremiz tamamıyla uyumuş, hayat-ı bedi hali geçirmişdi. Dimağı büsbütün solmamış olanlar da intibahın pek şedid olması tabii idi. Arkadaşlarımızdan intibah kabiliyetini muhafaza edenlerin kafesi ya harcdan imtihanla gelmiş; yahud ailesinden az çok bir terbiye-i fikriye almamışdı. Diğerlerinde kavli bir gayretin şalgından, bedlaca bir ihtirazdan başka bir şey görmedim.

İşte bir misal: Arkadaşlarımdan (S....) hikaye eder: “İhtilal hareketi harca sirayet etmişdi. Sonraları akım kalan bir teşebbüs arkasında koşuyorduk. Bir gün “H...” bana geldi. Seninle görüşecek mühim şeyler var dedi. Sordum! –Bağçede konuşuruz. Mühimdir. Cevabını verdi. Fielhakike gece bağçede geziyordum. Yaklaştı, koluma girdi, sesini yavaşlatarak kemal-i ehemmiyetle dedi ki: “Siz bana söylemediniz fakat ben haber aldım, işler yolunda gidiyor. Bir iki güne kadar neticeleniyormuş. Sen sadr-ı azam olacaktımsın. Ya bana ne vereceksiniz... İbtida-i letaifeye hamil ettim. Israrından ciddi olduğunu anlayınca fena halde hiddetlendim ve hakaretle koğdum. Ne dersiniz? Zavallı divane ye’sinden adeta deli gibi oldu.” İbtidaiyi bir dimağ-ı mefkure için çalışmayı anlar mı?

Biz yine sadede gelelim: Efkarda ilk uyanıklığı husule getiren alvam-ı hükmüye-i tabir-i ahrla gimya olmuşdu. Alvam-ı hükmüye ve tıbbiye şimdiye kadar dolaşmış olduğumuz akim-i mücerredat u edişinden bizi kurtarmış

geniş, mecsuldar bir mezraaya çıkarmışdı. Mefkuremiz dar, karanlık bir geçidden birden bire aydınlık ve geniş bir ovaya çıkanlarda ki hayrete ve hati bir nev-i haşite düşüyordu. Ansızın önümüze çıkan bu nihayetsizlik içinde nereye gideceğimizi şaşırılmışdık!

Hayalat u mücerredattan kurtulub hakikat-ı madiye ile temas etmek fikirleri de pek büyük bir intibah uyandırıyor. Bu zamana kadar okuduğumuz dersler bir angarya gibi gelmişti. Hiçbir yeniye sevmemişdik. Çalışmakta gayemiz sınıf geçmekdi. Merakımız, sevgimiz çalışılan derslerden hatırında bir şeyler saklamış olanlar şübhesiz ki hark-ı ilgada insanlardır. Biz ise bunlardan değildik. Bizi ibtida-i methic eden ders kimya-yı madeni olmuştu. Dersin bu kadar sevilmesi hem muallimin fevkalade meziyet ve talatmetinden hem ilk tatbikat-ı ameliyenin bu derste görülmesinden münebasdı. Ecsamın bir biri üzerine te'sirinden münebas neticeleri sırat etmek bizim için doyulmaz bir eğlence idi. En tehlikeli metufi vasil-i nevamın gösterdiği itihat-ı nefis, soğuk karanlık bizi meclub ederdi. Tekrar-i nihayet derecede cezbeddi. Bizi düşündürürdü. Vasil-i nevamın dersleri hayat-ı sayemizin en büyük neş'esidir.

Hükmet-i tıbbiye muallimide ara sıra tadbikat yapardı. Fakat ekseriye getirdiği aletler hakkında bir nekrat gibi şu sözleri tekrar ederdi: Kırık... Dökük... Kendisi pek ihtiyardır ifadesi sektak ile dolu ve şivesizdi. Mamafiye istifademiz oldu. Tabkat-ı alarзда da böyle.

Bu münasebetle mu'allimlere tavsiye ederim: Sakın mekteblerinin nüksanında, vesa'itenin fenalığından bahs ederek tebriye-i nefse kalkışmasınlar; talebe nazarında sükut ederler. Talebe, nüksanı malumun adaletine, meskenetine verir. Ben şakird iken bunun çok kere şahidi oldum. Tıbbiyede bize ders okutmuş olan muallimlerimizden yalnız bir şikayetim var: Bütün bu derslerde hep Avrupalı kaşiflerin ismi geçer ve Avrupalıları gözümüzde pek ziyade büyütürdü. Zeka itibariyle onların dimağını bizimkilerle kalb-i kıyas olamayacak, yetiştirilemeyecek kadar kuvvetli görmeğe başlamıştık. Muallimlerimiz Avrupa'yı medh ederler. Fakat o terakkilerin ne gibi asıllarla elde edildiğini ve işin harf-i laada bir zeka değil teşkilat, muhit-i alimi, vesai mes'elesi olduğunu; bizim de öyle bir muhit aleminde, öyle daralmasa ilerde onlar kadar muvaffak olabileceğimizi bize anlatamazlardı... Bu ihtimal, bizde itimad-ı nefis-i nemanе bir şey bırakmamışlardır. Onun için mırdar bir metself, adi bir maktud olduk. Bir kitabda gördüğümüz bir kayıd bizce bir kat -i nas idi.

Birisi itiraz etse cevap verilir: "-Bütün Avrupa düşünmedi de sen düşündün!?" Bir medeniyeti yalnız medh etmemeli ona musal olan yolları da göstermeli. Yoksa bütün maktad, metself yetiştirirsiniz. İşte hocalarımızın kusuru bu idi. Fakat şimdi bakıyorum ve anlıyorum ki bu yolları onlar da bilmezlermiş, onlar da neticelerin esiri ve bina-i aliye-i mazur imişler!

Ne olursa olsun, hakayık-ı eşyayı anlamaya başlamışdık. Mütemadi mübaheselerle fikrimiz açılıyordu. Bu gişayiş-i efkârın ilk neticesi din bahsinin ortaya çıkması oldu. Mücerdat-ı madyata karışdırıldı. Zaten çok seneden beri bu nazik bahs nice mesterpah vicdanları muzdarib etmiş. Bizde de aynı hal oldu ve nihayet zamanında bu faaliyet-i fikriye-i hürriyet davasında karar kıldı. Üçüncü amel: Asar-ı ebediye...Bu amel bize yabancı

değildi. Daha idadide bunlarla uğraşmış, hürriyet kelimesini bile telaffuz etmeyi öğrenmişdik. Kemal Begin ve arkadaşlarının bütün asar-ı memnunesi az bir mezda idi. Lakin o zaman bu hal bir “kürenin neticesindeydi ve bu kürenge teyit edenler mahdudu. O hararetli sorulardan çok bir şey anlamazdık. Mektab-i tıbbiyede fikrimiz açıldı. Büyük Edimbezin Avrupa’yı tasvir eden makaleleri hürriyet davaları en hassas neftemize dokundu. Zeki Paşa’nın hürriyet tezyikki fikirlerini uyandırdı. Ekseriya insanları intibaha sevk eden ızdırardır.

O esnada Paris’de Ali Şefkti merhumun neşr ettiği “İstikbal” gazetesi gelmeğe başladı. Bunu Rıza Begin layihası takib etdi. Fakat henüz siyasi faaliyet yokdu. Daha doğrusu siyasi faaliyetlere başlamadan evvel malaitak teklifleri redd etmek kuvvetini kendimizde bulduk. Bir danesini hikaye edeyim:

Zeki Paşa, nazır olduğu bu yeni mektebde tabi i Fransızca’dan başka bir şeyden anlamazdı. Sözde o derse ehemmiyet vermiş, birtakım Fransızca muallimleri tayin etmiş, bunlardan Musaca Efendi isminde bir Musevi de bizim sınıfın hissesine düşmüşdü. Bu zat idadide başımızı ağrıtan, bildiğimizi unutturan muallimler gibiydi. Fransızca’nın lez u mana-i kandık. Fakat tutulan usulün hiçbir netice vermeyeceğini üç senelik tecrübeyle anlamışdık. Malum mütemadiyen ezberlenecek parçalar yazdırıyor. İzinsiz vermek suretiyle ezberlemeğe bizi icbar ediyordu. Bu yolda bir ders hakikaten lüzumsuzdu. İcbar ise adeta küstahlıktı. Bu münasebetle şunu söyleyeyim haftzam pek kuvvetli, mahtutatım pek çoktur. Öyle iken mektebde zorla ezberletilen parçaların bugün isimlerini bile tahattur edemiyorum. Hem bu ezberler, ciddi derslerimize mani oluyordu. Hiddetimizi mevcut olan şeylerden biri de bu angaryanın Zeki Paşa tarafından başımıza teslit edilmiş olmasıydı.

Sınıfta büyük bir ekseriyet; o zamana kadar hissetmediğimiz şedid bir çalışma harareti içinde senenin nihayetini getirmişdik. Fransızca ezberle uğraşmağa vaktimiz yokdu. İmtihan zamanı gelmişdi. Mektebde o zamanlar imtihan umumi sınıf huzurunda yapılırdı. Talebe “amfite atar”lardan birine toplanır, mümeyyiz talebe karşısında imtihanları icra ediyordu. Tabi i sıkı idi. Fakat çalışmıştık. Hepsi güzel geçdi. Yalnız Fransızca imtihanında ezber sorulunca “bilmiyoruz” diyelim kararını verdik. İmtihan başladı. Birinci gitdi. “Bilmiyorum” dedi. Sonuna kadar böyle devam etdi. İşini bitirenlerin dershaneden çıkması ka’ide idi. Sonuncular zaaf gösterübde okumasınlar diye “amfite atar”ın altına iki kişi girmişdi. İttifak!...

Bu gülme kıyametin kopmasına kafiydi. Fakat her şey’i göze almışdık. Zaten Müşvik de yokdu. Tehdidler pare etmedi. İmtihanı tekrar etmeğe mecbur oldular. Demek muzafferiyat bizde kalmışdı! Bununla beraber epeyce tzyik gördük. Bu sene üçüncü oldum. Yine çavuşluk başıma geldi. Çavuşluk!... Tibki rüştiyedeki gibi...

Ben çavuşken sınıf ittifakları devam etti. İttifakın idarece tarz-ı telakkisi müdhişdi. Cezalar umumi ve şedid bir tarzda tadbik edilir; haklı, haksız gözetilmezdi. Ekseriya bu cezalarda mantıkda bulunmazdı. Ona da alışdık. Adeta böyle hareketlerde cezaya düşer olmak bizim için bir zevk oldu.

Mücahide, ne tatlı şeydir! İşte bu misal: Nöbetçi çavuşuydum. Bir sabah

sınıfa girerken duvara yapışdırılmış bir kağıd gördüm. Okumadan bile... Sınıfa girdiğim zaman arkadaşlarım haber verdiler: “-Bakkaldan bir şey alınmayacak!” Mektebin yemekleri yenilmez bir halde idi. Onun için bakkaldan karnımızı doyururduk. Mektebin bakkalı idarece pek sevgili idi. Nenize lazım diyeceksiniz: Fakat evci bize dokunmasaydı! Şımarmış olan bakkal ne kadar kokmuş ciğer varsa bize satar harb-ı umumi mehtikarlarına rahmet okuturdu. İşte yemekhanede kokmuş lahana, bakkalda kokmuş ciğer! Artık arkadaşlar kızmışlar. Bir şey almamağa karar vermişlerdi. Ben de “pekala” dedim. Öğle paydosunda bakkal sinek avlıyordu! Günlerden bir perşembe idi. İzinli çıkacaktık. Bakkal şikayete gitti. Biraz sonra çavuş borusu çalınıyordu. Dahiliye odasına gittik. İstintak başladı. Zabıtlardan biri pür hiddet bağırıyordu: -Siz bakkal aleyhinde “ittifak” etmişsiniz! Menatikam isyan etti, cevab verdim: Bakkal resmi bir me'mur mudur ki aleyhinde ittifak ehemmiyeti olsun. Dışarıdan bir şey almağa talebenin mecburiyeti var mı? Sonra bir çavuş arkadaşlarının kesesine nasıl hükmedebilir? Hem bugün perşembe. İhtimal ki kimsede para kalmadı. Mektebin verdiği yemeği yediğimiz için mü muatab oluyoruz?

Derhal hükmü verdiler: İttifakın müşviki ben idim! Kapı çavuşu borusu çaldı, habishaneyi boyladım. Bu mantık bana yirmi gün habse mal olmuşdu. Bu hal uzun müddet devam edüb gitmiştir.

Talebedeki fikr-i isyan biraz daha büyüdü, firarlar başladı. İbtida iki kişi Paris'e firar etdi. Davi mektebinin güzel olmaması idi. Asıl mes'ele, herkes Avrupa'yı görmek, terk etmek istiyordu. O zamanlar Avrupa'ya seyahat ne büyük bir işdi! Artık arkası kesilmedi. Telaşa düşen hükümet Haydar Paşa'daki Mekteb-i Tıbbiye binasını boşalttı. Fakat iş işden geçmiş bir kere hareket başlamıştı. Bu hareketi teşdid etmek istiyormuş gibi idare teziyikini arttırdı. Zeki Paşa'da mektebe geldikçe bizi toplar sözde nutuk verirdi. Bütün nutuklarını şu üç cümlede ifade edebilirim: “Biz ders istemiyoruz. Ahlak istemiyoruz. Padişahım çok yaşa” talebe bütün duçar olduğunu teziyyakatı, en küçük bir kabahate mukabil “Cami altı” habislerini hep Abdülhamid sinesinde bilirken bu nutuklar onları hiddetten çıldırtacak dereceye getirirdi.

Ben de cemaite dahil olmuşdum. İşimiz Paris'teki neşriyatı okumak, tevzi etmekdi. Hükümet korkuyor; biz de bununla müftehir ve memnun oluyorduk. Çoğumuz saf u samimi idik, istikbalimizi feda etdik, fakat kimsede fedakarlık istihkar hayata kadar varmadı. Birisi yakalanub istintak edildiğimi ekseriya o bütün bildiklerini söylerdi. Fedakarları ihtiyarlar içinde bulduk. Ah; Abdülhamid'in mektepleri! Ne bi-çare bir nesil yetiştirdiniz!

Cemaite dahilimin ertesi senesinde firar etdim. Paris'e vardığım gün “Meşrutiyet” gazetesinin üçüncü nüshası neşr olunmuşdu. Birkaç sene içinde cemaitin bütün erkani bulundu. Ve nefi olundu. Mekteb de perişan edilmişdi. Benim seksen kişilik sınıftan yalnız yirmi kişi tabib oldu. Bu unsurlarla iş daha iyi bir neticeye müneccir olamazdı. Fakat tohum atılmışdı. Elbette mahsul verecekdi. Nitekim verdi. Lakin zemin çorakdı. Daha iyi olamadı. Bundan dolayı meyus değildim. Zira biliyordum ki: Bir kum hürriyete, ancak hürriyet sayesinde alışır” yalnız...

Avrupa'ya gidenlerin çoğuda bir şey olmadı. Çünkü tezyik ile çalışmaya

alışanlar serbest kalınca perişan oldular. Şimdi ikmal etmeden terk ettiğim şu mekteb hakkındaki ihtisasımı hülasa edeyim: O zaman ki Mekteb-i Tıbbiye fil- hakika kusursuz değildi. Talebenin tadbikat yapması için hiçbir daral amayas yokdu. Avrupa'ya gittiğimiz zaman oranın bir lisesindeki talebe kadar olsun tecrübe görmemiş olduğumuzu anlamışdık. Bazı derslerin varlığıyla müsavi idi. Hocalarımızın bir kesimi belki de hiç alim değildi. Fakat hepsi oraya bir müsabaka imtihanıyla girmiş, ulu orta tayin olunmamışdı. Bina-yı aliye mektebin seviye-yi irfanını temsil ediyorlardı.

Fedakarlıkları, hamiyetleri vardı. Talebe onlardaki fazileti görerek bütün mezîyetinin sev-i terbiyesine rağmen fazl u irfanı seviyor ve hocalarının tevcihini kazanmayı canına minnet biliyordu. Bu samimiyet mutakabile her şeyden ali... Her şeyden kıymetliydi. Evet, ihtimal ki o, beğenmediğiniz ananeler, o, safdelane i timadlar, bugün pek de alim bulmadığımız o muallimler birer amel-i terkidirler. Avrupa'nın en büyük darülfünunlarından samimiyet-i mukabile araniyor. Dünyada terkinin cebr ile nefretle imtizacına imkan yokdur. O da'ima muhabbet ister.

İşte bütün nevaksane, son derece saimle beraber verdiği malumatın beni Avrupa'ya birtafl-i echedhüvan bile edemeyecek kadar ibtidailiğine rağmen ben o mektebi onun iyi, fena bütün ananeti severim. O zamanki muallimlerini sevilinceye kadar takdis ederim. İnsanlığı ben onlardan örgendim. Şefkati, samimiyeti ibtida orada gördüm. Tabi'i idaresi müstesna...Tekrar ediyorum: Muallimlerimi ithama hakkım yokdur. Onların bizim o zamanki milli irfanımızın derece kisvesini temsil ediyorlardı. Gayretli, hamiyetli idiler. Ya şimdi?"(Hasırcıoğlu 1918:221-236).

Özellikle tıbbiye döneminin anlatıldığı ikinci bölümde Siraceddin, II.Abdülhamit' in baskıcı istibad dönemini ve tıbbiye gençlerinin bu baskıya karşı verdikleri tepkiyi anlatmıştır. Tıbbiye ile harbiyeyi karşılaştırarak tıbbiyedeki eğitim anlayışının harbiyedekinden farklı olduğunu, tıbbiye hocalarının öğrenciler tarafından çok sevildiğini, bazı hocalarının fedakarlıkları ve akılları ile kaliteli insanlar olduklarından bahsetmiştir. Dönemin öğrencilerinde ve hocalarında hissedilir derecede bir batı kompleksinin olduğundan yakınlıkla Türk Milleti'nin hiçbir zaman batı kadar ileri seviyeye varamayacağını aydınlar tarafından da kabul edildiğini, oysa çalışarak ve okuyarak onlara yetişebileceğimizin öğretilmediğini anlatarak bu noktada, dönemin Osmanlı aydınının karakterini anlamamız açısından iyi bir tespit bulunmuştur. Abdülhamit'in baskısı nedeniyle gençlerin, daha fazla okuma ve araştırma için Avrupa'yı görme arzusuyla birlikte gelişen özgürlük isteğini de arttırdığından bahsederek okuldan kaçmalara ve bunun yarattığı olumsuz sonuçlara değinmiştir. Ancak, o dönemde Avrupa'ya giden gençlerin bir çoğunun, Osmanlı

Devleti'ndeki alışık oldukları baskıcı bir eğitim anlayışının tersi olan serbest bir eğitim hayatıyla karşılaşmaları nedeniyle şaşırduklarından ve sonuçta çok da başarılı olamadıklarından bahsetmiştir. Siraceddin, Avrupa eğitimi ile dönemin Osmanlı eğitim sistemini karşılaştırarak Avrupa'ya gittiklerinde bir lise öğrencisi kadar bile bir şey bilmediklerini fark etmiş ama bu konuda kesinlikle kendi okulundaki öğretmenleri suçlamayarak, muallimlerin, milletin o zamanki durumunu temsil ettiğinin bilicinde olduğunu söylemiştir. Siraceddin, Osmanlı'nın yıkılış dönemindeki neslin hayalleri ve gençlik anılarından yola çıkarak, Abdülhamit'in baskıcı rejimini, bunun Osmanlı'nın eğitim sistemine yansımaları, gençlerin bu baskıdan kurtulmak için kurdukları hayalleri ve sonuçta içine düştükleri yanlışları eleştirmiştir. Dönemin baskıcı rejiminin getirdiği özgürlükten yoksun bir ortam ve bunun sonucu olarak da gençliğin kendine olan güvensizliği, Avrupa'nın üstünlüğünün her alanda kabul edilmesinin yanlışlığını anlatması bakımından böyle bir düşüncenin aktarılması güzel bir tespit olmuştur.

3.1.2. Kişiliği ve Edebi Mevkii

“Siraceddin Hasırcıoğlu, gençliğinden beri vatansever, özgürlüğü seven hassas bir ruha sahip pozitif bilimlere çok önem veren bir eğitimcimizdir. Gençliğinde edebiyata ilgi göstermiş ve gerek Türkçe'de gerek Fransızca'da yazılmış birçok edebi eser okuyarak, Türkçe'sini ve Fransızca'sını kuvvetlendirmiştir. Bir çok yazısında tatlı bir ahenk ve akıcı bir üslûp güzelliği vardır. Bunun için edebi yazıları ve tercümelemleri zevkle okunmaktadır.

Siraceddin, ahlâken de temiz bir insandı. Masraflı, gösterişli hayattan kaçır, basit bir şekilde yaşır, sessiz bir ortamda çalışmayı seven, okuma ve yazı yazmayla vakit geçiren bir insandır. Evine, ailesine düşkünlüğü ile de örnek bir insandır. İlk eşinin vefatı Siraceddin'i o kadar üzmüştü ki bu ölüm Siraceddin'in felç olmasına bile neden olmuştu. Okulunu, öğrencilerini çok sever, öğretmen arkadaşları ile dostlarına karşı derin bir saygı gösterirdi.

Ahlâkının bu pürüzsüzlüğü, vazifesine olan sadakati kendisine ilk fazilet mükâfatını kazandırdı. Öğretmen Siraceddin, öğrencilerine ders verirken uygulamalı usullerle o dersleri onların zihnine iyice sindirirdi. O dönemde Siraceddin'den bahsedilirken : “Siraceddin insanı yarı doktor çıkarırdı.” diyorlardı.

Siraceddin dinine düşkün bir vatanperverdi. Son milli inkılâpların meydana getirdiği değişiklikleri takdirle anır, her sene Ankara'yı ziyarete gider, orada bir sene içinde meydana gelen başarıları öğüne öğüne anlatırdı.

O, bütün bu Milli hareketleri, iktisadî kalkınmaları gelecek için çok hayırlı bulurdu.

Siraceddin gençliğinde ciddi bir eğitim görmüş ve çok okumuştur. Yüksek bilgili ve pozitif bilimlere hakimdir. Mesleği şairlik olmadığı halde kişiliği şi'riyesi çok ince bir insan idi.

Lâfonten'den tercüme ettiği manzum parçalar çok sade ve çok güzeldirler. "Manon Lesko" romanının başına Gıy Dö Mopassant'tan çevirdiği bir önsöz mensur şiirin parlak bir örneğidir.

Eskiden beri öğretmen Siraceddin'in gazetelerde, dergilerde yayınlanmış, çeşitli hikâyeleri ve manzumeleri vardır. İlk yazıları, "Tedrisatı İptidaiye Mecmuası"nda yayımlanmıştır. "Burada münteşir şiirlerinin ekserisi ezberlenerek hafızalarda menkuş kalmıştır"(Aktaran:Çığraçan 1938:6-7)

Gerek İbrahim Hilmi Çığraçan'ın sözlerinden hareketle gerekse bıraktığı eserlerden hareketle Siraceddin'in edebi kişiliğinin ve eğitimciliğinin çok güçlü olduğu sonucunu çıkartmaktayız.

Siraceddin, iyi eğitilmiş, aldığı eğitimi karşısındakine hissettiren, bildiklerini doğru aktarma yollarını bilen ve aktardığı bilgilerin de kalıcı olabilmesini sağlayan iyi bir eğitimcimizdir.

Siraceddin'in eserleri incelendiğinde, eserlerin verildiği dönemin nesnel koşullarına uygun olarak istiklal ve Cumhuriyet'in prensiplerine ve gereklerine uygun olduğu görülmektedir.

Demiray; "nesir, aklın kontrolü altında, duyguların ve hayal gücünün yardımıyla gözlem yapan ve bu gözlemleri terkib eden zekanın, gerçeğin ifadesidir. Şiir ise güzelin, icat için zekadan faydalanılmak şartıyla hayal gücünün, duyarlılığın hikayesidir(Demiray 1967:33)" der.

Siraceddin'in hikayeleri çocuk mantığı ve çocuk şiiri yönünden incelendiğinde

çocuğun ruhuna, hayal dünyasına ve bilişsel seviyesine uygun eserler olduğu görülür.

Çocuk edebiyatında masallar ve şiirler geniş yer tutar. Çocuk, yaşı gereği o dönemde duyduklarını kendi çocuk mantığı içinde yorumlar ve oyun haline getirir. Çocukların, oynadıkları oyunlara bakıldığında kız çocuklarının prenses, anne vb. erkek çocuklarının prens, asker vb. olmaları dinledikleri masalların, hikayelerin ya da şiirlerin çocukların bunları kendi dünyalarında oyun mantığı ile algıladıkları ve yaşamlarına kattıkları görülür.

Şiir, yaratıcılık gerektiren, insan ruhunda güzel duygular uyandıran bir türdür. Şiir, içinde barındırdığı ezgi ve hareketlilikle değer kazanır. Bundan dolayı şiirde kullanılacak her kelimenin dikkatle seçilmesi ve bu hareketlilikle ezgiyi bozmayacak şekilde olması gerekir.

“Çocuk düşüncesi, çocuk bakışı, çocuk ilgileri çocuk şiirine yansımalıdır. Çocuk şiirinin varolması, şiirin çocuksu olana açılması ve çocuksu çizginin belirmesi halinde mümkündür. İçindeki çocuğu yaşatan şair, çocuklarla, kendi çocukluğundan yola çıkarak özdeşleşebileceği bir duyarlılıkla şiirini çocuklara sunabilir. Çocuğun gelişme ve büyüme süreci, çocuğun dil ve algılama düzeyi çocuk şiirinin oluşumunu belirler.

Çocukluk çağlarına göre çocuk şiiri farklı anlatımlara bürünür. Oyun çağı çocuğu şiirden oyun tadı almak ister. Harfler, heceler, kelimeler çocuk şiirinde adeta dil fantezisine dönüşür. Oyun çağı çocuğu şiiri oyun, masal çağı çocuğu ise masal gibi algılar. Oyun çağı çocuğuna seslenen şiir adeta kelime ve ses oyunudur. Masal çağında ise şiir masalın açılımı olarak düşünülmelidir. Çocuk arkadaşlarını masal kahramanları arasından seçer. Olağanüstü dünyanın keşfine onlarla çıkar. Masal çocuğuna yazılacak şiir masal dünyasının sembolleri ve masal dilinin zenginliklerinden beslenir. Masal ile şiir yan yana yürüyen iki tür gibidir. Ayrıca masal şiiri besler. Masalların olağanüstü dünyası çocuk şiirine kaynaklık eder”(Şirin 2000:105).

Siraceddin, kitaplarının yazılış amacını, “ahenk ve kafiye”den de faydalanarak çocukların kalplerini “doğruluk, fedakarlık, milliyet ve vatanperverlik için çarpmaya alıştırmak” şeklinde açıklar. Şair, çocuk kalbinin “işlemeye müsait bir elmas” olduğunu fakat bu kalbi “büyük ninelerin hurâfatı ve eski iptidai kitapların” anlaşılmasız ibâreti ile doldurup “kömür gibi siyah bırakmanın” bir “cinayet-i

maneviye” olduğu görüşündedir. Bu şiirlerin çocuklar için bir “vesile-i intibah” olmasını temenni eden şair ilk amacının ilköğretim çağındaki öğrencilerin eğitimlerine küçük de olsa bir katkı sağlamak olduğunu yazar.

Siraceddin Hasırcıoğlu’nun şiirlerinde ahlâkî öğütler üzerinde durmuş çalışmadan kazanma, insanları aldatma, yalan söyleme, kendinden zayıf kişileri ezme, akılsızlık, cahillik, dürüstlük temalarını işlemiştir. Çocuklara yönelik eserlerinde ayrıca, vatan sevgisi , kazanılan kurtuluş savaşı ve cumhuriyetle ilgili yeni kurulan rejimi tanımaya ve korumaya yönelik konular oluşturmaktadır.

Doğrudan nasihat etmektense şiirlerden çıkarılması gereken sonuçları çocuklara bıraktığını ifade eden Siraceddin, şiirlerinin bir kısmının Fransızca’dan tercüme edildiğinin fakat bunlara da bir “şekl-i milli” verdiğinin altını çizer ve şiirlerinde genellikle hece veznini kullandığını fakat zaman zaman aruz veznini kullanmaktan çekinmediğini de ifade eder.

“Çocuklara kitap sevgisi, okuma zevk ve alışkanlığı onların ellerine biçim ve içerik bakımından nitelikli kitaplar vermekle kazandırılabilir. Nitelikli çocuk kitapları içerik yönünden öğrencilere:

- Aile, yurt, ulus, insanlık, doğa ve yaşama sevgisi kazandırır.
- İncelik, kahramanlık, hakka saygı, haksızlıkla savaşım, başkalarına yardım, mertlik, doğruluk ve özveri gibi değerleri aşılır.
- Doğru ve yanlış konusunda ölçünler geliştirmelerinde yardımcı olur.
- Yeni ufuklar açar, onların anlayış ve düşünce yeteneklerini geliştirir.
- Güzelliğe karşılık hayranlık duygularının, şiir sevgilerinin ve hayal güçlerinin artmasına olanak verir.
- Cumhuriyetimizi, devrimlerimizi ve ulusal başarılarımızı tanıtır, anlatır ve benimsetmeye çalışır”(Kavcar,Oğuzkan, Sever 2003 :93-94).

Çocuk şiirleri ancak, hayatın çeşitli dönemlerinden geçip belirli düşünce düzeyine eriştikten sonra yazılırsa daha yararlı ve daha etkili olur. Siraceddin, çeşitli okullarda görev yapmıştır. Çalıştığı okullarda öğrencilerine bir şey öğretirken, nelere

dikkat etmesi gerektiğini “canlı” olarak görmüştür. Onun içinde eserlerinde sınıftaki gözlemlerine ve kendi kendine edindiği çocuğu eğitme sistemine dayandığından bu kadar başarılı olmuştur. Rahatlıkla söylenebilir ki Siraceddin, hayatının değişik dönemlerinde edindiği çocuk yetiştirimi ile ilgili bilgi ve düşüncelerini, şiirlerinde ve yazılarında bir “eğitimci-şâir” olarak büyük bir ustalıkla vermesini bilmiştir. Siraceddin, kitaplarında kendi ruhunu çocuk ruhu yerine koyarak yazmıştır. Fakat kitaplarındaki şiirlerde her zaman eğitici ve terbiye edici yönler bulunmaktadır. Siraceddin’in şiirlerinin ve yazılarının bugünde yepyeni, taptaze oluşunun asıl nedeni dayandığı bu eğitim düzenidir.

Hayatın içinde görerek çalışarak yetişen ve öğrendikleri şeyler yalnız bilimin sağlam temellerine dayanan böyle öğrencilerin kafasında elbette o günlerde çok olan ard düşüncelere, bâtil inançlara ve hatta “mistik duygular” a bile yer yoktur. Onlar artık hayatın içinde, kendileri ve ülkelerinin kalkınması için gerekli olan “hayat bilgisi” ile yetişen “müspet kafalı” birer “hayat adamı” olma yoluna girerler. Siraceddin’in eserlerinde hep bu düşünce ağır basar.

“Çocuk eserlerinin konusu çocukların ilgi alanı dışında olmamalıdır. Günlük yaşamlarında rastladıkları, bizzat yaşadıkları, yada düş dünyalarında yaşattıkları konulara değinen, görüşlerine aydınlık getiren sorunlar ele alınmalıdır. Çocukların yaşadığı çevreye, yaşlarına ve cinslerine göre ilgi alanları farklılıklar gösterebilir. Ama tüm çocuklar doğa olaylarına, hayvanların ve bitkilerin dünyasına ilgi duyarlar. Onların yaşamlarını merak ederler. Kendilerine göre konuştururlar, birbirlerine yardım ettirirler. Güçlünün güçsüze “iyi” davranmasını isterler. Başlangıçta çocuklar her zaman zayıftan yanadırlar. İnsanlar arası ilişkiler de böyle olsun isterler. Çocuk eserlerinde bu temaya geniş yer verilmelidir”(Apaydın 1979:296).

Siraceddin’in eserlerinde görülen en büyük özelliklerinden biri de sık sık çocuklara, daha küçük yaşta tabiata bakma dikkatini ve tabiatı sevme alışkanlığını vermeye çalışmasıdır. Edebiyatımızda tabiatı çok seven sanatçılardan biri olan Siraceddin, bu sevgisini çocuklara da aşlamak ister ve onlara tabiat unsurlarını daha “canlı” olarak göstermek için de sık sık “teşhis”, yani cansız varlıkları canlı gösterme sanatına baş vurur. Hatta bunu şiirlerinin başlıklarında bile yapmıştır.

Hayvanları sevme ve onlara acıma, inatçılığın kötülüğü, çalışmanın önemi, batıl inançların boşluğu, küçük işlerin sağladığı yarar, anne, baba ve kardeş sevgisi, başkalarına yardımın önemi, düzenli ve temiz olmanın iyi bir şey olduğu, okulun kutsallığı, tembelliğin ve bencilliğin zararları, dostlar arasındaki dayanışmanın yararları, huysuz ve inatçı çocukların fırsatları değerlendiremeyeceği, küçük yaşta çalışmanın ve müziğin önemi ile daha birçok eğitici düşünceler şiirlerinde büyük bir ustalikle yerleştirilmiştir.

“Bir edebi eserin temaları demek, o eserde dile getirilen sürekli vurgulanmaya çalışılan düşünceler toplamıdır. Yazar bu şekilde eseriyle belirli bir ana fikri savunarak bir sonuç elde etmeye çaba gösterir. Çocuk edebiyatında bu özellikle daha bir anlam kazanır”(Ciravoğlu 2000:189).

Siraceddin, eserlerinde çocuklara inandığı fikirleri aşilayarak onları fikir yolu ile eğitmek ve terbiye etmek istemiştir.

AKIL SATAN DELİ

Size bir şey söyleyeyim ben:
Uzak kaçın delilerden.

Fakat bir çok akıllılar
Delilerden medet umar.

İşte bunun bir delili:
Sokaklarda bir zır deli.

Akıl satıp gidiyordu,
Pek çok da kâr ediyordu.

Gelip geçen esnaf, tüccar
Akıl almak istiyorlar.

Deli hemen yaklaşıyor
Sırıtır, baş kaşır.
Alışveriş peşin para
Koltuğunda bir makara.

İki kulaç ip veriyor,

Bir de şamar indiriyor.

Ele alan yumağını
Tuta tuta yanağını

Gülümseyip gidiyordu.
Akıllılık ediyordu.

Hiddet etmiş olsa eğer
Gülünç olur daha beter.

İçlerinde vardı hâlâ
Arayanlar bunda mana.

Bir hâkime:ne hikmet var,
Bunda diye danıştılar.

Dedi:mana yoktur bilin
İşlerinde bir delinin

Size yalnız hareketi
Veriyor şu nasihati:

Benden, diyor, hey arkadaş
Bu ip boyu uzak dolaş!

Yaklaştın mı yanıma bak,
Bilemezsin ne olacak.

Yarın sanma dayak yersin,
Can kurtaran yok mu dersin.

Deli size tokat atmış,
Hakikaten akıl satmış.

(Hasırcıoğlu 1929:38-40)

“Yeni yapılan araştırmalar göstermiştir ki, anlatımda farklı bakış açılarının yer alması, çocuğun okuma zevkini arttırdığı gibi, farklı bakış açılarını görerek, kendi bakış açısını oluşturmasını sağlamaktadır”(Yalçın, Aytaş 2002:33).

Eserlerinde çocuklara çok zor şartlarda elde edilen ulusal başarılarımızı tanıtır, anlatır ve benimsetmeye çalışır. Siraceddin cumhuriyetin ve devrimlerin ülkemiz için çok önemli olduğunu ve onları korumamız gerektiğini çeşitli yazılarında ve şiirlerinde

çocuklara belirtir.

Siraceddin, çocukları kuru, sıkıcı öğütlerle eğitmeye kalkmaz. Onlara, gerektiğinde yaramazlıklar yaptırır ve bunların sonuçlarını ince buluşlarla süsleyerek çocukların gözleri önüne serer. Böylece de çocuk, şiirin içinde bol bol öğütler okuyacağı yerde, ancak şiiri bitirdikten sonra kendi kendine o işin doğru olmadığını anlar ve bu kaniya yalnız başına vardığı için de onu kolay kolay unutmaz, unutamaz. Siraceddin bunu yaparken, çocuklara sanat zevkini, okuma zevkini, müzik zevkini, tabiata bakma zevkini de bilinçli olarak aşlar. Fakat Siraceddin'in şiirlerinin en büyük özelliği, çocukları eğitirken eğlendirmesidir. Bu da çağımızın en ileri eğitim görüşüne çok uygundur. Eserlerindeki şiirleri okuyan çocuklar da, hoşça vakit geçirirlerken aynı zamanda kendilerine yararlı olacak yeni şeyler öğrenirler, hem de ruhsal yönden eğitilmiş, terbiye edilmiş olurlar.

3.1.2.1. Siraceddin'in Şiirleri

“Eğitim ve öğretimle ilgili, gerçek çocuk şiirlerinin bizde nasıl ve ne zaman yazılmaya başlandığını, bir zamanlar İstanbul Öğretmen Okulu Müdürlüğü yapmış olan Sâti Bey, düzenlendiği, edebiyatçılar ve müzikçiler toplantısında şöyle açıklamıştı :Üç yıla yakın bir zaman önce(1906) Darülmualimin(Öğretmen Okulu) müdürlüğünü alarak Nümune ve Tatbikat Mekteb-i İptidaiyesi'nin (Örnek ve Uygulama İlkokulu) kurulması için hazırlanmaya başladığım vakit, edebiyatımızın bu çocuk şiiri eksikliğini pek acı bir surette duymuş, böyle bir okulun muhtaç olduğu şeylerden bizde en güç sağlanabilenlerinin şiir ve şarkılardan ibaret olduğunu görmüştüm. Bu sebeple, Tefik Fikret Beyin –Hep Kardeşiz ve Ağustos Böceği ile Karınca ve Az Tamah Çok Zıyan Verir- efsanelerini çocuk edebiyatımızın bu parlak ve kusursuz eserlerini, elime aldığım vakit, büyük bir tasadan kurtulduğum için, anlatılmaz bir sevinç duymuştum. Tatbikat Mektebi açıldığı vakit (1910) elimizde bu iki efsane ve iki şarkı ile Süleyman Nezip Beyin bir manzumesinden başka bir şey yoktu. Bunlar, ilk birkaç aylık ihtiyacımızı gidermeğe yetmişti. Fakat birkaç ay geçince, bunlar okutulup ezberletince bu konudaki ihtiyaç yine şiddetle kendini göstermişti. O zaman, dikkati bu ihtiyaç üzerine açıkça çekmek zorunda kalmış, şiir ve müziğin eğitim ve öğretimdeki önemini açıklamıştım. Örnek olmak üzere yedi-sekiz şiir ve şarkı okutturarak bunların duygusal ve eğitsel etkilerini görmüştüm”(Gökşen 1972 :155-156).

Yukarıda Sâti Beyin belirttiği çocuk şiirlerindeki boşluğu doldurmak üzere Siraceddin Hasırcıoğlu'nda harekete geçmiş ve çeşitli çocuk şiirleri yazmıştır. Hatta Siraceddin, La Fontaine'den sade ve duru Türkçe'yle başarılı manzum çeviriler yapmıştır. Bu eserlerini kendi çocuk kitaplarında yayımlatmıştır. Siraceddin'in bazı eserleri o dönem geniş kitlelere ulaşan dergilerde yayımlanmıştır.

“ Bugün masal türü gibi, verimli ve bol örneklere sahip bulunan çocuk şiirlerimizin yayımına öncülük yapan üç meslek ve eğitim dergisi vardır :Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası(İlköğretimler Dergisi), Muallimler Mecmuası, Terbiye”(Gökşen :1972 :159).

Aşağıda Siraceddin'in bu önemli dergilerde yayımlanan şiirlerine ve manzum eserlerine örnekler verilmiştir :

3.1.2.1.1. Acemi Bülbül

Hoca bir gün geçirdi bostandan
Gördü her yerde meyvalar olmuş,
Her ağaçtan gelen, geçen yokmuş,
Bostanın farkı yok bir ormandan.
Baktı etrafa, kimseler yoktu.
Canı zerdali istemişti o gün.
Yolun etrafı meyvalıktı bütün.
Hele zerdali yok mu? Pek çoktu!
Bunların hepsi hayır için sandı;
Bir ağaç buldu yüklü... tırmandı.
Geldi bir bahçıvan uzaklardan,
Ağaç üstünde, baktı bir insan.
Sordu: “-Yahu, nedir işin burada?”
O cevap verdi: “-Bülbülüm yuvada!”
Dedi: “-Evet, dinleyim güzel sesini.”
Hoca tutturdu dalda “mâni”sini!
Bahçıvan muttasıl, fakat derdi:
“-Bu ayol, mâni! Kuş cıvıltı yapar”.
Hoca âciz mi? Karşılık verdi:
“Yapma bülbül, öter kuzum bu kadar!”

(Baymur-Demiray 1961:227)

3.1.2.1.2. Boğa İle Kurbağa

“Bir sazlıkta bir kurbağa
Görmüştü bir büyük boğa.

İri yarı ne güzeldi.
 Kurbağa hevese geldi.
 “Kendimi ben”, dedi, “sıkar
 “Olurum ya, boğa kadar.”
 Şişti biraz, dediler: “az
 “Bu kadarcık boğa olmaz”.
 Yine şişti pek yoruldu;
 Her tarafı hava doldu.
 “Benzedim mi”, dedi, yine:
 “Yok!...” denildi kendisine.
 Daha fazla gayret etti:
 Çatlayarak öldü gitti.
 Bu dünyada pek çok insan
 Budaladır kurbağadan.
 Küçüktür şişmek ister;
 Kurbağadan olur beter.”

(Gümüş 2003:242)

3.1.2.1.3. Deve

“Deve çangıl, çungul,
 Çöle çıkmış bir gün,
 Kalıvermiş yoksul,
 Yiyeceksiz, düşkün,
 Sağa bakmış ot yok,
 Sola bakmış kum çok,
 Su bulunmaz yerler,
 Deve artık dalmış,
 Bu bakınmak derler,
 O vakitten kalmış.
 Deve bezgin, içi ezgin,
 Yüzü sarkık, beli çarpık,
 İşi bitmiş, eve gitmiş.
 O bugün çok su bulur,
 Suyu karnında tutar.
 Fazla geldikçe hamur,
 Sade zannetme yutar.
 O vakitten beridir,
 Çıkarır bir hörgüç,
 Ona gelmez bu gülünç,
 Bu yemeklik yeridir!.,

(Acaroğlu:1944:60)

3.1.2.1.4. Hafızkütüp Fare

“Fare ancak zararlıdır, derler,
Neden olsun kitapçılarda gezer.

Kendi halinde hiç kabahati yok,
Ne kadar bilseniz hünerleri çok.

Bunca asarı gayret ile yutar,
Nice bin metni devredenleri var.

Hele fenni eserlerin yerini,
Yeni şairlerin eserlerini,

Ondan âlâ bilen bugün kimdir?
O hemen her tarafta hâkimdir.

Bir misal işte:Halka ait olan
Bir kütüphanemizde hayli zaman

Yoktu hafızkütüp veya, vardı
Belki bakkaldı, belki aktardı,

Kimse bilmez... dururdu hep kapalı
Derdi herkes bu böyle kalmamalı.

Yoktu takip eden fakat bu işi,
Fareler gördüler fena gidişi,

Dediler:-Biz bu işte uğraşırız.
Bütün asarı toplarız, taşırız.

Cinsimiz bundan istifade eder.
Bize lâzım bu işte bir rehber.

Şark usulünde sâyedip gitsin
Şerhi, tenkidi, metni, hatmetsin.

Buldular ilmi fazla bir fare
Geçmemiş ömrü hiç te avare.

Nice darülfünunu devrederek
İlmü fen sahasında çekmiş emek.

O kadar muhterem ki misli adim,
Ona asarı ettiler teslim.

Hazurun dinliyordu buyruğunu,
Öpüyorlardı hepsi kuyruğunu.

O hemen başlamıştı tetkike,
Ne hata varsa hakke, tefrike.

Daima başlıyordu haşiyeden
Görüyor sonra metni kâfiyeden,

Buluyor hayli müstetir “hüve”ler,
Görmemişler mukaddema güveler.

“Çok hata var!” diyor büyük âlim,
Bir müellif bırakmıyor salim.

Müteferrik bir az eser kalıyor.
Der’ akap pençesile damgalıyor.

Ayırıp parçalar kitaplardan,
Kalan aksamı etmiyordu ziyan.

Gördü çok kimyevî mübadeleler,
Kâğıt üstünde hep muadeleler.

Sade sâyinde bir cihet sakat
Yutuyor zihni almıyordu fakat.

Vakıâ yaptı hayli müntehibat,
Sonu bet çıktı neyleyim heyhat!

Şerhi, tenkidi, metni hatmetti.
Karnı çok şişti, çatlayıp gitti.

*

Çatlamaz her zaman beyinsizler,
Aldatır halkı istifade eder.

Böyle bir hayli şarlatan tanırım.
Önce âlim, nazırı yok sanırım,

Çok eser, çok müellif ismi sayar,
Tavru allâmedir, düşüncesi dar,

Aklı yoktur onun, danışma sakın.
Seni idlâl eder tanışma sakın.

Okuyan sanma ilme hâkimdir.
 Hazmedenler ulûmu âlimdir.
 Anlarım sonra fareden aşkın
 Adeta kellifelli bir şaşkın.”

(Hasırcıoğlu 1923:741-743)

3.1.2.1.5 Hırsızla Annesi

“Fıtraten bizde nezahet vardır
 Bozan insanlığı insanlardır.”
 Diye dava ediyor bir geveze.
 İşi ben anlatayım bir de size.
 Hilkatem en canavar, en hodbin
 İnsanın kendisidir. Terbiye, din
 Onu ıslaha çalışmazsa eğer
 Olur insan canavardan da beter.
 Size geldim bunu isbata bugün,
 Bir kadın oğluna pek çok düşkün
 Görse bir ayıbını ihtar edemez,
 Zâafı var, hak yola icbar edemez.
 Daimem şevk ile alkışlardı.
 Denemez annede şefkat vardı.
 Çünkü olmuştu çocuk bir haylaz,
 Görmiyen terbiye insan olmaz.
 Şimdi artık şımarık, tembeldi.
 Bir yumurtayla bir akşam geldi.
 Dedi:-Bak anne, aşırđım bunu ben,
 Sanki kadın memnundu sirkatten.
 Gene bir gündü getirmişti çocuk
 Komşudan bir kocaman besli tavuk.
 Bu terakkiyle de gülmüşti kadın.
 Ya çocuk terbiye kimden alsın.
 Düşünür kendini yalnız insan,
 Akıbet gasıp olur bakmazsan.
 Anne sustukça o berbatlaştı.
 Köyde hırsızlığı haddem aştı.
 Bir şaki oldu nihayet gitti
 Pek büyük bir çete teşkil etti.
 Hayli can yaktı, ocak söndürdü.
 Soydu çok kafileler döndürdü.
 Bastı lâkin ona bir gün asker.
 Çeteden kalmadı bir anda eser.
 O esaretle fakat sağ kaldı,
 Memleket katline ferman aldı.
 Getirilmişti siyaset yerine,
 Bir sözüm var, dedi, hâkimlerine:

-İsterim annemi yalnız görmek,
 Anne gelmişti çocuk yaş dökerek
 Yaklaşıp öptü mukaddes elini.
 Dedi:-Ver, bir de mübarek dilini!
 Ansızın bir acı ses koptu. Kadın
 Düştü kanlarla mülemma, baygın,
 Dili kopmuştu! –Ne yaptın? dediler,
 -Ben çocukken , dedi, hırsızlık eder,
 Getirdim eve her şey... Bu kadın
 Dememiştir bana hiç... yapma sakın.
 Daima okşadı; öptüm elini
 Daima sustu; kopardım dilini.

Memleket hırsıza hak verdi bütün
 Onu kurtardı asılmaktan o gün
 İnsanın fitratı ıslah edilir
 Bunu, en terbiyesizlerde bilir.”

(Hasırcıoğlu 1922:4)

3.1.2.1.6. Ölümün Baş Vekili

“Ölüm cihana hükümdar olup duyuldu adı,
 Yanında iş görececek bir de başvekil aradı.

Huzura gelmek için hastalık, belâ, hicran,
 Hemen cehenneme gönderildi bir büyük ferman.

O, istiyordu maharetli kimse nasbetsin,
 Vezir olan da bu hizmette şan alıp gitsin

Liyakat ehli olanlarla hep saray doldu,
 Huzura önce giren: damla, sıtma, harboldu

Bu üç refike vezarette belki layıktı,
 Veba göründü, fakat... iktidarı fayıktı.

O şaşaaıyla bütün kâinatı doldurdu.
 Vebayı kahtu galâ haylı soldurdu.

Veba... ve kahtu galâ öyle namzetler ki
 Naziri hiç birinin dehre gelmemiş belki...

Ölüm şaşırıldı. Ne müşküldü intihap etmek
 Fakat gelince sefahet... Tereddüt etmiyerek

Bunun cihanda eş olmaz diyip maharetine
Ölüm sefaheti nasbetti başvekâletine!..”

(Hasırcıoğlu 1923:659)

3.1.2.1.7. Serçe

“Bahçemizde bir armut var.
Onu yerken küçük kurtlar;
Hemen serçe:“Olmaz!” dedi;
Kurtları hep tuttu, yedi.
O vakitten beri artık,
Ekmeklerden kalsa artık
Serçelere yediririm,
Üzüm, kiraz da veririm;
Çok severim serçeleri.
Onun küçük pençeleri
Ağaçlara yardımcıdır;
Ne sevimli bir avcıdır!,,

(Demiray 1977 :61)

3.1.2.1.8. Şeyhimle Ben

“Bir çöl çocuğundan ben
Duydum bunu söylerken:
Şeyhimle beraber, çöle düşmüş gidiyordum,
Arkamda yüküm, şeyhimi takip ediyordum
Birdenbire: Oğlum dedi, çöllerde giderken
Her kâfilenin bir beği vardır; ikimizden
Olsun birimiz kâfilenin amiri, mutlak!
Elbette dedim, şeyhe düşer âmirim olmak.”

(Hasırcıoğlu 1922:9)

3.1.2.1.9. Tamah

“Ağzında kemik geçerken sudan
Bir köpek kendi aksini görür.
Başkası sanır, karşıda duran
Köpeğin tamah gözü çok büyür.
“Ne güzel, bak!”der, “ondaki kemik!,,
“Şüphesiz benim, çok daha çevik!”

Ağzını açıp o, hücum eder.
Kemiği fakat ağzından gider.

Tamaha düşen ne olur bakın.
Açgözlü, hasis olmayın sakın!”

(Demiray 1967:113)

3.1.2.1.10. Üç Bahçıvan

“Ellerinde kazma kürek,
Bahçeyi alt üst ederek

Oynuyordu üç yaramaz!
Üçü birden ne yapamaz?

Saksıları biri dökdü,
Fesleyeni biri sökdü!

Kimi diker, kimi sular:
Yolu bahçeyi yapacaklar.

Çiçek yeri hep yol oldu;
Yolun üstü çiçek doldu.

“-Daha güzel bu!” dediler.
Doğrusu ya büyük hüner.

Bahçe bitdi; el çırparak
Seslendiler: “-Anne, gel bak!”

Anne geldi: “-Bu ne?” dedi,
Her üçü de dayak yedi!”

(Hasırcioğlu 1923:300)

3.1.2.1.11. Yalancı Kahraman

“Selâmi kitapta öğrenmiş kurdu:
“Kurt yermiş kuzuyu: yazık!” diyordu,

Ben bir çoban olsam kurdu ararım.
Sürüye gelemez, çünkü ben varım.

Karşıma çıkınca onu yakalar,
Fırlatır atarım duvara kadar.

Ben neler yaparım annem bıraksa,
Evdeki kılıcı belime taksa.”

Söylenip dururken karnı acıktı.
Kilere dalınca bir sıçan çıktı.

Kahramanın gitti ağzının tadı.
Korkudan kaçacak delik aradı!..”

(Hasırcıoğlu 1923:743)

3.1.3. Siraceddin'in Şiirlerinde Biçim ve Ölçü

Siraceddin, şiirlerinde genelde şiir kahramanlarının ağzıyla konuşur. Şair Nermin'in Yemeği'nde Nermin, Monolog'ta Mümtaz, Bayram'da, Hürriyet'te ve Salıncağım'da çocuk, Boğa ile Kurbağa'da kurbağa, Tamah'ta köpeğin ağzıyla konuşur. Bozuk Kalem'de beybaba ve Nevin, Şeyhimle Ben'de şeyh ve çocuk, Allah Taksimi, Kul Taksimi'nde Nasreddin Hoca ve çocuklar, Maymunla Efendisi'nde maymun ve efendisi, Acemi Bülbül'de hoca ve köylü, Bora ile Güneş'te bora ve güneş, Sazla Meşe'de saz ve meşe arasındaki konuşmalar Siraceddin'in şiirlerindeki çoklu konuşmanın örnekleridir. Böylece de Hasırcıoğlu, şiirlerini tek düzeli, monoton olmaktan kurtarmaktadır.

“Çocuk kitaplarında genellikle üçüncü kişi ağzıyla anlatım olması bir ilke olarak kabul edilmişti. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, özellikle kafa sesi ile düşünceleri yansıtan üçüncü kişi, anlatımı zorlaştırdığı, inandırıcılığını yitirdiği gibi çocukların da hoşlarına gitmemektedir. Çünkü, bir kişinin diğer bir kişinin beyninden geçenleri aynen okuyabilmesi mümkün değildir. Birinci kişi ağzı ile yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ikinci bir kişi ile karşılıklı bir sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür. Bir çeşit duygu, düşünce ve sırlarını paylaştığı izlenimi veren bu anlatım tekniğinin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği ve benimsendiği görülmektedir”(Yalçın, Aytaş 2002:33).

Siraceddin, şiirlerini genelde hece ölçüsüyle yazmıştır. Aruzla yazdığı tek şiiri Saksagan'dır. Şiirlerinde halk ozanlarının en çok sevip kullandıkları 8'li hece ölçüsünü daha sık kullanmıştır:

Bayram'dan:

Top atıldı demek bayram;
Ben bu akşam uyuyamam!

Hürriyet'ten:

Küçük kuşum! Gel sesime
Bak, yaldızlı kafesime!

Boğa ile Kurbağa'dan:

Bir sazlıkta bir kurbağa
Görmüştü bir büyük boğa.

Serçe'den:

Bahçemizde bir armut var.
Onu yerken küçük kurtlar;
Hemen serçe: "Olmaz!" dedi;
Kurtları hep tuttu, yedi.

Asker Olacaksın'dan :

Şimdi tahta tüfeğini
Omuzlarsan, mini mini!

Siraceddin, saksığan şiirini aruz ölçüsüyle yazmıştır:

Saksığan

“Saksığan zıplayarak, sıçrayarak gitmek için,
Hayli zahmet çekiyordu... Acımışlardı bütün
Öteki kuşlar ona

Biri sordu:A canım doğruca gitmek var iken
Ne için böyle acaip yürüyorsun hep sen
Dedi:Eyvah! Bana...

İbtida her adımım dardı; fakat doğru idi
İstedim sonra büyük kuşları taklid edeyim.
Kısa geldi bacağım... Hayli özendim... Şimdi

Yeni tarzı bilemem eskiyi de kaybettim
Zıplaya zıplaya yollarda... Yoruldum, bittim
Dediler:Şanlı yürür, düşmez idik hem yorgun
Küçücük hatvelerin olmuş olaydı mevzun.”

(Hasırcıoğlu 1911:115)

Bazı şiiirlerinde ve manzum eserlerinde yer yer daha kısa ve az heceli dizelerle de şiiirlerine ve manzum eserlerine hareketlilik ve kıvraklık vermek istemiştir:

Helva Döğücünün Hık Deyicisi

Cöğen, susam ve şeker
 Hazır levazımı. Maplak elinde Helvacının.
Vakit sabaha yakın,
 Kepengi örtülü dükkânda helva döğer.
 Vuruşlarında çıkar bir gürültü göğsünden.
Boğuk, derin bir hık!
 Fakat bu akşam o, döğdükçe aksederdi hemen.
Bu ayın ses sık sık
 Sokakta sanki durup "hık" diyordu bir kimse
 İşiyle helvacı uğraştı bakmayıp bu sese
 Çalıştı. Yaptı. O gün sattı, hayli kâr etti,
 Bitince helvası dükkânda bir herif bitti.
 ...

Demir Tencere İle Toprak Tencere

Korkma sen hiç! Ara yerden giderim zaten ben,
 Katı bir şey seni tehdit edemez ben varken.

**Bana tesir etmez
 Seni hiç incitmez.**

Böyle toprak kabı kandırdı demir elhasıl,
 Salimen olmadı yüz hatveye lâkin vasıl,
 ...

Kavga Bizim Yorgana İmiş

“Bir soğuk akşamdı karanlık sokak,
 Evde uyurken hoca kaldırdılar.
 -Bak, dediler, karşıda birkaç atak
 Birbirinin boynuna saldırdılar.

Baktı ki hariçte dövüş, kavga var,
Belki de bir kan çıkar.

Sırtına bir yorgan alıp doğruca,
Fırladı evden hoca.

Titreyerek döndü fakat derakap
Sordu hemen zevcesi:-neymiş sebep?

Arbededen kalmadı hiçbir eser,
-Faslediverdim, dedi, ben... kavganın

**Aslı bizim yorganın
Üstüne kopmuş meğer
Yorganı gasp ettiler,
Uzlaşarak gittiler.”**

(Hasırcıoğlu 1929:60)

Siraceddin şiirlerinde uyak kullanımına özen göstermiştir. Şiirlerinde genelde tam uyak kullanıp yer yer yarım ve zengin uyakta kullanmıştır:

Asker Olacaksın'dan:

Omuzunda çanta, tüfek
Tayininle... Yüzde fişek;

Bir sıraya dizilirsin;
Yok altında ezilirsin!

...

Düşün! Kardeş, anne, baba
“Delikanlı! Derler sana,

Bizi çok sev, fakat düşün
Bir askersin sende bugün

Askerlere deriz; yalnız
Memleketi kurtarınız!”

Bahar'dan:

Bahar olup hep çiçekler açılr;
Yeryüzüne renk ve ziya saçılr;
Kış gününün mateminden kaçılr;
Ben baharı kuşlar gibi severim.

Nerminle Serçe'den:

Bugün artık gezinti yok.
Nermin için fakat iş çok.

Üç Bahçıvan'dan:

Ellerinde kazma kürek,
Bahçeyi alt üst ederek

Oynuyordu üç yaramaz!
Üçü birden ne yapamaz?

Saksıları biri dökdü,
Fesleyeni biri sökdü!

Çiçek yeri hep yol oldu;
Yolun üstü çiçek doldu.

“-Daha güzel bu!” dediler.
Doğrusu ya büyük hüner.

Bahçe bitdi; el çırparak
Seslendiler: “-Anne, gel bak!”

Anne geldi: “-Bu ne?” dedi,
Her üçü de dayak yedi!

Sütinemiz'den:

Ne kadar da güzel yüzlü;
Sarı renkli, elâ gözlü.
Boya, posa diyecek yok;
Evde durmaz işi pek çok.

Yere yatar o zaman biz,
Memesinden süt emeriz.
Adı nedir sormayın pek;
Boynuzlu bir sarı inek.

Acemi Bülbül'den:

Hoca bir gün geçerd i bostandan
Gördü her yerde meyvalar olmuş,
Her ağaçtan gelen, geçen yolmuş,
Bostanın farkı yok bir ormandan.

Monolog'tan:

Ne okurum, ne yazarım.
Komşularla çok azarım.

Gelmezlerse fakat bize;
Sıkılırim geze geze.
Dün yalnızdım evde yine,
Herkes gitmiş mektebine.

Aldı beni bir düşünce!..
Bir kitapdan ninem gece

Okumuştı bana masal.
Mümtaz, dedim, git şunu al!
Nermin'in Yemeği'den:

Mini mini bir çocuk,
Bir masada yalnızdı,
Ne sevimli bir kızdı,
Fakat benzi pek uçuk!

Artık kardeş diyecek
Bizi gören; emindik.
Ne hoş oldu bu yemek;
İkimizde sevindik!

Maymunla Kedi'den:

Gene bir gün pamukla kurnaz "Cak",
Yanıyor, baktılar, salonda ocak.

Külde kestaneler tamam pişmiş,
Kimseler yok, ne istifadeli is:

Bir kavi gülse kâr için yüzüne,
Muhteris aldanır onun sözüne.

Bora ile Güneş'ten:

Isıtıp kâinatı yükseldi.
Manto seyyaha pek ağır geldi.
Çıkarıp hurca derakap koydu.
Bu süvariye tatlılık soydu.

3.1.4. Siraceddin'in Şiirlerindeki Konular ve Anafikirler

Siraceddin'in uzunlu kısısalı şiirlerinde çok çeşitli konular aynı ustalıkla ve devrine göre çok duru bir dille işlenmiştir. Her birindeki, güzel ve değişik konular ve ana fikirlerse, şiirlere ayrı bir zenginlik katmaktadır.

"Çocuk edebiyatında anafikir çok önemli bir yer tutar. Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticiğin, işlenen temaya bağlı olduğu göz ardı edilmemelidir. Tema; evrensel, âhlakî doğruları çocuğa kazandıracak, kişiliğini ve kimliğini geliştirerek onun toplum içinde saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayıcı konulardan seçilmelidir. Yazar, bunu dışında çocukları kendi düşünceleri ve bakış açıları doğrultusunda yönlendirecek ve çocukların ruh dünyalarına olumsuz etki yapacak konuların seçilmemesi konusunda özenli davranmalıdır"(Yalçın, Aytaş 2002:31).

Siraceddin'in eserlerinde de çocuk edebiyatının konusu ve anlatılmak istenen

anafikre uygun temalar göze çarpmaktadır. Bunlar evrensel ahlaki ilkeleri de içinde barındıran konulardır.

Nermin’le Serçe’de; Nermin’in aç kuşa bakması anlatılır. Siraceddin, bu şiirinde çocuklara hayvan sevgisini aşılamaaya çalışır ve çocukların hayvanlara bakması ve onlara iyi davranması gerektiğini belirtir:

**Merhametli küçük kızlar
Aç kuşlara böyle bakar.**

“Aile, doğa, iyi ve güzel değerler gibi temel kavramlar çocuk kitaplarını zenginleştirmek için vazgeçilmez unsurlardır” (Yalçın, Aytaş 2002:31).

Bahar’da; baharın insanlarda uyandırdığı güzel duygular belirtilir. Siraceddin, çiçek, kır ve tabiat sevgisini küçük yaşta çocuklara aşılamaaya çalışır ve baharın güzelliğini duru bir dille anlatır:

**Yamaçlarda akıp çağlar pınarlar.
Bal yapanlar çiçeklere konar.
Çiçeklerde renk ve neşe sunarlar.
Ben baharı kuşlar gibi severim.**

“Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatı ile doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir”(Yalçın, Aytaş 2002:32).

Fabllarıyla tanınan Latin yazarlarından Phedre: “Fabl, insanların kusurlarını düzeltmeye yaramalıdır.”(Baymur, Demiray 1961:179) der.

Siraceddin Hasircioğlu da şiirlerinde ahlaki öğütler üzerinde durmuş çalışmadan kazanma, insanları aldatma, yalan söylememe, kendinden zayıf kişileri ezmeme, akılsızlık, cahillik, dürüstlük temalarını işlemiştir. Ayrıca çocuklara yönelik eserlerinde vatan sevgisi, kazanılan kurtuluş savaşı ve cumhuriyetle ilgili yeni kurulan rejimi tanımaya ve korumaya yönelik konular da vardır.

Salıncağım'da; çocuğun oyuncak sevgisi ve oyuncuğıyla nasıl eğlendiğı, nasıl mutlu olduğı anlatılır:

**Benim bugün izin günüm
Biraz da zevke düşünüm
İzin günü salıncağım
Olur benim oyuncuğım**

Her bölümün sonundaki tekerlemelerse, çocukların kolayca aklında kalacak şeylerdir:

**İzin günü salıncağım
Olur benim oyuncuğım**

**Gider gelir salıncağım
Benim güzel oyuncuğım**

**Sevimlidir salıncağım
Benim uçan oyuncuğım**

Sütninemiz'de; inek sütnineye benzetilerek; hayvanların, insanların beslenmesi için çok önemli olduğı çocuklara gösterilir:

**Yere yatar, o zaman biz,
Memesinden süt emeriz.
Adı nedir sormayın pek:
Boynuzlu bir sarı inek.**

Hürriyet'te; küçük kuşa çocuk tarafından kafeste her türlü rahatlık ve imkan verilir; ama küçük kuş bu kafesi istemez. Siraceddin, bu örnekten yola çıkarak çocuklara hürriyetin önemini ve insan için vazgeçilmez olduğunu gösterir:

**Kapanmaya hevesim yok,
Yiyeceğim burada çok;**

**Rahatsızda olsa yerim;
Hürriyeti ben severim!**

Bayram'da; bayramın gelişiyle çocuğun yaşadığı coşku anlatılır:

**Top atıldı; demek bayram;
Ben bu akşam uyuyamam!**

Bayramın gelişi çocuğu çok heyecanlandırır ve sevindirir. Ve çocuk bayram günü hayaliyle o gece heyecandan uyuyamamaktan korkar:

**Sevincim var, yarın bayram.
Yok, vallahi uyuyamam.
Ben uyurken gelsin bayram!
Kim demiş ki uyuyamam!**

Monolog'ta; yaramaz bir çocuk olan Mümtaz'ın artık yaramazlık yapmaktan ve gezmekten sıkılıp kitap okumak istemesi anlatılır:

**Yaşım altı, adım "Mümtaz;"
Bir adımda "pek yaramaz!"**

**Ne okurum, ne yazarım.
Komşularla çok azarım.**

**Gelmezlerse fakat bize;
Sıkılırım geze geze.**

Siraceddin, bu şiirini okulun önemini anlatarak bitirip çocuklara ayrıca eğitici bir yön çizer:

**Sen mektebe git. Oku, yaz.
Bundan açığözlülük olmaz!**

Köpek ile Dilenci'de; fakir dilenci ile köpeğinin aralarındaki dayanışma ve sevgi anlatılır. Dostluğun ve can yoldaşlığının önemi belirtilir. Dostların aralarında her şeyi paylaştığı ve birbirlerini sevip destek oldukları vurgulanır:

**Bir fakir; yanında bir köpek taşır,
Bir lokma bulunca hemen paylaşır,
Kendi aç durur da ona bakardı,
Köpeğin her şeyde hissesi vardı.**

Tamah'ta; köpeğin açgözlülüğü yüzünden sahip olduğu kemiği de kaybedişi anlatılır. Çocuklara açgözlülüğün insana yarar yerine zarar getireceği ve hatta elindekileri de kaybedeceği vurgulanır. Siraceddin, şiiri çocuklara öğüt vererek bitirir:

**Tamaha düşen ne olur bakın.
Açgözlü, hasis olmayın sakın!**

Boğa ile Kurbağa'da; kurbağanın boğaya özenip büyük bir istekle ona benzemeye çalışması anlatılır:

**Bir sazlıkta bir kurbağa
Görmüştü bir büyük boğa.
İri yarı ne güzeldi.
Kurbağa hevese geldi.
“Kendimi ben,” dedi, “sıkar
Olurum ya, boğa kadar.”**

Siraceddin, insanların imrendikleri ve hoşlandıkları şeyleri büyük bir istekle taklit etmeye çalışıp onlara benzemek istemeleri yerine kendileri olmalarının daha akıllıca olacağını şiirin sonunda çocuklara vurgular:

**Bu dünyada pek çok insan
Budaladır kurbağadan.
Küçüktür şişmek ister;
Kurbağadan olur beter.**

Nermin'in Yemeği'nde; Nermin'in okulda yemeğini fakir bir küçük kızla paylaşması anlatılır. Çocuklara paylaşmanın arkadaşlığı ve kardeşliği güçlendireceği ve herkesi mutlu edeceği belirtilir:

Artık kardeş diyecek

**Bizi gören; emindik.
Ne hoş oldu bu yemek;
İkimizde sevindik!**

İki Hırsız'da; hırsızların bir eşeği çalıp aralarında anlaşılmayınca başka bir hırsızın gelip eşeği çalması anlatılır. Çocuklara emeğin önemi ve emek harcanmadan elde edilen her şeyin geldiği gibi kolay gideceği belirtilir:

**Ders olmuştu hırsızlara bu zarar
“Haydan gelen huya gider.” dediler.**

Bozuk Kalem'de; Nevin'in ona verilen görevlerden her defasında yalanlar uydurarak kaçıışı anlatılır:

**Vazifeden kaçan çocuk
Ne olsa der! Kalem bozuk.**

Deve'de; devenin çölde yaşadıklarından sonra hörgücünün onun için ne kadar önemli olduğunu anladığı anlatılır. Siraceddin, tutumlu olmanın önemini ve tutumlu olan insanların hiçbir zaman sıkıntı çekmeyeceğini ve gülünç duruma düşmeyeceğini çocuklara belirtir:

**O vakitten beridir,
Çıkarır bir hörgüç,
Ona gelmez bu gülünç,
Bu yemeklik yeridir!**

Sazla Meşe'de; çıkan fırtınada sazla meşenin yaşadıkları anlatılır. Her canlının görünüşü ve durumu farklı olsa bile eninde sonunda ölümle tanışacağı belirtilir. Şair, şiiri çocuklara ölüm gerçeğini vurgulayarak bitirir:

**Başı ersin göğe; bir ferdin ayak bastığı yer
Toprak oldukça ölüm var; buna dünya derler.**

Bora ile Güneş'te; bora ile güneş arasındaki çekişme anlatılır. İnsanların tatlılıkla ve güzellikle yaptığı işlerde başarılı olacağı çocuklara belirtilir. Siraceddin şiiirini çocuklara şu öğüdü vererek bitirir:

**Anla yavrum, ne haklı davadır:
Tatlılık zorluktan evlâdır.**

Asker Olacaksın'da; küçük yaşta çocuklara askerliğin vatan için önemi anlatılır:

**Bizi çok sev, fakat düşün
Bir askersin sen de bugün**

**Askerlere deriz; yalnız
Memleketi kurtarınız!**

Sakasağan'da ; saksagaanın büyük kuşlara özenip onları taklit ederken içine düştüğü kötü durum anlatılır. Çocuklara özendikleri şeyleri taklit ederken kendilerinin sahip olduğu özellikleri de kaybedebileceği vurgulanır:

**Yani tarzı bilemem eskiyi de kaybettim
Zıplaya zıplaya yollarda... Yoruldum, bittim**

**Dediler:Şanlı yürür, düşmez idik hem yorgun
Küçücük hatvelerin olmuş olaydı mevzun.**

3.1.5. Siraceddin'in Eserlerinde Dil ve Üslup

“...Çocuklar için yazmak yüreklilik işidir. Yetişkinleri söz boğuntusuna getirebilirsiniz, ama çocukları getiremezsiniz, okumaz, atarlar öyle yaptı. Açık olacaksınız, düşünceleriniz duru olacak, kavramlarınız seçik olacak, diliniz anlaşılır olacak çocuklar için yazarken”(Yörükoğlu 1977:93).

Siraceddin'in eserlerindeki dili sade ve anlaşılır bir şekildedir. Eserlerinde Türkçe kelimeler kullanmaya özen göstermiş; sade ve günlük konuşma diline yakın akıcı bir dil kullanmıştır.

“Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran belki de en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayacağı biçimde sunulmasıdır. Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli, gereksiz veya bayağı sözcükler yer almamalı, duruluk, akıcılık, açıklık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır” (Yalçın, Aytaş 2002:33).

Siraceddin, anlatacaklarını dolaysız bir dille kısa cümlelerle anlatmıştır. Cümlelerinde yapma, gösterişli ve bol sıfatlı anlatımdan kaçınmıştır. Çeviri eserlerinde olsun kendi eserlerinde olsun bu özellik açık bir şekilde göze çarpmaktadır. Kısa cümlelerle kurduğu bu eserler oldukça açık ve hareketlidir.

“Çocuk yapıtı ortaya koymak sanatçı duyarlılığını gerektirir. Çocuğu, yapmacık, etkisiz bir anlatımla ona seslenmek, onu hiçe saymanın belirli özelliğidir. Yapıtlarda çocuk dünyasına ve amaca yönelik dil kullanmak savsaklanamaz kuşkusuz. Ama-çocuk anlamaz düşüncesiyle- çarpık, duygusuz, bozuk bir dil çocuğun düşüncesini de bulandırma olumsuzluğunu yapar ister istemez. Oysa anlamlı, kısa, sağlam cümlelerden kurulu, söz sanatlarından arınmış , yabancı sözcük ve kavramlara yer vermeyen dil ve anlatım aracılığıyla çocuğa yaklaşmak daha olasıdır”(Baraz 1979:291).

Siraceddin, çocuk ruhunu derinden bilen bir eğitimci oluşunun yanı sıra, şiirlerinde gerçek “çocuk dili”ni kullanışı da önemli rol oynamıştır. Hatta yaklaşık doksan yıl önce, günümüz çocuklarının kullandığı dili kullanmakla kalmayıp, bugün bile seve seve sık sık tekrarladığımız nice güzel ve zengin deyimlerimizi ve sözlerimizi de bu şiirlerine yerleştirmiştir. Böylece de çocuklara yalnız duru ve güzel Türkçe’nin değil, aynı zamanda zengin ve sanatlı Türkçe’nin de zevkini vermesini bilmiştir.

Sazla Meşe’den:

Başı ersin göğe; bir ferdin ayak bastığı yer
Toprak oldukça ölüm var; buna dünya derler.

İki Hırsız’dan:

Ders olmuştu hırsızlara bu zarar
“Haydan gelen huya gider.” dediler.

Deve'den:

Deve bezgin, ii ezgin,
 Yüzü sarkık, beli arpık,
 İşi bitmiş, eve gitmiş.
 O bugün çok su bulur,
 Suyu karnında tutar.
 Fazla geldikçe hamur,
 Sade zannetme yutar.
 O vakitten beridir,
 ıkarır bir hörgüç,
 Ona gelmez bu gülünç,
 Bu yemeklik yeridir!

Tamah'tan:

Tamaha düşen ne olur bakın.
 Açgözlü, hasis olmayın sakın !

Yalancı Kahraman'dan:

Selâmi kitapta öğrenmiş kurdu:
 "Kurt yemiş kuzuyu: yazık!" diyordu,

Kahramanın gitti ağızının tadı.
 Korkudan kaçacak delik aradı!..

Bahar'dan:

Güneş bazen bulut geçer darılır,
 Sonra güller tomurcuklar yarılr.
 Sarmaşıklar ne bulursa sarılır.
 Ben baharı kuşlar gibi severim.

Yamaçlarda akıp ağılar pınarlar.
 Bal yapanlar çiçeklere konarlar.
 Çiçeklerde renk ve neşe sunarlar.
 Ben baharı kuşlar gibi severim.

Asker Olacaksın'dan:

Bir sıraya dizilirsin;
 Yok altında ezilirsin!

Dere, tepe demez yürür;
 Atlırsın düşman görür.

İki taraf gülle sağır;
 Kurşun yağımur gibi yağır.

Kan gövdeyi götürürken
Ordumuzla sen yürürken

Düşün! Kardeş, anne, baba
“Delikanlı! Derler sana,

Bizi çok sev, fakat düşün
Bir askersin sende bugün

Askerlere deriz; yalnız
Memleketi kurtarınız!”

Maymunla Efendisi’nden:

Halin, kıyafetin olamaz akla bir nişan,
İnsan ne görse anlamak ister. O her zaman

İster ki bir adım daha atsın, sorar, arar.
İnsana hangi şey yaramaz, hangi şey yarar.

Yok eksiğim demez. Bizi taklit edip bugün
Sen, kâmilim diyip çıkıverdin:bütün bütün

Dünyada kör mukallide maymun denir. Beşer
Tetik, edip, tefekkür edip feyzalır, gider.

Allah Taksimi, Kul Taksimi’nden:

Hoca lâkin, dedi, Allahça budur.
Kiminin menbaı taşkın, kiminin kupkurudur.

Sana bir parça verir, komşuna birşey vermez,
Kimi milyon kazanır, hiç buna aklın ermez.

Başkadır ölçüsü hakkın bunu bilmek lâzım,
Size bir bir vereyim “Kulca” deyin evlâdım!

Bize dünyayı haram etmeğe yalnız bu yeter,
Hak müsavâtı bozar, kul da müsavat ister.

Hırsızla Annesi’nden:

“Fıtraten bizde nezahet vardır
Bozan insanlığı insanlardır.“
Diye dava ediyor bir geveze.
İşi ben anlatayım bir de size.

Hilkaten en canavar, en hodbin
İnsanın kendisidir. Terbiye, din
Onu ıslaha çalışmazsa eğer
Olur insan canavardan da beter.

Memleket hırsıza hak verdi bütün
Onu kurtardı asılmaktan o gün
İnsanın fitrahtı ıslah edilir
Bunu terbiyesizlerde bilir.

Acemi Bülbül'den:

Geldi bir bahçıvan uzaklardan,
Ağaç üstünde, baktı bir insan.
Sordu: « -Yahu, nedir işin burada?»
O cevap verdi : «-Bülbülüm yuvada!»
Dedi : « Evet, dinleyim güzel sesini. »
Hoca tutturdu dalda « mâni »sini !
Bahçıvan muttasıl, fakat derdi :
“-Bu ayol, mâni! Kuş cıvıltı yapar.”
Hoca âciz mi? Karşılık verdi:
“Yapma bülbül, öter kuzum bu kadar!.,

Monolog'tan:

İçeriye annem girmiş
Meğer beni iştirmiş!

Dedi:Ninen ihtiyardır.
Gözlük takar, zâfı vardır.

Sen mektebe git. Oku, yaz.
Bundan açıkgözlülük olmaz.

Nermin'in Yemeği'nden:

Mini mini bir çocuk,
Bir masada yalnızdı,
Ne sevimli bir kızdı,
Fakat benzi çok uçuk !

...
Dedi:-Haydi güzelim;
Kardeş kardeş yiyelim.

Artık kardeş diyecek
Bizi gören; emindik.
Ne hoş oldu bu yemek;
İkimizde sevindik.

Siraceddin, kullandığı dille o dönem yaygınlaşan Milli Edebiyat akımına uygun eserler vererek şiirlerinin “anadiliyle açık yazılmış” olduğunu ifade eder. Çocuğun bu sayede haberi olmadan, sıkılmadan “bir ahlâk dersi yahut faydalı bir bilgi” öğrendiği görüşündedir. Yine kendileri için kaleme alınmış şiirler sayesinde çocukların “çirkin lakırdılar, terbiyesiz türküler” öğrenmeyeceklerini de söyler. Şiirlerin çocuklara süt kadar lazım olduğu kanaatinde olan yazar kitabındaki manzumelerin bir kısmını kendisinin yazdığını, bir kısmını ise Fransızca’dan tercüme ettiğini belirtmektedir.

“Çocuk kitaplarında içerik kadar, maddi ya da biçimsel özellikler de önemlidir. Bu nedenle, iyi bir çocuk kitabında bulunması gereken biçimsel nitelikleri bilmekte yarar vardır. Bu biçimsel nitelikleri şöyle sıralayabiliriz:

- Kapak resimleri kitabın konusuyla ilgili, canlı ve çekici olmalıdır.
- Kitabın kağıdı olabildiğince sağlam ve en az ikinci hamurdan olmalıdır. Mat renkli kağıda öncelik verilmelidir.
- Kitap, hacim bakımından ne çok küçük, ne de çok büyük olmalıdır.
- Harfler, gözü yormayacak biçimde, çocuğun yaşı göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Birinci sınıf öğrencileri için 24, ikinci sınıf öğrencileri için 18, üçüncü sınıf öğrencileri için 12, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için de 10 puntoluk harfler kullanılmalıdır.
- Kitap, bol resimli olmalı, bu resimler çocukların hoşlanacağı özellikler kapsmalıdır.
- Kitap yazım, noktalama ve cümle düzeni bakımından kusursuz olmalıdır.
- Sayfa düzeni rahat ve çekici olmalı, satırlar arasındaki boşluklar, kenar boşlukları ve paragraflar iyi ayarlanmalıdır.
- Kitap, bez ya da mukavva ciltli ve cilt de sağlam dikişli olmalıdır”(Kavcar, Oğuzkan, Sever 2003:93).

Siraceddin Hasırcıoğlu’nun ilk mektep 1-5 sınıfları içeren kıraat kitapları Osmanlıca basılmıştır. Bu kıraat kitapları bez ciltli ve dikişlidir. Kitapların hacmi çocukların taşıyabileceği ve okurken ellerinde rahatça tutabileceği büyüklüktedir.

“Resim, çocuk kitabında vazgeçilmez bir öğedir, ama içerikle sıkı sıkıya ilgili olmalıdır. Bu nitelikte olmayan resimler ne denli güzel olurlarsa olsunlar çocuk kitabına değer katmazlar. Çocuk kitabı için yalnız resim de yeterli değildir. Resmin yanı sıra sayfa düzeni, kapak vb. de önemlidir”(Demiray 1979:257).

Kıraat kitaplarında her şiirin ve yazının başında çocukların konuyla ilgili yorum gücünü kullanabileceği düzgün çizilmiş resimler bulunmaktadır. Kıraat kitaplarında satırlar arasındaki boşluklar, kenar boşlukları ve paragraflar iyi düzenlendiğinden sayfa düzeni çocuklar için çekici ve uygundur. Kıraat kitaplarındaki harfler çocuğun rahatça görebileceği büyüklüktedir. Ayrıca Siraceddin eserlerinde yazım, noktalama ve cümle düzenine özen göstermiştir.

Siraceddin “Çocuklarıma Hikayeler” kitabını üç bölüme ayırmıştır. İlk bölümde kendi şiirleri, ikinci bölümde tercüme eserleri ve üçüncü bölümde çeşitli hikayeleri vardır. Çocuklarıma Hikayeler kitabı Latin alfabesiyle basılan ilk eserlerden biridir. Kitap mukavva ciltli ve hacim olarak çocuklara uygundur. Kitabın içinde çocukların ilgisini konuya çekecek bol miktarda resim kullanılmıştır. Kitabın sayfa düzeni ve harf büyüklüğü çocukların rahatça okuyabileceği şekilde düzenlenmiştir.

Siraceddin Hasırcıoğlu’nun “Kıraat Dersleri Programı” eserlerinin incelenmesi ve anlaşılması açısından önemlidir.

3.1.6. Dünya Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış

Siraceddin Hasırcıoğlu, verdiği eserlerle dünya çocuk edebiyatı literatüründe hak ettiği yeri almıştır. Aşağıda Siraceddin Hasırcıoğlu’nun Dünya Çocuk Edebiyatı Antolojisi’ndeki yerini gösteren tablo sunulmuştur.

Yüzyıl	Türkiye	Fransa	İngiltere	Almanya	Danimarka	İsveç	İsviçre	İtalya	Amerika
17		La Fontaine (1621-1695)							
18	Nabi (1642-1712)	Perrault (1628-1703) Fenelon (1651-1713) Berguin (1749-1791)	Daniel de Foe (1661-1731) J.Swift (1667-1745) John Newbery (1713-1767)						
19	Sümbülzade Vehbi (Ölümlü 1809) Şinasi (1824-1869) Namık Kemal (1840-1888) Nuhbetülfal (1859) Mümeyyiz Çocuk Gazetesi (1869)	Mme. de Genlis (1746-1830) Comterse de Segur (1799-1874)	Charles Dickens (1812-1870) Charles Lamb (1775-1834) Lewis Carroll (1832-1898)	Ch. Schmid (1768-1854) Grimm Kardeşler (1785-1863) ve (1786-1859)	Andersen (1805-1875)		R. Wyss (1781-1830) Töpffer (1790-1846)	C. Collodi (Carlo Lorenzini) (1831-1890)	Edgar Allan Poe (1809-1849) Washington Irving (1783-1859) Nathanfel Hawthorne (1804-1864) R. W. Emerson (1803-1883)
20	Tevfik Fikret (1867-1915) Ömer Seyfettin (1884-1920) Ziya Gökalp (1876-1924) Siraceddin Hasircioğlu (1877-1937) İbrahim Alâettin Gövsa (1889-1949)	Leon Cahun (1841-1900) Jules Verne (1828-1905) Hector Malot (1830-1907)	R. Louis Stevenson (1850-1894) Burnett (1849-1925) Rudyard Kipling (1865-1936)			Selma Lagerlöf (1858-1940)			Mark Twaine (1835-1910)

3.1.7. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Eserleri

Siraceddin Hasırcıoğlu'nun basılmış başlıca eserleri şunlardır:

Nebat Dersleri: Orta okullara mahsus klasik bir mektep kitabıdır. Hilmi kitapevi tarafından basılmıştır. 5. son baskısı 1931.

Kolay Kıraat: (Beş sınıflık) İlk mekteplere mahsus olmak üzere yazılmış beş kitaptır. Birkaç sene bütun ilk mekteplerde okunmuştur. Hilmi kitapevi tarafından basılmıştır.

Hayvani Teşrih: Büyük bir eserdir. Devlet matbaası tarafından basılmıştır.

Nebati Teşrih: Büyük bir eserdir. Devlet matbaası tarafından basılmıştır.

3.1.7.1 Siraceddin'in Hasırcıoğlu'nun Osmanlıca Basılmış Eserleri

1- Hasırcıoğlu, Siraceddin:Çocuk kitabı. Kolay kıraat. İlk mektep 1-5.Sınıf. 5 cilt. İstanbul 1925-1928 Orhaniye Matbaası. 8 resimli.

2- Hasırcıoğlu, Siraceddin Çocuk Kitabı. Kolay Kıraat.2-5 cilt. İlk mektep 2-5 sınıf. İstanbul. 1925 Orhaniye Matbaası. 8.

3- Hasırcıoğlu, Siraceddin(1877-1938). Kolay kıraat. İlk mektep birinci sınıf. İstanbul 1925. Orhaniye Matbaası. Sayfa: 70-1. 8 resimli.

İlk mektep 1. Sınıf Kolay Kıraat Çocuk Kitabı 1928 yılında tekrar basılmıştır.

4- Hasırcıoğlu, Siraceddin(1877-1938). Çocuk Kitabı. Kolay Kıraat. İlk mektep ikinci sınıf. İstanbul. (1925) Kitaphane-i Hilmi. Sayfa:112. 8 resimli.

İlk mektep 2. Sınıf Kolay Kıraat Çocuk Kitabı 1927-1928 yılında tekrar basılmıştır.

5- Hasırcıoğlu, Siraceddin(1877-1938). Çocuk Kitabı. Kolay Kıraat. İlk mektep üçüncü sınıf. İstanbul 1925. Kitaphane-i Hilmi. Sayfa:142. 8 resimli.

İlk mektep 3. Sınıf Kolay Kıraat Çocuk Kitabı 1926, 1927 ve 1928 yıllarında tekrar basılmıştır.

6- Hasırcıoğlu, Siraceddin(1877-1938). Çocuk Kitabı. Kolay Kıraat. İlk mektep dördüncü sınıf. İstanbul 1925. Kitaphane-i Hilmi. Sayfa:160. 8 resimli.

7- Hasırcıoğlu, Siraceddin(1877-1938). Çocuk Kitabı. Kolay Kıraat. İlk mektep beşinci sınıf. İstanbul 1925. Kitaphane-i Hilmi. Sayfa:198.8 resimli.

İlk mektep 5. Sınıf Kolay Kıraat Çocuk Kitabı 1926-1927 yılında tekrar basılmıştır.

3.1.7.2 Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Çeviri Eserleri

1-David Copperfield-Charles Dickens(1812-1870)

Türkçe'ye çeviren:Siraceddin Hasırcıoğlu

Basan ve yayan :İbrahim Hilmi (Metin harici 17 resim vardır.)

Hilmi Kitapevi İstanbul Ankara caddesi-1937

2-Tarass Bulba- Nicolas Gogol(1809-1852)

Meşhur Gogol'dan. Hilmi kitapevi tarafından basılmıştır.

Türkçe'ye çeviren: Siraceddin Hasırcıoğlu

Basan ve yayan : İbrahim Hilmi

Hilmi Kitapevi Ankara caddesi-No:62- İstanbul-1936/37

İstanbul-Şirketi Mürettibiye Basımevi No:73

3-Manon Lesko(Manon Lescaut) -L'Abbe Prevost(1697-1763)

Rahip Provo'dan tam bir tercümedir.

Türkçe'ye çeviren: Siraceddin Hasırcıoğlu

Basan ve yayan :İbrahim Hilmi

(Metin içinde 153 resim ile, metin haricinde 14 tablo vardır.)

Hilmi Kitapevi Ankara caddesi-No:62- İstanbul-1938

İstanbul-Şirketi Mürettibiye Basımevi No:73

4-Kolomba-Prosper Merimee(1803-1870)

Türkçe'ye çeviren:Siraceddin Hasırcıoğlu

Basan ve yayan : İbrahim Hilmi

Hilmi Kitapevi Ankara caddesi-No:62- İstanbul-1939

İstanbul-Şirketi Mürettibiye Basımevi No:73

5-İşidilmedik Hikâyeler-Edgar Allen Poe(1809-1829)

(Harikülâde ve esrarengiz hikâyeler serisi)

Türkçe'ye çeviren: Siraceddin Hasırcıoğlu

Basan ve yayan : İbrahim Hilmi(Metin harici 8 resmi havidir.)

Hilmi Kitapevi Ankara caddesi-No:62- İstanbul-1938

6-Taraskonlu Tartaren -Alfons Dode

Çevirenler: Siraceddin-Ali Kâmi Akyüz

Basan ve yayan: Hilmi Kitapevi Ankara caddesi-No:62- İstanbul-1938

İstanbul-Şirketi Mürettibiye Basımevi No:73

Bu kitabın basılması sırasında Siraceddin Hasırcıoğlu'nun vefat etmesi dolayısıyla kitabın yarısı Ali Kami Akyüz tarafından çevrilmiştir. Hilmi kitapevi tarafından basılmıştır. Aşağıda bu durumla ilgili açıklama verilmiştir.

“Merhum bu eseri vefatından bir sene evvel Türkçe'ye çevirmeye başlamıştı, araya daha mühim bir kitabın tercümesi girdiğinden, ancak vefatından iki ay evvel basılmağa başlanmış ve fakat bitirmeğe ömrü müsait olmadığından kitabın yarısından aşağısı Ali Kâmi Akyüz tarafından tercüme olunarak eser ikmal edilmiştir. Merhum Siraceddin'in bu gün yaşayan binlerce talebesi vardır. Hepsi de hocalarını samimi olarak severler. Binaenaleyh hocalarının son eseri ve tercümei hali hakkında pek ziyade alâka göstereceklerinden bu kitap, kolayca edinilebilmesi için 25 kuruş fiyatla satışa çıkarılmıştır.

Kıymetli bir muallim, muktedir bir muharrir, değerli bir mütercim, sanatkar ruhlu bir insan olan merhum Siraceddin'in ruhuna Tanrıdan gufran dileyerek hatırasını tebci eyleriz”(Aktaran: Çığıracan 1938:8).

7- Moliere -Jean-Baptiste Paqueline (1622-1673).

Burjuva Jantiom. Le Bourgeois Gentilhomme. Komedi.

Tercüme ve hulasa eden:Siraceddin Hasırcıoğlu.

İstanbul 1927. Devlet Matbaası. Sayfa:45. 8

Basan ve yayan: Maarif Vekaleti

Not:Kitabın başında Guyau'nun (sanat müsahabeleri), Heinrich'in(Hermann muharebesi), Corneille'in(Nikomedi), Ali Canib'in(Epop ve edebi nevilere

meleklerle dair malumat), Karel Capek'in(Alem şumalsuni adamlar fabrikası), sonunda Shakespeare'nin (Hamlet), Pickens'in(Mister Pikvik'in maceraları), Balzac'ın (Sezar Birotto, Öjeni Grande, Baba Gorio), Fuzuli'nin(Leyla ile Mecnun) ve Naima Mustafa'nın (Naima Tarihi) adlı eserleri vardır.

8- Hastanın Başında Kırk Gün Muharebe - Stephane Lausanne

Tercüme eden :Siraceddin Hasırcıoğlu

İstanbul 1331. İfhan Matbaası. Sayfa:188. 8 İfhan Kütüphanesi, adet:4.

9-Hayvanî Teşrih ve Fizyoloji(Lise kitapları:I Sınıf)

Muharriri :Kostiye

Mütercimi :Siraceddin

Dördüncü Tabı İstanbul Devlet Matbaası-1932

Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Dairesinin 2/7/1931 tarih ve 1811 numaralı emrile Dördüncü defa olarak 3000 nüsha tab' edilmiştir.

10-İlm-i Hayat-i Nebati:Colomb-Holbert

Mütercimi :Siraceddin Hasırcıoğlu

İstanbul 1331. Matbaa-i Amire26. Sayfa:493. 8.

Maarif-i Umumiyye Nezareti Te'lif ve Tercüme Kütüphanesi, adet:41.

11-Nebatat:Colomb-Holbert

İstanbul 1332(1918). Matbaa-i Amire. Sayfa:328. 8 şekil.İstanbul 1331. Maarif-i Umumiyye Nezareti Te'lif ve Tercüme Kütüphanesi, adet:24.

12-Hasırcıoğlu, Siraceddin(1877-1938) Nebatat dersleri. Liselerin yedinci sınıflarıyla ilk muallim mekteplerine mahsustur. 2 baskı. İstanbul1925(1341). Kitaphane-i Hilmi. Sayfa:254. 8 resimli.

13- Hasırcıoğlu, Siraceddin. Nebatat dersleri. Liselerin yedinci sınıflarıyla ilk muallim mekteplerine mahsustur. 3. Basım. İstanbul 1928. Marifet Matbaası. Sayfa:343. 8.

14-Hasırcıoğlu, Siraceddin: Nebatat dersleri. Sultani yedinci sınıf ile darülmualiminlere mahsus. İstanbul 1339. Evkaf-ı İslamiye Matbaası. Sayfa: 222+2.

15-Hasırcıoğlu, Siraceddin(mütercimi):Costier. Teşrih ve Fizyoloji-i Nebati. Liselerin birinci ve ikinci sınıflarına mahsustur. İstanbul 1926. Milli Matbaa. Sayfa:259. 8. Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti Neşriyatından.

Not:Aynı cildin içinde yazarın “Teşrih ve Fizyoloji-i Hayvani” isimli kitabı da vardır.

16- Hasırcıoğlu, Siraceddin(mütercimi): Costier.Teşrih ve Fiziyoloji-i Hayvani. Liselerin devre-i saniye sınıflarına mahsustur. İstanbul 1926. Milli Matbaa. Sayfa:496. 8 şekilli. Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti Neşriyatından.

Not:Aynı cildin içinde yazarın “Teşrih ve Fizyoloji-i Nebati” isimli kitabı da vardır.

Aşağıda Siraceddin Hasırcıoğlu’nun çeviri eserlerindeki başarısının daha iyi anlaşılması ve takdir edilmesi için Hilmi Kitapevi’nin sahibi İbrahim Hilmi Çığıracan’ın övgü dolu sözlerine yer verilmiştir.

“Bu son klasik eserler Hilmi kitapevi tarafından seçilerek kendilerine tevdi edilmiş ve bu eserler merhum tarafından aslının kudret ve güzelliğiyle Türkçe’mize çevrilmiştir ki Siraceddin’in Türkçe’ye ve Fransızca’ya ne kadar kuvvetle vakıf ve sahip olduğunu gösterir.

Kıymetli bir muallim, muktedir bir muharrir, değerli bir mütercim, sanat’kâr ruhlu bir insan olan merhum Siraceddin’in ruhuna Tanrıdan Gufran dileyerek hatırasını tebci eyeriz”(Aktaran: Çığıracan 1938:8)

3.2. Siraceddin Hasırcıoğlu’nun Eğitimciliği

Siraceddin Hasırcıoğlu verdiği eserlerle Türk Eğitim Tarihi’ne önemli katkılarda bulunmuştur. Bu bölümde verdiği eserler incelenerek Siraceddin’in eserlerinde uyguladığı eğitim yöntemleri ve eğitim ile ilgili düşünceleri ortaya çıkarılacaktır.

3.2.1. Siraceddin'in Eserlerinde Eğitim

Siraceddin eserlerini, çocukları eğlendirirken eğitmek amacı ile hazırlamıştır. Bazı eserlerinde, hayvanlar yardımıyla insanlara kusurlarını, zayıf taraflarını göstermiştir. Onun için şiirlerinin hepsinde eğitim yönü, terbiye yönü bilinçli olarak bulunmaktadır. Siraceddin, eğitimde yaparak ve yaşayarak öğrenmeye önem verir. Çocukların öğrendiklerini uygulamaları gerektiğini çeşitli yazılarında vurgulamış ve bu konuyla ilgili eserleri tercüme etmiştir. Bu yüzden ülkemizde, bugünde eksikliği şiddetle duyulan “teknik eleman” a olan ihtiyacı, daha o zamanlar sezmiş, anlamıştır. Onun için de; çocuğa daha küçük yaşta, hem bedenini hem de elini yararlı biçimde kullanma yeteneklerini kazandırarak “sıradan bir okumuş kişi” olma yerine, aydın kafalı bilim adamı yanı sıra “teknik eleman” olarak da yetişme yolunu göstermeye çalışmıştır.

Şiirlerinde yalnızca çocuk olup çocukların ruhlarına onların anlayacağı başarılı bir dille seslenmekle kalmaz, aynı zamanda onların ruhlarında iyiliğin, güzelliğin, doğruluğun ve kardeşliğinde meşalelerini tutuşturur. Çocuğa küçük yaşta anne, baba, kardeş, arkadaş, yurt ve insanlık sevgisini; çiçek, kır, orman, doğa ve ayrıca güzel sanatlar zevkini şiir yoluyla aşılama, onların kafalarına istenilen tohumu en verimli biçimde serpmek isteyen Siraceddin yer yer ana fikri son mısralara saklayarak çocuklar için yazdığı bu şiirleri daha etkileyici kılmıştır.

Monolog'ta:

Sen mektebe git. Oku, yaz!
Bundan açıkgozlülük olmaz!

Sazla Meşe'de:

Başı ersin göğe; bir ferdin ayak bastığı yer
Toprak oldukça ölüm var; buna dünya derler.

Boğa ile Kurbağa'da:

Bu dünyada pek çok insan
Budaladır kurbağadan.
Küçüktür şişmek ister;
Kurbağadan olur beter.

Hafızkütüp Fare'de:

Okuyan sanma ilme hâkimdir.
 Hazmedenler ulûmu âlimdir.
 Anlarım sonra fareden aşkın
 Adeta kellifelli bir şaşkın.

Tamah'ta:

Tamaha düşen ne olur bakın.
 Açgözlü, hasis olmayın sakın!

Maymunla Efendisi'nde:

Dünyada kör mukallide maymun denir. Beşer
 Tetkik edip, tefekkür edip feyzalır, gider.

İki Hırsız'da:

Ders olmuştu hırsızlara bu zarar
 “Haydan gelen huya gider.” dediler.

Bora ile Güneş'te:

Anla yavrum, ne haklı davadır:
 Tatlılık zorluluktan evlâdır.

Allah Taksimi, Kul Taksimi'nde:

Başkadır ölçüsü hakkın bunu bilmek lâzım,
 Size bir vereyim “Kulca” deyin evlâdım!
 Bize dünyayı haram etmeğe yalnız bu yeter,
 Hak müsavâtı bozar, kul da müsavât ister.

Bu bölümde Siraceddin Hasırcıoğlu'nun eğitimimize kattığı Kıraat Kitapları'nın içerikleri hakkında örnekler sunulacaktır. Bu çocuk kitapları Osmanlıca yazılmış ve ilkokullarda ders kitabı olarak okutulmuştur.

Aşağıda Siraceddin'in yazdığı birinci sınıf kitabının programı ve programın nasıl uygulanacağına dair açıklamaya yer verilmiştir. Bu açıklamada elifbe kitabının tamamlanmasından sonra ilk senenin geriye kalan aylarında on iki saatlik Türkçe derslerinin büyük bir kısmının düzgün ve açıklamalı okumaya ayrıldığını belirterek kalan zamanın da okudukları parçalarda imlaya ve yazıya ayrılacağını belirtmiştir. Bu Siraceddin'in çalışmalarında eğitimin önemli bir unsuru olan plana verdiği önemi görmekteyiz.

3.2.1.1. Kıraat Dersleri-Program-Birinci Sınıf

“Sınıfça elifbe kitabının ikmalinden sonra ilk senenin mütebaki aylarında 12 saatlik Türkçe derslerinin kısmı azamın selis ve izahlı kıraata mütebakisi okudukları parçalar dahilinde imlaya, inşaya ve yazıya tahsis olunacaktır” (Hasırcıoğlu 1928:1).

Programda, Birinci Sınıf Kıraat Kitabı'nın içindeki parçaların çocukların okumalarını ve yazmalarını geliştirmek amacıyla kullanılacağı vurgulanıyor.

3.2.1.2. Kıraat Dersleri-Program-İkinci Sınıf

Siraceddin, ikinci sınıftan beşinci sınıfa kadar olan sınıflarda okuma derslerinde uyulması gereken esasları şu şekilde belirtmiştir:

“İkiden beşe kadar olan sınıfların kıraat derslerinde şu esaslara riayet edilecektir:

1. Kıraat derslerinde ilk sınıflardan itibaren işlik ve pervasız olmakla beraber aynı zamanda manedar bir surette okumayı temin etmek lazımdır. Binaenaleyh çocukların mihengi bir ahenk ve makam-ı mahsus ile kıraat etmelerine meydan verilmeyerek okumakla konuşmak arasındaki gayri tabii farklar izale edilecektir.

2. Çocukların deres ve düzgün okumaya dikkat etmekle beraber okurken okudukları parçayı anlamaya da alıştırmalıdır. Bunun için kıraat bittikten sonra kitaplar kapanıp, mevzu bir veya birkaç şakirt tarafından anlatılmalıdır. Her kıraat parçasında yeni tesadüf edilecek, nihayet dört beş kelimenin manası izah edilmeli ve muallim bu kelimeleri münasip cümlelerde kullandırmalıdır.

3. Kıraat parçaları daha ziyade ahlaki ve edebi mahiyette olacak, milli tarihe bilhassa son istiklal mücadelesine cumhuriyet umdelerine ait parçalar bulundurulacaktır”(Hasırcıoğlu 1927-1928:1-2).

Yukarıdaki programlardan da anlaşıldığı gibi Siraceddin Hasırcıoğlu'nun kıraat kitaplarındaki eserleri çocuğun dil gelişimi, dilini doğru ve güzel konuşması, okuduğunu ve dinlediğini anlamasını ve bunları yaparken de edebi bir zevk almasını sağlayacak biçimdedir

3.2.1.3. Çocuk Kitabı- Kolay Kıraat-Birinci Sınıf

Siraceddin'in Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat adlı bu kitabı ilkokul birinci sınıflar için hazırlanmıştır. Kitabın okumayı temin ettiği gibi demokrasiye de hazırladığı belirtilmiştir.

“Tedrici surette kıraatı te'min ettiği gibi çocuğu da demokrasiye hazırlar. Mütihassıs komisyonun raporu ve ma'arif vekaleti ta'lim ve terbiye dairesinin 798/237 numaralı kararıyla mekteplere kabul edilmiştir.

Muharriri-Siraceddin

İlk mektep- Birinci sınıf

Naşri-İbrahim Hilmi

Kütüphane-i Hilmi-Bab-ı ali caddesi numara 81 -İstanbul

1928 Orhaniye Matbaası”(Hasircioğlu 1928:1).

3.2.1.4. Fihrist

“Leyla Mektebe Başladı

Kitap En İyi Arkadaştır

Topaç

Tilki ile Leylek

Kaymaklı Çikolata

Nadir Doğru Bir Çocuktur

Hüseyin Nerede?

Nermin'in Yemeği (**Siraceddin**)

Necmiye'nin Muzurluğu

Bir Mektup

Üç Kedi

Kör Ebe

Çam Ağacının Hikayesi

Her Yeri Açan Bir Kelime

Kedim

Tilkinin İntikamı

Sarmaşığın Hikayesi

Kurt ile Köpek

Hıdır'ın Kabahati

Serçe (**Siraceddin**)

Maharetli Fil

Tuhaf Bir Makine

Nerminle Serçe (**Siraceddin**)

Tavşan Teyze 1-2-3

Fukarayı Seviniz
 Eşekle Ağustos Böceği 1-2
 Nihad'ın Yaramazlığı
 Saksaganla İspinoz
 Gazi Paşa 1-2
 İlbahar
 Eşekle Kurt
 Acemi Küçük Kuş
 Börek
 Akılsızın Peynirleri (**Siraceddin**)
 “Boz Ayı”nın Hikayesi
 “Efendim, Bilirim”
 Bozuk Kalem (**Siraceddin**)
 Köpek, Horoz, Tilki
 İki Mektepli”(Hasırcıoğlu 1928:1-71).

3.2.1.5. Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-İkinci Sınıf

Bu kitap da ilkokul ikinci sınıflar için hazırlanmış olup amacı birinci sınıf çocuk kitabıyla aynıdır.

“Tedrici surette kıraat te'min ettiği gibi çocuğu da demokrasiye hazırlar. Mütihassıs komisyonun raporu ve ma'arif vekaleti ta'lim ve terbiye dairesinin 798/237 numaralı kararıyla mekteplere kabul edilmiştir.

Muharriri-Siraceddin
 İlk mektep- İkinci sınıf
 Naşri-İbrahim Hilmi
 Kütüphane-i Hilmi-Bab-ı ali caddesi numara 81 -İstanbul
 1927-1928 Orhaniye Matbaası”(Hasırcıoğlu 1927-1928:1).

3.2.1.6. Fihrist

“Bizi Yaratan
 Çalışmak İştihayı Açar
 Aile Sevgisi
 Yalancı Kahraman (**Siraceddin**)
 Yaban Ördeği ile Tavşan
 Tavşanla Yaban Ördeği
 Süt Ninemiz (**Siraceddin**)
 Beyaz Tavuğun Hikayesi
 Kedi Yavrusu ile Papuç
 İki Dost

Kebab Kestaneler
 Yetim Çocuk
 Balonla Karınca
 Ustabaşı “Topaç” Efendi
 Niçin Yiyoruz?
 Ateş Nasıl Söner?
 Tırmık
 Monolog (**Siraceddin**)
 Eğlenceli Bir Oyun (Piyer Loti’den)
 Tanımadığımız Bir Dost
 Namuslu Bir İnsan
 Kuyumcunun Elmasları
 Küçük Irmak
 Karıncalar
 Birlik Kuvvettir
 Çalınan Eşek
 Asker Olacaksın (**Siraceddin**)
 Salyangoz
 Tavşanla Serçe
 Bir Toprak Külçesinin Hikayesi(Ma’denler, Nebatlar, Hayvanlar)
 Gazi Mehmet, Şehit İsmail
 Hürriyet (**Siraceddin**)
 Üç Hırsız
 Kaynak
 Çomar
 Bir Nalın Kıymeti
 Papatya(Şarkı)
 Bir Hediye
 Marangoz
 Antep Harabesi-Antep Müdafa’ası
 Çilekler!
 Saat
 Peri Masalı
 İki Elma Ağacı
 Bayram (**Siraceddin**)
 Ziya Gazeteden Okudu
 Yemek Dolabının Anahtarı
 Boz Eşegin İntikamı
 İki Hırsız (**Siraceddin**)
 Niçin Yağmur Yağıyor?
 Biz Kömür Yiyoruz
 İki Fare, Bir Tilki, Bir Yumurta
 Balta
 Ma’den Ocağında
 Herkes İçin Adalet
 Uçucu Balıklar
 Tavşan ile Kaplumbağa”(Hasırcıoğlu 1927-1928: 1-112).

3.2.1.7. Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-Üçüncü Sınıf

Bu kitap da ilkokul üçüncü sınıflar için hazırlanmış ve okutulması için okullara kabul edilmiştir

“Mütehassıs Komisyonu raporu ve ma’arif vekaleti ta’lim ve terbiye dairesinin 798/237 numaralı kararıyla mekteplere kabul edilmiştir.

Muharriri-Siraceddin
İlk mektep-Üçüncü sınıf
Naşri-İbrahim Hilmi
1928 Orhaniye Matbaası” (Hasırcıoğlu 1928:1).

3.2.1.8. Fihrist

“Köylünün Fazileti
Yağ Lekesi
Hakiki Hırka
Salıncağım(**Siraceddin**)
Sağlam Kafatası(Ablamın dersi)
Çivilerin Biri
Köpekle Dilenci(**Siraceddin**)
İhtiyar Babaya Hürmet
Düdük
Üvez
Tamah(**Siraceddin**)
Çancık
Kıymetli Bir Taş
Alicenaplık
Eski Zamanlarda
Babaya Muhabbet 1-2
İplik (Ablamın dersi)
Nasreddin Hocanın Boz Değneği
İki Küçük Çalgıcı
Anadolu’dan Bir Ses yahut Cenge Giderken
Tamahkarlığın Cezası
İki Sümüklü Böcek Bir Kurt Hikayesi
Mektep Kaçağı 1-2
Bir Kavganın Sonu
Kan Vücudumuzda Dolaşıyor (Ablamın dersi)
Deve(**Siraceddin**)
Doğruluk
Ablamın Dersi
Arıların Annesi (Masal)

Anadolu
 Başkalarını Zemmetmek
 Kurbağa Yavrusu (Ablamın dersi)
 Cam (Ablamın dersi)
 İstiklal Muharebesi Gönüllüleri
 Herkes Kendi İşini Bilir(Masal)
 Arslan Avlayan (Masal) 1-2
 Pis Kurbağa
 Bir Küçük Kuşun Hikayesi
 Sıkılğan
 İzmir'e Tahassür
 Ayıntablı Şahin Bey
 Kuş Yaprak (Ablamın dersi)
 Bir Güzel Kitabın Akibeti
 Acemi Bülbül(**Siraceddin**)
 İki Kardeş
 Bir Muharririn İntikamı
 Kör ile Kötürüm
 Körlerle Filin Hikayesi
 Franklinin İki Muamelesi
 Merkeple Deve
 Ağustos Böceği ile Karınca
 On Sevimli Hizmetçi(Amcamın masalı)
 İrad
 Kekliklerin Hilesi
 Keklik Avı
 İki Yolcu
 Hakimin Hükmü
 Tilkinin Doğru Sözleri
 Hürriyet
 Düşüncesizlik ve İtaatsizlik
 Boğa ile Kurbağa(**Siraceddin**)
 Öğünme”(Hasırcıoğlu 1928: 1-142).

3.2.1.9. Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-Dördüncü Sınıf

Burada kitabın amacı ortaya konularak kitabın amacının çocuğu demokrasiye hazırlamak olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kaçınıcı sınıfa ait olduğu ve yazarı da belirtilerek basım evi, basım yılı da verilmiştir.

“Tedrici surette kıraatı te'min ettiği gibi çocuğu da demokrasiye hazırlar.Ma'arif Vekaleti 1340 senesi müfredat programına göre yazılmış ve

vekaletçe erkek ve kız bütün ilk mekteplerde tedrisine karar verilmiştir”

(Hasırcıoğlu 1925: 1).

Muharriri-Siraceddin

İlk mektep –Dördüncü sınıf

Naşri-İbrahim Hilmi

Kütüphane-i Hilmi-Bab-ı Ali caddesi numara 81 -İstanbul

1925 Orhaniye Matbaası

3.2.1.10. Fihrist

“Cehaletin Acısı

Boşluk İçinde Dünya

Ayıntaplıların Kırk İkilik Topu

Bahar(**Siraceddin**)

Örümcek

Bir Ananın Nasihatları

Maymunla Efendisi(**Siraceddin**)

Hindistan’da Kaplan Avı

Kalabrad’a Bir Seyahat 1-2

Meşhur Bir Mühendisin Rüyası

Nasreddin Hoca Hikayesi(Kavga Bizim Yorgana İmiş) (**Siraceddin**)

Sivrisineklerle Mücadele 1-2

Fillerin Basireti

Mum

Ana Baba Muhabbeti

Bir Annenin Fedakarlığı

Asil Bir Çocuk

Allah Taksimi, Kul Taksimi(**Siraceddin**)

İstiklal Harbinde Anadolu Kadınları

Kararsız Adam

Kara! Kara! 1-2

Kuvvet

Pastur’un İyiliği

Ispartalı Halil

Balina Avı

Demir Tencere ile Toprak Tencere(**Siraceddin**)

Arıların Adetleri

Haşeratın Zekası

Maymunla Kedi(**Siraceddin**)

Robir Folton

Mantarların Zehiri Nasıl Giderilir?

İki Hemşire

Sazla Meşe(**Siraceddin**)

Plevne Muharebesi 1-2

Çalışmak En Büyük Meziyettir

Canlı Mahlukat Neden Yapılmıştır? 1-2

Türk'ün İzzet-i Nefsi
 Sukutun Kıymeti
 Karıncaların Hayatı
 Urfa'nın İstirdadı 1-2
 Fare, Kedi, Horoz
 Avcının Hikayesi 1-2-3
 İrade Kuvveti(EDİSON)
 Çanakkale Muharebesi(Bir Zabitin Hatıratı)
 Nanesi Ekmekçinin Oğlu
 Cadılar, Hortlaklar(1-Hortlak 2-Yeşil Oda)
 Çanakkale'de Kanlısirt'taki Mitralyoz (Bir bölük kumandanının hatırat
 defterinden)
 Doktor Köyü Dolaşıyor
 Kurt Masalı 1-2-3-4”(Hasırcıoğlu 1925:1-160).

3.2.1.11. Çocuk Kitabı-Kolay Kıraat-Beşinci Sınıf

Aşağıda Kolay Kıraat kitabının basılma amacının çocuğu demokrasiye hazırlamak olduğu belirtilerek Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla beşinci sınıflarda okutulmasına dair bilgi verilmiştir.

“Tedrici suretde kıraatı te'min ettiği gibi çocuğu da demokrasiye hazırlar.Mütehassis komisyonun raporu ve ma'arif vekaleti ta'lim ve terbiye dairesinin 798/238 numaralı kararıyla mekteplere kabul edilmiştir.
 Muharriri-Siraceddin
 İlk mektep –Beşinci sınıf
 Naşri-İbrahim Hilmi
 Kütüphane-i Hilmi-Bab-ı ali caddesi numara 81 -İstanbul
 1926-1927 Orhaniye Matbaası”(Hasırcıoğlu 1926-1927:1).

3.2.1.12.Fihrist

“Hacc-ı Veda
 Tilki-Arslan
 Esir Arslan
 Harb İçinde Bahar
 İstiklal Muharebesinin Sonu
 Türk Tel Örgüsünü Nasıl Geçer?
 Kahraman Topçumuzun Mahareti
 Düşman Kıtaatını Takviye Ediyor
 Bir Fırka Kumandanımız Nasıl Ve Neden İntihar Etti?
 Baba Nasihatı

Hürmet ve Takdirle Yad Olunan Bir Olayımız
 Boğaziçi
 Akşam Üstü Boğaz İçinden Dönüş
 Kaz Döğüşü 1-2
 Güneş ile Bora(**Siraceddin**)
 Vatan
 Süleymaniye Camii
 Seddülbahir Karşısında(**Siraceddin**)
 Çanakkale Şehitliğinde
 Ezik Palamut
 “Seküoba”
 Akdeniz Kıyılarında
 Kumkale Siperlerinde(**Siraceddin**)
 Yarım Burgaz Mağarasını Ziyaret
 Vatan İçin
 Kanarya
 Arı Burnu
 Nöbetçi ve Yıldız
 Çimentepe’de(**Siraceddin**)
 Petrol Kuyuları
 Cenubi Amerika İstepleri 1-2
 İhtiyar Değirmenci
 Bir Çivi Fabrikasını Ziyaret
 Maymunla Sihirbaz Feneri(**Siraceddin**)
 Laponyalılar Arasında Bir Akşam 1-2
 Monolog(Aceleyle Lüzum Yok!)
 Anadolu Toprağı
 İnci Avı
 Dane 1-2-3
 Anadolu’ya
 Karakatua Yanardağının İnfilakı
 Balıkçıl
 Tarihi Bir Gece
 Telsiz Telgraf
 Namuslu Bir Çocuk
 İlk Teleskop
 Ölümün Baş Vekili(**Siraceddin**)
 Abanaki
 Havada
 Yaralı Arslan
 Türkiye’de Şimendifercilik
 Demir Döküm Çekiç
 Yıldızlar Arasında(Kamer)
 Seyyareler ve Güneş
 Kuyruklu Yıldızlar
 Sabtelerin Arasındaki Mesafe
 Meçhul Sanatkar

Hırsızla Annesi(**Siraceddin**)
 Medâhin
 Helva Döğücünün Hık Deyicisi(**Siraceddin**)
 Avustralya Müstemlekesi Nasıl Teşekkür Etti? 1-2-3
 Bir Türk Gencinin Fedakarlığı
 Tarih Yollarında Uzaklaşırken
 Kuvvet, Hak
 Türkün Ulu Cenabı
 Ziraat, Ticaret
 Halk Hükümeti:Cumhuriyet 1-2”(Hasircioğlu 1926-1927: 1-198).

3.2.2.Siraceddin’in Kıraat Kitaplarından Örnekler

Bu bölümde Siraceddin’in kıraat kitaplarında yer alan kendi eserlerinden örnekler verilecektir.

3.2.2.1. Allah Taksimi, Kul Taksimi

“Bir gün etrafını sarmıştı hocanın
 Dediler: -Bak hoca bir torba ceviz.
 Şimdi bir kavga çıkar paylaşalım desek biz,
 Şunu taksim ediver, sen de al isterse canın.

Hepsi bir halka olup diz çöktü.
 Hocamız torbayı silkip döktü.

-İki yol var, dedi, tevzie ne yoldan gideyim
 Söleyin: kulca mı, Allahça mı gideyim?

Hepsi birdenbire: “Allahça tabî!” dediler
 Şimdi taksime koyulmuştu hoca
 On çocuk aldı onar, dördüne vermişti beşer
 Biri seksen, biri on beş aldı.
 Birinin elleri bomboş kaldı,
 Mütebakisini indirdi hemen ceplerine,
 Buldu boş torbayı en sonra kalan koz yerine,
 Kızdı haykırdı çocuklar: -Bu nasıl Allahça?

Hoca lâkin, dedi, Allahça budur.
 Kiminin menbaı taşkın, kiminin kupkurudur.

Sana bir parça verir, komşuna bir şey vermez,
 Kimi milyon kazanır, hiç buna aklın ermez.

Başkadır ölçüsü hakkın bunu bilmek lâzım,
Size bir bir vereyim “Kulca” deyin evlâdım!

Bize dünyayı haram etmeğe yalnız bu yeter,
Hak müsavatı bozar, kul da müsavat ister.”

(Hasırcıoğlu 1925:49-50)

3.2.2.2. Akılsızın Peynirleri

“Bir akılsız peynir almış,
Bir dolaba saklamıştı.
Oraya da fare dalmış,
Birazını haklamıştı!
“Fare peynirleri yedi.
-Kedi lâzım buna,” dedi.
Bir kediyi bütün gece.
Peynirlerle beraberce,
Tel dolaba kilitledi.
Görür görmez fakat kedi,
Peynirleri yedi, yuttu,
Neden sonra fare tuttu.”

(Hasırcıoğlu 1928:60)

3.2.2.3. Asker Olacaksın

“Şimdi tahta tüfeğini
Omuzlarsan, mini mini!

Fakat yarın oyun biter;
Sana derler:Haydi asker!

Omuzunda çanta, tüfek
Tayininle... Yüzde fişek;

Bir sıraya dizilirsin;
Yok altında ezilirsin!

Dere, tepe demez yürür;
Atılırsın düşman görür.

İki taraf gülle saçar;
Kurşun yağmur gibi yağar.

Kan gövdeyi götürürken
Ordumuzla sen yürürken

Düşün! Kardeş, anne,baba
“Delikanlı! Derler sana,

Bizi çok sev, fakat düşün
Bir askersin sende bugün

Askerlere deriz; yalnız
Memleketi kurtarınız!”

(Hasırcioğlu 1927-1928:51-52)

3.2.2.4. Bahar

“Bahar olur hep çiçekler açılır
Yeryüzüne renk ve ziya saçılır;
Kış gününün mateminden kaçılır;
Ben “baharı kuşlar gibi severim.”

Sisli dağlar nem dağıtır havaya;
Yeşil giyen hep yayılır oraya;
Kırlangıçlar avdet eder yuvaya;
Ben baharı kuşlar gibi severim.

Güneş bazen bulut geçer darılır,
Sonra güller tomurcuklar yarılr.
Sarmaşıklar ne bulursa sarılır.
Ben baharı kuşlar gibi severim.

Yamaçlarda akıp çağlar pınarlar.
Bal yapanlar çiçeklere konarlar.
Çiçeklerde renk ve neşe sunarlar.
Ben baharı kuşlar gibi severim.”

(Hasırcioğlu 1925:11-12)

3.2.2.5. Bayram

“Top atıldı; demek bayram;
Ben bu akşam uyuyamam!

Yarın şeker yenilecek,
“Çok yıllara” denilecek.

Mendil alır, el öperim;
Çoğalacak mendillerim!

Lakin bekçi baba gelir,
Mendil ona da verilir.

Tıpkı benim gibi demek,
Hayır; benimkiler ipek.

Onunkiler kaba, saba,
Sevilmekte bana caba.

Çil paralar verir babam;
Evde artık ben duramam;

Salıncaklarda kurulur;
Benim ne çok işim olur!...

Sevincim var, yarın bayram.
Yok, vallahi uyuyamam.

Tövbe! Tövbe! Bu gece ben
Yatacağım daha erken.

Uykum yoksa göz kaparım,
Uyumazsam ne yaparım?
Çocuk muyum ben neyim?
Sonra nasıl giyineyim?

Baş ucuma yoksa... Gece
Bayram gelirden gizlice

Bana esvab getirir mi?
Potin, çorap, hiç verir mi?

Unutmuşdum hatırladım;
Tenbiye etdi bunu dadım:

Ben uyurken gelsin bayram!
Kim demiş ki uyuyamam!”

(Hasırcıoğlu 1927-1928:85-86)

3.2.2.6. Bora İle Güneş

“Sonbahar ibtidası bir gündü
Her taraf hüzn içinde, ölgündü.

Bora çıkmış güneşle bir tepeden
Bakıyorlardı bir sabah erken,

Tepeler sisli, her taraf sakın
Ovadan çok geçen de yok. Lâkin

Atlı bir yolcu gördüler gidiyor,
Belli... Yağmurdan ihtiraz ediyor.

Manto giymiş başında başlığı var
Korkar elbet emin değil havalar.

Korkar elbet... Dedim ya ben, süzdü
Bora müstehziyane bir güzdü.

Dedi:-Benden kaçan şu yolcuya bak.
Manto giymekle sanki kurtulacak.

İstesem düğme kopça hepsi gider
O zaman mantodan kalır mı eser.

Eseyim şimdi anlasın sersem!
Manto sırtında durmaz istesem.
Ona lâkin güneş gülüp dedi ki:
-Savletin pek şedit olur belki,

Girerim bahse ben seninle bugün
Esmiş olsan huşunetinle bütün,

Emeğin berhava olup gidecek
Zorla mümkün değildir iş görmek.

Sen çalış, sonra bir de ben deneyim
Sen misin haklı, ben mi öğreneyim.

Haydi, etrafı kapla? Koş, saldır:
Ne kadar varsa toz, duman kaldır!

Bora şiddetle kükreyip yürüdü
Arzı müthiş iniltiler bürüdü.
Her taraf kapkaranlık olmuştu,
Ova çığlıklar ile dolmuştu.

Kırılıp dal, ağaç bütün yattı,
Uçtu damlar, sefineler battı.

Neyi bulduysa yolda etti sakat,
Yolcu kalmıştı mantosuyla fakat.

Bu savurmuş, o hep sarınmıştı.
Kuytu yerler bulup barınmıştı.

Bora, bir gün sürüp açıldı hava.
Manto yolcunun sırtında hâlâ.

Sıra gelmişti akıbet güneşe.
Ne kadar tatlılıkla girdi işe.

Isıtıp kâinatı yükseldi.
Manto seyyaha pek ağır geldi.

Çıkarıp hurca derakap koydu.
Bu süvariye tatlılık soydu.

Anla yavrum, ne haklı davadır:
Tatlılık zorluluktan evlâdır.,,

(Hasırcıoğlu 1926-1927:33-35)

3.2.2.7. Bozuk Kalem

“Nevin” yalanlar uydurur,
Vazifeden kaçır, durur.
Diyor bugünde: -Beybaba!
Yazılmıyor kalem fena:
-Niçin kızım?
-Bozuk gibi
Akıtmıyor mürekkebi
-Sebep ne anladım, Nevin,
-Kuzum, neden bu! Söyleyim
-Vazifeden kaçan çocuk
Ne olsa der! Kalem bozuk”

(Hasırcıoğlu 1928:67-68)

3.2.2.8.Çimentepe’de

"Yaşlar yirmi ile yirmi beş arasında altı arkadaş idiler. Vatanın evlatlarını sancak altına, silâh başına çağırıldığı tehlikeli günlerde, devam ettikleri mekteplerini bırakarak, subay adayı olmak için koşmuşlardı. Yakacık'ta, Maltepe'de, Erenköy'de yaptıkları eğitim ve öğretim devrelerini başarıyla tamamladılar ve Çanakkale'ye gittiler. İstanbul'u kendi hakimiyeti

altına almak isteyen İngiltere, her türlü öldürücü silâhını buraya taşımıştı. Günün birinde Çimentepe önüne yirmi İngiliz zırhlısı geldi. Dakikada bin üç yüz altmış mermi atan iki yüz topunu buraya doğrulttu. Üzerinde güneş batmayan imparatorluğun mağrur hırsı bu tepeyi hedef etmiş, ta ufuktan başlayarak sahile ve karaya kadar uzanan ve birbirini kovalayan daireler içinde durmadan ateş ve ölüm yağdırıyordu.

Hücuma, savunmaya, saklanmaya bu ateş önünde imkân yoktu. Ancak Türk' ün azmi ve iradesiyle, hayatını hiçe sayan hissi buna karşı koyabilirdi. Tepeye doğru adım adım ilerlemekte olan düşmanı her suretle olursa olsun eski yerlerine atmak lazımdı. Bir anlık duraklama, tereddüt halinde düşman Türk' ün tarihî yurdunu, İslam'ın aziz merkezini ele geçirebilirdi. Bölgenin kumandanı en tehlikeli noktada bulunan bir alayın siperlerine doğru ilerledi. Emreden bir sesle:

-Bu alayı yerinden oynatıp düşman üzerine atacak subaylar yok mu? diye gürledi. Vatanın kendi hayatını idame için evladının hayatını sancak altına, silâh başına davet ettiği tehlike gününde, subay adayı olmaya koşan o altı genç, vicdanlarından fişkırان kutsal bir kararla artık şehit adayı olmaya karar verdiler. Bir akşam evvel bestelemiş oldukları: "Bu toprağı Türk' ün kanı yağurdu; annem beni bugün için doğurdu." şarkısına bir ağızdan başlayarak, siperlerinden dışarı fırladılar. Bu işaret o askerîn kanında bulunan kahramanlık hislerini kırbaçlamaya kâfi gelmişti. Hepsi bir anda atılarak düşman mevzilerine girdiler. Ve o altı gencin mübarek vücutları üstünden - evet, altısı şehit olmuştu! - düşmana ettikleri hücum ile İngilizlerin ellerindeki mevzilerin alınmasını sağladılar" (Hasircioğlu 1925:63-64).

3.2.2.9. Demir Tencere İle Toprak Tencere

“Bir demir tencere toprak kaba teklif etti:
Gezelim biz de bugün evdekiler hep gitti.

İtizar etti fakat toprak kap;
Dedi:-Sen durma ne istersen yap!

Korkarım ben ufacak bir taş olur yolda diye;
Çarpıversem ona; parçam bile gelmez geriye.

Taş değil bir ağacın dalları, hatta toprak.
Bence bir tehlikedir. Sen beni gel rafta bırak..

Dedi ısrar ile lâkin öteki:
Bak derim öyle haşın, sağlam ki.

Korkma sen hiç! Ara yerden giderim zaten ben,
Kati bir şey seni tehdit edemez ben varken.

Bana tesir etmez

Seni hiç incitmez.

Böyle toprak kabı kandırdı demir elhasıl,
Salimen olmadı yüz hatveye lâkin vasıl,

Çıktılar her iki kap yan yana tangır tangır.
Ne kadar yolda fakat gitse ağır.

Gene her hatvesi toprak kabı sarsıp duruyor.
Ona hep sendeleyeyen yoldaşı dirsek vuruyor.

Akıbet her iki kap çarpıştı.
Yolda toprak kabın enkazı düşüp kalmıştı!

*

Daima yoldaşımız küfvümüz olmazsa eğer.
Halimiz tıpkı bu toprak kaba bir gün benzer.”

(Hasırcıoğlu 1925:73-74)

3.2.2.10. Helva Döğücünün Hık Deyicisi

“Cöğen, susam ve şeker
Hazır levazımı. Maplak elinde Helvacının.
Vakit sabaha yakın,
Kepengi örtülü dükkânda helva döğer.
Vuruşlarında çıkar bir gürültü göğsünden.
Boğuk, derin bir hık!
Fakat bu akşam o, döğdükçe aksederdi hemen.
Bu aynı ses sık sık
Sokakta sanki durup “hık” diyordu bir kimse
İşyle helvacı uğraştı bakmayıp bu sese
Çalıştı. Yaptı. O gün sattı, hayli kâr etti,
Bitince helvası dükkânda bir herif bitti.
Diyordu: Nısfı benimdir kazancının bu gece
Sabahladım. Sana hep “hık” dedim bu hak bence
Şaşırdı helvacı: Hiç hıkla hak olurmu dedi.
O, kanmıyordu. Çalışmıştı. Hakkı yok muydu?
Ben isterim bunu elbet, diyordu, mahkemedem.
Azıttılar derken
Bağırdı helvacı: Senden kim istemiş hizmet,
Bu mal benim, para benden. Çeken benim zahmet!
Netice verdi nihayette iş müşatemeye.
Şetmi muhakemeye
Gidince hakime anlatdılar nedir dava
O anda meclis bir tepsi isteyip molla
Çağırdı; aldı elinden kaçancı helvacının

Diyodu:Şimdi bakın
 Bıraktı tepsiye bir bir düşerdi hep paralar
 Ederdi: Tın, tın, tın.
 Ve hükmedip, dedi ; Tafir bu nakti hep alsın
 Emek onun. Para ondan. Alır kazandığını
 Dönüp mühasıma emretti: Sen de al bu “tini”
 Gürültüsünün de olur hükmü in’ikâsı kadar.”
 (Hasırcıoğlu 1926-1927:113-114)

3.2.2.11. Hürriyet

“Küçük kuşum! Gel sesime
 Bak, yaldızlı kafesime!

Bunu sana hazırladım,
 Doyuracak seni dadım.

Kafesinde türlü çiçek;
 Altındaki yosun döşek;

Darısı bol, suyu berrak;
 Ne rahatdır burası bak!

Dedi ki kuş: Küçük hanım!
 Uçmak ister benim canım.

Senin güzel kafesin var,
 İçerisi fakat pek dar.

Kapanmaya hevesim yok,
 Yiyeceğim burada çok;

Rahatsızda olsa yerim;
 Hürriyeti ben severim!”

(Hasırcıoğlu 1927-1928:60)

3.2.2.12. İki Hırsız

“İki hırsız bir eşeği aşırđı.
 Ne yapacak? İkisi de şaşırđı.

Biri dedi:- Satılmalı bu eşek,

Öteki de: “Hayır olmaz!” diyerek

Sille, tokat dögüşmeye daldılar.
Fakat eşek bir tarafta kalmıştı.

Bir üçüncü hırsız gelip çalmıştı.
Eşek gitti; bunlar baka kaldılar!

Birbirinden boş boşuna bu kadar
Ara yerde sille tokat yediler.

Ders olmuştu hırsızlara bu zarar
“Haydan gelen huya gider.” dediler.”

(Hasırcıoğlu 1927-1928:93)

3.2.2.13. Kavga Bizim Yorgana İmiş

“Bir soğuk akşamdı karanlık sokak,
Evde uyurken hoca kaldırdılar.
-Bak, dediler, karşıda birkaç atak
Birbirinin boynuna saldırdılar.

Baktı ki hariçte dövüş, kavga var,
Belki de bir kan çıkar.

Sırtına bir yorgan alıp doğruca,
Fırladı evden hoca.

Titreyerek döndü fakat derakap
Sordu hemen zevcesi: -Neymiş sebep?

Arbededen kalmadı hiçbir eser,
-Faslediverdim, dedi, ben... kavganın

Aslı bizim yorganın
Üstüne kopmuş meğer

Yorganı gasp ettiler,
Uzlaşarak gittiler.”

(Hasırcıoğlu 1925:29-30)

3.2.2.14. Köpek İle Dilenci

“Bir fakir; yanında bir köpek taşır,
 Bir lokma bulunca hemen paylaşır,
 Kendi aç durur da ona bakardı,
 Köpeğin her şeyde hissesi vardı.
 Fakire dediler: (Nedir bu köpek?
 Sen buluyor musun, yiyecek yemek,
 Nene lâzım senin hayvanı bırak!
 Kendini geçindir doyurmaya bak!)
 Bu ona kimsesiz yaşa demekti,
 Biçare dilenci içini çekti,
 Dedi: (Can yoldaşım bir bu var, eğer,
 Bu da bulunmazsa beni kim sever?) „

(Acaroğlu 1944:59)

3.2.2.15.Kumkale Siperlerinde

“Bugünde siper bekliyorlardı. Zırhlıların ateşi bir kat daha şiddetlenmiş, Morto limanına giren bir zırhlı cehennemini bir ateş püskürmeye başlamıştı. Rabbim şunu bir susturan olsa.

İkinci olmuştu. Telefon çalındı. Bir emir geldi. Zabitler bu gece siperler önüne denizden bir takım adamlar çıkarsa onlara ateş etmeyin dediler. Gaziler bağırıyorlardı. Bu gece bir şey var.

Artık akşam oluyor. Sular kararıyor. Boğazın sularında mazlum kişiler vücuda getiriyordu. Birden bire uzaklarda umur gölgeler içinde kara bir duman belirdi. Koyu bir hayal göründü. Torpido, torpido!

Sahilleri sıyırtarak gürültüsüz, sessiz geliyor, yaklaşıyor, gizleniyordu. Boğazın medhaline doğru geçti. Pek ağır, pek yavaş gidiyordu. Orada bir izbeliğe girdi. Mor gölgeler onu daha derin kucakladılar. Akşam daha ziyade örttü. Belli belirsiz bir hayal gibi kaldı. Biraz daha yavaşladı durdu.

Zabitler toplandı, baş başa konuştular. Neferler yan yana geldiler, fısıldaştılar. Yüreklere çarpıyordu.

Sonra acz içinde ona yardım edememekten mütevellit derin bir acz içinde el kaldırdılar. Hırs ile huşu ile dua ettiler. Güneş anlamış gibi kızardı. Gülüyormuş gibi sarsıla sarsıla denize daldı. Gayib oldu.

Siperlerde gaziler hala dua ediyorlardı. Artık gece olmuş dışarıda düşman donanması bütün elektriklerini, projöktörlerini yakmıştı. Bombardıman bütün şiddetiyle devam ediyor, Morto limanındaki zırhlı muttasıl gürlüyor, direklerinin içindeki ziya açılıyor, kapanıyordu. Rabbim şunu bir susturan olsa...

Derken ucundaki ziya bir açıldı bir kapandı ve bunu boğuk derin müthiş büyük bir infilak takip etti. Bir daha uzaktan uzağa methuş sisler geldi. Gürültüler aksetti. Birçok ziyalar Morto limanına doğru süratle uçtu. Sonra

kesif bir mermi yağmuru suları şiddetle kamçulamaya başladı. Birdenbire boğazın mazlum sularında bir hışıltı duyuldu. Siperden baktılar. Zulmetler içinde bir torpido yavaş yavaş geçiyordu. Ertesi sabah zabıtlar haber verdi. Bu gece Muavenet-i Milliye Golyat zırhlısını batırmış. Bombardıman eski şiddetini kaybetmişti. Fakat yine o sabah bu şanlı geminin alay sancakları içinde istihkamlar önünden geçtiğini görmemişler, bütün istihkamlar gibi onlarda alkışlayamamışlardı.

Çocuklar Truva Harabeleri Çanakkale Boğazı'nın bir tarafındadır. Şimdi oraya gelenler artık esatir kahramanlarını, Homeros'un destanlarını düşünemiyorlar. Çanakkale kahramanlarının haşmet ve azameti karşısında duruyor, nazarlarını denizlerde karalarda dolaştırıyorlar. Burada çarpışan ve ölen kahramanların hayali bütün hatıralarda canlanıyor ve müebbeten yaşıyor. Onlar çarpıştılar. Ve çarpışmadıkları zaman tafra furuşluk etmediler. Boyunlarını bükerek arkadaşlarına dua ettiler.

Sualler:-Çanakkale muharebesi hakkında ne biliyorsunuz?

-Bu parça neyi anlatıyor?

-Vakıyı seyredenler kimlerdir?

-Nerede bulunuyorlar?

İzah:Truva:Eski bir şehirdir ki ve vaktiyle Yunanlılar bu şehri muhasara etmişler. Her iki tarafta pek çok kahramanlıklar göstermişler”(Hasırcıoğlu 1925:55-57).

3.2.2.16.Maymunla Efendisi

“Maymun zekiydi, sahibi öğretti hayli şey.
İnsandı sanki. Öyle gezer, yer; ve derdi: -Ey,

Ben insan oldum işte!.. Gülerlerdi hep ona.
Güya evin küçük Beyi olmuştu kendisi.

Maymun bu ya.... Dönüp ona bir gün efendisi
-Bak, farkımız nedir? dedi, ben söyleyim sana,

Halin, kıyafetin olamaz akla bir nişan,
İnsan ne görse anlamak ister. O her zaman

İster ki bir adım daha atsın, sorar, arar.
İnsana hangi şey yaramaz, hangi şey yarar.

Yok eksigim demez. Bizi taklit edip bugün
Sen, kâmilim diyip çıkıverdın: bütün, bütün

Dünyada kör mukallide maymun denir. Beşer
Tetkik edip, tefekkür edip feyzalır, gider.”

(Hasırcıoğlu 1925:17-18)

3.2.2.17. Maymunla Kedi

“Yaramaz bir kediyle bir maymun
Oynuyorlardı çok zararlı bir oyun.

Maymunun ismi “Cak” muzır mahluk.
Evde hâkim, kırar, çalar, çarpar.

Kedi ondan beter, adıyla pamuk,
Fare tutmazsa et bulunca kapar.

Bir Beyin malı, bir evin derdi.
Komşular el’aman demişlerdi.

Gene bir gün pamukla kurnaz “Cak”,
Yanıyor, bakdılar, salonda ocak.

Külde kestaneler tamam pişmiş,
Kimseler yok, ne istifadeli iş:

Hem kolaylıkla mideler dolacak.
Hem de alemde bir ziyan olacak.

Dedi maymun: -Aman “Pamuk” kardeş
Sana yoktur bu yolda hiçbir eş.

Göreyim haydi bir hüner göster,
Bana kestane çek ateşten... ver!

Kabiliyetsiz olmasaydım ben
Ne yapardım bugün görürdün sen.

Küle yaklaştı; pençe vurdu kedi.
Çıktı kestane derakap çekti.

Böyle artık çekip çekip verdi,
“Cak” düşünmezdi muttasıl yerdi.

Ansızın gelmesin mi bir kalfa.
Cak, pamuk kaçtılar birer tarafa

Kedi hüsrarla kaldı. İş bitti,
Cak ne yapsın? Çekilip keyfetti.

Bir kavi gülse kâr için yüzüne,
Muhteris aldanır onun sözüne.

Çalışır; kâra sanki ortaktır
Elde, bilmez ki, bir oyuncaktır.”

(Hasırcıoğlu 1925:81-82)

3.2.2.18. Maymunla Sihirbaz Feneri

“Usta seyir ettiriyor halka sihirbaz feneri.
Bir de bir maymunu var; öyle ki her bir hüneri.

Seyredenler tarafından hemen alkışlanıyor.
İple maymun yürüyor, rakediyor, sallanıyor.

Atlıyor; elde fakat deyneği yok.
Ona halkın ne kadar rağbeti çok.

İsmi Cak. Ustasının arkadaşı,
Oldu bir gün o da bir usta başı.

Fenerin sahibi bir davete gitmişti o gün.
Başı boş bekleyemez, Cak, işe zira düşkün.

Fırlayıp çıktı bütün şehri gezip cemetti.
Ne kadar varsa sokaklarda tavuk, hindi, kedi.

Bir takım manzaralar göstererek.
O bütün bunları eğlendirecek.

Sürüler geldi temaşa yerine.
Cak hemen döndü misafirlerine.

Dedi:-Hiç durmayınız, haydi hanımlar, beyler
Size eğlenceli emsali bulunmaz bir yer.

Giriniz, seyrediniz; beş parasız, beş parasız!
Kastımız varsa eğer bunda şereftir yalnız.

Dizdi etrafına davetlileri,
Getirilmişti sihirbaz feneri.

Kapanıp pencereler sahneye zulmet çöktü.
Yeni bir nutuk ile, Cak, ortaya diller döktü.

Kastı efkârı belâgat ile uyandırmaktı.
Fazlı irfanına etrafı inandırmaktı.

Esnetip herkesi, alkışlandı.
Çak o gün kendini dâhi sandı!

Camda bir resmi alıp taktı nihayet fenere.
Bakınız işte efendim, dedi davetlilere:

Başka bir yerde görülmüş mü bu: Adem, Havva.
Oturup eğleniyorlar. Bakınız bir de sema.

Ne güzel manzara: bir yanda güneş, karşıda ay,
Hele tarihi görün; resmi ne hoş! Vay, vay, vay!, vay!

İşte hayvanları Nuhun... ne kadar çok, ne güzel.
Bir gören var mı bunun mislini bundan evvel?

Seyredenler bakıyorlardı açıp gözlerini.
Görmüyorlardı fakat hiç birinin bir yerini.

Vakıa sözle salon dolmuştu.
Neyleyim zulmete gark olmuştu.

Öteden bir kedi söylendi:-Bırak haydi lafi.
Ben ne yaptım, körüm, görmüyorum bir tarafı.

Bir köpek:-Hiç görünen yok ki, dedi.
Atılıp arka taraftan hindi:

-Şu muhakkak, dedi bir şeyler var.
Niye bilmem ki gözüm pek o kadar.

Seçmiyor lâvhaların cümlesini.
Usta Çak, kesmedi lâkin sesini.

Muttasıl cam takarak, anlatarak.
Halka fikrince belâgat satarak

Vakıa gördüğü iş pek çoktu,
Fenerin gösterecek lambası lâkin yoktu.”

(Hasırcıoğlu 1926-1927:89-91)

3.2.2.19. Monolog

“Yaşım altı, adım “Mümtaz;”
Bir adımda “pek yaramaz!”

Ne okurum, ne yazarım.
Komşularla çok azarım.

Gelmezlerse fakat bize;
Sıkılırım geze geze.

Dün yalnızdım evde yine,
Herkes gitmiş mektebine.

Aldı beni bir düşünce!..
Bir kitapdan ninem gece

Okumuştı bana masal.
Mümtaz, dedim, git şunu al!

Ninem gündüz evde durmaz;
Oku! Sende eğlen biraz.

Alt üst ettim dolabımı;
Buldum masal kitabımı.

Karıştırdım lakin eyvah!
Sade gördüm beyaz siyah,

Ne hikaye, ne masal var!
Dedim:Ninem gözlük takar,

Öyle görür, unuttum ben.
Hemen aldım çekmesinden

Gözlüğünü, silip taktım
Göremedim yine... Baktım

İçeriye annem girmiş
Meğer beni işitirmiş!

Dedi: Ninen ihtiyardır.
Gözlük takar, zâfı vardır

Sen mektebe git. Oku, yaz.
Bundan açık gözlük olmaz!”

(Hasırcıoğlu 1927-1928:33-34)

3.2.2.20. Nermin'in Yemeği

“Dün mektepte öğleyin
Yemek vakti olmuştu.
Dediler: Yemek yiyin?
Hep sofralar dolmuştu.

Mini mini bir çocuk,
Bir masada yalnızdı,
Ne sevimli bir kızdı,
Fakat benzi pek uçuk!

Sepetime bugünde
Annem koymuş yiyecek.

Baktım onun önünde
Sade kuru bir ekmek!
Yanında oturmuşdum.
Soframı da kurmuşdum.

Dedi: -Haydi güzelim;
Kardeş, kardeş yiyelim.

Artık kardeş diyecek
Bizi gören; emindik.
Ne hoş oldu bu yemek;
İkimizde sevindik!”

(Hasırcıoğlu 1928:13-14)

3.2.2.21. Nermin'le Serçesi

“Damlarda kar, saçaklarda kar.
Kim pencere, kapı açar.

Bugün artık gezinti yok.
Nermin için fakat iş çok.

Bebekleri oynatır.
Sıkılır mı!.. Daha neler!

O, uyanmış oda sıcak.
Yemek yiyip oturacak.

Ansızın bir ses işitti,
Pencereye doğru gitti.

Baktı bütün yerler donmuş;
Pencereye serçe konmuş,

Nermin'e yalvarıyordu:
"Açım bana bak" diyordu,

Nermin artık duramadı.
Annesine sormadı.

Pencereyi hemen açtı;
Ufaladı ekmek saçtı

"Her zaman gel emi." dedi
Kuş sevindi, yemi yedi.

Merhametli küçük kızlar
Aç kuşlara böyle bakar."

(Hasırcıoğlu 1928:39-40)

3.2.2.22. Salıncağım

"Benim bugün izin günüm
Biraz da zevke düşkünüm
İzin günü salıncağım
Olur benim oyuncağım

Salıncağım ne hoş durur
Her isteyen kollan vurur
Gider gelir salıncağım
Benim güzel oyuncağım

Salıncağım kusuru yok
Salıntının da zevki çok
Sevimlidir salıncağım
Benim uçan oyuncağım."

(Hasırcıoğlu 1928:8)

3.2.2.23. Sazla Meşe

"Meşe bir gün saza der:
Siz şikâyetle kaderden ne kadar haklısınız.
Ayak altında ezilmekle de kalmaz yalnız.

Bir kuşun sıkleti hatta size müthiş görünür:
Hava bir parça suyun sathını titretse eğer,
Başımız yerlere birden sürünür.

Meşeden başka güneş huzmesi hail mi tanır?
Bakınız cepheme, dağlar gibi her gün dayanır
En büyük fırtınanın şiddetine.

Size şiddetli gelir ben ne hafif esti derim,
Girseniz sayeme ben göğsümü tevcih ederim.
Sizi yerden yere çarpan boranın savletine.

Ne yazık ekseriniz böyle bataklıkta biter.
Rüzgârın her zaman altında sipersiz yerler.

“Yaradan” sizleri etmiş ne kadar talihsiz
Saz cevap verdi ki: Siz,

Dediniz bunları elbet acıyıp halimize,
Güzel ama “Bora” dan bir zarar olmaz ki bize.

Eğeriz baş, bizi asla kıramaz.
Bize tesiri onun sizden az.

Vakıa vermedi hiçbir bora son vakte kadar
Size pek fazla zarar.

Bu gururun ne olur bekleyelim bir de sonu
Koptu bir fırtına birden bire sazlar yattı.

Meşe dik durdu, fakat fırtına şiddetle onu
Bir zaman geldi kökünden koparıp fırlattı.

Başı ersin göğe; bir ferdin ayak bastığı yer
Toprak oldukça ölüm var; buna dünya derler.”

(Hasırcıoğlu 1925:91-92)

3.2.2.24. Sebdülbahir Karşısında

“Bizimkiler Seddülbahir karşısında siperler içinde Çanakkale Boğazı'nı müdafaa ediyorlardı. Solda Fransız ile Senagalliler, Tunuslular, Dahumalılar hep Avrupalılar, Afrikalılar vardı. Sağda İngilizler ile Yeni Zellandalılar, Kanadalılar, Hintliler hep Avusturalyalılar, Amerikalılar, Asyalılar bulunuyorlardı. Biz orada bütün dünyaya karşı durmuştuk. Müttefiklerimizle muvasalamız yoktu. Bir şey alamıyor, yardım göremiyorduk. Bir bahar sabahıydı. Şafak sökmüş ortalık ağarmış, ta uzaklarda deniz kıyılarında

düşman elindeki Seddülbahir'den hafif dumanlar yükseliyor. Siperler yanındaki Kirte koyu yıkık ıssız bir yığın halinde görünüyor. Deniz üstünde düşman donanmasının muhteşem zırhlıları cesim kuravazörleri saf harp nizamında dizilmiş hazırlanmış duruyor. Sayısız torpidoları onların etrafında dolaşiyor, kaynaşıyordu. Ortalık ağarmıştı. Sağdaki İngilizler, Avusturyalılar; soldaki Fransızlar, Afrikalılar karşısındaki heybetle ufku kaplayan sıra sıra kuravözörler, zırhlılar denizden karadan hep birden ateş püskürmeye başladılar. Mevzilerimizi döğüyorlardı. Gülleler hanbereler dolu daneleri gibi geliyor, çarpışıyor, patlıyor. Toprak kümelerini, taş parçalarını göklere fırlatıyor. Etrafı toz bulutları kaplamış. Dumanlar içinde gemilerden fişkiran alev sütunları biriken intifalarına benziyordu. Bizimkiler bir avuç kahramanlar kaç günden beri o sıra siperler içinde ölmüşler fakat eğilmemişlerdi. Mevzilerimizi döğüyorlardı.

Sanki yanardağlardan fişkiran ateş bulutları kasırgalar vücuda getirmiş, volkan hanberelerinden dolu sağnakları husule gelmişti. Siperlerimizin bulunduğu topraklar sanki zuban etmiş, her tarafa dahmeler saçarak mütemediyen kaynıyor, köpürüyordu.

Bazen bir sıra gülleler siper kenarlarına birden çarpıyor. Topraklar kitle halinde müdafaaların üstüne yıkılıyordu. O gün müdafa ettiğimiz topraklar demirle, kanla, ateşle yoğruldu. Hücuma başlamıştı.

Bizimkiler acaba müdafa edebilecekler miydi? Yoksa orada kalmışlar mıydı? Topumuz tüfeğimiz bu hayhuy cinder ancak fark olunuyor, sessiz gibi kalıyordu. Kumandanları bir Almandı. Hem cesur bir Almandı. Artık dayanamayacağımızı hükmetmiş, geride ikinci sıra bir siper kazdırmıştı. Geldi, dolaştı. Herşeyi hazır buldu. İleri siperlerde vuruşanlar elbette duramayacaklar, döneceklerdi. Fakat acaba onlara mukadder olan neydi? Dönmek mi? Ölmek mi?

İnfilaklar mütemedi bir inilti halini almış, mitralyozların, tüfeklerin takırtısı ile müthiş bir ahenk vücuda getirmişti. Zemin titriyor, sarsılıyor, topraklar fıkırdıyor, kaynıyordu. Yaverine döndü, emretti:

-Tersut mevkiine gidiniz. Ricat edebiliyorlar mı? Ve kaç kişi geliyorlar? Bakınız dedi. Gülleler, hanbereler dolu sağnaklar gibi geliyor, çarpıyor, patlıyor. Toprak kümelerini, taş parçalarını göklere fırlatıyor. Etrafı toz bulutları kaplamış, dumanlar içinde gemilerden fişkiran alev sütunları biriken itfalarına benziyordu.

Kumandan dünyanın en güzel ordusunda kumanda etmeğe alışmış, lâkin mebzül vezaitle döğüşmüştü. Zırhsız vücutların, çıplak göğüslerin ateş tufanlarına nasıl karşı koyduğunu görmemişti. Dakikalar asırlar kadar uzadı. Yaver geldi. Karşısında dikildi, haberini verdi. Efendim, mukabil taarruza kalktılar. Meğer herkesin döndüğü yolda onlar ileri gitmişler.

Çocuklar işte o kahramanlar bizim neslimizdendi. Başlarında sizin gibi mektep sıralarından alınmış zabıtlar sizden biraz kabaca yaşımı henüz almamış gençler vardı. Döğüştüler, döğüştüler. Bu döğüşmek günlerce, haftalarca, aylarca sürdü. Biz İstanbul'da çok zaman sonra ancak 8 Haziran 1333 sabahı neşr olunan bir tebliğde şu satırları okumuştuk: Kıtamıza, Seddülbahir civarında müdbir ve kanlı muharebatı müteakip düşman müdhiş

bir hezimete düşer etmiştir. Düşmanın zayıflığı 7000 kişi raddesinde bulunuyordu”(Hasırcıoğlu 1925:41-44).

3.2.2.25. Sütinemiz

“Annemiz yok, babamız var,
Sütinemiz bize bakar.
Biz südünü çok severiz.
Hele onu bir görseniz.

Ne kadar da güzel yüzlü;
Sarı renkli, elâ gözlü;
Boya, posa diyecek yok;
Evde durmaz işi pek çok;

Sabahleyin erken kaçar,
Kapımızı akşam açar,
Üç kardeşiz bizi bilir.
Çağırırız o irkilir.

Yere yatar, o zaman biz,
Memesinden süt emeriz.
Adı nedir sormayın pek:
Boynuzlu bir sarı inek.,,

(Acaroğlu 1944:60-61)

3.2.3. Siraceddin’in “Çocuklarıma Hikayeler” Adlı Eserinin I. Bölümünden Örnekler

Bu bölümde Siraceddin Hasırcıoğlu’nun “Çocuklarıma Hikayeler” kitabının I. bölümünde yer alan şiirlerinden ve manzum eserlerinden örnekler verilecektir.

3.2.3.1.Behlülün Muhtesipliği

“Behlüle sordular : Bu kemalâtınızla siz
Bağdat ta muhtesipliği deruhte etseniz

Kalmazdı muhtekir.
Mümkün değil midir?

Deruhte etti. Başladı Behlül vazifeye.
Âlem sevindi. Müjdeler olsun Halifeye

Bir zerzevatçı dükkânı keşfetti iptida.

Pejmürde bir herif, çok çürümüş sebzeler bütün.
Pek az gelen, giden, bunu seyretti hep o gün.
Dükkâncı hep gelenleri aldattı mutlaka.

Hayretle gördü ertesi gün bir yemişçiği.
Dükkân büyük, gelen gidenin yok nihayeti
Hep fazla tartıyor. Hele pek çok riayeti,
Zairleri sena ediyor hepsi işçiği.

Behlül üçüncü gün
Yaklaştı sebzevatçıya hiddetle sordu : Sen
Niçin bu halkı aldatıyorsun çekinmeden.

Dükkâncı korkarak dedi : -Gadretmeyin bana,
Elbette gördünüz ne kadar işlerim fena:
Ah, açtığımda dükkânı hiç yoktu gailem,
Sermaye pek büyüktü fakat çoktu ailem.

Eksik verip ziyade kazanmakta maksadım,
Herkes çekildi; düştü bu yüzden alım satım

Malım bozuldu; evdekiler kaldı çaresiz
Battım bütün bütün
Ben hile etmeyim de kim etsin efendimiz!

Müflisten ayrılıp sözü Behlül pek uzatmadı,
Vacidan sordu halini:
-Ceddim, diyordu, sattı bu dükkânda malımı

Lâkin alışverişlere hiç hile katmadı.
Çok verdi, az kazandı, alıştırdı herkesi,
İkramı çoktu meyvaların var adı enfesi.

Çok devredince okkada bir pul yekûn tutar,
Ceddim, babam kazancı bu surette buldular.
Dükkân bugün benim
Bak bende zenginim.

Behlül düşündü, gitti nihayet hükümete,
Hiç ihtiyacı yok, dedi bu şehrin bu hizmete,
Bir muhtesip şu çarşığı teftiş eder durur.

Haddinse karşı dur.
 Kimdir bu muhtesip onu, yavrum bilir misin?
 Ef'ali herkesin!”

(Hasırcıoğlu 1929:10-12)

3.2.3.2. Büyükannenin Masalı

“Duymuş büyük ninemden annem hikâye etti:
 İffet bitince dermiş, yavrum şerefte bitti!

Vaktiyle doğrulukmuş insanların şuarı.
 Bir şanlı memleketmiş Türkün güzel diyarı.

Ben görmedim işittim;
 Maziye gıpta ettim.

Duymuş büyük ninemden annem, dedim ya, bir gün
 Evvel zamanda yokmuş iffetçe kimse düşkün

Hep doğruluk yüzünden âlem güzel yaşarmış.
 Ancak fakir ve âciz tek bir zavallı varmış.

Toprakla uğraşırken
 Dağlarda, kırdâ ölgün
 Bazen de yük taşırken
 Köy yollarında... Bir gün

Bir taze elma bulmuş gayet güzel kızarmış.
 Yerden alıp ısırılmış çok iştahası varmış.
 Lâkin o anda atmış... Zira bu hak yemektir.
 Sormaksızın ısırarak cürm işlemek demektir.

Gönlüm inanmak ister
 Naklettiğim bu hale.
 Tarihi çok bilenler
 Hükmettiler muhale.

Sormuş hemen kimnidir. Tahkik için yorulmuş
 Bir zatı söylemişler, gitmiş bağında bulmuş.
 Çoktur, demiş, kusurum lütfen helâl edin siz,
 Almış cevabı lâkin: Âma, sağır ve dilsiz

Bir tanecik kızım var şayet kabul edersen
 Etmem o hakkı dava. Makbul olur ne dersin

Hak var. Nasıl dersin yok
Biçare ağlamış çok.

Olsun bu bir kefarete
Aldım demiş nihayet

Bir gün nikâh edilmiş, üç gün düyünle dernek
Zevceyle mümkün olmuş damat için görüşmek.

Bakmış ne kör, ne dilsiz, emsali yok bir afet.
Sormuş:Kusurumuz yok, bilmem nedir ki hikmet

Evvelce bahsederken
Duydum kayınpederden

Güya sağır ve dilsiz
Âma imişsiniz siz.

Gülmüş:Evet, demiş kız, gıybette dilsizim ben
Kördür, teccüss etmez, herkes emin gözümden.

Söylenmiş olsa bir sır
Derler: Bu kız sağırdır.

Duymuş büyük ninemden annem hikâye etti
Dermiş kızım o devrin her derdi böyle bitti!

Zira ki doğrulukmuş insanların şuarı.
Bir şanlı memleketmiş Türkün güzel diyarı.”

(Hasırcıoğlu 1929:25-28)

3.2.3.3. Dervişin Sözü

“Bir büyük yerde bir zavallı dede
Başa geçmiş, hemen kurulmuştu.
Bu müsavatı sevmeyen yer de
Rütbe sahipleriyle dolmuştu.

Biri yaklaştı : -İn Efendi! dedi.
Yakışan bilmiyor musun ki sana
Kapının ta yanında sinmekti.

Dede gösterdi, sordu, yandakini:
-Buna söz söylemezsiniz de beni
İncitir, indirirsiniz. Neye bu?
Dediler: Rütbe ehlidir; Balâ.

-Sonra ?
 -Bir gün vezir olur elbet.
 -Sonra ?
 -Hiç !...

Baktı baktı pürhayret
 Dedi : -Ben şimdiden hiçim yahu !”

(Hasırcıoğlu 1929:9)

3.2.3.4. Devenin Uktesi

“Nice yıllar deve yük nakletmiş;
 Önde merkep köye gelmiş gitmiş.
 Kalmamış takati, almış yaşını,
 Ölümün pençesi tutmuş başını.
 Anlamış sahibi; kurtulmak yok
 “-Benim üstümde, demiş, hakkın çok.
 Gel, helâl et, seni incittimse,
 Beni affet ne kusur ettimse.”
 Deve güçlkle açıp gözlerini
 Dinlemiş sahibinin sözlerini
 “-Bak, demiş kumluk içinde doğmuşken
 Hizmet ettim bu kadar yıl sana ben
 Taşlar üstünde dolaştım, gezdim,
 Yükler altında canımdan bezdim,
 Gene lâkin bana kızdın söğdün.
 O da az geldi nihayet döğdün.
 Zevk alırdın beni kışkırtıp sen
 Köyde, meydanda döğüşürmekten.
 Ya ezildim, ya günah ettirdin!
 Bana hemcinsimi incittirdin!
 Sonra ihvanımı kestin durdun
 Bizi ta can evimizden vurdun.
 Bunların hepsini ben affederim
 İnsanın tineti icabı derim.
 Sade affetmediğim bir şey var
 Senden Allah bunu elbette sorar:
 Develik hakkını inkâr ettin.
 Bize bir merkebi serdar ettin!”

(Hasırcıoğlu 1929:36-37)

3.2.3.5. Keklikler Şahit Olunuz

“Sana evvelce söyledim yavrum:
 Görünüş aldatır, sakın kanma!

Şimdi bir başka yolda söylüyorum!
Bakarak şekle yavrum aldanma.

İşte bir bey ki dağ başında durur,
Geçenin gasp ederdi servetini.
Sonra mazlûmu hançeriyle vurur,
Susturur setrederdi sirkatini.

Yine bir gün o, tacirin birini.
Soydu, mahvetti hep emeklerini.
Öldürürken zavallı yalvardı,
Duysalar taş yürekler ağlardı.

Rahmeden çünkü yoktu sözlerine.
İki keklik ilişti gözlerine.

Dedi: Kuşlar bu hale şahit olun,
Canavar hiç bilir mi hak ne demek.
Kıydı mazlûma haricinde yolun.
Gömdü şahitleriyle eğlenerek.

Zulmü setretti bir avuç toprak,
Bu cinayeti kimse duymayarak
Seneler geçti. Şimdi, bey, zengin
Saklayıp sırrı çehre oldu emin.

Ta ki bir sofradaydı bir akşam
İki keklik getirdiler yemeğe.
Beyi güldürdü böyle bir ikram.
Bu gülüş bais oldu söylemeğe.

Dedi: “Vaktiyle bir herif gördüm,
Dağda yalnızdı soydum, öldürdüm.
Koca ahmak, görünce iş berbat
İki keklikten etti istimdat.

Buna güldüm tuhaftır insanlar.”
Söz fakat gitti padişaha kadar.
Çoktu şahit yazıldı ilâmı.
Akıbet emrolundu idamı.

Âlemin zulmü vakıa çoktur.
Bunca feryada ses veren yoktur.
Sonra herkes bilir cevap olarak.
Kapatır ağzını bir avuç toprak.
Kapatır bil ki zulmü setretmez
Çünkü hilkatte bir adalet var.

Zalim insan mı iş hemen bitmez
O da elbette bir belâya çatar.

Zannederken o iş de bitmişti.
Kimse vâkıf değil hıyanetine
Bak, beyin akıbet cinayetine
İki keklik şahadet etmişti!...

(Hasırcıoğlu 1929:29-31)

3.2.3.6. Kölenin İntikamı

“Bir siyah köle çekirmek için bir dişini,
Girdi bir dişçiye çok yalvardı.
Dişçi aldırmadı çok gaddardı,
Parasız görmedi. Reddetti fakirin işini.
Köle kin bağlayarak
Çıktı hep ağlayarak.
Bir zaman geldi fakat talii uygun gitti,
Baş musahipliğe Hünkâr onu tayin etti.
Şimdi artık müteneffiz , bütün emrinde cihan;
Durur karşıda hep kulları elpençedivan.
Artıyor hırsı fakat gittikçe
Düşünüp dişçiyi yad ettikçe
İntikam almak için çıktı saraydan bir gün
Cümle itbamı almış yanına
Dişçinin hemen girdi dükkânına
Dişçi şaşkın, mütezellil, ona arzetti bütün
Nesi var, yok Ağa Hazretleri gelmiş diyerek,
Onu hiç bilmeyerek,
Ağamız haşmile anlattı niçinmiş gelişi
Hemen emretti, düşüp koltuğa: Gel çek şu diş!
Hepsi sağladı fakat.
Dişçi hayretle: -Efendim, dedi, yok dişte sakat.
Sana emrim bu, herif! Durma fena yoksa sonu,
Çıktı diş: dur, dedi: Çek bir de şunu!
O da çıkmıştı hemen, emrini tekrar etti.
En nihayet bütün ağzındaki dişler bitti.
Dedi, kalkıp açarak gözlerini,
Anlamak güçtü fakat sözlerini.
Hani bir gün beni koğdu param yok diye sen,
Bak nasıl çektiririm beş parasız dişleri ben.
Köle aklınca yaman göç aldı
Neyleyim kendisi dişsiz kaldı.”

(Hasırcıoğlu 1929:5-6)

3.2.3.7. Köylünün Cevabı

“Bir padişaha talii yâr oldu iptida,
Akvamı hükmü keyfine ettirdi iktida.

Dünyayı aldı. Bahta fakat minnet etmedi.
Zira o padişaha bu devlet de yetmedi.

İsterdi kimse kendine bigâne kalmasın
Azade bir nefes bile mümkünse olmasın

Her gün gezer, tecavüz eder mahremiyete
İhsan ederdi yurdunu lütfen raiyete

Herkes bu yolda lütfunu gördükçe kendinin
Derler sanırdı :Biz kuluyuz bir efendinin

Bir gün -masal bu- kırdı gezerken bu padişah,
Bir köylü gördü elleri toprakla simsiyah,

Pejmürde bir kıyafeti yorgun bir edası var;
Bir izbe, bir koğuk yeri, muzlim basık ve dar.

Lâkin cihana minneti yok. Hak efendisi,
Mülkünde padişah idi elbette kendisi.

Sultan görünce köylüyü olmuştu münfail.
Bulmuştu çünkü tavrını azade, müstakil.

Celbetmek isteyip dedi: -Gel benlen, ol benim.
Hep gördüğün bu yerlere sultan olan benim

İhsana garkeder, büyütür beslerim seni
Bil sade sen cihanda velinimetin beni

Gel bir sarayda yer vereyim çık bu izbeden
Reddetti köylü sordu: Bu fermanınız neden?

İzbem benim. Saray olamaz hiç benim yerim,
Mülkümde hâkim olmayı elbet isterim.

Niçin esir olup kalayım, yurdum olmasın
Kim var ki kendi yurdunu pek şanlı bulmasın...

Hürriyet isterim, bana lâzım değil para.
Ben müstakil hayatı değişmem saraylara.

Kızmıştı müstebit, dedi ferman eder bugün
 Cebren çıkartırım seni; dünya benim bütün.
 Asla! Diyordu köylü: -Bütün askerimle sen
 Gelsen de karşıma gene sokmam bu izbeden

-Lâkin ölürsün...

-Ah, o zaman galib misin gene
 Temin eder şerefle ölen çünkü kendine

Bir mülkü saltanat ki tecavüz muhal olur
 Sen yerdesin, o arşı tutar Hakka yol bulur.

Ravi diyor ki:Talihi dönmüştü devletin
 Başlangıcıydı işte bu hüsranı nekbetin:

Bir müstebit cihanın alır önce maleni
 Vicdana saldırınca hazırlar zevalini.”

(Hasıcioğlu 1929:17-19)

3.2.3.8. Para Parayı Çeker

“Henüz küçük, biraz ahmak, on üç yaşında kadar
 Kazanmak istiyor, artık büyük emelleri var

Götürdüler onu bir gün hasırcı dükkânına
 Çıraklık etmek için girdi ustanın yanına

Katardı gündüzü tacir, oturmayıp geceye
 Atardı kârını durmaz, delikli çekmeceye

Çırak henüz işi bilmez; ne olsa hemen verdi.
 Bu usta kârını saklar, niçin yemez? derdi.

Nihayet imrendi.
 Sorunca ustaya esbabı, çünkü öğrendi.

Demişti: Bir para yavrum çeker diğer parayı.
 Hazırlamıştı o, artık cebinde kumbarayı.

Atardı gündeliği
 Elinde bir lira tutmuş karıştırıp deliği

O çekmek istedi bir gün sabahleyin erken
 Ne varsa çekmecedden

Diyordu:Şimdi dolar kumbaram vakit çok var.
Bu anda usta henüz uykudan kalkar.

Yazık ki altın elinden nasılsa kurtuldu
Çırac cezasını isterdi, akibet buldu

O şimdi haibühasir, dudak burun sarkık
Geline ustaya anlattı durmayıp artık.

Ne kızdı usta, ne eğlendi, mütebessim, sakın
Demişti:Serveti servet çeker dedim. Lâkin

Seninki bir lira ancak benimki bin liradır.
Benim yanımda senin servetin ufak paradır.

Küçük çeker mi a gafil biraz düşün büyüğü
Cihanda bil ki büyük daima yutar küçüğü.

Sen işte tecrübe ettin ziyan edip kendin
İzinlisin çocuğum, haydi dersi öğrendin.

Tamah ziyan getirir, ehli daima kovulur.
Pirince Mısır'a giden evde bulgurundan olur.”

(Hasırcioğlu 1929:20-22)

3.2.3.9. Paşa İle Sepetçi

“Paşamız bir sepetçinin kızını
Yolda görmüş ve pek beğenmişti.

Babasından o anda istedi
Onu; lâkin sepetçi reddetti.

Sordu zira, elinde var mı hüner
Paşadır itibarı var, dediler

Dedi örsün sepet örerse eğer
Ne güzel, yoksa bir pabuç vermem.
Paşa razıydı her ne isteseler.
Onu ezmişti çünkü bunca elem.

Bir zaman gizli gizli sâyederek
Sepet örmek nasıldır öğrendi.
Ona zül geldi vakıa bu emek,
Bermurat oldu gönlü şenlendi.

Yoktur ikbal için beka elbet.
Paşanın çarhı nağıhan döndü.
Bir iradeyle çekti bin mihnet.
Tarumar oldu ev, ocak söndü...

Onu mahvetti müstebit kini.
Hasır üstünde âkıbet kaldı.
Sepet örmekle besleyip evini
Bir cihandan hünerle kâam aldı.”

(Hasırcıoğlu 1929:23-25)

3.2.3.10. Zenginın Yardımı

“Asrın en muhterem zevatından
Biri öğretti bir hikâye bana.
Görüşmedim ben ya,
Kitaplarında o yazmış, diyor ki : - Bir insan
Kavilerin eli altında kâr eder sanma
Hayale aldanma;
Bir misal işte : Muktedir... düşkün
İki şahıs ortak oldular bir gün.
Biri zengindi; muhteris, kurnaz
Biri ahmaktı; serseri bir kaz.
Düşkünün vardı bir büyük kümesi.
Zenginın yoktu bir tavuk kafesi.
Dedi zengin : Bu işte besleyenin
Kafesim hep tavuklar ile senin
Besle... Lâkin şu şartı bilmeliyiz,
Bunda madem ki ortak olduk biz,
Buradan bir tavuk kesilmeyecek.
Bana ait yumurta cem etmek.
Çünkü masraf gören bu işte benim.
Hep tavuklar senin, yumurta benim.
İşte artık bu bir esas oldu.
Düşkünün mülkü hep tavuk doldu.
Her gören hükmederdi servetine.
Şaşılar zenginın mürüvvetine.
Şimdi ey, zenginın vekâletini.
İsteyen... Bir düşün nihayetini.
Servet artar, ekin dolar her yer.
Sen ekersin evet fakat o, biçer.
Yer senindir o kâr eder, ancak
Sana bir tafradır hemen kalacak.”

(Hasırcıoğlu 1929:13-14)

3.2.4. Siraceddin'in “Çocuklarıma Hikayeler” Adlı Eserinin III. Bölümünden Örnekler

Bu bölümde Siraceddin Hasircioğlu'nun “Çocuklarıma Hikayeler” kitabının III. bölümünde yer alan şiirler ve manzum eserlerden örnekler verilecektir.

3.2.4.1 Akbabalarla Güvercinler

“Bir zaman kıyamet koptu havada.
Sükûnet kalmadı dağda, ovada,

Hırs ile hiddetle gökyüzü doldu.
Binlerce akbaba saf oldu.

Girişti kavgaya açtı kanadını.
Bir köpek leşini paylaşamadı.

Pençeler bilenmiş, gagalar keskin,
Kan seli etmedi bu hırsı teskin.

Zabiti, neferi verdi canını.
Yüzlerce kahraman döktü kanını.

Hileler yapıldı, baskın verildi.
Gökten ordu yağdı yere serildi.

Öyle ki görenler hayran olurdu.
Yazılsa bir büyük destan olurdu.

Lâkin saçaklardan bunu görünce.
Boynu yanar döner, gagası ince.

Güvercin milleti teessür duydu.
Merhamet hissinin hükmüne uydu.

Seçildi bunlardan bir sefir gitti.
Sulh için arada tavassut etti.

Öyle çalıştı ki durduruldu kan.
Nifakı kaldırdı akbabalardan.

Barıştı vakıa dünkü düşmanlar.
Yazık ki merhamet doğurdu zarar.

Hainler gelince hemen bir yere.
Saldılar zavallı güvercinlere.

Ne saçak kurtardı, ne dam, ne duvar.
Hepsini tuttular, parçaladılar.

Basiret noksanı ne yaptı bakın.
İrkını tüketti zavallıların.

Fenalar içine fitne saçınız
Mümkünse onlardan uzak kaçınız

Şeririn yoluna saçılırsa şer
İyiler cihanda rahata erer.”

(Hasırcıoğlu 1929:36-37)

3.2.4.2. Altın Yumurtlayan Tavuk

“Eskiden bir garip tavuk varmış.
Mutlaka günde bir yumurtlarmış.

Hem de her bir yumurta som altın.
Zengin olmuş bununla çiftçi kadın

İçi lâkin hazinedir sanarak.
Bunu hep birden istemiş almak.

Bir de kesmiş içinde altın yok.
Çıkmış elden tavuk ziyan pek çok!

Fazla kâr isteyen, batar ekser.
Az tamah çok ziyan verir derler.”

(Hasırcıoğlu 1929:12)

3.2.4.3. Aslan Postuna Bürünen Merkep

“Aslanın postuna eşek büründü.
Âlemin gözüne korkunç göründü.

Eşekte cüretten hiç eser yoktu.
Şekline aldanıp titreyen çoktu.

Lâkin fırlayınca posttan kulağı,
Herkesin çözüldü gözünün bağı.

Hile anlaşıldı, tanındı eşek.
İşi gücü şimdi dolap çevirmek.

Safdiller hayretle, diyorlar, yalnız.
Aslanı avlamış eşek; bakınız.

“Lafonten” diyor ki birçok kimseler.
Tıpkı masaldaki eşeğe benzer.

Sahte bir kıyafet, sahte bir vakar.
Onlarda hiçliği örtmeğe yarar.”

(Hasırcıoğlu 1929:35)

3.2.4.4. Aslanla Avcı Eşek

“Çöller sultanının doğduğu gündü
Avlanmak istedi çare düşündü.

Serçe avlamaz ya aslan... Geyikler,
Yaban domuzları, ceylanlar ister

Tuzaklar kurdurdu, ormana daldı,
Yanına merkebi borazan aldı.

Dalların altında gizledi onu
Emretti: Hiç durma öttür borunu

Havayı titretti eşeğin sesi,
Telâşa kapıldı avların hepsi.

Tuzağa tutuldu yuvadan kaçan,
Ne geyik kurtuldu, ne zert, ne ceylan,

Şerefi kendine atfetti merkep
Dedi: Buna değil mi sebep?

Aslan cevap verdi: -İyi anırdın,
Kıymetin olsaydı şan kazanırdın.

Bilmeseydim eğer a eşek seni,
Ben bile korkardım duyup sesini.

Vakıa hizmetinle eğlenmek fena
Eşeğin tafrası çekilir mi ya?"

(Hasırcıoğlu 1929:45-46)

3.2.4.5. Balıkçıl Kuşu

“Akıyor bir ovadın bir dere sakin, berrak.
Bir balıkçıl gidiyor sahili arşınlayarak.

Kocaman bir gaga geçmiş upuzun gerdanına,
Gövdenin sanki takılmış iki değnek yanına.

Ne güzel bir hava... Bir yaz gününün neşesi var.
Öyle berrak ki sular.

Sazlı sahilde balıklar görünüp kaynaşıyor.
Turnalar sanki sazanlarla gezip oynaşıyor.

Kuş, biraz zahmete katlansa eğer.
Bunların hepsine bir hamle yeter.

O fakat istemiyor şimdi... Biraz bekleyecek.
Vakti gelsin de tutar, mideyi yormak ne demek.

Geldi istek; aradan geçti biraz.
Kuşta evvelki kadar kalmadı naz.

Suya yaklaştı. Fakat nerde büyük turna, sazan.
Hep yeşil renkli küçükler çıkıyor sazlıktan.

O bütün bunları hor gördü, hemen terk ederek
Dedi,-Mümkün mü yemek?

Bir balıkçıl bu cılız şeylere rağbet mi eder!
Ne büyük zillet olur bunları avlarsam eğer.

Aradan hayli vakit geçti gene
Yiyecek bulmak için kendisi ile.

Gene yaklaştı balıkçıl suya, lâkin ne çıkar,
Dolaşan sade balık namına birkaç “Kaya” var.

Dedi: -Bunlar da gıda olmaya layık mı bana?
Sade kılçık! Buna ben av, diyemem doğrusu ya.

Akıbet aç kalarak bir “kaya” olsun aradı.
Hiç balık görmedi sahilleri pek çok taradı.

Azametten de zaruri caydı.
Yedi salyangozu nimet saydı.”

(Hasırcıoğlu 1929:8-9)

3.2.4.6. Bir Ayı İle İki Arkadaş

“Dağda gezen bir ayının kürkünü
-Yüklenerek mes’uliyet yükünü-

İki züğürt bir zengine sattılar.
Para için fakat derde çattılar.

Ayı korkunç, tüylü bir hayvandı
Hükmettiği civardaki ormandı.

Hemcinsinin, öyle ki, en irisi,
İki büyük kürk olurdu derisi.
Züğürtlerin hesabında kâr çoktu,
Lâkin bunda cür’et payı hiç yoktu.

Bu işi biz yaparız zannettiler,
Ertesi gün avlanmağa gittiler.

Ayı çıktı bizim; iki kalender
Yıldırımıla vurulmuşa döndüler

Saldırmıştı durdukları yamaca,
Biri çevik tırmandı bir ağaca.

Ötekinin hâli fakat yamandı,
Ölü gibi yere hemen kapandı.

Bu çareyi öğrenmişti bir yerden
Zannedersen bayılmıştı düşerken.

Filhakika yerdekini koklayıp
Çevirerek nefesini yoklayıp

Koca ayı bu hileye aldandı
Terkedilmiş bayağı bir leş sandı.

Dedi: -Ölmüş, yarı kokmuş bir insan
Bir an evvel çekileyim buradan.

Ayı gitti karşıdaki ormana
Ağaçtaki inip koştı yatana

Dedi:-Hayret ölü gibi hep yattın
Bir korkulu tehlikeyi atlattın.

Lâkin gördüm kulağına eğildi,
Ne söyledi, elbette boş değildi?

Ayılmıştı cevap verdi öteki:
-Evet, yoldaş kulağıma dedi ki:

Kurtulunca defterine şunu yaz
Vurulmayan ayı postu satılmaz.”

(Hasırcıoğlu 1929:43-44)

3.2.4.7. Bu Kadar Tavuğa Bir Horoz Lazım Değil mi?

“Hoca gelmişti bir sabah hamama,
Sen elindeyse gör de haşlanma.

Uzanıp yattı bir göbek taşına,
Hep çocuklar üşüştüler başına.

Oyun etmektir hepsinin emeli,
Hepsinin arkasında saklı eli.

Dediler: -Bahse gel, hocam koyalım,
Tavuk olduk deyip yumurtlayalım.

Bunda göstermeyen maharetini
Ödesin hep yıkanma ücretini.

Hepsi gıt gıt yumurtlamışlardı,
Elde zira yumurtalar vardı.

Hoca biçare anlamıştı işi,
Baktı masraflı pek işin gidişi.

O da çırpındı öttü: -Guk guriku
Sordular: -Yaptığın nedir yahu?

Dedi: -Follukta bak tavuklar var,
Bunlar elbet horozsuz olmazlar.

Hocanın her sözünde var hikmet,
Bir ocak, bir familya, bir millet

Başta elbet bir iktidar ister,
Onsuz olmaz cihanda hiç bir yer.

Adil oldukça bahtiyar oluruz
Akıl olmazsa tarumar oluruz.”

(Hasırcıoğlu 1929:49-50)

3.2.4.8. Canbazla Terazi

“İpte oynardı bir küçük cambaz.
Çalışır bir dakika boş durmaz,

Derdi her gün, onun seyircileri
Gidiyor san’atında hep ileri.

“Kuş” tu gûya uçardı göklerde,
Süzülür sonra adeta terde.

Çok çevik, muktedir, cesaretli,
Hele raksında pek maharetli.

İpte zıplar, gezer, parende atar,
Elde mutlak fakat terazisi var.

Kendi ancak çocuk; terazi büyük,
Bu sırık, derdi, pek ağır bir yük,

Bunu elden atıp ta kurtulsam,
Mahir olsam muvazenet bulsam.

Bir gün artık: Emindi kendinden;
Dedi düşmem ne olsa ipten ben,

Hem sırsız kolay kolay koşulur.
Hareketlerde çok çeviklik olur.

Sırık olmazsa iş yürür sandı.
Attı elden, şaşırdı, sallandı.

Tepe taklak yuvarlanıp düştü.
Seyredenler sukuta gülmüştü

Neye baksak cihanda kaide var.
Bu kayitler ne olsa ruhu sıkar,

Lâkin olmazsa gitmeyiz ileri.
Tıpkı cambazların terazileri,

Elden attık mı sendeler gideriz
Duramaz mutlaka sükût ederiz.”

(Hasırcıoğlu 1929:22-23)

3.2.4.9. Esterin Nesebi

“Bir Beyin katırı asalet taslar
Annesi kısraktan hep bahsederdi.
-Harpte, annem, dedi, düşmana salar
Alayın önünde hep o giderdi.

Yelesi parlaktı gözleri alır,
Kâbına hiçbir at irişemezdi.
Yanında beygirler pek yaya kalır
Onunla koşuya girişemezdi.

Şerefi, şüphesiz bir bana kaldı
Adını tarihe yazmalı derken
Satıldı. Bir hekim katırı aldı,
Köyleri gezerdi her sabah erken.

Bu işi bulmuştu pek kaba saba,
Tenezzül esterın bağrını deldi,
Nihayet koşuldu dönme dolaba (1)
Babası Boz eşek aklına geldi

Haddini bilmek de bir ibadettir.
Burada felâket çok işe yarar
Gurura kapılmak ne hamakattır.
Haddini bilmeyen mezellet arar!

(1)Yahut: Akıbet girince dönme dolaba.”

(Hasırcıoğlu 1929:27-28)

3.2.4.10. Eşekle Çoban

“Bu ahmağı herkes tanır
Neyi görse kolay sanır.

Kusuruna bakmayınız,
Tesellisi budur yalnız.

Bir vadide bir boz eşek
Dikenleri kemirerek;

Kaval çalan bir çobana
Bakıyordu yana yana.

Kaval çünkü inliyordu,
Sürü dalmış dinliyordu.

Eşek dedi:-Sanki ne var
Bu mahluklar çıldırmışlar,

Ağız açık hepsi hayran
Hele bakın, ahmak çoban

Bir deliği üfleyerek
Sarf ediyor ne çok emek

Halbuki ben... Haydi bırak
Beni bunlar kızdıracak.

Kızgınlığı hadden aştı
Söylenerek uzaklaştı.

Baktı yerde bir kaval var,
Çalılıkta unutmuşlar.

Bir kulağı tâ geride
Bir kulağı ileride

Gözlerini dikti eşek,
Yavaş yavaş eğilerek.

Burnunu bir hizaladı
Burasında işin tadı,

Püfleyince çıkan nefes.
Çıkarmaz mı kavaldan ses

Boz eşeğin keyfi taşı,
San'atına kendi şaştı.

Taklak atıp dedi:-Yavrum
Ben de düdük çalıyorum.”

(Hasırcıoğlu 1929:41-42)

3.2.4.11. Fincancı Katırlarını Ürkütme

“Hoca Akşehre giderken bir gün,
Duydu birdenbire birçok sesler.

Yolun etrafı mezarlıktı bütün,
Selvilerden de görünmez bir yer.

Eşkıya baskını var zannetti.
Hocanın aklı başından gitti.

Yetişirlerse keserler sandı,
Bir yıkık kabre girip saklandı.

Baktı fincancılar esterlerine
Yüklemiş mal gidiyor yerlerine.

Hoca bir anda mezardan çıktı
Bütün esterleri ürküttü, fakat

Yükü birçokları silkip yıktı.
Hepsi fincancıların olmuştu sakat.

Sabrı fincancıların hep taşı,
Hocanın hali de berbatlaştı.

Hepsi biçareyi birden sardı.
Kafa göz koymadı çarpıp yardı.

Eve avdette “ne oldun?” dediler.
Dedi: -Gitmişim öbür dünyaya,
Kalmadım şükredelim Mevlaya
Sordular: -Orda ne gördün? Ne haber,

Dedi fincancıların kervanını
Sabredip sen eğer ürkütmezsen,
Korku yoktur sana hiçbir şeyden,
Aksi halinde yakarlar canını.”

(Hasırcıoğlu 1929:57-58)

3.2.4.12. Geyikten İntikam Almak İsteyen Beygir

“Beslenirken palamutlarla beşer
Yaşar ormanda eşek, at, ester.

Hizmet etmezdi henüz cinsimize.
Bilmiyorduk neye lâzımdı bize,

O zamanlar, ne eğer, ne semer.
Ne görülmüştü süvarî asker.

Kimse bilmezdi nedir bir araba.
Yoktu bostan ki koşulsun dolaba.

Niçin beygiri kullansınlar.
Varsa hizmet aranır hizmetkâr.

Ta ki bir atla geyik bir zıt gitti
Tos vurup beygiri tahkir etti.

Geyiğin sür’ati çok beygirden.
Kaçtı, kurtuldu, fakat at birden.

İsteyip hasmını mağlup etmek.
İnsanın hilesi çoktur diyerek.

İltica etti onun himmetine,
Baktı insan da atın gayretine.

O zaman ağzına bir gem taktı.
İş hemen hasmını koşup tutmaktı,

Binerek sırtına pek çok sürdü.
Akıbet hasmı tutup öldürdü,

Bitti iş, istedi beygir gitmek.
İnsanın lutfunu ilân etmek,

Mütehassirdi o; hasretine.
Bunu arz etti velinimetine,

Ona insan dedi:-Olmaz zira.
Anladım şimdi lüzumun ne bana.

Bağlısın ayrılamazsın benden,
Hoş tutar beslerim elbet seni ben.

Çünkü bir tavla hazırlanmıştı.
Hasminin narına, at yanmıştı,

O vakit anladı cinneti
Geçti lâkin, çekecek zilleti.

Çünkü bir yerde esir olmak var.
Daima tatlı yemekten ne çıkar,

Sürünüp gitti esaret gemini.
Anarak öldü saadet demini.

İnsanın yardımını haspî olmaz.
Hayır uman hiçte ucuz kurtulmaz.

Ona minnet ne büyük cinnettir.
Lutfunun ücreti hürriyettir.”

(Hasırcıoğlu 1929:17-19)

3.2.4.13. Güneşle Kurbağa

“Bir prens evleniyormuş bir gün
O ne külfetli, ne masraflı düğün.

Bunu tes’it ediyormuş millet,
Halka bakmış ta “Ezop” pürhayret.

Pek muvafık bu, demiş, halinize.
Bir masal söyleyeyim ben de size:

Güneş evlenmeyi bir gün ister,
Yayılr her yere bir anda haber

Batmadan gün bunu dünya da duyar.
Haykırırlar dereden kurbağalar.

Ne felâketli haber geldi bize.
Dost olanlar acısınlar halimize.

Bir güneş vardı. Çekerdik zararı,
Olacak şimdi bunun yavruları.

Bir alay oldu mu toprak yanacak.
Çünkü onlar suya mutlak kanacak.

O hararetle denizler boşalır.
Bize sazlık mı, bataklık mı kalır,

Ebediyyen kesilip seslerimiz.
İrkımız mahvolacak; yandık biz

Ne bilir, kurbağa aciz; denilir.
Bana endişesi pek haklı gelir.”

(Hasırcıoğlu 1929:13-14)

3.2.4.14. Hocanın Leyleği

“Hoca bir leyleği bir gün yakalar,
-Bu nedir, der, şu bacaklar ne uzun?
Gaga çirkin, kocaman boynu da var,
Kırpayım bari zarafet bulsun!

Evvelâ boynu keser nısfı kalır,
Bir durur sonra bacaklar kısılır.

Çıkarır leyleği bir tahtaboşa
Bağırır: -Benzedi bak şimdi kuşa!

Biz de bir şekli biçimsiz buluruz.
Onu tadil ederiz kurtuluruz.

Düzelir, bir işe lâkin yaramaz.
Bu güzellik onu hiç kurtarmaz.

Hem güzel bazen olur mülkü yıkar,
İyinin kamburu varmış ne çıkar.”

(Hasırcıoğlu 1929:59)

3.2.4.15. İhtiyarla Merkebi

“Bir yaşlı adam merkebe binmiş gidiyordu.
Aç merkebi güçlkle fakat sevk ediyordu.

Bir taze çayırılık görerek geçmedi, indi.
Merkep başı boş kaldı çayırılıkta sevindi.

Coşkun feylesof neş’esi taşkın,
Taşkınlığı mutadını aşkın,

Otlar, anırır, çifte atarken,
Çılgın gibi yerlerde yatarken,

Merkepçi hemen:-Koş, dedi, düşman geliyor bak.
Artık kaçalım tehlikedir tarlada kalmak.

Lâkin feylesof istemiyordu.
Aldırmadı yalnız şunu sordu:

-Senden, şu gelen, fazla mı yükler beni dersin.
-Elbet değil; öyleyse kuzum git de o gelsin,

Mademki esirim, dedi merkep, o da, sen de.
Hep aynı belâ. Ben olamam kimseye ben de.

Düşmansa gelen kendini kurtarmağa bak sen.
Kaç, git! Bana düşman o değil, otlayayım ben.”

(Hasırcıoğlu 1929:15-16)

3.2.4.16. İki Boğa, Bir Kurbağa

“Bir çayırdaki iki boğa
Sürü için dövüşürken
Bataklıkta bir kurbağa
Korkuyordu neticeden.

Bir diğeri sordu ona:
-Bundan ne var kuzum sana.
Dedi, korkan:-Nasıl ne var,
Elbet bunun biri kaçar
Hangi boğa yerse dayak

Bu sazlığa sığınacak.
Çayırlıkta döven gezer.
Dayak yiyen bizi ezer.

Neticeden çok korkulur.
Ne olursa bize olur.
Hakkı vardı kurbağanın.
Neticede bir boğanın
Kaçmasıyla kavga bitti
Kurbağalar kurban gitti.
Beygir teper, katır teper
Eşek ölür buna derler.”

(Hasırcıoğlu 1929:30-31)

3.2.4.17. İki Horoz

“Rahat rahat gezerken
Ara yere kin düştü.

İki horoz dövüştü
Tavukların yüzünden.

Bu dünyada her kavga
şeytanların işidir.

Horozları mutlaka
Dövüştüren dişidir.

Gaga sürtüp durarak
İki horoz kapıştı.

Kanatları vurarak
Birbiriyle çarpıştı.

Veriştirip gagayı
Onlar yara aldılar.

Tavuklar da kavgayı
Seyretmeye daldılar.

Biri attı köteği,
Tavukları zaptetti.

Korkusundan öteki,
Bir kovuğa dar gitti.

Dayak atmak; işte şan,
Çıktı dama kazanan.

Kahramanın tiz sesi,
Çınlatmıştı kümesi.

Uzaklardan bir çaylak,
Hem işitti, hem gördü.

Zavallıyı kaparak.
Pençesinde götürdü.

Dayak yiyen o zaman.
Tavukları kazandı.

Ona kaldı bu meydan.
Talihine inandı.

Tabîdir bir insan,
Kazansa da bir zafer,

Basireti olmayan.
Neticeyi kaybeder.”

(Hasırcıoğlu 1929:33-34)

3.2.4.18. İpe Un Sermişler

“Adem evlâdı, evet, birbirinin kardeşidir,
Kardeşin kardeşe yardım da mukaddes işidir.

İstemek malını gayrın sana haktır. Ancak
Vermemek, istenilen şey’i de hak.

Yoksa hiç kimse çalışmaz, geçinir bedava
Sen de şayet kazanıp muhtaç olma.

Daima başkaların malını istersen eğer
Un serer ipe yüz vermezler.

Ne büyük istiskal!
Sana bak işte misal:

Bir herif istedi bir gün hocadan
Çamaşır asmak için bir urgan.

Bu herif hiç eve bir şey almaz.
Komşulardan geçinir rasgele her şey ister.
Yüzü tutmaz, diyemezmiş, ona herkes: Olmaz.
Hoca lâkin bu sefer kızdı ona

Girdi gûya eve. Bir baktı. Çıkıp biperva.
Dedi: -Komşum ipe un sermişler!

Sordu biçare: Nasıl un ipe yahu, gerilir.
Gülerek baktı hoca
Dedi artık kabaca:
Gönlüm olmazsa eğer vermeğe her şey serilir.

Bu meseldir, o vakitten beri hep herkes söyler:
İpe un sermişler!”

(Hasırcıoğlu 1929:53-54)

3.2.4.19. Kazan Doğurdu

“Evde iş var hoca düşkün,
Komşudan gitti o, bir gün,

Bir kazan buldu, getirdi.
İşi sür’atle bitirdi.

Götürüp etti iade
Baktı sıkletçe ziyade.

Kazanın sahibi durdu:
-Bu nedir? Bak! dedi. Bir tencere çıkmıştı içinden

Hoca saffetle cevap verdi:-Nasıl anlamadın sen.
Kazan işte doğurdu

Kazanın sahibi reddetmedi; memnun bile kaldı,
Geldi bir gün hoca lâkin gene ondan kazan aldı.

Bu sefer çıkmadı bir ses ne gelen var, ne kazan var
Akıbet sordu: -Kazan nerde ayol, bunca zaman var,

Hoca güldü,
Dedi:-Yahu kazan öldü!

O cevap verdi: -Bu olmaz
Hoca lâkin dedi: -Kurnaz

O doğurmuştu geçen gün, bunu tasdik ediyorsun,
Ya, bu gün öldü, dedim ben neye “Olmaz bu.” diyorsun.

Doğuran bir gün ölür. Sen
Bilmiyorsan bunu öğren.”

(Hasırcıoğlu 1929:55-56)

3.2.4.20. Köpekle Kedi

“Bir evin bir köpekle bir kedisi.
Daima oynaşır dururlardı.

Hep köpek arkadaşça oynardı.
Kedi lâkin ne olsa bir sinsî.

Ona mutlak atardı pençeleri.
Dişinin çok zaman kalırdı yeri.

Bu oyundan köpek usanmıştı.
Canı bir gün ziyade yanmıştı.

Gene oynaşmak isteyince kedi;
-Yetişir oynamam seninle, dedi.

O hemen sordu:-Ay, ne oldu sana?
Hani ben dostunum diyordun ya?

Dedi, hiddetle derakap öteki:
-Tinetin öyle sinsî, hain ki.

Sana bel bağlamak ne hülyadır.
Beni her lahza böyle tırmalayan
Kahpe bir şahsa hem dem olmaktan
Mertle düşmanlık etmek evlâdır.”

(Hasırcıoğlu 1929:6-7)

3.2.4.21. Kuyruğu Kesik Tilki

“Usta bir avcı, ihtiyar tilki
Koku almakta öyle mahir ki

Ne kümes kurtulur hücumundan.
Ne kovuklarda gizlenen tavşan.

Bütün etrafı kanla korkutmuş.
Kim bilir kaç tavuk, piliç tutmuş.
Kendi bir gün fakat boyandı kana.
Kuyruğundan kısıldı bir kapana.

Koptu kuyruk nasılsa kurtuldu
Bunu kendince pek ayıp buldu.

Dedi:-Dünyada ben miyim budala;
Benzesin başka tilkiler de bana;

Ormanın buldu ihtiyarlarını.
Saydı hep kuyruğun zararlarını.

Dedi:-Herkes niçin bu barı taşır.
Sürünür yerde kirlilik bulaşır.

Kuyruğun var mı bir lüzumu bize?
Bu muvafık değil mi fikrinize?

Keselim kalmasın bu işkence.
İşte kestirme yol budur bence.

Dedi bir tilki:-Dön de arkanı sen.
Görelim maksadın ne tavsiyenden!

Her taraftan o anda koptu:Yuha!
Dediler: -Git de başka kuyruk ara!

Hazırın yaşlı tilkilerdi bütün.
Yoksa herkes güdük kalırdı o gün.

Züppeler olsa kasta bakmazdı.
Modadır der, keser, bırakmazdı.”

(Hasırcıoğlu 1929:10-11)

3.2.4.22. Oturduğun Dalı Kesme Düşersin!

“Hoca dal kesmeyi kurmuş,
Bir büyük dala oturmuş

Muttasıl baltalıyordu
Geçiyorken biri sordu

“-Hoca! Mecnun mu nesin sen,
Dal düşer böyle keserken,

Seni birlikte sürükler
Acımazlar deli derler.

Bindiğin dal kesilir mi?”
Lâkin irşada gelir mi?

Onu gaflet bürümüştü,
Kesilip dal yere düştü.

Hoca mecruh ve perişan,
Kafa patlak yüzü al kan.

Yetişip yolcuyu buldu
Dedi: -Yahu! Sözün oldu.

Bak bizim köylü ne aptal
Herkesin bindiği bir dal.

Onu hep baltalıyorlar
Sandım onlarda akıl var.

Ben de herkes gibi yaptım
Başı taştan taşa çarptım.

(1)Gafil irşada gelir mi?
Gelse nikbet çekilir mi?

Yahut(1):Bizde olsaydı bu iz'an
Kimse olmazdı perişan.”

(Hasırcıoğlu 1929:47-48)

3.2.4.23. Saksığanla İspinoz

“İlkbahar olmuştu, her taraf şendi.
Bir sabah vaktiydi henüz erkendi.

Baktım bahçemizde iki küçük kuş
Söyleşiyorlardı bir dala konmuş.

Birisi ispinoz, biri saksığan.
Saksığan istiyor yanında duran

İspinoz kendine şarkı öğretsin.
Öteki diyor ki:-Öğrenemezsin

Sabırsız bir kuşsun çekmezsın emek.
Öğrenmek isteyen dinlemek gerek.

Halbuki cinsiniz duramaz söyler,
Geveze olanlar dinleyemezler.”

(Hasırcıoğlu 1929:29)

3.2.4.24. Tilkiyle Kedi

“İki zahit gibi tilkiyle kedi
Züht için yollara düşmüşlerdi,

İki aç gözlü, mürâî, cerrar.
Halka hep çektiriyorlardı zarar.

Kedi peynirle yemekler yapıyor,
Tilki gördükçe piliçler kapıyor.

Keserek halkı serapa haraca,
Gidiyorlardı beraber hacca.

Yolculuk ruhu sıkar, gussa verir.
İddia, vakti habersiz geçirir,

İki seyyahta telâkat vardı.
Derakap bahse tutuşmuşlardı,

Arz edip her biri bir yolda hüner.
Çekişip söylediler, söylediler.

Kızdı hep kendini methetti diye,
Tilki haykırdı nihayet kediye:

-Ediyorsun da nihayet dava;
Beni sen anlamıyorsun hâlâ.

Bil ki yüz türlü benim hilem var.
Kedi: -İlmim, dedi yoktur o kadar.

Var benim sadece bir tek hünerim,
Onu yüz hileye tercih ederim.

Yeni baştan kızışırken dava
Öteden oldu köpekler peyda.

Avcılar onları takip etti
Bunların akli başından gitti.

Kedi tırmandı hemen bir ağaca,
-İşte hilem, dedi, sen aklınca

Ustasın, kendini kurtar uğraş.
Korkudan tilkiyi almıştı telâş.

Sağa baş vurdu köpekler sardı
Sola baş vurdu tüfekler sardı.

Aldı etrafını birçok düşman
Her kovuktan onu oğrattı duman.

Postu kurtarmadı pek çok bilgi,
Boğulup gitti nihayet tilki.

Çok bilen darbı meseldir yanılır,
Az bilip öz bilen ancak anılır.”

(Hasırcıoğlu 1929:20-21)

3.2.4.25. Ye Kürküm Ye!

“Bir Bey kızının akdını tes’it ediyordu.
Davetlilerin hepsi giyinmiş gidiyordu.

Herkes yiyecek, eğlenecek eski zaman bu,
Âlem bir içim su.

Akşehri bütün kapladı ahenk ve şetaret.
Toplandı cemaat.

Elbet hoca davetli bu eğlenceli günde,
Ondan geçemez kimse... O lâkin bu düğünde

Bir eski kavuk, eskice bir hırkayla göründü,
Hiç bakmadılar. Herkesin ondan yüzü döndü.

Yan çizdi uşaklar, ona göstermedi bir yer
Kalmıştı muhakkar!

Birden hoca avdetle samur kürkü giyindi.
Heybetli kavuk kaşlarının üstüne indi.

Pek süslü, müheykel!
Dönmüştü, düğün sahibi Bey cümleden evvel

Hürmetle hemen karşılayıp sadre geçirdi,
İkram ederek tatlı, çörek, meyve getirdi.

Lâkin hocamız kürküne ikram ediyordu:
“Kürküm ye!” diyordu.

Meclistekiler sordu: -Bu sözler ne demektir,
Elbet, dedi, ikram ona, kürküm yiyecektir.
Geldim bu sabah, etmedi hiç kimse riayet,

Yollarda dikildim.
Kürkümlerle nihayet
Hürmet görebildim.
Biz böyleyiz. Evvelce de, bak, öyle imişler
“Kürküm ye” demişler.”

(Hasırcıoğlu 1929:61-62)

3.3. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Makalelerinin, Őirlerinin ve Eğitim G6r6Őlerinin Yayınlandđđı Dergiler

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'a kadar s6reli yayınlar yoktu. İlk defa 1839'da Tanzimat'ın ilanıyla birlikte batılılaŐma hareketlerine paralel olarak edebiyatımızda da atılımlar başlar.

Bu atılımların sonucu ilk dergi olan Vak6yi-i Tıbbiye 1849 senesinde yayınlanır ve bunu diğer dergiler takip eder.

“S6reli yayınlar, Tanzimat'la beraber resmi olarak başlayan AvrupalılaŐma/BatılılaŐma 6abalarının g6stergelerinden, uzantılarından biridir. Bu 6abaların diğer bir uzantısı o zamana kadar arka planda kalan kadın ve 6ocukların yavaş yavaş da olsa toplumda bir yer edinmeye baŐlamaları ve sosyalleŐmeleridir. Bu iki ayrı deđiŐimin bir noktada buluŐması tabii bir neticedir ve Osmanlılarda kadınlar ve 6ocuklar i6in s6reli yayınlar ortaya 6ıkmaya başlar”(Okay 1999:16).

Tanzimat'tan 6ncesine kadar divan edebiyatı dışında bir edebiyattan dahi bahsedilemezken 6ocuk edebiyatının varlığından bahsetmek elbette ki imkansız olur. AvrupalılaŐma hareketleriyle başlayan edebiyatımızdaki gelişmeler iŐıđında 6ocuk edebiyatında da gelişme g6r6lmesine rağmen bunlar yeterli değildir. Bu durumu Şimşek Ő6yle a6ıklamaktadır:

“Modern T6rk 6ocuk yazınının gelişme s6recinde 6nemli etkileri olan d6nya 6ocuk kl6siklerinin 6evirileri, dil bakımından istenilen sadelikte değildir. 6ocuk yazınının gelişmesinde 6eviri eserlerin ve kitaplar yanında bu yıllarda yayımlanmaya başlayan 6ocuk dergilerinin de 6nemli katkısı olmuştur.

6ocuk dergiciliğinin dođuŐu Tanzimat'la birlikte hız kazanan sosyal deđiŐimin bir devamıdır. 66nk6 iletiŐim ara6ları ve edebiyat yoluyla sosyal deđiŐmeye aracılık eden elit kitle, deđiŐimin sağlıklı bi6imde s6rmesi ve kalıcı olabilmesi i6in toplumun en dinamik kesimi olan gen6 kuŐaklara y6nelme ihtiya6ı duymuŐlardır. 66nk6 gen6 jenerasyon deđiŐime en a6ık kitle olarak g6r6lm6Őt6r. Bu d6Ő6nce, 6ocuklara daha iyi ulaŐma yollarının arayıŐına g6t6rm6Őt6r. BaŐlangı6ta 6eŐitli edebiyat eserleri yayınlanmış, basında da 6ocuklara y6nelik sınırlı yazılar yayınlanmıştır. Ancak doğrudan

çocuklara yönelik ürünlerin ortaya çıkması 19. yüzyılın ikinci yarısında mümkün olmuştur”(Şimşek 2001:87).

II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte Osmanlıda her alanda olduğu gibi eski harfli çocuk dergilerinde de gelişmeler yaşanmış ve dergilerin sayısı artmaya başlamıştır. Eski harfli çocuk dergileri, eğitim tarihimiz ve çocuk edebiyatımız için önemli kaynaklardır. II. Meşrutiyetten sonra yayınlanan çocuk dergilerinde o dönemin siyasi ve sosyal yansımalarını da bulmak gayet doğaldır. Bu dönemde yayınlanan önemli eski harfli çocuk dergilerinde Siraceddin'in de çeşitli makaleleri, çeviri eserleri, şiirleri ve manzum eserleri yer almaktadır. Aşağıda öncelikle Siraceddin'in eserlerinin yer aldığı eski harfli çocuk dergileri hakkında bilgi verilecek ve ardından da bu dergilerde yayınlanan eserlerinden örnekler verilecektir.

3.3.1. Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası

“İlk sayının önsözünün Satı Bey tarafından yazılan dergide, derginin amacı, “esir fikirler, cüret ve teşebbüsten mahrum tabiatlar imaline hizmet eden” eski eğitim yöntemini yıkararak yerine “hür ve müteharrik fikirler, ciddi ve müteşebbis tabiatlar, fedakar ve hayırhah kalpler, hakiki ve hamiyetli Osmanlılar” yetiştirmeye olanak verecek yeni pedagoji yöntemleri koymak ve ders örnekleri ile bu yöntemlerin öğretmenlerce benimsenmesini sağlamak şeklinde gösterilmiştir” (Akyüz :1978 :104-105).

“Türkçe okunup söylenen Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası geniş kıtanın her tarafına gidiyor ve muallimler için iyi bir ders ve usûl-ü tedris kitabı oluyordu” (Akyüz 1978:82).

“Meşrutiyet döneminin en önemli ve en uzun ömürlü öğretmen yayını *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*'dır. İlk sayısının Şubat 1910'da çıktığı anlaşılmaktadır. Nisan 1911'den itibaren adı *Tedrisat Mecmuası*'na çevrilmiştir. Aylıktır, sonraları iki ayda bir çıkmıştır. Ekim 1917-Nisan 1919 ile 1921-1925 arasında çıkmadığını biliyoruz. Son sayısı 1926 tarihlidir. Maarif Nezareti adına İstanbul Darülmuallimîni öğretmenlerince yayınlanıyordu ve kuruluşunda müdür Satı Beyin rolü olmuştu.

Dergi, yeni pedagojik yöntem ve ders örneklerinin girmesinde etkili olmuş, Asya Türkleri arasında bile ilgi görmüştür. Mesleki haberler ve öğretmen sorunlarına da geniş yer vererek öğretmenler arasında ilişki ve dayanışma kurulmasına çalışmıştır. Düzeyi yüksek bir kadro tarafından çıkarılması, Maarif Nezaretince hemen tüm ilkokullara parasız

gönderilmesi, yayının oldukça düzenli sürmesi etkisini arttırmıştır. Bazen taşra ve köylerde bile *Tedrisat Mecmuası*'ndan bir şeyler öğrenen öğretmenler olduğuna rastlanıyordu.(Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası, Eylül 1332(1916), No 1,s.80.) Fakat derginin itirafına göre, özellikle ilk yıllarda, dergi paketlerini açmaya bile gerek duymayan öğretmenler de görülmüyordu.

Derginin en iyi sayıları *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası* adıyla çıkanlardır. *Tedrisat Mecmuası* ise kısmen bir edebiyat, çeşitli bilgiler mecmuası özelliğindedir.(Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası, Eylül 1332(1916), No.1, s.80) Derginin Meşrutiyet yıllarında tirajının bini geçtiği anlaşılmaktadır.(*Tedrisat Mecmuası*, Şubat 1920, No.52, C.11, S.553) Meşrutiyet döneminin temel öğretmen ve eğitim dergisi olan *Tedrisat Mecmuası* 1925-1926'da tekrar çıkmış, fakat daha fazla yaşayamamıştır” (Akyüz 1978 :104-105).

Derginin önsözünden de anlaşılacağı üzere derginin amacı çağının gerisinde kalmış eski eğitim sistemini yıkararak onun yerine özgür ve araştırmacı fikirlere sahip, girişken, kişilikler ve faydalı kalpler, gerçek ve gayretli kişiler yani yeni kurulmuş Meşrutiyet rejiminin gerektirdiği bir eğitim anlayışını gerçekleştirerek, yeni rejimin ihtiyaç duyduğu insanlar yetiştirmektir.

Bu dergi eğitimdeki yöntem ve derslerdeki yeni gelişmelerin de ülkemize girmesinde etkili olmuştur. Öğretmenlik mesleğiyle ilgili yeni haberler ve öğretmenlerin sorunlarına da yer verilen bu dergi geniş kitlelere ulaşmıştır.

3.3.2. Muallimler Mecmuası

“İlk sayısı Eylül 1922’de çıkan *Muallimler Mecmuası* İstanbul Muallimler Cemiyetinin organıdır ve yıllarca öğretmen sorunlarına ve eğitimsel yazılara yer veren, öğretmenlerin en çok okuduğu, etkili aylık bir meslek dergisidir. İlk sayısını önsözünde, “memleketin harsında ve irfanında iyiliğin, doğruluğun galebesine hizmet etmekten başka hiç bir endişemiz (düşüncemiz) yoktur; mektep muhitine lâıyk olduğu kıymeti vermek suretiyle milletimizin içtimâi halâsını (kurtuluşunu) temine bir çare de biz arayacağız” denilmekte ve dergide yer alacak konular ayrıntılarıyla gösterilmektedir: Yerli ve yabancı öğretmen örgütleri ile ilgili yazılar; Türkiye’de ve dışarıdaki eğitim sorunları, öğretmen yetiştirilmesi; Psikoloji, Pedagoji konuları; çeşitli derslerin öğretim yöntemleri, okul piyesleri, vs” (Akyüz 1978:187).

1936 yılına kadar çıkan dergi için Akyüz, Cumhuriyet'ten sonra çıkan ilk sayılarında tamamlayıcı bazı yeni amaçlar belirlemiştir: “Demokrasinin zaferine çalışır, Cumhuriyet esaslarını müdafaa eder. Muhtelif lisanlardan kıymetli yazıların tercümesine ehemmiyet verir; ilmin ve sanatın hâdimidir. Mesleki tesanüdün (dayanışmanın) takviyesini (güçlendirilmesini) gaye bilir; mektebin ve muallimliğin kadrini fiilen yükseltmeye, mensuplarının maddi refahına ve fikren telakkisine müspet çareler arar.”(Akyüz 1978:253) diyerek derginin çıkış amacının Cumhuriyetin esaslarını korumak ve demokrasinin zaferine çalışmak olarak belirtmiştir.

3.3.2.1. Nümayiş

Siraceddin'in, Haziran 1923'te Muallimler Mecmuasında yayınlanmış görüşleri dikkate alınmaya değerdir. Siraceddin bu makalesinde dönemin bazı eğitim sorunlarını içtenlikle dile getirmiştir.

“Bu memleket ne tuhaf! Herkes liyakat erbabı(yetenekli insanlar) arar. Yine herkes tabasbustan(yaltaklanmadan), şarlatanlıktan başka bir şeyi takdir etmez. Hele terbiye gibi, ilim ve marifet gibi işlerde herkes gayretkeş yahut allâme... Aynı zamanda herkes câhil yâhut bîgâne(ilgisiz). Bütün işimiz yalnız bir kelimedede toplanıyor:Nümayiş.”(gösteriş)

Meselâ, bakınız:Her millet evlâdını en temiz, en muktedir ellere tevdi etmek ister, bu yeteneği de pek az adam kendinde görebilir, öyle değil mi? Hayır, öyle değil! Bugün hiç kimse yoktur ki muallimlik yapacağına inanmış bulunmasın. En bîçare, en âciz, en ahlâksız bir fert bile bu mesleğe girebiliyor. O derece ki bir serseri, mezar taşına “ben hiçbir şey, hatta muallim bile olamadım” diye yazdırsa herkes acıyacak; çünkü muallimin unvanı lâzım, meziyyât(üstün özellikleri)ı değil. Üç beş çalışkan hocayı da kaçırmak istiyorlar. Tâ ki, ehliyet(yeterlilik) için karşılaştırma imkânı kalmasın ve nümayişçilerden(gösterişçilerden) başka meydanda kimse görülmesin.

Hiçbir baba görülmez ki evlâdını hangi ellere tevdi ettiğini sorsun, anlasın ve bir mektebin mükemmeliyetini mektep idaresinin nümayiş kabiliyetiyle ölçmesin. Ben bu kadar senelik hocayım, sınıftan döndürdüler(bıaktılar) diye darılıp çocuğunu mektepten çıkararak, hiç okutmayan babalar gördüm, belki şahadetnameli görmek isteyenlere rastladım. Fakat hakikî bir münevver(aydın) yapmak isteyenleri bilmiyorum.”

Hiçbir okul müdürüne tesadüf edilmez ki ilerlemeyi çok sayıda mektepler açmakta görmesin. Ama muallim yokmuş, talebe yokmuş. Olsa da gençlerin böyle yerlerde geleceği sönermiş, bu fakir milletin parasını savurmaktan başka sonuç vermezmiş, ne çıkar? ‘Mektepler açtık’ deriz ya! Bu, savurganlık görülmez de, muallimin karnını doyurmak, ona kitap alacak para vermek savurganlık görülür, çünkü bu berikiler nümayiş değildir!’”(Akyüz:2001:376).

Yukarıda Siraceddin Hasırcıoğlu'nun sözlerine baktığımızda dünün resmi yarına ışık tutmuş gibi bugünümüzü anlatır durumdadır. Siraceddin'in eğitim anlayışındaki farkı burada birkez daha açığa çıkmaktadır. Eleştirdiği konulara bakıldığında aynı sorunların halen devam ettiğini görmekteyiz. Herkes kaliteli eğitim isterken, eğitimdeki aksaklıklardan yakınırken, bunların düzeltilmesi için ise hiçbir şey yapmamaktadır.

Okul sayısının çok olması kaliteli eğitimi getirmemektedir. Önemli olan o okulların niteliğidir. Okulların nitelikli olması ise önce bu okullarda eğitim ve öğretim veren öğretmenlere değer verilmesi ile olur. Öğretmenliğe gereken değerin verilmemesi hatta yapılabilecek en kolay meslek olarak görülmesi bu mesleğe gereken değerin verilmediğini göstermektedir. Değersiz bir meslek haline getirilen öğretmenlik, herkesin kolaylıkla yapabileceğine inandığı sıradan bir meslekmış gibi görünmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin bu kadar basit görülmesi eğitim sistemini temelden çürütmek anlamına gelmektedir. Siraceddin'in eleştirdiği diğer bir konu da var olan okulların ve öğretmenlerin durumunun iyileştirilmesi, var olan eğitimin kalitesinin yükseltilmesi gerekirken zaten kangren olmuş bir yarayı eşelemeye benzer bir şekilde çok sayıda okul açılarak savurganlık yapılmasıdır.

Siraceddin'e göre bu zihniyetteki insanların niteliğe değil, niceliğe önem verdikleri görülmektedir. Bu anlayış günümüzde de kendini göstermekte ve Siraceddin'in de değindiği gibi eğitimimize zarar vermektedir.

3.3.3. Yeni Nesil

“Yeni Nesil Mecmuası Nisan 1921’de çıkmaya başlayan çok önemli haftalık bir öğretmen ve öğrenci dergisidir. İlk sayısının önsözünde talebe hayatına, memleketin terbiye ve irfan hareketlerine yer verileceği, “müstait (yetenekli) zekaların inkişafına uğraşılacağı” belirtilmiştir. Gerçekten *Yeni Nesil* öğretmen ve eğitim sorunlarıyla çok yakından ilgilenmiş, öğrenciler için şiir, hikaye gibi parçalara da yer vermiştir. Çok önemli husus, derginin yalnızca ilkokul öğretmenlerinin sorunlarıyla ilgilenmesi ve onların haklarını orta ve yüksek öğretim öğretmenlerine karşı savunmasıdır. Böylece dergi Mekâtib-i İptidaiye Muallimleri Cemiyetinin görüşlerini yansıtan organ durumunda görülmektedir. Siyasi eğilim bakımından Türkçüdür. Dergide en çok imzası bulunan öğretmenlerin başlıcaları, Memduh, Ali Sadullah, Siraceddin, İsmail Hakkı, Musluhiddin Adil, Muallim Cevdet ve Ziya Gökalp’dır”(Akyüz 1978:186-187).

Öğretmen ve eğitim sorunlarıyla ilgilenmesiyle dikkat çeken Yeni Nesil Mecmuası yalnızca ilkokul öğretmenlerinin sorunlarıyla ilgilenmiş ve bu öğretmenlerin haklarını yüksek öğretim öğretmenlerine karşı savunmuştur. Mecmuası siyasi düşünce olarak Türkçülüğü savunmuştur.

3.3.4. Terbiye Mecmuası

1914’ün Mart, Nisan ve Mayıs aylarında dört sayısı çıkan Terbiye Mecmuası’nın ilk sayısında “terbiye meşgalelerinden o kadar vüs’at ve kuvvet keşbettiği bu asırda yalnız atisini değil, ferdasını bile terbiyeden beklemeğe mecbur olan bu memlekette bir Terbiye Mecmuası tesis etmek isteyenler ne ağır bir vazife yüklenmiş olmazlar” denilmektedir. Baş yazarı Satı Bey’dir. Yazarları arasında Nafi Atuf, Fazıl Ahmet, İsmail Hakkı, Ahmet Cevat, Ali Ulvi, Siraceddin, Osman Fahri, Ruşen Eşref gibi öğretmenler ve eğitimciler dikkati çekiyor. Daha çok pedagojik amaç güderek öğretmenlere yeni ders yöntemleri öğretmeye çalışmıştır.

“1914’te çıkıp kapanan bu derginin devamı şeklinde Satı Bey, 1918’in ikinci yarısında Terbiye adında bir dergi daha çıkarmış, ancak bu da muhtemelen altı aydan fazla yaşamamıştır.

Adı geçen *Terbiye Mecmuası* ile aynı adı taşıyan bir dergi de Fenn-i Encümeni tarafından Ocak 1918’de çıkarılmıştır. Kaç sayı çıktığını

bilmiyoruz. Nisan 1917’de kurulan Fenn-i Terbiye Encümeni, Satı, Ziya Gökalp, Mehmet Emin, İbrahim Alaaddin, Necmettin Sadak gibi öğretmen ve eğitimcilerden oluşmuştu. Encümen dergiyi, Türkiye’nin eğitim sorunları konusunda yapacağı araştırmaların sonuçlarını yayınlamak ve “muhaberat ile muallimlere irşadatta bulunmak” amacıyla çıkarıyordu” (Akyüz 1978:106).

Siraceddin’in yazarlık yaptığı diğer bir dergi de Terbiye Mecmuası’dır. Biz Nasıl Yetiştik, Tabiiyat Tedrisatı, Hülya ve Hayat ve Terbiyenin Gayeleri gibi makaleleri bu dergide yayınlanmıştır

3.3.4.1. Tabiiyat Tedrisatı

Bu makale Terbiye Mecmuası’nın birinci yılının üçüncü sayısında yayınlanmıştır.

“Bir vakitler mahalle mektebinde arkadaşımdaydım. Bugün fenni bir dairenin muktedir bir rekinidir. Bana: “Ne ile uğraşıyorsun?” diye sordu. “Nebatata çalışıyorum.” dedim. “Ben de seni akıllı zannedirdim, işe yarayacak bir şey bulamadın mı?” takdirini fırlattı. İşte ulum-u tabiiyenin memleketimizdeki tarzı telakkisi. Bunu teyit edecek vâkalar mı istersiniz:

1-Bundan beş altı sene evvel büyük bir mektepte talebe ile konuşuyordum. Bana nebatattan şikayet ettiler. “Bu dersin bize ne lüzumu var. Avrupa’da yokmuş. Biz bunun lağvını isteyeceğiz.” dediler. Bütün kuvve-i iknaiyemi sarf ettim. Zavallılar yüzüme fena fena baktılar ve başlarını çevirip yanımdan gittiler.

2-Diğer bir mektepte şu suale maruz kaldım: Biz hayvanat dersi okuyoruz. Vücudu beşerden bahseden kısmın sevidini anladık fakat hayvanatı bilmekten ne istifademiz olacak.” Kendilerine dedim ki: “Bunlar size tetkike alıştırır. Bir de mahlukatın eşkal-ı teşrihasını mukayeseden sonra çıkarılacak netayiç var. Bu istintaca sizin muhakemenizi tenmiye ve terbiye edecektir. Kani olmuş göründüler.

3-Sâtı Bey hikâye ettiler: Yanya’da tabiat dersiyle meşgul imişler. Bir gün bilmem hangi hayvanın kafa kemiğini dağda bulup mektebe getirmişler. Bu hadise diğer muallimini o kadar icap etmiş ki soğuk soğuk latifelerinden baş alınamaz olmuş.

4-Geçende talebem nebatat tatbikatına gelmek için köprüde toplanmışlar. Bir tıp binbaşı bunların arasına girmiş. Ve nereye gittiklerini sormuş. Maksat içtima-i öğrenci evlerine pırasa, ispanak geldiği zaman matbaha girerek onların ne olduğunu öğrenmelerini tavsiye etmiş ve birçok istihzalarda bulunarak fikrinde zarafet takmış.

Hulasa tabiiyyattan nefret, tabiata karşı alakasızlık memleketimizde umumdur diyebilirim. Bunun neticesi olarak tetkik ve müşahede kabiliyetleri bizde tenimi etmiyor. Çünkü tabiat, insanı tetkik ve müşahede ve muhakemeye alıştıran en birinci vasıtaadır. Bu tetkik ve muhakeme noksanından dolayı öyle mütefekkirlerimiz vardır ki hayatı bir katiyeti riyaziye eder ve muhakeme eder. Muhakemesi doğru çıkmayınca kabahati muhitine bulur.

Öyle mütefekkirlerimiz vardır ki düşünceleri arzuları muhit ile münasebattar olmadığı için hiçbir tesir hasıl edemez ve hiçbir mahal tatbik bulamaz.

Öyle ediplerimiz vardır ki mesela bir boğaz tasvir eder: Ahenktar, nefis, fakat tasvir, Çanakkale boğazına mı ait, kelimeyi değiştirin yerine Macellan boğazı koyun, oraya da yabancı görülmez. Çünkü sahifeler dolusu yazıda hiçbir eser müşahede bulamazsınız.

Öyle filozoflarımız vardır ki mafevkal tabiiyyat ve rezribanlarıdır. Fakat hududu tabiiyyat nerede biter, onu bilemezler.

Sözlerimden tabiiyi umumiyet kasetmiyorum. Öyleleri de var, adetleri de az değildir, diyorum.

Öyle şairlerimiz var ki... Fakat bu biçarelerin hiç kabahati yok. Çünkü müşahedeye alışmamışlar. Mekteplerindeki noksanın siyesini çekiyorlar. İşte onun için büyük bir vakadan, büyük bir sahneden ilham almaya gidiyorlar ve ... Hiçbir şey getiremiyorlar.

Mekteplerdeki noksanın siyesini çekiyorlardı. Şüphe yoktur ki iptidai ve tali tedris terbiyeden en büyük maksat havasıl ve bu sayede muhakemenin telmiesidir. Musiki ile musikiye alışmayan bir kulak esvatı ayıramaz. Resim ile iştilal etmeyen bir göz etrafını göremez. Riyaziyesi olmayan bir dimağ tam istimtacat mantıkıyede bulunamaz. Hele umumu tabiiye ile uğraşmamış olanlar muhitini tetkik edemediği gibi muhakemesinde de hatadan kurtulamaz.

Bugün ulumu tabiiye için çocukları dört yaşından itibaren hazırlamak lazım olduğu iddia ediyorlar. Acaba biz ne yapıyoruz:

Ben burada iptidai muallimlerine ait vazai-fe-i çocukluk karışmayacağım. Çünkü iptidai hocası değilim. Binaenaleyh yalnız mektebi taliyeyi nazari itibara alacağım.

Ekser mekatibi taliyede tabiat tedrisatı hakikaten müze'ıçtır. Talebenin eline bir kitap verimiz. Zavallı çocuk istilahat mecmuasını ezberler... Ve bir hamule-i tâkat fersah halinde zihninde taşır. İmtihan kapısından çıkar çıkmaz ilk yapacağı iş o ağır yükü başından atmaktır.

Öyle talebe bilirim ki mektepten şahadetname aldığı zaman kitapları yakmağa ve bir daha eline kitap almağa ahd etmiş... Ve ahdini yerine getirmiştir.

Sebebi? Pek basit... Çünkü ezberlemiş, görmemiş ve binaenaleyh sevmemiş.

Bundan beş altı sene evvel idadilerden birinin umumu imtihanında nebatat mümeyyizi bulunuyordum. Bir efendi geldi. Sorduğumuz şeylere gayet güzel cevaplar vermeğe başladı.

Kendi kendime şöyle hüküm verdim: Ben de şu sandalyede otursam bu mevzuu daha iyi söyleyemem. Hemen başımı çevirdim. Pencerenin yanında duran saksılardaki nebatatlardan birini göstererek gayet basit bir sual irad ettim. Efendi yüzüme garip bir bakışla baktı. O nazarlar bana diyordu ki: Efendim ben ilmi nebatat okudum. Otlarla ne münasebetim var!

O efendi çok çalışmış fakat nebatat öğrenmemiştii. Yukarıda da söyledim:Ulumu tabiiye müşahede ve tecrübe ilmidir. Bu ilimler kitaptan okunmaz. Tabiatı tetkik ederek öğrenilir.

Tasvir ediniz ki bir köydeyiz. Orada sandalye yok. Köylüye anlatsak “şehirde sandalye denilen bir şey vardır. Üzerinde bazen rahat bazen rahatsız oturulur. Bunu kah ağaçtan kah hasırdan kah demirden yaparlar. Bacaklar kısa ise kısa ayaklı sandalye aranır. Yoksa aşağı sallandırılır. Sandalyeliğin arkılığı olur. Oraya da dayanmak fena değildir.” Acaba bu tasvirimizle köylüye sandalyenin ne olduğunu anlatabilir, ondan sandalye yapmak, sandalyeye oturmak ihtiyacını tevlit edebilir miyiz? Bizde ise tabiiyat dersleri ekseriya böyle veriliyor.

Nihayet müracaat edilen vasıta bir levhadan ibaret... Levha!... “Fakat hangi ressam tabiatı tamamıyla taklit edebilmiş?” Büyük bir sanatkar: “Tabiatın en basit bir yaprağını vücuda getirmekten sanat acizdir.” diyor. Halbuki elimizde levhalar adeta içe resm edilmiş birer şemaya benzer.

Dershanenin duvarına asar ve karşısında birçok lakırdı söylerseniz. Lakin talebe hiçbir vakit onun bütün nekatını kavrayamaz, hatutunu göremez.

Tecrübe ettim: Muallimin renkli tebeşiri levhadan ziyade iş görüyor. Çünkü resm yapılırken talebe ister istemez tebeşirin seyrini takip ediyor ve herşeyi görüyor.

Yeter ki muallim şema yapmasını bilsin. Fakat iş bununla bitmez. Talebe behemehâl numune görmelidir. Şema numunede iyi görülemeyen noktaları tevzi için yarar. Evet numune katiyen lazım. Numunesiz malumat hiçbir intibah bırakmaz. Ancak o numuneyi şemalarla izah etmekte muktedi.

Hatta numune kafi değil. Mümkün olduğu kadar safhatı tabiiatta göz önünden geçmelidir.Yoksa ders sevdiremez. Mateessüf hayvanat dersinde hayvan teşrih etmesini rica eden talebesine oyuncakla geçirecek vaktim yok diyen muallimler var.

Zavallı muallim böyle oyuncaklar isteyen talebeye malik olmanın ne büyük bir saadet olduğunu bilseydi elbette bu cevabı vermezdi.

Burada bir istidrat yapacağım: Mekatib-i ibtidaiyemizde son zamanların müessir meşküresinden olarak dersler iane oldu. Fakat en güzel bir usul, fena tatbik olunca usulsüzlüğün bile madununda kalır.

Sultani altıncı sınıf efendilerinde müşahede ettiğim bir hal var. Anlayışına göre bazı iptidailerde çocuklara çok... hem pek çok şey gösteriliyor. Lakin ya hiçbiri anlatılmıyor veyahut pek muhtasar izahetle geçiştiriliyor. Halbuki ihtisarin bir haddi vardır. Lüzumundan fazla ihtisar merak uyandırmaz ve hiçbir şey anlatmaz. Zannedersem bugün hal böyle oluyor. Herhalde dersler cazibedar bir şekle koyulamıyor.

Bizde vaktiyle ezber sebebiyle anlamadan okumaya alışmıştık. Şimdi de görmeden bakmaya alışan veya merak nedir unutmuş olan çocuklar

görülyüyor. Binaenaleyh iptidaiye muallimlerinden az şey göstermelerini fakat gösterilen şeyi iyi anlatmalarını ve iyi tetkik ettirmelerini temenniye cüret edeceğim.

Her neyse biz yine mekatib-i taliye ye gelelim ve derslerimizi ne tarzda verirsek sevdirebileceğimizi taharri edelim: Ulumu tabiiye tedrisatına dair Avrupa lisanlarında pek çok yazılar görüyoruz. Muhtelif tavsiyeler okuyoruz. İtiraf edeyim ki bunlardan bazılarını kendi hesabıma ben yapamıyorum. Binaenaleyh fikri acizanemce burada neler yapabileceğimizi ve bazı şeyleri niçin yapmadığımızı göstermek için bilhassa nebatat tedrisatına dair gayet selahaddar bir zat tarafından yazılmış bir makaleyi alacağım ve bent bent tercüme ederek mülahazalarımı yazacağım.

Fransa'da müntezir terbiye risalesinde mualliminden şura nebatat tedrisatı hakkında şu satırlarla söze başlıyorum: “Neabatat dersinin başlıca hedefi hayatı nebatı tanımaktır. Bu maksada vusule için talebe canlı nebatat ile ülfet ettirmelidir. Hikmet dersi için bir hikmet hane nasıl lazımsa nebatat dersi içinde bir nebatat bahçesine lüzum vardır. Kırk elli metrü merbii bir tarla alınır. Oraya kırk altmış kadar seçilmiş nebatat dikilir. İşte bu küçücük bahçe bir lisenin ihtiyacatın iftirar halinde tatmin edebilir.”

“On üç sene var ki bir nebatat bahçesi vücuda getirdim. Takriben on evlik kadar vüsati iki yüz elliye yakın nebatı var. Burada tecrübeler için bir yer ayrıldı, gübrelik ziyanın ve kurs hususunda muhtelif derinliklerin tesiratu nefgin savleti, çelik daldırma, aşı, budama hakkında tecrübeler yapıyor.

“Bahçenin etrafında çepe çevre küçük ağaçlarla mütelaftir nebatatlardan bir duvar yaptım. Bunun altında her türlü ot gelişigüzel yetişiyor. Burası bahçenin diğer kısmı kadar kıymetli. Çünkü küçük minkiyasda bir kır vazifesi görüyor. Böyle bir yerde hakiki otçuluk yapılabilir. Ve muhtelif topraklar var. Mesela halis killi, kumlu, kireçli, humuslu topraklarla moloz yığıntısı mevcut. Hep bunların üzerinde ne gibi otların yetiştiği ve bu otların terabı nebatiyi nasıl teşkil ettiği görülyüyor.

İşte bir tavsiye ki her mektebimiz buna muhtaç. Her muallim bunu getirmekle vicdanen mükellef. Yapılması da mümkün. Mamefih ben yapamadım. Birçok mekteplerde nebatat dersi verdim. Bahçe yapmakta en büyük emelimdi. Hiçbirinde devamlı bir şey vücuda getirmek nasip olmadı. Mekteplerin ekserinde bahçe yoktu. İkisinde az çok bir şey yapıldı.

Fakat üzerinden bir tatil geçti, tekrar geldiğim zaman bahçenin yerinde yeller eser gördüm. Halbuki yukarıda Fransız muharriri on üç senelik nebatat bahçesinden bahsediyor. Hakikaten bir iki senede oldukça mükemmel bir nebatat bahçesi yapmak elimizdeki vesaitle kabil olmaz. Bunun için fikri takip ister, kendimde dahil olduğum halde, bizde en noksan olan şeylerden biridir.

İş bununla da bitmez: Satı bey efendi Yanya idadisinde tabiat muallimi iken güzel bir müze ve kütüphane vücuda getirdiklerini ve bu yoldaki teşebbüsatin muvaffakiyete iktiram edebileceğini söylüyorlardı. Kendileri ile orada arkadaşlık etmiş olan bir muallimden naklen haber verdim: Azimetleri bir seneye varmadan ne vücuda getirdikleri müzeden eser kalmış, ne de kütüphaneden...

Bulduğum mekteplerden birinde muallimlerin iştirakiyle bir mektep kütüphanesi yapıldı, son derece gayretli bir muallim idaresini üzerine aldı. Üç seneden beri çalışıyor yalnız şunu söyleyeyim ki bu seneki kitapları gelecek sene bulamıyorsunuz. Demek oluyor ki üç sene zarfında üç defa işe yeni baştan başlamak mecburiyeti hasıl oldu. Zavallı muallim bu sene sonunda artık fütur getirmiş bulunuyor.

O halde bir sahibi himmetin mahsulü ikdamına hürmetsizlikle de muhatap olmaklığımız iktiza ediyor. Bir nebatat bahçesi ise kütüphaneden daha çabuk tahrip edilir. Delil mi istiyorsunuz? Lakin müsaade buyurun. Bir muallim, talebesinin kusurlarını nasıl sayıp dökebilir.

Zaten zavallılar, ne yapsınlar, hudu hak fikrini küçük yaştan beri almışlar ki insali akiyeyi bu seiyeden kurtaracak evvel emirde edvini saniyen mekteb-i ibtidaiye muallimleridir. Meşhur meşaldir: “Ağaç yaşken eğilir.” Hüseyin Cahit Bey’in Viyana’dan yazdığı bir mektupta ne güzel bir müşahede vardı. Parklardan birinde oturuyormuş. Bir çocuk çember çevirirken çemberi çimenler üzerine gitmiş. Çocuk yere yatmış, uzanmış, alamamış. Birinden baston istemiş. Onunla çekmeye çalışmış. Muvaffak olamamış. Hasılı bir zat gelipte onu bu sıkıntıdan kurtarıncaya kadar uğraşmış. Fakat bir türlü çimenlerin üzerine basıpta çemberi alamamış.

Bu kusurlarımızla beraber meyus olmamalıyız. Nesli ati elbette böyle yetişmeyecektir. Binaenaleyh bizler şimdilik Ellehek dağlarından kırlarından başka bir yerden istifade edemiyoruz. Talebeyi alıp kırlarda gezdirmek tesadiif edilen ağaçlarla çiçekler üzerinde tatbikat yaptırmak... İşte yapabildiğim şey... Neticede yine bir dereceye kadar muvaffakiyet görülüyor.

Mamafiye nebatat bahçesi de lazım. Buna olsa olsa şehri emaneti muvaffak olabilir. Mesela Gülhane Parkı bir nebatat bahçesi haline konulsa İstanbul’un erbabı şebabı için ne güzel bir istifadegah olurdu. Muharriri takip edelim:

“Nebatat dersi canlı nebatat üzerinde yapıldığı için programı tayin eden tabiattır.

Mesela: Sene-i tedrisiye ibtidasında yaprakları, çiçekleri, sonra meyveleri, tohumları, teshirleri tetkik ediyoruz. Kışın, cezr, sak, edran, zatül elkahı hafıye ve yeşil ağaçlarla uğraşıyoruz. Çiçekli nebatat bulunmadığı için nazari malumatı bu zaman zarfında tebrik ediyorum. Bahar geldi mi artık istediğinizi gösterebilirsiniz: Tomurcuklar, tomurcukların inkişafı, mesgin hareketi... Bir çiçek açan nebatat: Evvela menekşeler, söğütler, sümbüller, sonra meyveli ağaçlar, inci çiçeği, leylek... elh... Sene-i dersiyeciliyelerin mertebelerin mutalasıyla nihayet buluyor.”

Burada talebemizin garip bir temayülüünden bahsedeceğim. Arkadaşlarımdan ameli nebatat dersi veren bir muallime talebesinden biri: “Efendim siz hayvanat dersini daha iyi veriyorsunuz.” demiş. Muallim diyor ki: “Bu sözü işittiğim zaman hayret ettim. Zira hayvanat dersini o kadar ameli bir şekilde veremiyorum. Talebe şüphesiz daha iyi öğreniyor

Lakin daha müasersiz lakırtılar dinliyor.” Efendiye cevap verdim: “Lakin siz nebatatı hayvanattan daha iyi biliyorsunuz. Bir nebatı pekala tasnif ve teşrih ediyor, sonra hangi fasıhlı mensub olduğunu buluyorsunuz.” “Evet”

dedi. “Nebatati biliyoruz; lakin ders muntazam değil biraz dağınık. İşte bu his, ameli derslere alışmamaktan mütevellittir. Fakat ne behis var, öğreniyorlar ya. Hem tecrübe ettim. Hayvanatı unuttukları halde nebatatı seneler geçiyor, unutamıyorlar. Onun için bir talebe tarafından gösterilmesi muhtemel olan bu gibi temayüllere katılmamalıyız.”

Gelelim nazari derslere: Bizde alalekser tarifât ve nazariyat pek kuru bir tarzda veriliyor. Halbuki uzun uzadıya tarifât, talebeyi uyutmak için en birinci vasıta. Tedrisat-ı nazariyede muallim daima hafızaya değil belki alalekser muhakemeye müracaat etmelidir. Düşündürmeyen bir ders mümkün değil cazibedar olamaz ve pek faide de vermez. Elseneyi ecnebiyede en ibtidaiyi attarda bile felsefi mübahis ihmal olunmuyor. Mesela: On bir - on iki yaşındaki çocukları nebatata alıştırmak için bir eser neşretmiş olan, Mösyö (Buruker) kitabının mukaddimesinde diyor ki: “Bu kitabı yazmaktan maksat, genç dimağlara malumat tıktırmak değil kolay bir takım müşahedatı ve müşahedatın izahatını arz etmektir. Ta ki o dimağlar hadisatı idrak etsinler ve bu hadisat üzerine muhakeme yürütsünler.”

Bu kitabın münderecatını tetkik ettim; çelik dal terme, aşı ve budamayı tarif ettikten sonra şöyle bir sual irad ediyor: “Nasıl oluyor da canlı bir cisim kesilip biçildiği halde telef olmuyor?” Sonra buna şöyle bir cevap verir: “Bir otomobil ufak bir arızaya uğrarsa yoluna devam edemez. Halbuki bir gün arabası ufak tefek sakatlıklardan müteessir olmaz. Binaenaleyh bir makine ne kadar mükemmel olursa arızalardan o kadar çok müteessir olur. Halbuki basit olanlar böyle değildir. İşte buna mümasil birçok misallerle küçük çocukları ikna ediyor. Sonra bütün tarifattan birçok meseleler çıkarıyor ve çocukları idrakları nisbetinde düşündürüyor, her bahsin nihayetinde felsefi bir fasıl var.

Binaenaleyh derslerin büyüdüğüce daha ciddi mübahiş felsefeye girişilebilir. Talebe düşündürülürse dersi sor. Yine muharriri dinleyelim:

Her sınıfta umumiyet itibariyle bir de ameliyat dersi var. Teşrih, tecrübe veya nev tabini.

Teşrih-i nebatat için her talebede bir pertevsiz, bir ince yüzü çakı, bir de yarısı siyah yarısı beyaz bir mukavva bulunur. Tecrübeden sonra bu mukavvanın üzerine teşrih ve mütalaa oltan nebatın aksanı muntazaman sıralanır. Ben de hepsini tetkik ederim.

Tecrübeler bazen hep birlikte dershane veya bahçede bazen en ciddi en müstahit talebe ile hususi olarak yapılır.

Cins tayinine gelerek Mösyö “Gaston Bonya”nın nebatat albümü bu iş sınıfta veya hava müsait ise nebatat bahçesinde yapılır.

Bizim elimizde bir nebatat albümü yok. Mektep kitaplarının neşrinde gösterilen himmatı mefkureye bir de müdevvende tarifâtı bir nebatat albümü ilave buyurulsa nebatat muallimleri ve talebesi ne kadar müntedar olurlardı.

İşte beşinci sınıfın programı:

1-Yapraklar:Teşkilatı, yaprak numunelerinin kulla kesyünü yada yaprakların vazai fi.

2-Tomurcuklar:(At kestanesi, lahana)Teşkilat, suret-i inkişaf.

- 3-Saklar:Teşkilat, nesğ, aşu, derenler, soğanlar.
 4-Cezirler:Teşkilat, gök kulla koyunu, çiçek, daldırma vazaifi.
 5-Çiçekler:Teşkilat, muhtelif numuneler, uzvu teskir, gubarı tal ve riki semiri, bizzat neşimiyet, katmerli çiçekler.
 6-Teshirat:Muhtelif numuneler, kulla kesyun.
 7-Meyveler:Muhtelif numuneler, kuru meyve kulla kesyunu.
 8-Tohumlar:İntaş, intişar.
 9-Bir nevin, muhtelif tenevvütlerini tetkik(fasulye tohumlarının kulla kesyunu)

10-Bir cinsin muhtelif nevelerini tetkik(düğün çiçekleri)

11-Bir fasulyenin cinslerini tetkik.(bakliyeler)

12-Birkaç fasulyenin tetkiki.(salbiye, bakliye ve verdiye, sıvaniye, merkebe, şuhuye, zambakiye, neciliye)

Şimdi bir fikri icmali hasıl etmek için bu mesaiyi ameliyeden birkaçını bildireyim.

Yaprak:

1-(muhtelif yaprakları tetkik ve müşahede harici evsafı mümeyyizi)(kars, zemp, gant) Numune yapraklardan bir kulla kesyun ve bunların resmi...

2-Yaprakların dahili evsafı mümeyyizlerini tetkik.(beşere, haşvü, hasivat)

3-Nesri huşuyesi çürüme neticesinde harap olan yaprakların tetkiki.

4-Hurdabeyn altında beşerenin tetkiki.

5-Bir kazmakta-ı müstahrizin “şamesini tersim etmek” (bir duvar levhasına bakarak)

Tomurcuk:

1-(Adi bir lahanayla bir brüksel lahanasının bütün talebe tarafından müştereken teşrihi.)

2-Bir Brüksel lahanasıyla bir at kestanesi tomurcuğunun muhtelif sahat inkişafiyesinde talebe tarafından münferiden teşkil edilmesi.

3-Bir patates nebatının tetkiki.(Kemali ihtiyatla koparılmış olmak şartıyla) cedrini, sak-ı tahattül arzivesini, idratı (eski, yeni) sak-ı havaisini evrakını kaydetmek.

4-Tezehhürü tetrikatı çiçek(çiçek muadeleleri, diye kuramlar) uzvu teskir (inficarı) uzvu tehnis(istimanın luzuceti) beşimiyet.

5-Hali inkişafıta bulunan bir dürenin teşrihi, nişa çıkarmak ve nişanın hordabinle tetkiki.

Biz vakıa her talebenin bir pertevsiz, bir ince yüzlü çakısı olsun dersek pek de maksadımızı nail olmayız. Fakat bir sınıfta beş altı kişiye bir pertevsiz aldırarak şu yukarıdaki der programı kolaylıkla tetkik edebiliriz.

Yeter ki nebatatla teması muhafaza edilsin... Ve talebe nebatatı tanısin... Bu münasebetle diğer bir ihtiyaçtan daha bahsedeyim: Memleketimizde ciddi nebatat okutulan mektepler var. Fakat nebatat öğrenen talebe çok yok. Sebebi pek de usulü tedrisin fenalığında değil. Dersler kafi derecede ameli. Öyle iken talebe dersi sevemiyor. Çünkü Latince isimlerle biçarelerin dimağları tahriş ediliyor.

Mekatib-i aliye talebesinden birkaçıyla bit tesadüf nebatat gezintilerinde buldum. Latince isimleri ezberlemekteki suubet pek mahdut nebatat

tanımlarına sebep olmuştu. Yüzlerce nebat içinde bazen bir veya ikisinin karşısında duruyorlar. Yekniyor, uzun bir Latince isim fırlatıyorlar ve her muzafferiyeti uzun derin bir sükun takip ediyor.

Filvaki neveleri öğretmek için Türkçe isim bulmak nadiren kabildir. Fakat talebenin tefrişini mucip olan bir usulü idame etmekte Latinceleri tercüme suretiyle mesele halledilmek elbette daha hayırlı olurdu. Bu esasa göre vücuda getirilecek bir lügat kitabı fenni isimleri bulmada talebeye pek ali rehber olur.

Mekatip taliye de ise Latince isimler hemen hiç söylenmemelidir. Talebemizi yıldırmanın için ecnebi kelimelerden içtinab etmek lüzumunu kendi hesabıma birçok tecrübelerle anladım.

Muallim “Şevve” yukarıda caize içinde gösterdiğimiz malumatı verdikten sonra talebeye nebatatın renkli fotoğraflarını aldirmayı tavsiye ediyor. Biz bu ciheti kısmen resim muallimlerinin düş himmetlerine tahmil edebiliriz. Bu yolu yaprak ve çiçek yaptırmak ve bu mebdeleri mümkün olduğu kadar fenni bir intilam tahtında intihap etmek husulü maksada kifayet eder.

Zaten resim dersi ulumu tabiiyenin mütemenniyidir. Sözü yine muallim Şevve’ye terk ediyorum: “Resim, ulumu tabiiyenin lazım gayri mufarikıdır. Resim yapmasını öğrenen talebe müşahede etmesini de öğrenir. Sınıflarında talebe pek çok resim yapar ve yanlarına izahatı lazımiyi işaret eder. Diğer taraftan onlara kitaplarında da duvar levhalarında görülen resimleri okuyup izah etmekte yollarını da öğretirim.

Resim nevdellerinin intihabında bir intizam-ı fenni takip “çoplama” deki yaprakların kaideden itibaren derece derece nasıl basetat kesp ettiğine ve bir zariki kesi haline nasıl girdiğini gösteren bir resim talebe için ne kadar düşündürücü bir ders teşkil eder. Bundan sonra talebeye bahçeler ayırmak ve onlara nebatatı yetiştirmek veya aşulamak için lazım gelen himariseyi temin etmek ciheti tavsiye olunur.

Her talebeyi iki metrü mürebbi’i ve saatinde bir tarla veriyorum. Onu gübreliyor, sürüyor, hazırlıyor. Yetiştirdiği nebatatın inkişafını takip ettikçe onların müşahede ve tetkik zevkini duyuyor ve buna alışıyor.

Her talebe yirmi en muzeç yetiştiriyor. Her türlü tecarüb-ü ameliyeyi tatbik ederek defterine bunlar hakkındaki müşahedatını kaydediyor. En iyi bahçesi olan efendiye mükafeten fazla arazi veriliyor. Oraya istediğini dikeyiyor ve âkilane bir eseri teşebbüs göstermeye çalışıyor.”

Bunlar o kadar güzel ve faydalı şeyler ki hülasa tarikiye olsun nakletmekten vazgeçemedim. Leyli olup da bahçesi olan mekatib-i taliyede mektep idarelerinin mütemadi taklitleri ile bunlar yapılabilir. Neharilerde biraz daha güçtür. Zannedirim herhalde ben yapamadım.

Gelelim nebatat gezintilerine: Bizde vası mukayyesede tatbik olunabilecek bir usul varsa budur. Zaten ameliyathanelerde yapılacak tetkikat hiçbir zaman gezintilerin yerini tutamaz. Ameliyathanede talebe neyi tetkik edeceğini bilir. Binaenaleyh tazii etmez, tazi olunmuş şipleri kontrol eder. Yalnız dağlarda, kırlarda, yol kenarlarında edilen müşahadat ülki terbiye için tamamıyla semeredar olur.

Nebatat derslerinde bu gezintilerin miktarı ne kadar tezyit edilse mübalağa edilmiş olmaz.

Mekatib-i sultaniyemizde en çok yedinci sınıflar üzerinde çalışmak, en çok onları gezdirmek lazım olduğuna kâniyim. Çünkü ders ile ancak küçük yaştaki talebenin dimağında derin intibalar bırakılabilir. Fakat talebemizin halet-i ruhiyesi bunda da bazı tedabire ihtiyaç gösteriyor.

Niçin gizlemeli, biz evlatlarımızı metin, azimkar yetiştirmedüğümüz için talebemiz bir işe başladıkları zaman isterler ki zahmet çekmeden öğrensinler. Bir kere dolaşmakla tabiat onlara bütün esrarını faş etsin.

Birden bire pek mütenevvi nebatatı havi vası bir saha bulununca yılıyolarlar. Binaenaleyh tahrik ve teşvik-i tedrice müracaat lazım gelir.

Tecarim bana şunu öğretmiştir ki talebeyi, ilk gezintiye çıktıkları zaman nebatatı miktarca çok lakin cins itibariyle fakir bir yere götürmelidir.

Ben ibtidai' uzun çayıra götürüyorum. Çocuklar oradaki nebatatı kolayca öğreniyorlar. O zaman kendilerine şu hissi veriyorum: Görüyorsunuz ki nebatat öğrenilmesi güç bir şey değildir. İşte tarafınızdaki çiçekler, ağaçlar size bütün sırlarını açtılar.

Çocukluk vakti kemali gurur ile etrafına bakıyor. “Artık tabiatı kavriyorum, anlıyorum” diyor.

Bundan sonra daha başka nebatatı havi bir sahaya gidebiliyorum. Uzun çayırdaki bulunmayan sahlıbeleri, halimciyeleri, ardıçları göstermek için çakallığı çok işime yarıyor. Burasını da öğrendiğimiz zaman talebe iktisab-ı cesaret etmiş ve nefesine itimat gelmiştir. Artık zengin bir sahaya gitmek ve orada kendilerini uğraştırmak kolay oluyor.

Tedrice riayet etmez ve malumatfuruşluk ederek işi büyük gösterirsek neticenin bir lakaydiden ibaret olacağına emin olabiliriz.

İşte nebatat tedrisatı hakkındaki maruzatım bunlardan ibarettir.

Nebatat-ı ulumu tabiiyyenin şubat-ı sahiyesine takdim etmeliğime sebep şudur ki bu derste tatbikat-ı ameliye diğerlerinden daha kolay ve masrafsızdır

Aziz refiki mesaimin bu yazılarına ben aflarına mahruzen, küçük bir mülahaza edeceğim: Sultanilerimizde nebatat bahçeleri vücuda getirmenin pek müşkül olduğunu bende takdir ediyorum, fakat nebatat bahçelerinin kırlardan başka bir şeyle telafi edilemeyeceği zannında bulunmuyorum.

Benim fikrimce her mektep nebatat derslerine bir iki düzine saksı ile birkaç metre toprak tahsis edebilir ve bu sayede birtakım nebatatın muhtelif suretlerle eğilerek hayat ve tekamüllerinin tecrübi bir surette tetkik ve takip edilmesini temin edebilir.

Vaktiyle yazmış olduğum “Tatbikat Ziraiye”de “Hayat-ı Nebatat” a ait birtakım tecrübelerde göstermişim. Ben Yanya’da muallim iken, bu tecrübeleri yapmak hususunda hiçbir müşkülatta tesadüf etmemişim.

Herhalde kani bulunuyorum ki: Nebatat dersinde, nebatatın nevilerini tetkik ettirmeğe olduğu gibi, nebatatın hayatını takip ettirmeğe de çalışmak hem pek lazım, hem pek mümkündür”(Hasırcıoğlu 1918:83-97).

Yukarıdaki makaleden de anlaşıldığı gibi Siraceddin Hasırcıoğlu yeni eğitim metotları kullanarak öğrenciye görelilik ilkesini savunmaktadır. Bu ilkeye bağlı olarak da dönemine göre çok ileri bir eğitim görüşüne sahip bir eğitimcimizdir.

“Montaigne, eğitimciye “elindeki ruhun içeriğine göre...” davranmasını, “eşyayı, tattırmasını, kendi seçip kendi ayırt etmesini sağlamasını; bazen ona yolu açıp bazen de yolu kendi açsın diye bırakmasını” salık veriyor”(Medici 16:1972).

Siraceddin Hasırcıoğlu, Montaigne'nin sözlerinde belirttiği gibi eğitimcinin görevinin öğrenciye bilgiyi hazır olarak vermek değil, bilgiye ulaşması için öğrenciye rehber olması gerektiğini savunmuştur.

Siraceddin, bu yazısında özellikle tabii bilimlere dayalı derslerin uygulamalı yapılmasına önem vermiştir. Ezberci eğitime karşı çıkmış, kalıcı ve etkili bir öğrenme için yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi savunmuştur. Bu düşüncesini aşağıdaki paragraftan anlıyoruz:

“Ekser mekatibi taliye de tabiat tedrisatı hakikaten müze’içtir. Talebenin eline bir kitap veririz. Zavallı çocuk istila hat mecmuasını ezberler... Ve bir hamule-i tâkat fersah halinde zihninde taşır. İmtihan kapısından çıkar çıkmaz ilk yapacağı iş o ağır yükü başından atmaktır.

Öyle talebe bilirim ki mektepten şahadetname aldığı zaman kitapları yakmağa ve bir daha eline kitap almağa ahd etmiş... Ve ahdini yerine getirmiştir.

Sebebi? Pek basit... Çünkü ezberlemiş, görmemiş ve binaenaleyh sevmemiş” (Hasırcıoğlu 1918:83-97).

Bu paragraftan da anlaşıldığı gibi Siraceddin ezberci eğitime karşıdır. Ezberci eğitimin sonunda çocuğun hiçbir şey öğrenmediğini, bilgilerin sadece sınav için ezberlendiğini, sınav bittikten sonra da doğal olarak kafasında hiçbir bilginin kalmadığını anlatmaktadır. Ayrıca dersler sadece sınav geçmek için ezberlendiği için de söz konusu dersin sevilmediğine işaret etmiştir.

Bu konunun günümüzle olan ilişkisine bakıldığında gerçekten de öğrenciye uygulamadan uzak dersler verildiğinde öğrencinin bu dersleri sevmediği ve sınavdan sonra belli bir süre geçtiğinde bilgileri unuttuğu görülmektedir.

Siraceddin Hasırcıoğlu'na göre özellikle tabiiyat derslerinin öğrenciler için gözlem ve deneyle öğrenilecek bilgiler olduğunu savunmaktadır. Bunu da şu sözlerinden çıkartmaktayız: “Ulumu tabiiye müşahede ve tecrübe ilmidir. Bu ilimler kitaptan okunmaz. Tabiatı tetkik ederek öğrenilir.” (Hasırcıoğlu 1918:87)

Bu sözlerden de anlaşıldığı üzere öğrenci için bu derslerin sadece kitaplardan okunarak öğrenilemeyeceğini gözlem ve deney metodu ile yaparak ve yaşayarak öğretilmesi gerektiği ilkesi üzerinde durmuştur.

Siraceddin, derslerde ders ile ilgili materyallerin kullanılmasının önemine değinerek bu materyallerin öğrencilerin ilgisini çekerek dersleri daha ilgili ve dikkatli takip edeceklerini savunmuştur. Bu görüşünü de aşağıdaki sözlerle dile getirmiştir:

“Dershanenin duvarına asar ve karşısında birçok lakırdı söylerseniz. Lakin talebe hiçbir vakit onun bütün nekatını kavrayamaz, ha tutunu göremez. Tecrübe ettim: Muallimin renkli tebeşiri levhadan ziyade iş görüyor. Çünkü resm yapılırken talebe ister istemez tebeşirin seyrini takip ediyor, ve her şeyi görüyor.

Yeter ki muallim şema yapmasını bilsin. Fakat iş bununla bitmez. Talebe behemehal numune görmelidir. Şema numunede iyi görülemeyen noktaları tevzi için yarar. Evet numune katiyen lazım. Numunesiz malumat hiçbir intibah bırakmaz. Ancak o numuneyi şemalarla izah etmekte muktedi.

Hatta numune kafi değil. Mümkün olduğu kadar safhatı tabiatta göz önünden geçmelidir. Yoksa ders sevdiremez. Ma teessüf hayvanat dersinde hayvan teşrih etmesini rica eden talebesine oyuncakla geçirecek vaktim yok diyen muallimler var” (Hasırcıoğlu 1918:91).

Siraceddin, dersle ilgili materyal kullanımında öğretmenin bu materyallerle ilgili yeteneklere sahip olması gerektiğini ve derslerde konuya uygun doğru materyalleri kullanması gerektiği üzerinde durmaktadır.

Ayrıca derslerde materyal kullanmayı gereksiz yere vakit geçirmek sayan öğretmenleri de eleştirerek derslerin sadece anlatılarak geçildiği, öğrenciye ezberletildiği zamanlarda öğrencinin bu dersleri sevmediğini belirtmiştir.

Siraceddin, dersin içeriğinin belirlenmesinde yöntem seçimini etkileyen faktörleri de göz önünde bulundurarak öğreteceği konuları çevresel şartlara göre düzenlemiştir. Bunu da aşağıdaki paragrafta görebiliriz:

“Nebatat dersi canlı nebatat üzerinde yapıldığı için programı tayin eden tabiattır. Mesela: Sene-i tedrisiye ibtidasında yaprakları, çiçekleri, sonra meyveleri, tohumları, teshirleri tetkik ediyoruz. Kışın, cezr, sak, edran, zatül elkahı hafıye ve yeşil ağaçlarla uğraşyoruz. Çiçekli nebatat bulunmadığı için nazari malumatı bu zaman zarfında tebrik ediyorum” (Hasırcıoğlu 1918:83-97).

Paragrafta görüldüğü gibi eğitimin doğru zamanda yapılması ve kalıcı olması için Siraceddin, eğitim programını yine öğrencinin görerek ve yaşayarak öğrenebileceği dönemlere göre ayarlamıştır.

Siraceddin, eğitimde ana dilinin önemini vurgulayarak kitaplarda yer alan yabancı kelimelerin öğrencinin öğrenmesini zorlaştırdığını ve bu dersleri sevmediğini belirterek bu sorunun aşılmasıyla ilgili önerilerde bulunmuştur.

“Çocuklar için bilinmeyen kelimelerle ilgili bir sözlük, çalışmanın ekinde veya çocuk kitabının arkasında yer almalıdır. Böylece, çocuğun her okuduğu çocuk edebiyatı metninin sonunda söz dağarcığında artış olacaktır”(Yalçın, Aytaş 2002:33).

Siraceddin’in beşinci sınıf Kolay Kıraat Kitabı’nın sonunda kitapta geçen bilinmeyen kelimelerle ilgili sözlük vardır.

“Memleketimizde ciddi nebatat okutulan mektepler var. Fakat nebatat öğrenen talebe çok yok. Sebebi pek de usulü tedrisin fenalığında değil. Dersler kafi derecede ameli. Öyle iken talebe dersi sevemiyor. Çünkü Latince isimlerle biçarelerin dimağları tahriş ediliyor.

Filvaki nevilere öğretmek için Türkçe isim bulmak nadiren kabildir. Fakat talebenin tevrişini mucip olan bir usulü idame etmektense Latince tercüme suretiyle mesele halledilmek elbette daha hayırlı olurdu. Bu esasa göre vücuda getirilecek bir lügat kitabı fenni isimleri bulmada talebeye pek ali rehber olur.

Mekatip taliyede ise Latince isimler hemen hiç söylenmemelidir. Talebimizi yıldırılmamak için ecnebi kelimelerden içtinap etmek lüzumunu kendi hesabıma birçok tecrübelerle anladım” (Hasırcıoğlu 1918:93).

Yukarıdaki paragrafta da görüldüğü gibi derslerin anlaşılması ve öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanması için eğitimde ve öğretimde kullanılan kelimeler öğrencinin anadilinde olmak zorundadır. Ayrıca Siraceddin, derslerde geçen yabancı kelimeler için de bir sözlüğün gerekliliğinden bahsederek bunun önemine de değinmiştir.

Siraceddin, eğitim ve öğretimde öğrencinin öğreneceği konularla bire bir yüz yüze gelerek öğrenmesinin önemi üzerinde de durarak bunun önemini ve gerekliliğini: *“Gelelim nebatat gezintilerine: Bizde vası mukayyesede tatbik olunabilecek bir usul varsa budur. Zaten ameliyathanelerde yapılacak tetkikat hiçbir zaman gezintilerin yerini tutamaz. Ameliyathanede talebe neyi tetkik edeceğini bilir. Binaenaleyh tazii etmez, tazi olunmuş şipleri kontrol eder. Yalnız dağlarda, kırlarda, yol kenarlarında edilen müşahadat ülki terbiye için tamamıyla semeredar olur. Nebatat derslerinde bu gezintilerin miktarı ne kadar tezyit edilse mübalağa edilmiş olmaz. Mekatib-i sultanîyemizde en çok yedinci sınıflar üzerinde çalışmak, en çok onları gezdirmek lazım olduğuna kâniyim. Çünkü ders ile ancak küçük yaştaki talebenin dimağında derin intibalar bırakılabilir. Fakat talebemin halet-i ruhiyesi bunda da bazı tedabire ihtiyaç gösteriyor.”*(Hasırcıoğlu 1918:95) sözleriyle bire bir yaşayarak öğrenmenin, öğrencide kalıcı ve etkili öğrenmeye yardımcı olacağını, bu gezilerin sayısının ne kadar fazla olursa öğrenci için o kadar iyi olacağını vurgulamıştır.

Bu paragrafta ayrıca Siraceddin Hasırcıoğlu'nun eğitim ve öğretimde öğrenciye görelilik ilkesinden hareketle öğrencinin yaşına uygun olarak, öğrencinin algı düzeyi ve öğrenmeye hazır bulunmuşluk düzeyine göre eğitimle ilgili gezilerin yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Siraceddin, yine öğretme metotlarından biri olan yakından uzağa, basitten karmaşığa, kolaydan zora ilkesine göre hareket ederek aşağıdaki görüşlerini belirtmiştir:

“Tecarim bana şunu öğretmiştir ki talebeyi, ilk gezintiye çıktıkları zaman nebatatı miktarca çok lakin cins itibariyle fakir bir yere götürmelidir. Ben ibtidai’ uzun çayıra götürüyorum. Çocuklar oradaki nebatatı kolayca öğreniyorlar. O zaman kendilerine şu hissi veriyorum: Görüyorsunuz ki nebatat öğrenilmesi güç bir şey değildir. İşte tarafınızdaki çiçekler, ağaçlar size bütün sırlarını açtılar” (Hasırcıoğlu 1918:96).

Siraceddin Hasırcıoğlu’nun eğitim ile ilgili görüşlerini incelediğimiz bu makalede görüldüğü gibi Siraceddin, eğitim ve öğretimle ilgili zamanının çok ilerisinde görüşlere sahip bir eğitimcimiz ve edebiyatçımızdır.

3.4. Siraceddin Hasırcıoğlu’nun Çeviri Eserleri

Siraceddin Hasırcıoğlu, eğitim ve öğretim ile ilgili fikirlerin sıkça tartışıldığı II. Meşrutiyet döneminde çeşitli Avrupa ülkelerinden çevirdiği eğitimle ilgili makaleleriyle tartışmalara ışık tutmuştur. Ayrıca o dönemde çok sıkıntısı çekilen çocuk edebiyatı ürünü eksikliğini karşılamak üzere dünya çocuk edebiyatından çeşitli makaleler, romanlar ve manzum eserler çevirerek edebiyatımıza kazandırmıştır.

3.4.1. Siraceddin Hasırcıoğlu’nun Çeviri Makaleleri

Bu bölümde Siraceddin Hasırcıoğlu’nun çeviri eserlerinden ilk olarak Terbiye Mecmuası’nda yayınlanmış makalelerine yer verilecektir.

Aşağıda Siraceddin Hasırcıoğlu’nun İtalya’nın kadın edebiyatçılarından Matilit Serau’nun İsviçre’deki bir konferansta sunduğu “Hülya ve Hayat” adlı yazısına yer verilmiştir. Bu konferansa katılan Hilmi Çığraçan, bu bilinçli konferansı dinlediğinden beri ülkemizde de tanıtmak için tercüme edilmesini istediğinden

bahsetmiş olup bu isteğini Siraceddin Bey'in gerçekleştirmesinden duyduğu mutluluğu dile getirmektedir. Bu makale Terbiye Mecmuasında yayınlanmıştır.

3.4.1.1. Hülya ve Hayat

“İtalya'nın en meşhur edibelerinden Matilit Serau'nun bu neferanseni bundan altı sene evvel İsviçre'de Fransızca olarak dinlemiştim. Matilit Serau Fransızca'yı pek bariz bir İtalyan şivesiyle telaffuz ediyordu. Bununla beraber üslubundaki ziynet hayalindeki kuvvet ifadesindeki hararet sayesinde... Muhataplarının fikir ve hisselerini o kadar derin ve şiddetli bir vecdu heyecan içinde sürüklüyordu ki bu büyük şive kusurlarının hemen hemen sezilmesine bile mani oluyor ve binlerce Fransız ellerini hararetli ve sürekli alkışlara mecbur ediyordu. Bana öyle geliyordu ki önümdeki kadının bu sözleri dudaklarından değil yüreğinin ta derinliklerinden çıkıyor ve onun bütün sinirlerini sarsıyordu. Trablusgarb'ın güzelliklerini hatırlaya hatırlaya ve kahramanlıklarını düşününe düşününe dinlediğim bu İtalyan hatibe bende derin bir takdir ve gıpta hissi uyandırmış, beni kadınlarımız ve kadınlığımız için pek samimi temennilere sevk etmiş idi.

O zamandan beri içimde bu hayalli ve fikirli konferansı, bu şuurlu hutbeyi vatandaşlarıma tanıtmak için bir arzu var idi. Bu arzum bugün Siraceddin beyin muvaffakiyetkar-ı hemti sayesinde saha-i faale çıkıyor. Kendisine teşekkür etmeyi vazife sayıyorum.

Şurasını da söylemeye lüzum görüyorum ki Matalit Serau bu konferansında hayat-u hülya meselesinin yalnız bir cephesini göstermiş, meşhur tabiri vecihlemedalienenin yalnız bir yüzünü tasvir etmiştir. Yüzün tasvirindeki mükemmeliyet bize bunun ters tarafını unutturmamalıdır.

Gayet eski bir kitap hatırlıyorum. Hem eski, hem hazin... Müellifi Charles DICKENS unvanı “Müşkül Zamanlar(Hard Times)”. Bu unutulmuş roman insana öyle müessir ve öyle yenilmez bir hüznün veriyor ki işin nihayetinde müellifin her şeyi hoş gören felsefesi bile buna zerre kadar teselli bulamıyor. O kadar ki kari son sahife üzerinde başını önüne eğiyor. Ruhun derinliklerinde ne kadar ilim varsa hepsinin uyandığını hissediyor. Hikayenin esası şudur: Bir babanın iki çocuğu var. Çocuklardan biri erkek biri kız. Baba onları çok seviyor. Lakin bunlara riyazi ü kat'i bir mülahaza ile terbiye veriyor. Bu terbiyenin gayesi münhasıran çocuklardaki maddi ve müspet kabiliyetleri tenmiye ve onların zihinlerindeki şuur ve hayal istidadını mahfe matuf... Çünkü baba bu istidadını zararlı ve adeta delilikle müsavi ad ediyor. Bu baba “Tomas, Gared, Garind” “Müşkül Zamanlar” romanının ilk sahifesinde şu sözleri söylüyor:

“Benim istediğim vakıalardır. Genç erkeklerle genç kızlara vakıalardan başka bir şey öğretmeyin. Bu dünyada yalnız vakıalara lüzum vardır. Onların zihinlerine başka hiçbir şey yerleştirmeyin. Orada vakıattan başka ne varsa hepsini çıkarın. İnsan mütefekkir bir hayvandır. Muhakemesi ancak vakıatla teşkil eder. Bundan başka şeyler hiçbir işe yaramaz.”

Böylece iki çocuk, bir zaman için, mükemmel bir hayvan-ı mütefekkir oluyor. Her iki tabiatta da en derin, en geniş bir koruluk hüküm sürüyor. Çünkü bu iki tabiatın ne keder ağacı, çiçeği, meyvesi varsa sökülmiş ve yakılmıştır.

Artık (Tomas, Gared, Garind) eseriyle müftehirdir... Kızı Louis ve oğlu Tom zahir halde iyi yağlanmış, iyi döner ve ölünceye kadar iyi dönecek olan iki makinedir.

Lakin birdenbire makinenin dişli çarkları duruyor. Babanın iptida-yı mütehayyir, sonra me'yüs nazarları önünde kızı mükellisu mütehaşi bir sima halinde yükseliyor. Çünkü sevmediği zengin ve mağrur bir adamla evlenmiş. Nihayet başka bir erkeğe rabt-ı kalb etmiştir; onun yanında da etrafına hayasızlık ve bedbahtlık saçan oğlunun müraiyi ve melus çehresi görülüyor. Kendi sulbundan gelmiş olan şu iki mahluk-u rezalet ilim ve ölüm arasında çırpınıyor ve hayatta galip mağlup herkesin vasıta-yı mücadele olarak kullandığı ilk şefkat, rikkat, şiir, heyecan gibi bütün hisleri yüreklerinden kaldırmaya sebep olana avazları çıktığı kadar lanet yağıdırıyor. Her ikisi de ruhlarındaki saf ve berrak memba-i rusiyeyi tamamıyla kurutan ve kendilerini her türlü kirvelere iğfallere uğratan ve maneviyat rehberinden vicdan-ı istinatgahından mahrum bırakan bu terbiyeye vaaz ediyor.

(Tomas, Gared, Garind) çoklarında yaşamak için yardımcı olabilecek olan kuvveti mahvederek sefil ve şenih bir eser vücuda getirdiğini anladığı zaman iş işten geçmiş bulunuyor. Artık gerek nefesine gerek bütün akraba ve mukarribinine karşı bu derece haşvenetle hareket etmiş olan bu baba beyhude yere müteellim oluyor. Nedamet ediyor, şaşırıyor; lakin fenalık yapılmış ve tamir kabul etmez bir hale gelmiştir. Artık çocukları, kendilerini huzura, şefkate ihmal edecek yolu hiçbir zaman bulamıyorlar: (Louis) Aşksız, çocuksuz, daimi bir dulluğa mahkum kalıyor: (Tom) Seyhatını örtmek için uzak memleketlere gidiyor. Orada baba ocağından uzak yapayalnız, metruk. Bir ecnebi hasta hanesinde ölüyor: Bu iki facia-i ruhiye cereyan ederken etrafta daha mütevazı daha basit birtakım simalar kendilerine göre bir ömür sürüyorlar. Vakti hepsi gözyaşları döküyor; lakin daima ruhlarında bir ibtisam-ı, huzur ve sulfut buluyorlar. Vicdanlarında bir lema-i ümit görüyorlar ve bu sessiz iktidar sayesinde gözleri hiçbir şeyin sislendiremediği bir efk-i batıniye dikilmiş olduğu halde yollarını kaplayan dikenler arasında yürüyorlar...

Hepimizde bela-i ihtiyar biraz bu "Gared, Garind" gibi değil miyiz?... Hey hat! Hiçbir şey yoktur ki ona hayal kadar nazar-ı şüphe ile bakalım. Eğer dostlarımızdan birisini haklı haksız herhangi bir şey hakkında mütehayyiç bulursak ona emniyetsiz bir gözle bakar ve kendisini sevdiğimiz için korkar ve acırız. Kezalik bir bildiğimizde heyecana müstait olur ve hatta layık olan bir şey için ileri atılır fuzule gayret gösterirse onu derhal aleladelige irca etmeye çalışıyoruz. Hemen gayet makul, gayet barik bir takım kısa nutuklarla kolunu kanadı kırar ve "iki kere iki dört eder" desturunu tekrar ederiz. Anlaşılan yaşamak için herkesin bu destura tevfiik-i hareket etmesi icap ediyor. Oğullarımız içinde en çok rikkatimizi celbeden, bizi en ziyade endişeye düşüren mektepteki ilk mesaisi, ilk yazısı en çok tahayyül-ü eseri göstermiş olanıdır. Sanki harım-i ruhunda daimi ve korkunç bir tehlike taşıyormuş gibi

onun atisi hakkında telaş ederiz. Kızlarımız arasında seciyesi bizim için en çok endişe-i mucib olan, dimağında efkar-ı şairane bulunandır. Onu derhal evlendirmeye gayret ederiz. Bundan maksat kızımızdaki bu garip tahayyül hastalığının tedavisini başka ellere tevdi etmektir. Zamanımızda en ziyade verd-i zeban olan cümleler nedir? Kimi “ceddi olalım” kimi “ameli olalım” kimi de “muhakeme edelim”dir. Hatta “muhakemeli olalım” sözünü deliler bile söyler. Hiçbir devir yoktur ki onda muhakeme... mücerret, bardi muhakeme... Zamanımızdaki kadar meftunlara, pirestişkarlara nail olmuş bulunsun. Hey hat! Bugün bir erkek için “sahip-i itidal-u muhakemedar” demek o erkek hakkında en büyük bir sitayişte bulunmaktır. Keza bir kadının mantıklılığından bahsetmek o kadın hakkında edilebilecek metihlerin en büyüğünü ibzal etmektir.

Biz İngiliz romanının kahramanı “Gared, Garind” muhayyileye doğrudan doğruya mümaniyat etmeğe kalkışmıyoruz. Hiçbir zaman dostumuzda, oğlumuzda bu safu tabii istidadı ... Hayatı o kadar şiir-u füsün veren bu istiddad tahayyüülü mafetmek cüretinde bulunmuyoruz. Lakin onlara karşı yüreğimizde bir korku duyuyoruz.

Kendimiz yapmamakla beraber istiyoruz ki bir mucize zuhur etsin; onların pek rakik olan kalbini sertleştirsin; tek melun olan hayalini soldursun; onları hayatta sakın, metin, akim, mesretsiz, elmensiz bıraksın. Oh, gerek nefesimizin, gerek sevdiklerimizin hayatta muhayyile sahibi olması bizi ne kadar korkutuyor.

Yok hakikaten hiçbir devirde hayat endişesi bugünkü bu derece varmamıştır. Hiçbir zaman mevcudiyet yükü altında bu kadar ezilmedik. Hiçbir zaman büyüğü bu kadar ağır, bu kadar tahammül fersah bulmadık. Düşünerek faaliyet göstererek yaşamak fali bizde daimi surette muhtaç hal bir mesele gibi tecelli ediyor. Her akşam seyahatimizin yirmi dört saatini daha ikmal ettiğimizi görünce adeta bir yük altından kalkmış gibi oluyoruz. Halbuki her sabah gözümüzü aydınlığa açmak bizi korkutuyor.

Sanki artık yeni bir gün daha geçirmeye tahammülümüz, iktidarımız yok zannediyoruz. Bize attığımız her adım kazalı, her vakfe mühellik gibi görünüyor. Her hareketimiz aramızda fazla münakaşaya sebep oluyor, fazla alçaltıyor. Adaletten nedamete düştüğümüz gibi faaliyetten edamete düşüyoruz. Şerait-i muhtelif ve edab ve ezmine arasında binlerce nesl-i beşerin kolay bulduğu şeyler bizim için manialarla dolu geliyor; bu manialardan bir takımı da galebe edilmez gibi görünüyor. Bizim gibi kandan, sinirden mahluk insanların asırlarca, müddet düşünmeksizin icra ettikleri eفالı biz o kadar güç buluyoruz ki cesaretimiz kalmıyor.

Bir neselin intihabı, bir kalbin aşka teslimiyeti uzun bir seyahat, yeni bir teşebbüs, bir nikah, efkar, adet ve eşyada anı bir tahayyül bizi en acı bir tereddüde düşürüyor. Bize muazene gaybettiriyor, asalet-i maneviye ye mustahrik oluyoruz.

Mevcudiyetin en mübrem mesailini halletmekten vazgeçiyoruz. Zamanımızda endişesiz kalan kim var? Fenanın bütün ihtirati siyasiyatın bütün kavanini, sanatın bütün tezahürat-ı hayatı güzelleştirmek ve onun müşkülâtını izale etmek gayesine matuftur. Öyle iki hayat bize daima çözülmez

kabil olmayan methuş bir kördüğüm gibi geliyor. O kördüğümü kesmek içinde kimsede kâfi cüret bulunmuyor.

Bacaklarımız yorgun, ciğerimiz zayıf olduğu halde önümüzde tırmanılacak sarp yamaçlardan başka bir şey görünmüyor; ağzımız susuzluktan kurumuş iken yakıcı güneş altında geçilecek susuz vahasız çöllerden başka bir şey gözümüzün önüne gelmiyor. Dumansız gemimizin yelkeni parça parça olduğu bir sırada aşacak daima fırtınalı bir deniz görüyoruz... Lakin bize ne oldu? Marifet-i hayatı nasıl oldu da unuttuk. Nasıl oldu da sanat-ı hayatı artık bilmiyoruz. Bu fen ve sanatı bizim elimizden kim aldı? Kuvvetlerimizi dağıtan zayıfe düşüren kimdir? Bizim bazuy-u ümmetimizi kim kırdı? Bize karşı manzara-ı hakikati örten perdeyi hangi el kopardı? Kopardı da bizi böyle cüretsiz, lerza ve adeta cibin bir hale getirdi? Kim bizim gözümüzde hayatın mehabetini çoğalttı ve şahsi kudretimizi azalttı? İşte bütün bunları yapan odur, bard-ı muhakemedir.

O sedayı muhakeme, çok söyler; hatta bazen yalnız o söyler: Sizin kulağınıza yaklaşır; varlık denilen bu uzun mücadelede muhasımımıza karşı ne kadar kuvvetsiz olduğumuzu bütün soğukluğuyla anlatır. Yine o soğuk muhakeme size kendi kendinizi gözden geçirmeyi kudretinizi ölçmeyi hesap etmeyi tartmayı tavsiye eder. Kuvvet ve kudretinizdeki noksanı hem nevhimizden bize kalmış gayri kabil içtinap bir miras olan zafi, sinirlerde kanda hüküm süren sefaleti, cenap-ı hakkın ve tabiatın eşyanın koyduğu geçilmez hudutları sevak-i tabiiye yüzünden iradenin mahkum olduğu sükutunu arasında çarpındığınız muvani o barit, o haşin muhakeme size anlatır ve bunları bir pranga mahkumunun zincirleri gibi ömrünüzün sonuna kadar taşımağa mahkum olduğunuzu da söyler. Yine ömr-i hamiyetsiz sizin kulağınıza yaklaşır:

Hayatın safahatını size zihnetsiz, girintisiz bir surette gösterir; o zaman gençliğin boş ümitleri... Aşkın aldatıcı yeminleri... Şan-ı beşerin yalancı sitayişleri... Sinn-i kemalın kısa, nisa, hadbin-i meserretleri... Sinin-i vukufun hazin teessürleri... İhtiyarlığın şayan-ı merhamet akibini nedir anlarsınız. Ah, muhakeme, size söyler...

Çok söyler... Fazla söyler. Vaka size fazilet yolunu da gösterir. Lakin aynı zamanda o yolda sizi yırtacak olan bütün dikenleri, o yolda sizi bekleyen bütün elemli haşvenetleri, bütün tarife sığmayan mahrumiyetleri de haber verir. O kadar uzun olan büyüklü, zevksiz, cazibesiz ağza ve yüreğe zehirli ali bir teselliden mahcur, son bir zamandan bile mahrum gösterir. Evet, filhakika muhakeme size vazifenizin ne olduğunu da kat-i olarak tayin eder.

Fakat bu ciddiyet; bütün zalimliğiyle tezahür ettirir. Muhakeme size vazifeyi o kadar akim, o kadar çirkin gösterir ki insan onu görmemek için iki eliyle yüzünü kapar. O zaman mehlik bir zayıf insanı çarpar, düşürür. Bütün heyet-i içtimaiye makinesi o kadar garip, o kadar yolsuz, o kadar nakıs olmakla beraber değiştirmekte elzemden gelmediği halde o gözleriniz önünde onun çarklarını açar; o zaman siz bu heyet-i içtimaiye makinesinin meş'un inhirafatını adaletsiz icabatını, gayri kabil içtinap rezailini görür ve bir insanın kendini ezmeğe mehya duran mehyib bir makine karşısında duçar olduğu mevhuş vahşeti hissedersiniz... İşte muhakemenin yaptığı... Onun vazifesi budur; o, size hakikati söylemeye mükelleftir. Fakat hakikat sizin için

bir refik yeis olacaktı... Titrek ellerinizi bırakmayan müze' iç yer hem ruh vazifesi görecektı... Bunların onların nazarında hiçbir ehemmiyeti yoktur.

Kamerin parlak huzmeleri yer yer ormanın içerisine nüfus etmiş büyük ağaçlar altında kuşların civıltısı uyumuş. Yalnız binlerce gece haşaratın hafif vızıltıları duyuluyor. Çiçeklerle, çimenlerle döşenmiş bir zemin üzerinde periler melekesi, sarışın "Titanya" uyuyor. Beyaz... Narin... Hemen bir bahar kütlesi kadar rakik... Libası sanki gümüşten yapılmış... Uzun kirpiklerinin gölgesi mavi gözlerini örtmüş... Bu haliyle "Titanya" kamerin ziyasına müstağrak olan çiçekler üzerine yatmış, güya ki beyaz simasının latif vücudunun etrafına ziyayı kamerden parlak, rakik bir kumaş serilmiş. Ormandan zifirler, güzel rahiyalar intişar ediyor. Atına çok uzak değil, fakat Titanya'nın zevci şuh ve rakik "Oberun" ehemmiyetsiz bir hercailik yüzünden kendinin ret olunduğuna kızmış. Ona garip bir ceza tayin etmiş:

Uyuyan Titanya'nın gözlerine müessir bir mayı, esrarlı bir usare akıtmış. "Titanya" uyanır uyanmaz ilk gördüğü mahluku kim olursa olsun çıldırmasıya sevecek! O mahluk çirkin, güzel, nazik, kaba, zeki veya ahmak olsun onu teshir edecek! Bu şayana hayret usarenin tesiriyle sarışın "Titanya"nın karşısına ilk çıkacak adam ona fevkal beşer güzel görünecek.

Onun her hareketi, hatta en adisi... Her sözü, hatta en basiti ... Nefis bir musiki, sihrimiz bir hareket makamına kaim olacak! Sarışın "Titanya" uyanıyor; gözüne "Butum" tesadüf ediyor. "Butum": Bir dokumacı. Bir koca sersem. Fakir birtakım esnafla gezerken ormanda yolunu kaybetmiş. Bunlar birlikte bir komedi oynamış. Sonra gezmeye çıkmışlar.

Çünkü bu zavallılar birkaç para kazanmak için mekik dokumak veya demir dövmele kanaat etmez. Kerevetler üzerinde komedide oynarlarmış! Bu esnaf takımı içinde "Butum" en ahmağıdır. Çirkin, budala, kocaman eşek kulaklı bir mahluk... Kendine meftun olmuş olan narin, şuh çayır melekesi sarışın Titanya'nın önünde bir kat daha sersemleşiyor. Lakin "Oberun"un sihri Titanya üzerinde tesirini yapmıştır: Çayırklar üzerinde nameler arasında raks eden, bir çiçeğin ge'sinden şebnemler içen o mahluk... Bu koca budalayı sarıyor, ona hararetili sözleri söylüyor, onun uzun eşek kulaklarını kemel-i aşkla okşuyor! Sahar-ı usare "Butum"u duçar-ı istihale ediyor, onun bütün eksiklerini tamamlıyor. Onun budalalığı, savrukluğu, çirkinliği sihrin tesiri altında bulunan "Titanya"nın nazarında nezahat, hüsn, cazibe halini alıyor ve bütün orman; çiçekleri, kokuları, esrarengiz musikisiyle melaikesinin efendisi önünde secde ediyor. Nemepler, periler ve hatta ormanlar içinde hafif bir gölge gibi uçan "Titanya"da sihir sayesinde bir ala kadar güzelleşen mahluk önünde eğiliyorlar.

Wilyam Şekspir, "Bir Yaz Gecesinde Rüyası" unvanlı bu nefis ve aşıkane eserinde adi ve biçimsiz bir adama harikulade renkler veren o sihrangiz isareyi icbar, bize, beşeri-u aşıkane bir remiz olarak mı tahayyül etmişti. Kim bilir?... Ben zannediyorum ki Şekspir her şeyi söylemek istedi, her şeyi ifade etti, sahne-i temaşaya koydu ve her şeye bir şahsiyet verdi.

Daha yüzlerce sene, binlerce kari, binlerce temaşakar önünde yeni derin harikulade şeyler bulacaktır. Şekspir bu eserinde bize bir kadının sevdiğine karşı yüzüne bir şey görünmediğini bir remz ile göstermek istemiş olsun veya

olmasın, biz fani gözlerimizle “Titanya”da kalb-i beşeri, bütün hayatı ve her şeyi değiştiren sihrangiz isarede de “muhayyilenin nihayetsiz kudretini” görürüz.

Hayat ekseriya kaba, sefil ve şanıdır. Lakin ona teveccüh eden gözler, hayal denilen esrarengiz iksir ile ıslanınca manzara değişir. O iksir-i hayati olduğundan başka bir şekilde göstermeye, yani ona büsbütün başka bir hal, başka bir sima, başka bir hayal-i hasıl sizi cezbeden, teshir eden, ben kendisine rabt eden bir şekil vermeye kifayet eder. Hayat-ı haşin, çetin ve zalimdir. Lakin ona bakan kimsede “Titanya”nın gözlerine Oberon’un akıttığı iksir-i hafi mevcut ise herşey, şayan-ı hayret bir surette güzelliğe, iyiliğe istihale eder ve “Butum” yeniden güzel mahluk-u teshire muvafık olur.

Bu büyük istihale kudreti bize o kadar şayan-ı hayret bir surette icra-yı tesir ediyor ki etrafımızda çarpınan, ihtizat eden hayatı biz, kendi muhayyilemizde kendimiz icat ediyoruz. Hakikatte onun ekseriya o kadar fakir, o kadar boş olduğunu görmüyoruz denilebilir. Muhayyile bize müvetti bir sanatkar oluyor. Bu sanatkar o kadar büyük bir ibta iktidarına haiz ki siyah bir balçıktan bir heykel, bir şahs, bir abide, bir şehir, bir alim vücuda getiriyor. Fazla olarak, nefsimizde ve nefsimizin haricinde yalnız sevdiğimiz eşhasın şekli ve simalarını değil onların fikir ve ruhlarını bile değiştiriyor, hatta hadisatın cereyanını bile başkalaştırıyor, miktarata bile galebe ediyor.

Eğer bir insanın muhayyilesi, muhitindeki hayatı daima yenileştirmese kim yaşamakta devam edebilirdi? Eğer kadınlık muhayyilesi mevcudiyeti dolduran ikdarı gizlememiş ve her zahmete tahammül için ona cesaret vermemiş olsaydı, hangi kadın yaşamağa muvafakat ederdi? Tahayyülde ne ulvi bir kudret var!... Tahayyül sayesinde ki fakir işçi günlerini sayile mahrumiyet arasında geçirir ve ızdırabatı ancak öldüğü zaman nihayet bulurken sahi, zahmeti kendine vazife edinir ve bu vazifeyi fedakarlık denilen asil hissin bütün güzelliğiyle müzeyyen bulur.

Tahayyül sayesinde ki fakir memur az maaşlı, akim memuriyetler içinde sürüklerken uzun ve yorucu tarik hayatını babalarının daima iyiliğini takdis eden evlatlarıyla ailevi derin bir huzura istihale etmiş görür. Tahayyül sayesinde ki fena bir zevce tesadüf etmiş olan zavallı kadın tahammül ettiği yükü muhakemeye müracaat ettiği taktirde pek mantıksız görmesi tabi olduğu halde şairane bir vazife-i iffetu sadakat tahayyül ederek bu sayede hazin seyahatini hatasız ve samimi ruhu müteselli olarak ikmal eder.

Tahayyül sayesinde ki çoktan beri matmah-ı nazari olan gayeye kendini isad edecek kuvvet ve fırsatı kendinde ve etrafında bulamayan adam; yolunu gaybettiğinden dolayı hissettiği sükut-u hayali pek ağır, pek elim bulmaz. Tahayyül sayesinde ki boşuna sevmiş, mukabele sevilmemiş, kadınlık hayatının en güzel kısmında yani aşkından mahrum kalmış olan genç bir kız; kalbinin hararetini şefkat ve gayri muavenet gibi diğer şekillerle etrafa neşr eder. Tahayyül ve tahayyülün o harikulade kudreti sayesinde ki manevi teselliden mahrum olan bütün sefil mevcudiyetler ma-eltesadüf bunlar sayılamayacak kadar çoktur. Felakette sükun ile tahammül eder ve hatta onda bir huzur ve saadet menbaı bile bulurlar.

Uyuduğumuz zaman kapalı gözlerimize “Oberon” esrarengiz sihrini saçar, o iksirin garib tesiriyle ruhumuz galeyan eder, uzun senelerden beri

toplanmış olan ikdar gözümüze görünmez. Ruhumuz kendinde mücadele etmek ve galip olmak kudretini bulur.

Hayatta ahmakların saklit verici teması varken, en korkunç ihtirasat-ı icrayı hükmederken; imansızlık, hainlik, vefasızlık, nankörlük en asil yürekleri, en alicenap ruhları incitirken; hayatı, muhayyilesiz kim sevebilir? Muhayyilenin yardımı olmayınca kutluların tecavüzüne, umumun biganeliğine, dostların vefasızlığına kim tahammül eder? Muhayyilenin yardımı olmayınca, nefsinde bütün emellerin... Haricinde bütün arzuların geçen senelerle beraber mahvolduğunu görmeye kim katlanabilir? Bu büyük imdat-ı manevi olmayınca kim fedakarlık eder, ızdırıp çeker, rahviyet içinde yaşar, maviyet içinde ölür?

Tahayyülleri devamlı bir rüya şekline kadar yükselmiş olanlar; ne mesut, ne şayan-ı gıpta insanlardır! Onlar ateşli ve ekseriya gayet nazik mizahlıdır, seciyeleri, metin ve ekseriya kapalı ve türlü ihtiraslarla malidir. Ruhları şuarayla dolu ve ekser ahvalde manevi servetlerini ifadeden acizdir. Kabiliyet-i tesiriyeleri pek dakiktir. Zannolunur ki onlarda bu kabiliyet-i tesiri idame eden deruni bir şule vardır.

Bunlar kadın olsun, erkek olsun simaları ekseriya pek sade; pek kanaatkardır... Çünkü avaz-i meserretleri, emin te'limleri işitilmez. Kalpleri istihfaf edilmeyen aşkın gizli mal-i hülyanın, tesellisiz kederlerin, akmayan gözyaşlarının membaini... Canlı membain-ı hayalden... O, insani, o insanı kendinden geçiren, cezb edip sürükleyen hayalden alır. Kapalı alınların maverasını okuyabilenler için bu erkekler, bu kadınlar cenabb-ı hakkın ihsanı olan hususi ve kıymetli bir nişane-i kabiliyete maliktirler.

Bu asıl istibdadı hayalin tevzihi için fikrin büyük bir zeka ile mücehhez olması, kalbin kahramane hissiyat ile meçbu bulunması, seciyenin şedid ve cedelcü bir kabiliyette yaratılması icab etmez. Hayır... Hayal için yaşamak... Hayal için ölmek; ne büyük bir erkek, ne büyük bir kadın, ne mahir sanatkar, ne meşhur bir alim olmaya vabestedir. Hayır... Her akşam uyuduğu zaman çocuğu sallayan ve üzerine eğilip hareketsiz kalan ve sevip takdis ederken saatlerin geçtiğini fark etmeyen bir anayı gururu muhabbet hayalinin taht-ı tesirinde demektir.

Bu hayal ona yavrusunu daha şimdiden büyük kavi, yakışıklı, rahim, muhterem sevgili ve calib-i takdir gösterir. Güzelce ektiği tarlasını bir lahza seyreden köylü sa'yi sayesinde toprağın kendisine vereceği ekmeği derin derin tahayyül eder. Enginlere açılacak bir geminin kuvvetli levhalarını, muyahlayan-ı amele, mütevazı ve mazlum saabiyle vücuda getirdiği bu kuvvetin hayalini saf ve sade ruhunda hisseder; gemi denize indirilip tahayyül ettiği gibi enginlere açıldığı zaman, o amele meserretten ağlar. Daha nice yüzlerce, binlerce insanlar mütevazı, fakir meskenlerinde, zengin saraylarında yahut kırlarda küçük köylerinde gözleri açık olduğu halde rüya görürler. Büyük küçük hülyalara dalarlar. Bu rüyalar bazen bir şeref veya saadet rüyası; bazen bir kin veya muhabbet rüyası,; bazen de bir şefkat veya merhamet yahut tevekkül rüyası olur.

Sokakta yanınızdan geçipte sizi görmeyen bir adam sizce bilinmeyen bir hayale dalmıştır. Mabedin ağır perdesini kaldırıp duaya başlayan uçuk benizli bir kadın ihtimal ki ruhunda bir hülya-yı elem veya nedamet taşır. Bir kadının önünde kemal-i zerafetle eğilen bir asilzade hatır-ı nevaz-ı ve lakayit

göründüğü halde ihtimal ki mecnunane bir aşk ve istirkab rüyası görür. Zib ve zihnetin hükümran olduğu resmi bir günde elmaslar içinde kendini mağrur ve muhteşem gösteren bir kadın, ihtimal ki kalbinde bir sükut ve inziva ve sükun hayali saklar. Etrafında bir nikah resminin parlaklığından bahs olunurken mütefekkir ve sakit kalan genç bir kız ihtimal ki henüz kendisine müsadif olmayan esrarengiz bir nişanlının simasını hayalinde görmeye çalışır ve gelinin elbisesi içinde nikah merasimini tahayyül eder.

Bir romanda veya bir gazetenin havadis sütununda aşk-ı ihtirasatını müthiş ve vahşi bir müsadimesini okuyan sakın ve rakik bir kadın gazeteyi veya kitabı dizlerinin üzerine bıraktığı vakit belki hayat-ı hissiyesindeki fakiri düşünerek böyle bir aşk için yaşayıp ölmenin kendisine nasip olmadığını ve hiçbir zaman olmayacağını hayalinden geçirir...

Oh, tahayyülün hatıratı canlandıran kuvveti!... Senelerden beri kapalı kalmış bir çekmeceyi açıpda bir mektubun adresine bakma, sizi daima şefkatle süzen validenizin muhterem gözlerini - henüz yaşıyormuş evet yaşıyormuş gibi görmeye - kifayet eder. Bir demet kır çiçeği seyretmek, insana, yaz gecesinin mükevkeb siması altında derin bir sükuna müstağrik vası, sakit kırları tahayyül ettirir. Alalade bir lavantayı koklamak, alam ile yıpranmış, senelerden beri dünyaya veda etmiş fakat siyah kakülleri hali hayatında daima bu koku ile muatter bir simayı gözünüzün önüne getirir. Bir trenin düdüğünü işitmek size, (kim bilir nereye, kim bilir ne vakit vukua gelecek bir firar...) nihayetsiz bir firar hayali verir; hiç görülmeyen ve ihtimal ki hülyadan başka bir yerde mevcut olmayan bir diyara firar etmeyi tasavvur ettirir. Bir şairin meyusane ve sevdavi bir beyti sizde de bir yeis, bir elem uyandırır.

Tahayyülün her şeyi ibda' eden kudreti!... Hiç görülmeyen ve görülmeyecek olan şekiller, hatlar, simalar... Cismani kulaklarımızın hiç işitmeyeceği sedalar, sözler, ahenkler... Dünyevi ihtisaslarımızın tahammül edemeyeceği heyecanlar, şehvanilikler, sarhoşluklar... En muazzam hadisat-ı beşeriyeden daha büyük saadetler, daha ulvi felaketler... Hiçbir zaman nail olamayacağımız anı muzafferiyetler, nagihan-i şan ve şerefler... Her türlü hissiyatı, her nevi ihtisatı mertebe-i küsvaya çıkaran güürültülü, heyecanlı, hararetili büsbütün başka bir hayat... Daha bin türlü hayat... Oh! Hayali böyle faaliyetler gösteren insanlar ne kadar bahtiyarlar! Hayal; hayat ile hayalperver arasına bir perde gibi gerilir; bu perde bir bulut gibidir. O bahtiyar böyle gayr-i maddi bir nevi zarf içinde bu mücerret, ruhani heva dahilinde ilerler.

Hayalinin teşkil ettiği perdeler arasında, müstahrik olduğu eftar dahilinde kendini saran beyaz bulut içinde bahtiyar hayalperver, vücudunu o derin, o sevgili hayaletlerine vakf edebilir. İsterse "İksiyon gibi aşk ile elimle, mecnunane bir hasretle kendini yakar bitirir. O sırada hakikatte mevcut olan şeylerin hiçbirisi onu himaye hissinden ayıramaz."

Hayalleri; mknatısı bir manivela gibi faal olanlar daha ziyade, hem çok ziyade gıptaya şayandırlar! Heyet-i içtimaiye bazen bu hayalperverlere karşı istihfakar bulunur. Lakin yine o heyet-i içtimaiye samim fikrinde, dağları kaldırmağa müstait olan bu kuvvete gıpta eder; bu hayalperverlerin hayatı, mematı, onlarla istihza edenlerde bile nihayet bir fergat takdir ve tasvaya badi

olur. Zaten bu faal hayalperverler için müstehziyane adem itimadın tezifin eğlenmenin ne ehemmiyeti vardır.

Bu ulvi his ve zeka servetten nasibe dar olanlar, bu ilahi sırta malik bulunanlar “Lohangri”nin göğsünü zedelemeyen “Tilramond” nun mızrağını kıran kalkan gibi, parlak, sihirli bir kalkanla mücehhezdiler. Her sene kadınlığın bir türlü inkisarına maruz birtakım kadınlar dini müessesata girerler. Mekteplere, hastahanelere, muharebe meydanlarına seyahatlere en vahşi, en gayri müsait, memleketlere giderler! Hepsi rahm ve şefkat hülyalarına kapılmışlardır:

Yorgunluk hastalıklı fena iklimlerin tesiriyle, fena insanların tecavüzüyle bir taraftan kırılır, bir taraftan mücahede ederler; on tanesi düşerse yerine yirmi tanesi yüz tanesi gelir. Bu asıl hayalperverler, silsilesi hiç inkıtaat uğramaz, devam eder durur, her sene yüzlerce genç, yaşlı, ihtiyar, erkek fenni kabinelere girer, hayat ve tabiatın bütün esrarını taharri için dirsek çürütürler; Hardebeyn önünde ömürlerini geçirir, sıhhatlerini, gözlerini harap ederler. Maksatları hakikatin ufak bir tezahürüne hidmettir. Ekseriya bütün birtakım mevcudiyetler bu uğurda yıpranır ve kimsenin haberi olmaz. Ekseriya da bu ikdam ve gayretlerden bir netice çıkmaz ve mücahede o kadar beyhude, o kadar şedid, o kadar vahşiyane olur ki onlar bu hülya-yı fenniye müstağrak bir halde mücahedenin kurbanı olur ve ölürlür. Lakin o kadar kimsenin mahvolduğu sahaya yine başkaları fikirlerinde aynı parlak hayalat olduğu halde girerler.

Bunlar gözleri kızgın, ele avuca sığmaz mücahedelerdir. Nihayet şanlı bir gün gelir; herkesin hayali bir tek kişi tarafından hakikate inkılab ettirilir; insaniyette hastalığa, ölüme bir kere daha galebe ettiğini ilan eder. Her sene yüzlerce ruh, henüz medeni insan ayağı basmayan yerlere seyahat hülyası içinde çırpınır.

Kutbun ebedi yüzleri, layanüt beyazlıkları içinde şimal seyahati hülyası... Öyle bir şimal ki orada güneşsiz günler, donuk fecirleri takip eder ve sonra hayaletli uçuk geceler içinde ölür. Ya Afrika hülyası, o salib cenubu altında keşf ve seyahat hülyası...Yürüyüş gecelerinde ona istifhamkarane münatif olan birçok endişeli nazarlar ona sihirbazlar padişahına Suriye’de hac yolunu gösteren esrarlı yıldız gibi telakki ettiler. Bu iki hararetli, vası, sahar ve meşhum arzu senelerden beri birçok cüretkar hayalperverlerin ruhlarını ve kalblerini servetten, vatandan, aileden ayırdı.

Bunların hepsi açlık ve yoksulluk, hastalık ızdırabı çektiler; mangizler arasında mahpus kalan gemileri parçalandı. On, on iki, yirmi arkadaş buzların samt ve sükunun hakim olduğu münteha-yı şimalde öldüler. Hiçbirinin tesiri olmadı. Yine birçokları hayallerine mağlup olarak kendilerini kurban etmeğe, mahvolmaya gidiyorlar ve gidecekler. Afrika toprakları birtakım asıl askerlerin, bahriyelilerin, alimlerin, muharrerlerin, prenslerin cesetleriyle örtüldü; her gün uzak bir facianın haberi gelir; fakat ne olursa olsun, Fransız, İngiliz, Alman, İtalyan, velhasıl her milletten başka birtakım adamlar yine oraya gidiyorlar ve gidecekler. Sanki bu ulvi hülya ölümden, kandan ve fedakarlıklardan müceddid-i esrarengiz ve muhayyer bir veda alıyor..

İnsanlara kanat vermek, havalara hakim olmak hayali... Mecnunane, muhal-i hayal... Nice seneler, sözde ameli denilen insanların tezyifleri, biganelikleri arasında ateşin muhayyileleri hararetli iradeleri rahat bırakmadı. Lakin hayalperestler hak kazandılar; derin, sakin bir cesaret, kuvvetli bir himmetle metahlı masar, azimkar hayalperverler arzularına nail oldular: İnsanlar kuş oldu! Denizlere, karalara olduğu gibi havalarda hakim oldu. Her sene, her gün okyanuslar, dağlar, payitahtlar üzerinde uçmak hayali yüzlerce insanı emelle ihtirasla titretti. Bu hayal ve cüret sahipleri için tehlikenin ölümün hiç ehemmiyeti yok yeter ki havalarda. Hayal, kudret, hakimiyet alemi içinde ölsünler. Onlar için ölüm hiç...

Her tarafta refah ve servetten en mahrum bulunan sınıfın kalbinde bütün dünyevi iktidarı elinde tutanlara karşı gayt ve hiddet hüküm sürüyor. Lakin her yerde birtakım şefkatli kadınlar, merhametli erkekler var. Bunlar küçük, büyük muavenet-i cemiyetleri teşkil etmişler. Bu sayede her türlü sefalet-i maneviye, her nevi felaket-i maddiye, tebessüm eden okşayan, teselli veren hatadan saklayan yardımcı eller buluyor; masum uykuları kuruyan bir melcee... Herşeye nezaret ve herşeyi tamir eden bir hamî görüyor.

Dünya azim bir ızdırıp içinde kıvrantıyor. Lakin şefkat hayali her memleketten her sınıf-ı içtimaiden yer çok kadınları, erkekleri kardeş gibi hemşehri gibi birbiriyle birleştiriyor. O kadar ruh-ı efza bir nefha ile birleştiriyor ki elemle mücadele ve onu sükun ve saadete kalb etmek sırrına ancak o büyük, evsaf, o hayalperver insanların kalbi vakıf bulunuyor, son dakikaya kadar iman, şefkat, şeref, şan, ulviyet hayaliyle yaşamış, ömür sürmüş ve nihayet yorgun başını ölüm döşeğine koymuş bir insan ne büyük bir huzur-u vicdan ile ölür!

Tifüsten ölen rahibe, vahşilerin harbesiyle can veren misyoner, tetkik ettiği bir ilaçla zehirlenen bir alim, makinesiyle düşüp ezilen teyyareci, buzlar içinde kalan gemisinin güvertesinde soğuktan döken siyah, humma ateşiyle vahşi mızrağıyla ölen kaşif, muavenet-i cemiyetlerinde ifa-ı vazife ederken bir hastalığa kurban olan bir kadın. Hep şerefli rüyalarından uyanmayarak bütün bir alem-i tahayyül içinde ölen insanlardır. Bunlar dünyaya büyük bir şey için yaşamamış olduklarına ve ulvi bir şey yolunda feda-ı hayat ettiklerine kani olarak sakin ve katiyen teessüfsüz veda ederler.

Vakıa hayalin bu yüksek derecelerine vasıl olmak herkese nasip olmaz. Mamefih hepimiz kendimizde ve etrafımızda bir şiir-i hayal vücuda getirebiliyoruz. Bir miskin tar-ı sahasında, meçhul ve sakin bir varlığın kısa hudutları arasında bir aşkın gizli bir vefakarlığın, samim ruhta taşınan bir vazifenin mahdut dairesi içinde kadın, erkek bir gaye-i hayal icat edebilir. Bu hayal yaşamak ve ızdıraba tahammül etmek hususunda onlara yardım eder ve onları huzur-u sükun içinde son günlerine erıştırir.

Hayatımız ister mazlum, ister müşiş, ister boş, ister dolu bir hayal yapalım; mevcudiyetimizden kavi ve namağlup bir hayal vücuda getirelim. O zaman mevcudiyetin ağır meşkulatı bize kolay ve hoş gelir. Elemeleri kabil-i tahammül ve hatta tasviyekar bir hal alır. Ölünceye kadar sevmeyi, ölünceye kadar iyi olmayı tahayyül edelim. Yalnız kendimiz bahtiyar olmak değil, sevdiğimizimizi de bahtiyar etmek hülyasını besleyelim”(Hasırcıoğlu 1918:43-54).

Çığıracan, bu makalenin tercüme edilmesindeki isteğinin ise bir kadın tarafından sunulan bu fikirlerin kadınlarımız için samimi fikirler içermesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu fikirler, hayallerle hayatın karşılaştırılması şeklindedir. İnsanlar yaşamın acı gerçeklerinden kaçmak için hayal dünyasına sığınmaktadırlar.

Bunun nedeni ise hayat karşısındaki endişelerin artması, mevcut sorunlar karşısında insanların ezilmesi ve artık buna tahammüllerinin kalmamasıdır. Sürekli düşünerek ve faaliyet göstererek yaşamak insanlarda bir yorgunluk ve bıkkınlık meydana getirmiştir.

İnsanların geçen her günün ardından bir yükün altından daha kalkmış gibi sevindiklerini, halbuki her yeni sabahta gözlerini açmalarının kendilerini korkuttuğunu belirterek yeni bir gün daha geçirmeye tahammüllerinin olmadığından bahsederek insanların birbirlerine katlanmaya tahammüllerinin olmadığını, yapılan her davranışın aralarında tartışmaya sebep olduğunu, bu nedenle yüzyıllardır insanların zamanı düşünmeden yaptıkları işleri güç buldukları için cesaretlerinin kalmadığından bahsedilmiştir.

Eğer bir insanın hayal gücü olmasa, bu hayal gücüyle gerçeğin zorluklarından ve çirkinliklerinden kaçamayacağı için yaşamaya devam etmesinin de zor olacağını belirtmiştir.

Bu zorlukların içinde de en büyük zorluğu kadınların çektiği, erkek iktidarı altında her türlü zahmete katlanarak yaşama tahammülünü hayal kurarak bulduğundan bahsetmiştir. Yine hayal sayesinde boşuna sevmiş, karşılığında sevilmemiş, kadınlık hayatının en güzel bölümünden yani aşkından mahrum kalmış bir genç kızın kalbinin hararetini şefkat ve yardımla etrafa yaydığından bahsederek bütün felaketlere sessizce tahammül ederek hayalde bir huzur ve mutluluk bulduğundan bahsetmiştir.

Hayal kurmanın faydalarından bahsetmeye devam ederek, fakir işçilerin, az maaşlı memurların uzun ve yorucu günlerini çaba ile mahrumiyet arasında geçirdiğini ve bu

acıların ancak ölünce son bulacakken gerçek zahmetleri kendisine görev edindiğini ve buna da hayal kurarak katlandığından bahsetmektedir.

Yazar, hayal güçleri devamlı bir rüya şekline kadar yükselmiş olan insanları mutlu, takdire ve özenilmeye değer insanlar olduklarından bahsetmiştir. Bu insanların özellikle ateşli ve çok kibar mizahlı insan olduklarından, karakterlerinin kapalı ve türlü ihtiraslarla dolu olduklarından bahsetmiştir.

Hayallerin her şeyi yoktan ortaya koyma kuvveti insanı şaşırtacak şekildedir. Hayaller, hiç görülmeyen ve görülmeyecek olan şekiller, hatlar ve yüzler, kulaklarımızın hiç işitemeyeceği sesler ve ahenkler, dünyevi ihtirasların kaldıramayacağı heyecanlar, şehvetler ve sarhoşluklar içindeki düşünceler ve bunların oluşturduğu mutluluklar ve felaketler, gerçekte hiçbir zaman başarılamayacak olan muzafferiyatlar, şan ve şerefler, her türlü isteği, düşünceyi ortaya çıkartan heyecan verici harareti tamamen başka bir hayat sunmaktadır insana.

Hayal; hayat ile hayalperver arasında gerili bir perde gibidir. Hayal tarafındaki insanlar diğer taraftaki insanlardan çok daha mutludurlar. Öbür taraftaki insanlar maddi dünyanın gerçek zorlukları ile uğraşırken hayalperest insanlar ise mutluluk içinde ruhani bir istek dahilinde ilerlerler.

Fakat; gerçeğin acılarından ve zorluklarından kaçmak için sığınak arayan insanlar, bazen de gerçekleşmesi imkansız olan hayallerin peşine düşmüş, hatta bu uğurda hayatlarını kaybetmişlerdir.

“Bunların hepsi açlık ve yoksulluk, hastalık ızdırabı çektiler; mangizler arasında mahpus kalan gemileri parçalandı. On, on iki, yirmi arkadaş buzların samt ve sükunun hakim olduğu münteha-yı şimalde öldüler.

Hiçbirinin tesiri olmadı. Yine birçokları hayallerine mağlup olarak kendilerini kurban etmeğe, mahvolmaya gidiyorlar ve gidecekler” (Hasırcıoğlu 1918:51).

Yukarıdaki paragraftan, hayatlarını kaybetme pahasına da olsa insanların hayallerinin peşinden gittiklerini anlamaktayız. Sonuçta insanlar yine de hayallerini gerçekleştirmek için bu hayallerin peşinden gitmiş ve gideceklerdir.

Bu düşüncenin altında insanlar başka yerleri egemenlikleri altına almak, başka yerler görmek ya da okyanuslar, dağlar üzerinde uçmak olsun hayallerini gerçekleştirmeye çalıştılar. Bu insanlar için ölmenin önemi yoktu. Yeter ki hayal, güç, hakimiyet alemi içinde ölsünler. Onlar için hayallerinin karşısında ölüm bir hiçtir.

3.4.1.2. Mükafatu Merasim

Aşağıda Fransa tercüman bakanı tarafından Levilogran Lisesinde genel müsabakalarında ödüllerin dağıtılmasında okunan nutuğa yer verilmiştir. Bu nutukta öğrenci ve öğrenci velilerinin, hatta öğretmenlerin bile ödül törenlerine karşı ilgisizliğinden bu törenleri gereksiz görmelerinden yakınarak, o anda törende olanlara bile şöyle demiştir: *'Herkes biliyor ki artık ne talebe velileri, ne mükafatsız şakıran, ne mükafat Nazmileri tevzi –i mükafat resmine gelmiyorlar. Bu adet o kadar te'sis etmiştir ki gene efendiler, size bakdığım zaman "Levilogran" lisesinin acaba hakiki talebesi misiniz? diye şübheye düşüyorum. Sakın "Levva" zamanındaki miralayların resm-i geçid günleri alaylarını doldurmak maksadıyla rast-ı güle topladıkları adamlar gibi siz de geçici, muvakkit şakıran olmayasınız diyorum.'* (Hasırcıoğlu 1914:118)

Bakan, herşeyin bir adabı olduğu gibi törenlerin de bir adabının olduğunu belirterek, törenden sonra insanların kaçır gibi gitmelerinin yanlış olduğunu, törenin yavaş yavaş terk edilmesi gerektiğini söyleyerek, insanların ödül törenlerinin faydalı olmadığına inanmasından yakını.

Ödül kazanmak için öğrencilerin birbirleriyle gireceği rekabetin öğrenci başarısını arttıracığını fakat bu rekabetin kıskançlıkla karıştırılmaması gerektiğini belirtmiştir.

Rekabetsiz, ödül kazanmanın olmadığı bir ortamda öğrencilerin ihmalkar ve tembel olacaklarını savunur.

Eğitimde ödülün başarı için gerekli olduğundan bahseden bakan, ödül ve ödül törenlerinin gereksiz olduğunu düşünerek kaldırılması gerektiğini savunanlara şiddetle karşı çıkarak, ödülün öğrenciler için derse ve başarıya karşı motive edici olduğunu söylemiştir.

Okullarda ödülün kullanılmasının önemini anlamayanların rekabetle kıskançlığı aynı gördüklerini, bunları birbirlerinden ayıramadıklarını belirterek bunu ayıramayan okulların korkak, kendi kabuğunu kıramayan ve yalnız kalmak isteyen anlayışa sahip olduğunu belirtmiştir.

Bu tür düşüncelerin Fransız çocukları için kabul edilemez olduğunu belirterek Fransa'nın şövalyeler yetiştiren bir ülke olduğunun unutulmaması gerektiğini belirtmiştir.

Hayatın kendisinin bir yarışma olduğunu ve bunu çocukların hayatın içinde er geç öğreneceklerini belirtmiş ve öğretmenlerin ödül kazanan çocukların şımarık olduklarına dair sözlerini kabul etmeyerek, öğrencinin bunu şımarık için değil, başarıya duygusunu tatmak, takdir edilmek ve sevilme mutluluğunu yaşamak için olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenler, birinci olamayan öğrencilerin birincileri kıskandığıyla ilgili olarak da şunları söylemiştir: “*Mösyö Moris Doney unuttuyor ki bir sınıfın birincileri onun kuva-yı ceryasidir. Yirmi üçüncü, kendinden evvelki yirmi ikiye minnettardır. Çünkü onlarda da'ima bir latif göstermiştir. Bunun gibi sonrakilerde yirmi üçüncüye karşı sırasıyla hissini minnet u şükran duyarlar.*” (Hasırcıoğlu 1914:123)

Eğitimde ödülün cezadan daha önemli olduğu günümüzde nerdeyse bir asır önce söylenmiş bu sözler eğitimde nerden nereye geldiğimizi görmemiz açısından önemli

bir belgedir. Siraceddin, bu makaleyi çevirerek eğitimimizde olanların ve olması gerekenlerin farkını o dönemde bulunan öğretmenlere göstermiş ve öğretmenlerimizin eğitim anlayışlarını bir kez daha gözden geçirmelerini sağlamıştır.

25 TEMMUZ 1912

Hanumlar, efendiler, genç arkadaşlar:

Lisanın tarih-i mal um hatırımu mevsiyeye “ruz-ı ental” nutkunda “talim-i bidadi” gibi mühim bir mes’eleye mevzu bahs etdi. Bundan maksadı, şübhesiz, sanai-i nefiseyi alkışlamak ve bu suretle tervic u ala etmekdi. Lakin o muhakameli, medlel, müfenni sözler arasından çocuklarımızın mektesebat-ı umumiyesini ıslah etmek endişesinde bulunduğunu da hissederek gibi oldum. İşte ben de bu hisse-i tebaan bugün gayb olmuş veya olmağa yüz tutmuş olan bir takım ananat terbiyeden ve bunlar arasında evvela tevzi-i mükafat resmlerinden bahs etmek istiyorum.

İnsan; bir kere şu, kurdelalarla bağlanmış kenarı yıldızlı kitablara, Mübesser Efendinin elinde duran şu mükafatlılar listesine, şu kürsüde oturan muallimlerinize bakınca kadim ananenin bu gövdede cari olduğunu zanneder. Halbuki ben biliyorum ki bir dostumun iki mahdumu mekteb hayatlarını hemen hemen bitirdikleri ve müddet-i mufakiyata na’il olmuş buldukları halde gözleri ile hiçbir mükafat resmi görmemişlerdir. Herkes biliyor ki artık ne talebe velileri, ne mükafatsız şakıran, ne mükafat nazmileri tevzi-i mükafat resmine gelmiyorlar. Bu adet o kadar te’sis etmişdir ki gene efendiler, size bakdığım zaman “Levilogran” lisesinin acaba hakiki talebesi misiniz? diye şübheye düşüyorum. Sakın “Levva” zamanındaki miralayların resm-i geçid günleri alaylarını doldurmak maksadıyla rast-ı güle topladıkları adamlar gibi siz de geçici, muvakkit şakıran olmayasınız diyorum.

Tevzi –i mükafat resmini terk için ne bir müdahale-i resmiye, ne karar, ne de bir emirname-i umumi var. Öyle iken bu merasim yavaş terk olunur. Talebenin tevi-i mükafat resminden on beş gün evvel mektebi terk etmelerine müsaade etmek, bu resmin şaşasını tenkis etmeğe kifayet etdi. Kafes açılır açılmaz kuşlar uçtu. Lakin kafes ne için açıldı? Buna sebep, fenn-i terbiye mütehassıslarından bir kemsinin tevzi-i mükafat resmindeki şaşayı tenkis etmek istemiyordur. Çünkü o kısım mütehassısın bu merasimin fa’idesi olmadığını ve ahlaka sev’-i te’sir edeceğini iddia etdiler. O halde açıktan açığa söyleyelim: Tevzi-i mükafat resmi parlak, mutantan olmalı mı; olmamalı mı? Bunun hangisi mürch? İşte sizinle beraber tadvik etmek istediğim mes’ele budur.

Evvela: Amil-i musavvatım; yoksa tefvike karşı idavetu yahud kimsenin yükselmesine meydan vermemek ihtiyac-ı sefilimi tevzi-i mükafata bir mana teşkil ediyor?... Hiçbir zaman darülfünun mecalisinde böyle bir hiss mevzu bahs olmamış ve bu kifayet hiçbir muallimin hatırından geçmemişdir. Birçok mürebbilerin beyan ettikleri hazır başka bir maksad-ı ceddiye, başka bir nükteye müsteneddir. Bunlar hükma-i kadimenin “iyi bir faalde o faalin mükafatı da mend-i müceddir” kavlinden estanbat-ı efkâr ediyorlar. Evet

umum-ı hükma ve ahlakayun bize tekrar söylemişlerdir ki: “ Meziyet-i hakikiye; umuma karşı yapılabilecek şey’i şahitsiz yapmak vezaife-i hazattan korkmayarak, mükafat beklemeyerek ifa etmektir”

Lakin yine umum-i hükma, umum-i ahlakayun bize şunu da haber veriyorlar:

İnsanın vahti belzat hükmanın nefslerine karşı en zaif suretde müdafaa ettikarı birşey varsa o da hırs-ı şandır.” Nefsini bundan vekaya edenler yalnız divujdan gibi küçide yatanlar, yahut Paskal gibi odasına kapananlardır. Çocuklara hiçbir mükafat verilmemek usulü küçük “pürrevayyal” mekteplerinde tatbik olunmuşdu. Mevsiyu “dusası”: “Cenab-ı hakkın bir ihsanına na’ilit halinde şeker idiüb sükut etmelidir der idi.”

Bu tarz-ı ceryanın te’sirine gelince; o da malumdur. Bu neticeyi bize haber veren; pürrevüyalık en büyük dostu ve şanu şöhretin en büyük müstehzarı olan Paskal’dır: Meşaraliye diyor ki: “Pürrevüyal şakirdane şanu rekabet hisleriyle tahrik edilmedikleri için ihmalcı ve mesib oluyorlar.”

Bugün kim bunu tekrar tercüme etmek ister? –Hiç kimse... Çünkü mekteplerden mükafatı kaldırmak hususu hiçbir vakitte ciddi olarak düşünülemedi. Çünkü bu tarz-ı terbiyemizde tevciheti, meratubu muhafaza ettik. Çünkü talebeyi efal fevkalaadeye teşvik için müsabakadan istifade ediyoruz. Nevmeruye teşvik için müsabakadan istifade ediyoruz. Mutantan bir tevzi-i mükafatı aleyhinde hiçbir söz söylenilmez ki fikr-i müsabaka aleyhinde olmasun. Aynı suretle fikr-i müsabaka aleyhinde söylenen hiçbir söz yoktur ki fikr-i, mükafatı takdir aleyhinde bulunmasın. Demek oluyor ki her iki sınıf fenn-i terbiye erbabı fikr-i müsabaka u rekabete müracaat ediyor. Aradaki ihtilaf ancak rekabet sebebiyle düşünülmesi muhtemel bulunan mehlikenin büyük veya küçük olmasından ibaret kalıyor.

Fielvak bir kısım fenn-i terbiye erbabı gibta-yı rekabetle, rekabeti kıskançlıkla bir tutuyorlar. Ben derim ki bu mekteb-i terbiye, korkak, merdemgiriz bir mektebdir. Derim ki bu mekteb-i terbiye; ey Fransız vatanının küçük evladları; sizin için şayan-ı itibar değildir.

Mutantan bir tevzi-i mükafat aleyhinde bulunanlar, bize, filan veya filan ecnebi memleketi numune olarak gösteriyorlar. O memleketde mürebbilerin dereceu mükafat vermek itidadını büsbütün terketmiş olduklarını anlatıyorlar: “Çünkü talebe birbirini kıskanmaya başlıyor. Çünkü bir sınıfın birincisi kibirli ve sonuncusu hırçın oluyor.” diyorlar. Eğer o ecnebi memleketlerinde bu haller oluyorsa dercat-ı mükafatı kaldırmakla pek iyi etmiş olurlar. Lakin ihtimal ki onların idadilerinde kabul edilmek icab eden bir şey, Fransız lisanında o kadar lazım olmayabilir.

Şübhesiz, başka yerlerde olduğu gibi, bizde de kıskanç, lafra-i feruş çocuklar var. Lakin biz öyle bir memlekete mensubuz ki orada kıskançlıkla rekabet lisanen nasıl ayrı ise ahlakat da o kadar ayırdır. Müsabakanın sa’fi: Diğer müsabakaları tezlil etmek, onların sırrına parlamak, onların mağlubiyetinden, kendinin galibesinden dolayı ilan-ı müserret etmek değil; belki iyi yapmış olmak, muvaffakiyat kazanmak, liyakat-ı gesb etmek, şayan-ı takdir olmak, takdir edilmek, sevimli olmak, sevilme saadetidir. Biz “şovalyeliği” icad eden bir memleket efradından olduğumuzu unutup mu yuz? Bu memleket “bayan”ların “turdev vereni”lerin memleketi değil

midir? Geçen gün bu acı düşünen hocalardan birinin tevzi-i mükafat aleyhinde yazmış olduğu bir makalede şu cümleyi okudum: “On iki yaşında bir erkek çocuk kaza’ilen hastalandı mı imtihanda bulunmamak yüzünden kendisinin gayb edeceği, başkalarının kazanacağı notları hesap eder. Bu endişe onu kabuslar içinde bırakacak bir dereceye gelir.

Buna acıamaz mı?...” Bu münasebetle benim lise hayatımda geçen bir hadiseyi hatırladım: “İlduburbun” lisesinde idik. Mükafat-ı te’min eden vetaife müsabakalarından en mühiminin arifesinde bulunuyorduk. O zamanda şimdiki gibi Latince hitabet ve za’ifesi en mühim mükafatı te’min ederdi. Arkadaşlarımızdan biri hastalandı. Mükafatı gayb edeceğini düşündükçe pek müte’essir oluyordu. Müsabakalardan iki üç kişi; aralarında müzakere etdiler ve ders nazırına müracaatla müsabakanın te’hirini istediler. Arkadaşımız iyi oldu, geldi. Müsabakaya iştirak etdi. O zamanlar edebiyat şubesinde Latince’ye mahsus üç mükafat vardı: Latince hitabet, tercüme ve şiir mükafatları... Latince hitabet mükafatı arkadaşımıza bıraktık; ondan birincilik kazandı... Lakin Latince tercüme ve şiirde bir zıkr-i cemile bile na’il olmadı. Çünkü kağıtlarını boş vermişti. Biz onu bir hususda sevindirmişdik; o da bu iyiliğimize karşı bize iki misliyle tekabile ediyordu!...

Bu genç “Kara’vel” sınıfının bundan otuz sene evvel yaptığım; Parisliler, siz de yapabilirsiniz. Her gün yapıyorsunuz da. Lise sınıfları denilen küçük cumhuriyetlerin ruzname’-i vekayında bu gibi hadiseler pek çoktur. Hayır bunun aslı yoktur: Siz sınıf birincilerini kıskanmazsınız, onlara boğaz etmezsiniz. Eğer onlar iyi arkadaşsanız bu size kafidir. Çünkü siz öyle bir ırk için fikr-i mücadelenin son dereceye vardırılması fikr-i mahasada uyandırmaz, ancak merdlik, Ali Cenablık hislerini ikaz eder.

Buna karşı denilecek ki: Biz fikr-i müsabakayı redd etmiyoruz. Kaldırmak istediğimiz şey tehsis-i sınıflar arasında birbirlerini tanıyan, birbirlerinin mahiyetini bilen çocuklar arasında umumi tevzi-i mükafat merasimi yapılması, mağlublar karşısında galibin tebil u ala edilmesidir.” Öyle değil mi?.. Sonrada alavat dinliyor: “Şübhesiz, çocuklarımız hayatın da’ imi bir müsabakadan başka birşey olmadığını ve bu müsabakaların neticesi ali-i ala kesr-i talmane olduğunu, çok geçmeden öğrenecekler bileceklerdir. Lakin, bırakalım, hayat onlara, kendi mezalimini kendi göstere. Mektebde bir havayı saf-ı hayal hükümran olmalıdır. Sine-i kemale ermiş bir adamın göreceği mezahime, bir çocuğu, vaktinden evvel maruz bırakmayalım.”

Ne demek?... Çocuklarım.... Muharebeden beri, meşaka-i mütehamil, metin, nefesine hükmetmeğe kadar, mücadeleye amade, cür’etkar, ahnin-i hayata uygun, teşebbüs-i şahsiye, faaliyatı metuce... Ruhlar yetiştirmek için bu kadar terbiyevi iktimatda bulunalım da, sonra, size karşı bu kadar az emniyeti itini gösterelim ve sizin karşınızda eklil-i muvaffakiyetle tetvic edilen, arkadaşlarınızın manzarasına, ızdırab duymadan katlanmayacağınız farz u tenvic edelim, öyle mi?.. Lakin bu, sizin meziyetinizi takdir edememekden neş’et eder. Eğer rakibiniz merdane bir mücadele neticesinde sizi mağlub etdiyse, onu alkışlamanız sizin için elim bir cehd u ızdırardan metuld değil belki Ali Cenabane bir mesrettan mütehasıldır. Zaten ne ince, ne nükteli alkışlarınız vardır! O alkışları derece derece ta’dil etmeyi nasıl da bilirsiniz! Çünkü her biriniz, arkadaşınızın nasıl ve ne dereceye kadar

muvaffak olduğuna ve mesela bir Latince veya riyaziye u za'ifesinin ne kadar cür'et, ne kadar sai ve ne kadar büyük bir metanetin mükafatı bulunduğunu malumlarınızdan ziyade vakıfsınız..

Buna işirazen: "Mükafatlar saye değil mevhibe-i zekaya verilir. Bu muhakkak bir şey değildir. Balferz sınıfın en çalışkanı müzehhir-i mükafat olamaz" denilir. İşte resmen tevzi-i mükafat merasimi aleyhinde en hakiki, en müdhiş itiraz budur. Lev'i Logran'ın eski bir şakirdi, Mösyö "Moris Doney" baş akademi huzurunda okumuş olduğu bir laihe ile bu da vayı letaif, mü'essir bir surette hal u izah etmiştir:

Moris Doney hikaye ediyor ki, Sen Mişel bulvarında eski arkadaşlarından birine müsadif olmuş. Bu zat kendisine, oğlunu takdim etmiş. Bu çocuk "mektebde pek zaif idi, hiç bir mükafata na'il olmadı. Liseden elleri boş olarak çıktı." demiş. Ve ilave etmiş: "Bununla beraber ben liselerdeki şaşaalı tevzi-i mükafatlara taraftarını. İsterim ki bu merasim oğlumda adem-i müsavat-ı hissini inkişaf etdiresin. Çünkü adem-i müsavat hayatın şart-i esasıyesidir. Adem-i müsavat-ı insane-i imkan-ı hayat verir belki de onu bir kat daha güzelleştirir. Yek ahengiden kurtarır, ona son derece tenvi-i bahseder. İşte bunun içündür ki oğlumun rahle üzerinde otururken arkadaşlarının mütemadiyen kürsiye çıkarak akıllılarla tetvic olunduktan sonra indiklerini görmesini istedim. Bu sembolik manzaranın müteadid insantane fotoğraflarını aldım. Bunlardan güzel bir albüm vücuda getireceğim. Oğlum tatil zamanında bu albümü karıştıracak; fakat ne utanacak, ne tafra-i feruş olacak, ne hiss-i tehkir, ne de giz u hasd duyacak. Hayır, hayır, ne çocuklar, ne de büyük insanlar için mükafaten logv olunmasını isterim. Fakat ne oğlum, ne de ben mükafat kazanamadığımız için talit'e edilmeyelim. Ah için bize kimse ilişmesin. Bizim past derecemizi görenler, yirmi üçüncülüğünde bir lazma-i icsimaiye olduğunu kabul etsin; bizim aciz şahsiyetlerimizde adem-i müsavat-ı kanun-ı harka nemasına ihtiram edilsün..."

Mösyö Moris Doney unutuyor ki bir sınıfın birincileri onun kuva-yı ceryasidir. Yirmi üçüncü, kendinden evvelki yirmi ikiye minnettardır. Çünkü onlardan da'ima bir latif göstermiştir. Bunun gibi sonrakilerde yirmi üçüncüye karşı sırasıyla hissini minnet u şükran duyarlar. Mektebimizin eski me'zunlarından biri olan Mösyö Povakarının -1897 senesi tevzi-i mükafat-ı resmine riyaset ettiği sırada söylemiş olduğu şu sözler unutulur mu: "Ocak gayreti; hud perstiyye tavsiye u tesvifiye eder. Ne zaman mekteb mensubundan bir şakird bir muzafferiyat na'il olsa onun eglil-i şan u şerefi olan define dallarından bir kaç yaprak da bizim elimize geçer."

Ey, burada beni dinleyen sevimli, küçük yirmi beşinci! Beşinci! İşte senin hissettiğin şey!... Bir arkadaş ki kemal-i hulus ile alkışlarken ona teşekkür edersin. O da senin teşekkürüne müstehekkirdir. O bundan dolayı kalben iftihar eder; sen de samimi ellerinle onu alkışlarsın. Ona müreçassın... demek ki, ey sevimli yirmi beşinci sınıfının birincisi sensin. Zaten, sen ne medr-i zat, ne ebedi bir yirmi beşincisin. Levilogran lisesi muallimlerinden hiç biri yokdur ki ilk on kişi arasında bulunmayı hayatın bir hedefi gibi size göstermiş olsun. Ah; onlar, sizin için başka bir emel, başka bir arzu beslerler. İsterler ki sizin her biriniz hayatı mukaddes, ciddi telakki etsun. Ve her yeriniz

kabiliyet u istidadiyla mütenassib bir suretde ve asıl mertebe-i kemal olsun. Şübhesiz, ilk on kişi arasında bulunmakda lazım. Asıl maksad, herkesin, kabiliyeti, meziyeti derecesinde bütün ruhuyla vatanına hizmet etmiştir. Lakin hizmetinize ikdam-ı temkizi sarf edebilmek için bu lisede bulunarak faziletten nasibedar olmak iktiza eder. O faziletde size sınıfınızın en faziletlilerinden geçer. Nişan-ı iftiharî kaldıralım... Peki!

Fakat eğer bir askeri nişanıyla teladif edeceksen onu behme-i hal-i mensub olduğu fırkanın safları o günde telatîf edelim. Mükafatları lagu edelim... Peki! Lakin eğer mükafat verecek olursak şebistan-ı lisanın fahr u şarfi için onu bütün lise talebesi huzurunda verelim.

Eğer böyle bir lise dahilinde temiz yemek arzusunu tahrikayı bir şey ise neden her sene muhtelif liselerin bazı safları arasında da umumi bir müsabaka icra edilmesin. Böyle bir müsabaka 1733 de "Noturdam" kilisesi şanunelerinden "Lev'i Lojandır"ın ve sitnamesiyle te'sis etmişti. Evet, darülfünunun en eski bir ananesi ve uzun seneler darülfünun mensubeyaniyle sınıf-ı me'murun ve merhüsin-ı melatî münasebetde bulunduran yegane şenlik bu müsabaka değil miydi? Vilayet liselerinden gönderilmiş olan vazifeleri Pers lisanlarının ve taifeleriyle mukayese ederek Britanya yahud daga sükunüyanın bir lisesinde kalmış gitmiş bir takım çocukları keşfetmeğe, onları Parsa getirerek hükümet hesabına yetiştirmeğe hezimet etmiyor muydu?

Daralınmaz, polikanik mektebimiz, uzun zamanlar, başka dürlü mü talebe toplayabildiler? Bir müdür kendi şahadetnamelelerinden birinin ismini ihtiva eden zarfı açarken ne büyük müfherit duyar. Hususiyle, balefraz 1901'de Lev'i Logran lisanının şimdiye kadar hiçbir lisece ayrılmayan bir dereceye, yani 18 mükafat, otuz dokuz zikr-i cemile-i na'il olması ne büyük bir şereftir. Eğer bu umumi müsabakaların fa'idesini göstermek için başka bir delil olmasa bile bu suretle ayrılanlar arasında her biri alem-i edebiyat u felsefenin birer rekun-ı namdari olan "delil", "ten", "devlaharap", "viktor kozan", "j.j. vais", "laşaliye", "bergesun" gibilerin bulunması bu fa'ideyi isbata yetişmez mi?

Halbuki bunu 1902'de ilga etdiler. Bu usulü itham edenler içinde en nefiz elklam bir zatın kaleminden çıkan şu mütalagaya bakalım; diyor ki: "Bu usulün kusuru gerek şakirdani ve gerek muallimleri lüzumundan fazla teheyyc etmiştir" fakat aynı sahifede bu fikri cerh eden diğer bir mülahaza daha gözüme ilişiyor: "Bunun ehemmiyeti talebe nazarındaki fevkalhad-ı tenakus etmişti. O derecede ki artık ehemmiyet vermiyorlardı." Fielvaka teslim ederim ki ders nazarları bir mükafatlı piyasası meydana getirmişlerdi. Bazı muallimlerde şakirdlerinin muvaffiyakatıyla müfethir olmak için, mektabet-ı umumiyeleleri zararına olarak, onların kabiliyet-i mahsusalarını vaktinden evvel inkişaf etdirmeğe sa'if oluyorlardı. Fakat ben bunda tecziyesi kolay olmayan hiçbir seviste mal görmüyorum.

Hem görüyorum ki umumi müsabaka-i aleyhindeki halet-i fikriye-yi ali tevzi-i mükafatlarla balmum müsabakalara maaraz bulunan halet-i fikriyeden told ediyor. Bu müsabakalar arasında, yerine bir şey efame edilmeden ilga edilebilmiş olan ancak müsabaka-i umumiye oldu, hepsinin yerine o feda edildi...

Şurasıda var ki müsabaka-i umumiye hakikaten ortadan kalktı mı? Başka bir şekilde mevcut değil mi? Umumi ders müsabakalarının leguy sırasında garib bir tezat ve tesadüf olarak kolejlerle liseler arasında; jimnastik, terbiye-i bedeniye, bu kas, maç, fudbol, pom, yüzme müsabakaları te'sis etdi. Bütün bunlar, "ala" olsunda hükümet-i müsabaka-i umumiyesi neden "ala" olmasun. Eski müsabaka-i umumiyeler aleyhine tevciye olunan i tirasat neden müsabaka-i umumiyeler hakkında irad edilmiyor? Bunlarda bir nebas gelenlerin pek ziyade gıpta-yıtahrik etmekte olmazlarından şikayet olunur mu? "Pür revayyal" çocuklarına , bizim tevzi-i mükafatlarımızda na'il-i mükafat olanlara söylendiği gibi genç bu kasçılara karşıda meddah u setaişe kapılmamalarını ihtar eden var mı?

Bir "futbol" takımı liseye muzafferane avdet ettiği zaman diğer şakirdanın onları alkışlaması fane görülüyor mu? Mesala bi lise bisiklet müsabakasında kazanmış olduğu hediye-yi müftehrane kabul salonuna ved ediyor. Bu, pekalade aynı lisede bir vakitler ders-i müsabaka-i umumiyesinde birinciliği kazanmış olan eski şakirdanın tasvirleri tavan arasına atılmak neden dolayı lazım geliyor!

İster jimnastikçilere, Latincecilere karşı bulunun; ister riyasiyeciler yahud bisikletçiler için olsun müsabakalar, tevzi-i mükafatlar lazımdır. Cesurları, köyleri teşci etmek nasıl icab ederse; eski edebiyatı, felsefeyi yahud fünun-i tenmiye edenlerinde kuvvet u cesaretle hiçbir vakit bunlardan aşağı olmadıklarını tekdir etmek icab eder. Bütün Fransız gençleri içinde yalnız fünun ve felsefeye çalışanların mükafatından mahrum edilmesi reva değildir. Çünkü kuvve-i fikriyede olsun, kuvve-i madiyahde olsun bizim için temiz etmiş olanları ayırmak, toplamak iktiza eder.

Tevzi-i mükafatların, umumi müsabakaların en nüfuzlu maarizlerinden birinde okumuş olduğum cümle, i tiraf ederim ki beni müte'essir etdi. Mevmi eliyeye bir muallimlin dershanede ali olsun, adi olsun bütün talebesini senayeten nazar-ı itibara alarak ifay u zayfe etmiş lüzumuna da'ir bahk-ı esrar etdigden sonra ilaveten diyor ki: "Çünkü nesc u cevd-i içtima-i adilindir. Adilik ekseriyetdir. Ve hey'at ihtimai-yi ceddideimizde her şey'i idare eden odur" (hanri-i maryun) cumhurluk hissiyle mütahassis olan kalbim bütün kuvvetiyle buna karşı püütsütu eder:

Cumhuriyet müfferretada... Evet... Fakat, Fransız cumhuriyetinin hükümet avamında... Hayır! Bir asilzadelik hey'etictima iyesi re's karine hakk asalete malik olanları geçirir. Bir "demu karısı" ise mederraneni hakk liyakta bakarak intihab eder. O, eğer iyilere "sen iyisin" demekden korkmuyorsa mediran-ı emvarini ancak kuvvetli bir fikr müsabakaya müracaatla tayin edebilir. Yoksa hematsizlik ve taifesizlik yolu hazırlamış olur. Yalnız hükümet adamlarını değil belki mühendislerini, müsta mirlerini, tayyarecilerini, siyahlarını, ticaret ve sanai adamlarını bulmak için de yalnız bir vasıtaya malikdir. Gençler arasında istidada göre istifa. Lakin onlar henüz şahsi ve esası bir eser ibda edememiş oldukları bir yaşda iktidarları müsabakadan başka ne ile mukayese olunacaktır?

Hanımlar, efendiler, genç arkadaşlar!

Tevzi-i mükafat resmine müdafaa ve ona karşı edilen itirazatı tedkik etmeğe daldım; fakat biraz güç olarak şunun farkına vardım ki tevzi-i

mükafatlar için haklı bir itiraz vardır olabilir. O da buralarda uzun nutuklar irad edilende olmasıdır! Burası irfan-ı müdafaa ederken sakın marazların eline bir yeni silah vermiş olmayayım?

Genç şakirdler! Geliniz mükafatlarınızı alınız. Hele gururdan ari saf bir fehru ibtihaca-i mukaren ise mesrur olmakdan hiç utanmayınız. Çünkü mekteb-i mükafatlarını, müsabakalarını müdafa yolunda her şey'i sevildikten sonra şurasını da hatırlatmak iktizat ederki: İnsanın hissiyat-ı aliyesi, hin-i hacetde mükafatından, şerefden, setayişden vaz geçmekdir. İmparator Mark Orelık şu sözleri ekvam-ı beşrin en güzelliklerinden değil midir? "Ne cinsden olursa olsun, mademki bir şey güzeldir, güzellik onun zatında mendmecdir. Medh u setayiş o güzelliğin bir lazmesi olamaz. Bir şey medh olunmakla ne güzelliği artar, ne de fena olur. Hakikaten güzel olan bir şey'in neye ihtiyacı vardır? Kanundan, hakikatden, iyilikden iftaden güzel ne var? Bunlardan hangisi medh olunacağı için iyi; yahud zem edildiği için fena olmuşdur? Bir zemrd-i medh olunmazsa kıymati gayb eder mi? Ya altun? Ya fil dişi? Ya erguvan? Ya lir? Ya kılıç? Ya çiçek?"(Hasırcıoğlu 1914:118-129).

3.4.1.3. Terbiyenin Gayeleri

Bu yazı Terbiye Mecmuası'nın birinci yılının dördüncü sayısında yayınlanmıştır. Bu yazıda çocuğa verilecek terbiyenin önemi anlatılmış ve terbiyenin çocuğa doğru yöntemlerle verilip topluma kazandırılması üzerinde durulmuştur.

"Fransızca intişar etmekte olan terbiye-i müsalinin müdürü olan Salleriye karilerini terbiyenin gaye ve mefkureleri hakkındaki büyük cereyanlardan hakkıyla haberdar etmek için 1913'te bu cereyanların en namdar misallerine müracaat etmiş ve kendilerinden nokta-i nazarlarını izah edecek birer muhtıra almıştır. Biri Yanalı Rayn öbürü Münihli Kerşenetayener biride amiri kâli (Devay) taraflarından yazılmış olan bu üç muhattır bugünün başlıca terbiye cereyanlarını en iyi temsil eden birer vesika gibidir.

Terbiye, muhtıraların birisi tamamen ikisini kısmen tercüme ederek karilerine tanıtacaktır. Salleriye musalde bu üç muhtıraya methal makamında bir makale yazmıştır. Karilerimiz bugün bu methal makalenin tercümesini okuyacaklardır.

Mefkurenin muhtelif şekilleri:

Hiçbir devirde terbiye ile zamanımızdaki kadar uğraşılmış değildir. Umumiyete veya münferit bir mevzua dair yeni eserlerle risal-i mevkute ve müessesatı ameliye artıyor, çoğalıyor. Her sene daha muhteşem bir ilerleyiş var. Bu kadar rağbete mahzar olan bir fenn-i hatt-ı kemale yaklaşmış gibi görünüyor. Fakat daha yakından bakınız: Manzara büsbütün değişir. Fen, terbiye orkestrası hiç de ahenkdar bir konsere benzemez. Bu orkestra aletlerini tanzim ediyor ve gürültü arasında ancak birkaç pürüzsüz sade-yi heyet mecmuadaki karışıklığın üzerinde dolaşılıyor.

Hususi usuller hakkında ithat-ı efkar yoktur. Her gün bir yenisi meydana çıkar. Her usulün hususu bir unvanı vardır ve her biri şimdiye kadar meydana konulanlardan başka bir şey olmak davasındadır. Umumi usul ile terbiye tarzı hakkında itilaf mevcut değildir. Bir takımı terbiyeyi kahlıların ihtiyacatına göre tanzim etmek; diğer bir takımı da çocukların mizacı üzerine tesis etmek ister. Elhasıl terbiyenin ensar-ı esasisi olan hedefi ve gayesi hakkında bile ittihad-ı efkar hasıl olmamıştır. O halde takip olunan hedef hakkında vâsh bir fikir bir yol göstermezse bir teşebbüse en ibtidai bir harekete nasıl kalkışılır.

Şüphesiz hedeften bahsedenler alaylar teşkil ediyor. Lakin bu hususta düşünenler nadirdir. Zaten halk düşünenleri dinlemiyor ve kemal-i samimiyetiyle onları nazar-ı itibara almasa da olur zannediyor.

Hedefi hareketi tayin etmeden denize açılmış bir gemi. İşte baz-ı nazariyat terbiyesinin her gün bize arz ettiği manzara... Şimdi bunların meslekleri esastan mahrum, usulleri birbirine zıt olursa buna kim hayret eder.

Lâkin garip şey. Hedef-i terbiyenin hafiyesini keşfetmek teşebbüsünde bulunanlarda birbirleriyle hiç uyuşamıyorlar. Aralarındaki mesafe o kadar büyüktür ki nazariyelerini terkib ve telif etmek mümkün değil gibi görünüyor. Mamefi bu terkibi yapmak mecburiyeti var. Talim ve terbiye denilince göz önüne bir hedef gelmek bizati terbiye için lüzumu kati bir şarttır. Eğer bu unsuru esası bulunmazsa terbiye herhangi bir usul veya tedbir nasıl terviç veya ret edilir? Hatta terbiyenin mahiyeti hakkında nasıl olurda bir fikir edinilebilir? Bu hedef mefhumu her şeyin asıl esasıdır. Bütün fenn-i terbiye bu asıl esastan istinbat olunur. Onsuz bir fenni terbiye hayale gelmez.

Hakikat-ı halde bu hedefi mefhumu mevcuttur. Biz onu idrak ediyoruz. Muhtelif-i kati-i nazar arasında ne kadar zıddiyet bulunursa bulunsun bunlardan müştak olan şey yine bir terbiyedir. Ne kadar methul olabilirse olsun bu terbiyenin bir tasvir ve bir tarifi mümkün olmak lazım gelir. O halde tezat-ı efkarın zahiri olduğunu kabul etmek icap ediyor. Gördüğümüz zahiri tenevvü tahtında mazmuz bir vahdet vardır, terbiyenin eşkal-i muhtelifesi arasında sabit bazı evsafımız mevcuttur. Demek ki bu eşkal-i muhtelifeyi terkib kabildir. Bu te'lif ve terkib yapılmaya kalkışılacak olursa şu netice elde edilir ki münakaşa-yı mucib olan asıl terbiye değil belki terbiyeyle pek yakından münasebettar olan birtakım mesaildir.

Bir çocuğu yetiştirmek emri azimi bize havale olunduğu zaman derhal kendimizi bir sual karşısında buluruz.: Onu nereye götüreceğim? Onun için hangi yolu aramalıyım? Tabiri ahirle bu çocuk için hangi mukadderatı nazarı dikkate almalıyım? İnsanın mukadderatını tayin meselesi fenn-i terbiyeye değil felsefeye ait bir şeydir ve bütün felsefi mesail bu da meseleyi halle kalkışanın mizacına hırsına tecrübesine göre ayrı bir suret halle iktiran edecektir. İşte ancak bu suret halli kabul olunduktan sonradır ki asıl fenn-i terbiye meselesi meydana çıkabilir: Çocuk hakkında en muvafık zannettiğim gayeyi elde etmek hususunda ona maharet vermek için nasıl hareket etmeliyim?

Evvela onun mevcudiyetini tetkik ile işe başlarım. Bu mevcudiyette hayat-ı ruhiyeyi teşkil eden bütün şu vakiatın heyeti mecmuasını keşfederim. Yani bir taraftan ondaki infialat-ı ruhiye vasıtasıyla tezahür eden müteatti vesaik hadisatı diğer taraftan onu mütemadiyen tesiri altında bulunduran zekanın

muhteviyatını keşfederim. Ve kabul ederim ki bir mevcut insanı, kendi için tayin ettiği gayeyi ancak cihaz-ı ruhiyesinin hususu ayarıyla ona hazırlanmış olması derecesinde elde edebilir. Sermaye-yi fikriyesi, hedef-i hayatına dair tasavvurata, her şey hakkındaki muhakematı, bu hedefin istihsaline doğru, ondaki “infiali iradi” cihaz-ı muharriki behemehal her an rehberlik edecektir. Terbiyenin hedefi bu suretle nazarımızda tayin eder. Terbiye çocuğun inkişafına müdahale etmektir. O suretle ki çocuk bir taraftan vasıl olacağı kadar ve kendini ona isal edecek vesait hakkında sarih-i malumat edinsin. Diğer taraftan da hareket-i nevsaniyesi ile bu hareketin intaç ettiği aksi ameller bu malumat-ı ianesiyle daima tadil ve takip edilecek hedefe tevcihe olunsun. Terbiyenin gayesi işte budur. Mürebbinin tali-i beşer hakkındaki noktayı nazarı ne olursa olsun bu gaye değişmez, ve bu bütün terbiyenin vasfı mümeyyizi olur. Bizde bununla bir (sınıf) tarifi etmiş oluruz.(Terbiye-yi sınıfı). Lakin iş bu kadarla kalırsa sırf terciden başka bir şey olmaz. Bir sınıf mevcut olmak için behemehal onun (cins)leri, (nev)leri olmak icab eder. Müteattit farklar, bilhassa mukadderat-ı beşer hakkında verilecek eski hükümlerdeki tehaliüfler ne kadarsa bizde o kadar cins-i terbiye, umumi ve bir olan gaye-i terbiyeye mefhumu altında toplanır.

Nazariye itibariyle bu cinsler, bir insanın mefkuresini vücuda getiren metrukat ve hissiyat gibi el-i nihaye çoğalabilmek iktiza eder. Mizaca sevaik-i tabiiyye ve büyüyünceye kadar yaşanan muhite göre insanın hedefi hayat hakkındaki tarzı iradeyi tenvi eder.

Mamafi mefkuredeki bu tenevvuatın tesiri nisbeten mahduttur. Terbiyenin başlıca gayesi sabit kaldığı gibi emrettiği ameliyelerle değişmez. Tehaliüfler ancak tahsis yüzünden zuhur eder. İşte bunun içindir ki mürebbilerin nazarı dikkati bilhassa bu “tahsis” ile onun esbab ve tesirata üzerinde temerküz edip kalmıştır. Hayatın şeraitini teşkil eden bilumum anasır içinde vazifesi en sabit olanı insanın yaşadığı muhit-i içtimaiyedir. Yani her insanın bu muhit ile ve diğer insanlarla münasebetidir. Bu münasebetin ciheti mülahazası, yekten, terbiyede pek bariz tahsisler tevlit eder. Bilhassa sabit ve mühim olmaları hasebiyle bu kısım vakaat pek tabii olarak fenn-i terbiye tedkikatının başlıca mevzularından biri olmuştur. Fenn-i terbiyenin arzı ihtiyaç ettiği tahsisler o kadar vazıhtır ki umumu tedbirler gibi görünürler ve o kadar erkenden nazarı itibara almak ihtiyacı hissettirirler ki insan bunları pekala aslı terbiye olmak üzere telakki eder. İşte bir insanın diğer insanlarla münasebeti hakkında yapılan bu tetkikler muhtelif nevi mefkureler tevlid etmiş ve bunun neticesi olarak o kadar cinsten terbiye vücuda getirmiştir. İmkan dahilinde olan laiat-ı ecnas-ı terbiye arasında bilhassa onlar üzerinde karar kılınmıştır: Bu terbiye şahıs, hükümet veya cemiyet olmak üzere üç gaye intihab eder. Bunun neticesi olarak üç büyük meyl-i terbiyevi meydana çıkar. Bu temayülattan üç cins terbiye tevelliüt eder ki bunlar aşağıdaki cetvelde terbiye mantıkasıyla gösterilmiştir:

Umumu terbiye	Hususu ecnası terbiye
“Umumu gaye”	“Hususu temayüller”
Terbiye edilen çocuğu takip olunan	1-Müşahhas gayenin takibi
gaye-i mefkureyi saha-i fale	2-Milli gayenin takibi
çıkartabilecek bir hale getirmek	3-İçtimai gayenin takibi

Bu üç cins terbiyede hedefinin umumu ve yegane mefhumu değişmez: Bu da terbiye edilecek çocuğu elden geldiği kadar takip olunan gayeye vusul için hazırlamaktır. Bu hususta en umumi vesait esas itibariyle tebettül etmez. Bu da bir taraftan bazı vakiatı tanımakla bir taraftan da nefesine hakim olmak ve hakimiyet-i vesaitine (mezit, istidad, seci-i ruhiye...elh) malik bulunmaklardır ki terbiye edilecek çocuk bu mefkureyi elde edilebilecek bir hale getirebilir... Lakin bu muhtelif cihetler, ahlakı, ruhu, bedii pek muhtelif birtakım taassusları istilzam eder. İşte cinslerin evsaf-ı mahsusaları burada mündemiçtir. Bazen bu evsaf-ı mahsusanın esası bir ehemmiyeti olur ve bunları diğerlerinden tefrik eder.

İşte bu üç temayülün onları tevlid eden ihtiyacat ve istilzam ettikleri vezaif aşağıdaki sayfelerde zamanı hazıran en benam terbiye mütaahasıları tarafından izah olunmuştur. Kari bu muhtıraları okumakla yalnız onları birbirinden ayıran nokta-i nazar farklarını değil, aynı zamanda onları birbirine yaklaştıran müteattit müşterek hususu da anlayacaktır. Şunu ilave etmeliğimize müsait buyurulsun: Her üçünün de melhem oldukları ali fikir, vas-ı hayrhevahelik ve son derecede yüksek gaye-i insaniyet perverana bilhassa karilerin nazarı dikkatine çarpacaktır”(Hasırcıoğlu 1918:123-128).

3.4.2. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Dünya Çocuk Edebiyatından Çevirileri

Türk edebiyatındaki gelişmeler Tanzimat'la birlikte ortaya çıktığı için Tanzimat'tan öncesine dayanan bir çocuk edebiyatı geleneği oluşmamıştı. Bundan dolayı çocuk edebiyatı alanında verilen eserler öncelikle çeviri eserlerle başlamıştır.

“Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından başlayarak dünya çocuk klasiklerinin dilimize kazandırılması için de büyük çabalar harcanmıştır. İlk çeviri çalışmaları Milli Eğitim Bakanlığının öncülüğüyle başlamış, daha sonraları bazı yayınevleri de kendi güçlerine göre bu çalışmalara katılmışlardır. Bugüne değin yayımlanmış çeviri kitaplarının ne derece başarılı ve yararlı oldukları bir tartışma konusu yapılabilir ise de bugün çocuklarımızın yararlanabilecekleri geniş kitap hazinesinin oluşmasında bu çeviri etkinliklerinin büyük katkısı olmuştur”(Oğuzkan 1979:280).

“Türk çocuk yazınının önemli bir bölümünü dünya çocuk klâsiklerinin çevirileri oluşturmaktadır”(Şimşek 2001:87).

Şimşek ve Oğuzkan'ın da belirttiği gibi dünya çocuk edebiyatındaki eserlerin dilimize çevrilmesi Milli Eğitim Bakanlığı öncülüğünde başlamış, daha sonra da

Hilmi Yayinevi gibi yayınevleri bastırdıkları çeviri eserlerle günümüze kadar çocuk edebiyatında birikime öncülük etmişlerdir.

Günümüzde, çocuk edebiyatındaki zenginliğin ve birikimin, bir çocuk edebiyatı geleneğinin oluşmasını o günlerde az sayıdaki çevirmenlik yapan yazarlarımıza ve maddi kazancı ikinci planda tutan Hilmi Çığıracan gibi yayıncılara borçluyuz.

Bu yazarlarımızın başında gelen Siraceddin Hasırcıoğlu da yaptığı çevirilerle hem kendi dilimizin hem de çevirisini yaptığı dilin tadını kaçırmadan başarıyla gerçekleştirmiştir.

3.4.2.1. Kolomba

Siraceddin Hasırcıoğlu, Dünya Edebiyatı'nın önemli eserlerinden biri olan Kolomba'yı aslından ayrılmayarak Türkçemize başarıyla çevirmiştir.

3.4.2.1.1. Eserin Tarihi

“Merime ada üzerinde Arkeolojik bakaya hakkında tetkikatta bulunmak üzere Korsika'ya gitmişti: Seyahatleri esnasında Fozzano köyünde nüfuzlu bir Korsika ailesine takdim olunmuştu. Bu köy Sartene şehrinden birkaç mil uzakta dağlar arasında kurulmuştu. Aile reisi Madam Kolomba isminde bir kadındı. Bu kadın hakkında Merime şu sözleri yazmıştı: “Bir kahraman kadın gördüm. İsmi Kolomba'dır. Bu kadın fişenk yapmakta gayet mahirdir. Hakaret ve namusa dokunur bir harekette bulunmak bedbahtlığını ihtiyar eden bir kimse üzerine kurşun sıkmak ve sıktırmak hususunda da pek vakıftı. Bu meşhur kadınla tanışmak ve kalbini celb etmekle bahtiyardım. 65 yaşında olan bu kadından tamamen Korsikalı vari ayrılmıştık. Bundan başka Catherine isminde kızına da rastlamıştım. Bu da 20 yaşında kahraman bir kızdı. Hem de çok güzeldi. Ayak topuklarına kadar uzanan saçlar ile, hokka gibi ağzında inci gibi dizilen bembeyaz 32 dişile ve uzun endamile adeta bir güzellik kraliçesi idi.”

Bu esnada Merime Katerinin güzelliğine hayran ve meftun kalarak onunla izdivaç teklifinde bulunmuş ve fakat bir Fransız damat edinmek arzusunda bulunmayan anası tarafından bu teklif şiddetle reddedilmiş olduğu söylenmişti.

Romancı bu kızın güzelliği ile anasının karakter ve tarihini birbirine karıştırarak kendi tarihinin kahramanını yarattı ve böylelikle Fransız efsanesinde en cazip portreler yaşatmağa muvaffak oldu.

İntikam veya kan gütme davasının tarihi de müspet bir vak'adır. Bu esnada Madam Kolomba'nın kardeşi Orso değil, oğlu François ufak tefek fakat kanlı ve merhametsiz dahilî harplerin göze çarpan başlıca eşhas ve çehrelerinden biriydi. Bu genç Chiara isminde genç bir köylü kızla kıskançlık yüzünden çetin bir münazaada bulunmuştu. Bu münazaanın tarzı cereyanı intikam hissini doğurdu ve bir çok acıklı felâketlere sebep oldu. Genç Fransuva 30 kânun evvel 1934 de katledildi. Birkaç gün sonra bunun katili Kolomba tarafından bizzat öldürüldü. Kan güdülmek suretile mahallî itikat yerine getirilmiş oldu.

Kolomba 1861 de Propriano'nun şimalinde sekiz mil kadar uzağında Olmeto köyünde öldü ve mezarı Fozzano'da evinin alt tarafında bulunmaktadır.

Merime Korsikalı dostlarını tahkir etmiş olmaktan sakınmak için Fozzani ismini değiştirerek Pietranera'ya çevirmiştir. Hakikatte bu yer Bastia'dan bir iki mil mesafede küçük bir köydür. Tahrif edilerek yazılan Pietranera adanın merkezinde eski paytaht olan Corte'nin yakınında kâindir. Hayatlarını, ahlâk ve adetlerini bu kadar açık ve doğru tasvir ettiğinden dolayı ne Korsikalılar, ne de Kolomba Merime hakkında ufak bir şikâyette bulunmamışlardır. Bilâkis 1858 de ihtiyar kadından bir mektup alarak bunda damadı için Fransa'da bir memuriyet bulmasını ve bu suretle düşmanları tarafından tehdit edilmekte olan hayatını kurtarması rica edilmekte idi. Gene 1869 da Catherine'den aldığı bir mektupta bir imtihana namized olan oğlunuz muvaffak olması için bütün nüfuzunu kullanması isteniyordu”(Aktaran:Çığıraçan 1939:7).

3.4.2.1.2. Üslûp

“Kolomba kısa bir hikâyedir. Tevsi edilerek şöyle böyle bir roman şekline sokulmuştur ki bu tarzda mükemmel yazılmış, mükemmel tertip edilmiş romanlar hemen her edebiyatta mevcuttur. Yalnız Kolomba'da müellif, heyecanlı bir tesadüfün tesiratına kapılarak kendi kendini cebren sıkıntıya koyduğu açıkça görülür. Bu kitabı okuyan kari', Korsika'nın “Güzellik adası” isminden duyduğu haz ve azameti asla çok görmez.romantik devrinin hiçbir muharriri, bugünün pek az romancısı Ajaksio Koyunun fevkalâde güzelliği, renklerinin canlılığını hakkı ile tasvir edememiştir. Merime'de bu körfez için ancak birkaç satır yazmış ve Napoli körfezi ile mukayese etmiştir. Halbuki Şatobriya'nın o parlak ve şahane tasvirleri içinde yeşilliklerle örtülmüş kırmızı kayaların ve Porto'nun mavi sularına doğru sathı mailinden dökülen suların parıltılarını, Vizzavona'nın kesif ve muhteşem çam ve kayın ağaçlarının teşkil ettiği azametli orman, Bocagnano vadisini kaplayan iri kestane ağaçları ile altın tepenin sarp ve çıplak kayalıkları, yukarıdan aşağıya atılacakmış gibi heybet ve hayret verici bir manzara hasıl eder.

Bundan başka Rene Bazin'in tasvir ettiği Maki'nin kendine has ve sehhar letafeti buraları bir kat daha süsler, bütün bu vahşi güzellikleri Merime hiç

sevmemiş, tabiatın bu müstesna letafetinden hiç bahsetmemiştir. Merime'ye göre dağın, ormanın, fundalığın ehemmiyeti ancak bu yerlerde şiddetle takip olunan Korsika'lya olan hizmeti noktasından tarif edilir ve hikâyenin hakikî süjesini kan gütme âdetinin kahramanlığı teşkil eder. Fakat müellif, bunun yerine, tabiat tasvirinden âri olmakla beraber karakterin mükemmel etüdlerini koymuştur. Her tetkik izaha yardım eder, karakterlerine can verir. Hikâyede rol oynayan her şahsın çehresi pek iyi tasvir edildiği görülür. Bu küçük ve meşhur roman kıymetçe en yüksek derecededir. Görüşteki berraklık, üslûptaki tabîlik Fransız edebiyatının klâsikleri arasında tipi bir şaheserdir ve eserin şöhreti cihan şümuldür. (Aktaran:Çığıracan:1939:9).

3.4.2.2. Taras Bulba

Çığıracan(1936), hemen bütün dillere tercüme olunan Gogol'un bu şaheseri hakkında Hofmannın "Rus edebiyatı tarihi"nden şu parçayı nakletmiştir:

"Taras Bulba tarihi nağmelerin tenevvüünden başka bir şey değildir. Biz biliyoruz ki "Gogol" küçük Rusya tarihini tetkik ediyor ve dostlarına altı ciltlik tahkik olunmuş büyük ve iri bir mahsul meydana koyacağını haber veriyordu. Bu eserin taslağı Siyeç zaporoğlarına aid olan romanına hareket mebdai oldu. Müellif tarihi hakikate sadık kalmağa çalışarak kuvvetli hayaline alabildiğine meydan vermiştir. Bu romanda "Walter Scott" un tesiri altında kaldığı âşikârdır. Lâkin eski zaman kahramanlarının bu methiyesi heyecan ve ilham eserleriyle dolu olduğu halde bitarafılıktan ve ölçüden mahrumdur: Gogol'un kazakları insan iktidarının fevkindedir. Hayatları efsanevî, bahadırılıkları hayalîdir. Yiğittirler. Endişesiz, kahraman âsîl ve bahadır ve aynı zamanda barbar ve hunriz kalmışlardır. Mübalâğalı ve nükteli üslubu halk şarkılarından alınmış şairane ifadelerle süslenmiştir" (Aktaran:Çığıracan:1936:11).

Kitapta, "Ostap" ve "Andre" isminde iki güzel delikanlı "Kief" seminerinde öğrenimlerini bitirdikten sonra baba ocağına dönerler. Babaları ihtiyar "Bulba" silâhşorluk san'atini öğrenmek için onları Siyeç'e götürdükten sonra Zaporoğlar Lehistan'a harp açarlar. Bir "Leh" şehri kuşatılır. Aç kalmış şehir halkı arasında "Leh" ordusu kumandanının kızı da vardır. "Taras"ın oğlu "Andre" bu kızı evvelce görmüş, ona ümitsiz bir şekilde âşık olmuştur.

Kuşatma sırasında ihtiyar bir kadın zaporoğ ordugâhına girmeyi başarır ve sevgilisini kurtarması için "Andre" ye yalvarır. Bunun sonucunda, Andre dinine,

vatanına ihanet eder ve güzel lehlinin yardımına koşar. Savaşta bir tesadüf sonucu hain oğulla ihtiyar babasını karşı karşıya gelir. Taras gözünü kırpmadan oğlunu öldürür. Bu aralık “Ostap” esir edilmiştir. Siyasetgâh’da cehennemi işkencelerden sonra ölüyor. Babası kıyafetini değiştirerek siyasetgâhın yanına geliyor, oğlunun kahramanca ölümünde hazır bulunur. Üzgün ve mahkûm nihayet metanetini koruyamayarak haykırır:

“-Baba, baba neredesin? Beni işitiyor musun?
 Bulba tehlikeyi önemsemeyerek sakın bir sesle cevap verir:
 -Seni işitiyorum, oğlum”(Gogol 1936:9).

Konu son derece feci bir şekilde tasvir edilmiştir. Bütün olaylar canlandırılmış ve bolca bir takım ayrıntılarla ile açıklanmıştır.

Çığırçan’a(1936) göre “Taras Bulba” Rus tarihi romancılığında yeni bir devir açmamış ise de o devirde hüküm süren romantik tarzların yeni bir terkibi olarak kalmıştır. Romanın ortaya koyduğu milli mevzu birtakım yenilikler arz ediyor ve romanın içindeki doğru ve nazarı calib bazı mülâhazalar eskimiş olan bu nüshaya bir tazelik veriyor.

Çığırçan(1936), Taras Bulba’nın bu Türkçe’ye çevrilmiş eseri okuyacak olan gençlerimizin Rusların kazak hayatını, kahramanlığını yüksek bir düşünce ve usta bir kalemle abartılı bir şekilde tasvir edilmiş olarak öğreneceklerini ve aynı zamanda biz Türklerdeki yeniçerilik hayat ve kahramanlığını da hatırlayacaklarını belirtmiştir.“Öyle yeniçeriler ki Rusların kazaklarını, zaporoğlarını def” atle mağlûp ve perişan etmişler, Avrupa şövalyelerini tiril tiril titretmişlerdir.” (Aktaran:Çığırçan 1936:12)

Çığırçan(1936), yeniçeri teşkilâtının kuvvetini, yeniçerilerin cengâverliklerini kahramanlıklarını, yararlıklarını, şan ve şerefle dolu öykülerini nesilden nesle aktaracak, derecede tasvir eden kuvvetli ve tarihî romanlarımızın henüz yazılmadığını belirterek, “isteriz ki bu tarihî romanlarda öyle Türk kahraman tipleri yaratılsın ve

canlandırılıns ki okunduğu zaman gözler yaşarsın, göğüsler kabarsın, tüyler ürpersin, hisler şeref ve hayret içinde bunalsın” demiş ve Türklerin askerlik tarihi, kahramanlık hayatının çok zengin olduğunu, bu zengin madeni işletecek, feyizlendirecek yüksek düşünceli yazarlarımızın yetişerek bu roman kütüphanemizi süsleyip ve şereflendirecek eserler yazmasını ümit etmiştir.

Hilmi Çığıracan’ın(1936) yazdığı önsözde, yeniçerilerin, teşkilatlarının kuvvetini, cengaverliklerini, kahramanlıklarını, yararlılıklarını, anlatacak romanların henüz yazılmamasından kaynaklanan üzüntüsünü dile getirerek, bir gün bu romanların yazılmasını dilemiştir. Çırağan, bu kitabın çevirisini okuyan gençlerimizin, kazak hayatını okuyarak tarihimizi hatırlayacaklarını belirtmiştir.

3.4.2.3. David Copperfield

“Hans Andersen der ki: *Charles Dickens’in eserlerinden en iyi taraflarını alınız. Bunlardan bir adam şekli yapınız. Tam Dickens’in kendisini göstermiş olursunuz.*” Bu söz doğrudur. Dickens’in 1849 da yazdığı David Koperfield romanı muharririn bir nevi tercemei hâli, otobiyografisi gibi telâkki olunabilir, bu onun şah eseridir. Bu, terk olunmuş, bin türlü acı sergüzeşlerden sonra saadete ermiş bir çocuğun hikâyesidir. Dickens’in tasvir ettiği muhtelif şahıslar büyük bir şöhret kazanmıştır. Davidin halası Mistres *Trotgud*, sert, esrarenğiz tavırlı bir kadındır. Huşunetli iyiliğin timsalidir. Pegoty fedakâr bir hizmetçidir. Egnés Guikfild lâtif ve şairane bir simadır. David’in gökte ararken yerde bulduğu melek haslet hayat yoldaşı oluyor. *Dora* insanlığın aczini temsil ediyor. *Tredels* ve *Cam* en haşin felâketler içinde daima sakin ve sabırlıdır. *Mikober*’ler, İngilizlerin muannidane gayretlerinin bir numunesidir.

Uriah hip bize, müstekreh ahlâksızlığı, madrabazlığı bütün çıplaklığı ile gösterir. Ve nihayet *David* eserin ruhudur. Bunun etrafında hareket eden simalar yaşamış ve hakikatte mevcut insanlar olduklarını her hâlleri ile anlatırlar” (Aktaran:Çığıracan:1937:31).

Çığıracan(1937), yazdığı bu önsözde Dickens’in yaratıcı zekâ ve bütün gücünü gösteren bu şah eseri kız ve erkek bütün gençlerimiz heyecanla okumalarını tavsiye etmiştir. Gençlerin, yaşayışlarında, düşüncelerinde derin izler bırakacak olan bu roman gençlerin hayatları için aydınlatıcı bir hizmet görecektir, hayatın zorlukları

karşısında onların ümit ve azimlerinin kırılmamasına, kendilerine olan güvenlerinin ve vatanlarına olan bağlarının artmasına sebep olacağını belirtmiştir.

3.4.2.3.1. Derste

Aşağıda Siraceddin'nin Charles Dickens'ın David Copperfield adlı eserinden "Derste" adlı bölümünden bir parça verilmiştir. Esere bakıldığında Hilmi Çırağan'ın da dediği gibi çeviri bir eseri değil Türkçe bir eser okuyormuşuz gibi sıkılmadan, kelimelere takılmadan, akıcı bir dille karşılaşıyoruz. Burada her iki dilin de inceliklerini bilme ve bunu en iyi şekilde kullanabilme yeteneği karşımıza çıkmaktadır.

"M. Mördstoun'la kız kardeşi beni bir pansiyona koymayı teklif etmişlerdi. Oraya gidinceye kadar bana evde ders veriyorlar, derste annem bulunuyor ve bu fırsattan istifade ederek ona da her ikimizin başına belâ olan mahut metanet dersini öğretiyorlardı.

Dersler hemen hep şu şekilde geçiyordu: Ben küçük salona gelirim, annem bir yazıhanenin yanında beni bekler. Kız kardeşi ipliğe inci dizer. Kitabımı anneme uzatırım. Ama öğrendiğim kelimelerin, aklımdan bilmem nerelere kaçıp gittiğini dehşet içinde hissederim. Ezberimi okumaya başlar, önce bir kelime atlarım; M. Mördstoun başını kaldırıncaya bir kelime daha atlarım. Miss Mördstoun gözlerini bana diker. Dururum, kızarıyorum. Tekrar okumaya başlar, bir düzine kelime daha atlarım. Nihayet büsbütün dururum. Annem o zaman yavaşça:

-Oh, Davit! der.

M. Mördstoun sözünü keser:

-Klara! Metin olunuz. Dersini ya biliyor, ya bilmiyor.

Miss Mördstoun'un müthiş sesi akseder:

-Dersini bilmiyor!

Annem zayıf bir sesle:

-Zannederim, der.

O halde gitsin; dersini tekrar ezberlesin.

-İyi olur sayın Jak. Haydi Davit! Bir daha çalış.

Boyun eğirim. Lâkin birinci defa iyi bildiğim bir yerde yeniden yanılıyorum. Annem teslimiyet ve metanetle kitabı kapar. İkinci dersim olan öteki kitabı alır. Birinci başarısızlığın hâırası beni sersem etmiştir. Ağzımı açamam, ümitsizlik içinde kederime razı olurum.

M. Mördstoun kalkar, kitabı başıma atar. Kulağımı çeker ve bana korkunç bir mesele vererek cezamı ağırlaştırır.

Altı ay olmadan bu eğitim usulü beni hırçın, inatçı ve sinsî etti. Eğer beni kurtaran mesut bir hâdise olmasaydı tamamiyle aptal olurum.

Odanın yanında, kimsenin girmedığı bir odada beni avutan küçük bir kitap koleksiyonu vardı. Orada Robenson Kruzoe'yi, Don Kişot'u ve halk romanlarının bütün kahramanlarını tanıdım. Ben de zihnimde kendimi onların yerine koyuyor; M. Mördstoun'la kız kardeşine en kötü rolleri veriyordum.

Bir sabah, ders için sınıfa girdiğim sırada annemi üzüntülü gördüm. M. Mördstoun'a baktım, ince ve elâstiki bir değneğin ucuna bir sicim bağlamaya çalışıyordu. Bana keskin bir nazar fırlatarak bunu havada şaklattı. Dedi ki:

-Söylediğim gibi, Klara, ben çok kırbaçlandım.

Mis Mördstoun atıldı:

-Şüphemi var!

Annem çekinerek cevap verdi:

-Şüphesiz, sayın Jan! Ama bunun Edvart'a bir faydası dokunacağını sanıyor musunuz?

-Klara, bunun bir fenalık olacağını sanır mısınız?

Kızkardeşi ilâve etti:

-İşte bütün mesele burada!..

Muhakkak sayın Jan... Dedi ve sustu.

Benden bahsedildiğini anladım ve titremeye başladım.

Mösyö Mordstoun kitabını eline almadan kırbacını şaklattı.

-Davit, bugün her zamankinden daha dikkatli olmalısın, dedi.

Soğukkanlı olmam için ne iyi bir usul!..

Satırlar, bütün cümleler ayaklarına kızak takılmış gibi aklımdan kayıp gidiyordu.

Ezberin başlangıcı zayıf... Sonrası fena... Sonu berbat. Annem ağlamaya başladı. Mis Mördstoun bunu hoş karşılamayan bir eda ile anneme baktı. Annem güçlkle:

-Bu akşam rahatsızım, sayın Jan! diyebilirdi.

-Görüyor musun, Jan... David'in halini? Klara metanetle katlanamıyor. Metaneti hayli artmadı değil, zaten kendisinden fazlasını istemek de doğru değil. Haydi Davit, beraber yukarı çıkacağız!

Beni götürüyordu. Annem bize doğru atıldı. Mis Mordstoun onu tutarak bağırdı:

-Siz deli misiniz Klara?

Odadan çıkmadan önce annemin hıçkırına hıçkırına ağladığını gördüm.

M. Mördstoun resmi bir tavırla merdivenleri çıktı. Şüphesiz göreceğim cezanın bende yarattığı dehşeti görmekten memnundu. Odama girer girmez başımı birdenbire kolunun altına sıkıştırdı.

-Bana vurmayınız rica ederim, M. Mördstoun! Diye bağıryordum. Dersimi iyi öğrendim, fakat karşınızda iken okuyamıyorum" (Demiray:1967:143-145).

3.4.2.4. Manon Lesko

Çığıracı(1938), Guy de Maupassan'ın Manon hakkında yazılanların çok şöhret bulduğunu, bunu da Manon Lescaut romanının büyük bir iktidarla ve âdeta

Türkçe’imizde yazılmış bir eser gibi dilimize çeviren öğretmen Siraceddin’in tercüme ederek eserin başına ilâve edildiğini belirtmiştir.

3.4.2.4.1. Guy de Maupassan’ın Yazdığı Mukaddime

“(1)Okuyucu hanımlarımız mukaddimedeki fikirlerin Mopassa’na ait olduğunu hatırdan çıkarmamalısınız.

Asırların tecrübesi ispat etmiştir ki kadın, bilâistisna, hakikaten artist, hakikaten ilmî mesaiye kabiliyetli değildir. Buna rağmen bugün bize tabip kadın, siyasî kadın kabul ettirmeğe gayret ediyorlar.

Bu teşebbüs faydasızdır. Çünkü henüz ressam kadına, musikişinas kadına bile malik değiliz. Halbuki bütün kapıcı kızları, bütün evlenecek çağa gelmiş kızlar piyano çalmağa, hatta eserler bestelemeğe harisane bir gayretle çalışıyorlar. Öyle gayret gösteriyorlar ki kabiliyetleri olsaydı hakikaten daha büyük bir muvaffakiyete nail olmaları icab ederdi. Yahut yağlı boya ile, sulu boya ile mücessem şekilleri, hatta çıplak vücutları resim etmeğe uğraşıyorlar. Ve ancak yelpaze, çiçek, tabak içi veya gayet fena insan resmi vücuda getirmekten başka bir şey yapamıyorlar.

Dünyada kadının birbirinden farklı ve aynı suretle lâtif iki rolü vardır:Anelik ve aşk...

Bizim şayanı hayret üstatlarımız Yunanlılar; mevcudiyet hakkında bugün zannedildiğinden ziyade âkılane ve sarîh fikirlere malikdiler. Erkeklerin hayat arkadaşına ait olan bu iki vazifeyi pek iyi anlamışlardı. Onların açık zekâları karışıklığı sevmeyi için hayatta kadının bu iki vazifesini sarîh ve kat’î bir surette ayırmışlardı.

Kendilerine çocuk yetiştirecek sıhhatli ve kuvvetli kadını dikkatle intihap ediyor; eve kapıyor, kadın da mukaddes vazifesine.. yani çocuk doğurmak.. Yunan erkekleri olacak oğullarını.. Anne olacak kızlarını yetiştirmek vazifesine tamamı ile kendini veriyordu.

Kendilerine aşk verecek.. İstirahat zamanlarını lâtif, zarif ve rakik bir hale getirecek kadınlar da..Tamamı ile serbest.. Perestiş ve iltifatla muhat.. Yaşıyorlardı. Bunlar büyük fahişelerdi. Vazifeleri de güzel olmak, herkesi cezbetmek, gözleri kamaştırmak, fikirleri teshir etmek, kalpleri helecana düşürmekti.

Böylelerinden; yalnız hoşla gitmek ve bütün maharetlerini, san’atlarını; erkekleri cezbetmek ve işvekârlık san’atını öğrenmek ve tatbik etmeğe sarf etmekten başka bir şey istenmiyordu. Onların güzelliklerine o kadar hürmet ediliyordu ki içlerinden birinin gebeliği tehlikeli hal alınca “Hipokrat”ı alıp getirmek için Afrika’ya bir gemi gönderilmişti.

Büyük adamlar, artistler, filozoflar, generaller, fahişelerin evlerinde yaşıyorlar, onların nasihatlerini dinliyorlar, mahremiyetlerinde kadının hilkaten mütehalli olduğu nazik zarafeti buluyorlar; onların aşkında o, hemen ilâhî denilecek şeyi, onların gözlerinden, dudaklarından dökülen o, şehvânî ve şairane sarhoşluğu arıyorlardı.Filhakika kadına; bakışlarının kudreti, dudaklarının tebessümü ve yalnız vücudunun şekli ile erkeğe hâkim olmak,

onu teshir etmek kabiliyeti verilmiştir. Kadın eğer o büyük cazibedarlar ve hâkimler ırkına mensup ise ondan gelen hâkimiyet mukavemetsizdir. O hâkimiyet bizi sarar ve ona mukavemet veya onunla mücadele etmek, ondan kurtulmak imkânı bırakmayarak bizi esir eder.

Bu kadınlardan birkaçı dünya tarihine mal olmuşlar; yaşadıkları asırlar üstüne, helecan veren şairane letafetlerini yaymışlardır. Lâkin nasıl ölmüş kadınların hayâl letafetleri altında kalıyorsak; nasıl onlara “Viktor Kozen” in madam “Dölongevil”e âşık olduğu gibi asırlarca sonra âşık oluyorsak; şairlerin tahayyül ve ibda ettikleri böyle kadınlara daha çok meclup oluyoruz.

Vaktile yaşayan ve güzellikleri uzaktan bizi mütehassis eden şayanı perestiş kadınlara: Kleopatra, Aspazyta, Frine, Ninon, Dölanklo, Maryon Dölorm, Madam Pompadur, ilâh... isimleri verilmiştir.

Bu sevimli ölümlerden tarihi kadime ait olanlarını geniş kumaştan libaslar giymiş olarak... Kurunu vustadakileri başlarında sivri külâhları ve “Mişle”nin tâbirince “Emin günahkârlık içinde vekarlı” olarak... Krallarımızın saraylarını o kadar zenperest edenleri bilâihtiyar bir teessürle mırıldanarak... Ne zaman düşünürsek “Villon”un şu hazin ve sevimli “balad” ını hatırlıyoruz:

Eski Zaman Hanımları

Söyleyin nerede? Hangi diyarda
Romanın ziyneti güzel “Flora”
Ve onun kardeşi kızları gûya
Ta’isle ilâhî arkîpiyada
Dereden tepeden akseden şada
Diyor ki misli yok güzeldi onlar
Nerede o eski güzel kadınlar
Kraliçe Blanş zambak gibi ak
Şarkılar söylemiş sesi de berrak
Berta da vaki’a büyükmüş ayak
Beatris, Alisle Haremburga bak
Ya Loren köylüsü o iyi Jan Dark
İngilizdi tutup onu yakanlar
Nerede o eski güzel kadınlar.

Eğer halkın tarihi, bir yıldız gibi ziyalarını etrafa yayan birkaç güzel kadın siması ile güzelleştiyse beşerin fikrî tarihi de artist, münevver düşüncelerin ibda ettikleri, ressamların, muharrirlerin hayallerinde yarattıkları; heykeltıraşların mermerden yonttukları birkaç kadın simasile güzelleşmiştir.

“Venüs dö Milo”nun vücudu, “Jokond” un başı “Manon Lesko”nun siması ruhumuzu sık sık yoklar ve bizi mütehassis eder. Bunlar daima erkeklerin kalbinde yaşayacaklar ve daima artistleri, hayalperestleri ve el ile tutulmayan, görünüp hemen kaybolan şekilleri takip etmek isteyenleri... Heyecana düşüreceklerdir. Muharrirler bize bu zarif simalardan yalnız üç, dört tane bırakmışlardır. Biz onları tanır gibi oluyoruz. Onlar hakikate benzer sönük hayâller gibi bizde yaşıyorlar. Bunlardan birincisi “Didon” dur. Yaşı kemale geldiği bir zamanda bütün kanının harareti, bütün arzularının şiddeti, bütün

okşanmaların humması ile seven bir kadın... Şöhretperest... Mütehevvir... Coşkun... Bazen ısırın dudaklarında buselerin ihtizazı var... Kolları sarılmak için daima açık duruyor... Cür'etkâr gözleri daima sıkıştırılmak istiyor... O, gözlerin şeraresi daima hayasız.

İkincisi "Julyet"... Genç kız, kalbinde aşk uyanıyor... Yakıcı bir aşk... Lâkin afif... Bununla beraber onu kırıyor ve öldürüyor.

Biri de "Virjini"... Daha saf... Daha sadedil... Ta uzaklarda yeşil bir adada yaşıyor... İnsanı tahayyüle daldırıyor... Ağlatıyor... Hayvanî hiçbir arzu uyandırmıyor... Bu, hakikaten şairane bir aşkın bâkîr kurbanı.

Sonra işte "Manon Lesko" diğerlerinden daha hakikî kadın... Sadedil, hilekâr ve vefasız... Seven... Baş döndüren... Zarif... Korkunç... Ve şirin...

Bu kadar cazip ve sevitabile bu kadar hain olan bu simada, muharrir; Manon'un kadınlık mevcudiyetinde En şirin... En sürükleyici... En rezil ne varsa hepsini tecsim etmiş, hepsini canlandırmış gibi görünüyor. İşte bu... Tamamı ile kadın... Daima nasılsa... Daima nasıl olacaksa öyle bir kadın...

Bu kadında kaybolmuş cennetin... Ebedî, hilekâr, sadedil, aldatan, iyilikle fenalığı hiç fark etmeyen ve ancak ağzının, gözlerinin cazibesıyla zayıf ve kavî insanı, ebedî erkeği sürükliyen... "Havva" sını bulmuyor muyuz?

Kitabi mukaddesin mahirane efsanesine göre "Âdem" dişi arkadaşının verdiği elmayı yiyor. "Döğriyö" de bu mukavemet edilmez kısa tesadüf eder etmez. Bilmeksizin, anlamaksızın ancak kadınlık ruhunun sirayeti, Manon'un ifsad edici tabiatının tamamı ile alçak, namussuz oluyor. Hemen gayri şuurî ve nefis namussuzun şerikî haline geliyor.

O, ne yaptığını bilmiyor mu? Hayır... Bu kadının okşaması onun gözlerini bulandırmış, ruhunu uyuşturmuştur. O kadar az biliyor, o kadar samimî hareket ediyor ki biz, bile ef'alinin sadedilâne alçaklığını artık hissetmiyoruz. Biz, de "şövalye Döğriyö" gibi Manon'un sürükleyici letafetinin te'siri altında kalıyoruz; onu seviyoruz; ihtimal ki onun gibi olsaydık, onun gibi aldatırdık.

Biz, onu anlıyoruz. Başkaları olsaydı nefret ederdik. Ondan artık nefret etmiyoruz. Biz âdeta onu günahlarından kurtarıyoruz. O kadın sebebiyle şövalyeyi de affediyoruz. Çünkü bu sahhar hayâl, bu yegâne timsali aşk karşısında biz, de za'fa düşüyoruz.

"Şövalye Döğriyö" ile hain metresinin rezil ef'ali karşısında karinin bu kadar tam bir surette müsamahakâr olması garip ve şayanı dikkat değil midir?

Bunun sebebi şudur kî hiçbir san'atkârın ibdaı...Bu şayanı hayret kitabın her sahifesinden, her cümlesinden, her kelimesinden el ile tutulmaz hafif bir rayiha gibi intişar eden rakik ve mülevves letafet kadar... İnsanın hislerine te'sir etmemiştir.

Bununla beraber bu fahişenin ahlâksızlığında ne kadar samimiyet, alçaklığında ne kadar saffet var. "Döğriyö" psikoloji yapmak iddiasında bulunan birçok büyük romanlardakinden ziyade kadını anlatan birkaç satırla bunu bize gösteriyor: "Hiçbir kız paraya bunu kadar az merbut kalmamış, lâkin parasız kalmak korkusundan da hiçbir zaman bu kadar rahatsız olmamıştır. Parasız eğlendirilebilirse hiçbir zaman paraya el sürmek istememiş, servetimizin esası ne olduğunu anlamağa hiçbir zaman teşebbüs etmemiştir. Böyle eğlence ile meşgul olmak onun için o kadar elzem bir şey

idi ki parasız onun namusu ve temayülâtı üzerinde en ufak bir te'sir icra etmenin imkânı yoktu.”

Bu küçük cümle ile kalbinin en derin noktasına kadar tasvir edilmiş olan ne kadar çok kadın vardır. Hesap eden, işini bilen erkek kardeşi, zengin bir maliyeci keşfediyor ve kız kardeşi ile onu münasebette bulduruyor. Manon bu suretle gelen serveti mes'udane kabul ediyor. Ve “Döğriyö” ye kalbinin bütün samimiyeti, ve alçaklığın bütün safdilliğiyle yazıyor: “Ben şövalyemi zengin ve bahtiyar etmek için çalışıyorum.”

Bu bir hayvan aşkı... Öyle bir hayvan ki sevki tabiisi hile... Onun hissiyatında esasından itibaren hiç nezaket, daha doğrusu hiç haya yok... Bununla beraber seviyor...”Şövalyesini seviyor. Lâkin ne kadar garip bir tarzda... Ne kadar fahişe sebatsızlığı ile... Zineti, serveti ve bütün refahı bir başkasının muhabbetinde bulunca “Döğriyö” nün canı sıkılmasından korkuyor, onu eğlendirmek için visali kolay bir genç kız gönderiyor. Sonra da onu “Döğriyö” nün kabul etmemiş olmasına hayret ediyor. Ve hiçbir zaman bu adamın şiddetli aşkını anlamıyor: “Samimî olarak temenni ediyordum ki bu kız sizi bir müddet can sıkıntısından kurtarsın çünkü benim istediğim sadakat, kalp sadakatidir.” diyor.

Şövalye çılgın bir halde metresini götüren yük arabasını takip ettiği zaman yine hangi meçhul kudretin bu sefili arkasından sürüklediğini anlamaya muktedir olamıyor. Halbuki kendisi onu fakir görünce terk etmeyi gayet sade bulmuştu. Kendisi için esasen aşk ve para ancak aynı ve tek bir şeyden ibaretti.

İşte bu kadar derin bir surette insanî olan bu ince evsaf ile “rahip Prevo” “Monon Lesko” dan taklit olunmaz bir bedia vücuda getirmiştir. Değişik, karışık, sebatsız, samimî, menfur, şayan perestiş ve izah edilmez kalp hareketleriyle dolu olan bu fahişe, o, anlaşılmaz hisler; o garip hesaplar, o caniyane saffetle, hayret edilecek derecede hakikî değil midir?

Hissiyat ile uğraşan romancılar tarafından ortaya konulan fazilet ve fezahat modellerinden ne kadar farklı. O romancılar şahısları değişmez farz ediyorlar; halbuki insanın sayısız cephesi olduğunu anlamıyorlar.

Lakin biz onu manen tanımakla kalmıyoruz. Gözlerimizle de görüyoruz. Sankî Monon'a tesadüf etmiş ve onu sevmiş gibi görüyoruz. Bu berrak ve hilekâr olan, daima güler gibi görünen, daima vadeden ve gözlerimizin önünden bulandırıcı ve kat'î hayaller geçiren gözleri tanıyoruz. Aynı zamanda bu şen ve sahte ağzı, bu iğfal edici dudakların içindeki genç dişleri, bu nazlı başın şedit evzâmı, bu sehhar endam hareketini, tuvaletle güzel kokular sinmiş olan bu taze vücudun gizli rayihasını tanıyoruz.

Hiçbir kadın hiçbir zamanda bunun gibi bunun kadar vâzılı, bu kadar tam bir surette tecsim edilmemiştir. Hiçbir kadın hiçbir zamanda bu kadar kadın olmamış ve hiçbir zamanda o kadar tatlı, o kadar hain olan korkunç kadınlık şahsiyetinin bu kadar zübdesi halinde görülmemiştir.

Madem ki daima edebi mekteplerden bahs ediliyor. Bu kitabın nasıl diğer kitaplardan sonra yaşadığını görmek merakaver ve ibretâmiz değil midir? Bu kitap; samimiyeti sayesinde, ve tasavvur ettiği şahısların hakikiye benzemesi ve göze çarpması ile, yaşamış ve yaşayacaktır.

Aynı devirde ihtimal ki daha büyük bir san'atle yazılmış olan diğer birçok

romanlar kaybolmuş gitmiştir. Mahir muharrirlerin muasırlarını eğlendirmek için icat ve terkip ettikleri şeyler unutulmuş, dağılmıştır. O zamanın en meşhur kitaplarının ancak isimleri biliniyor. Lâkin mevzularını kimse söyleyemez. Yalnız gayri ahlâki ve hakiki olan bu hikâyeye o kadar doğrudur ki Fransız hayatının bu kat'î zamanında bazı ruhî haletleri şüphe edilmeyecek bir surette bize göstermiştir. O kadar samimidir ki ondaki iki yüzlülükler kızımayı kimse aklına bile getirmemiştir. Bu suretle eser; üstadane ve milletin tarihine girecek derecede bir roman olarak kalmıştır.

İşte, beyaz kâğıt üzerine icat ettikleri sergüzeştleri yazmak mesleğini ihtiyar edenler için bu hal her nazariyeden, her muhakemeden daha kuvvetli, şaşaalı ve ibretâmiz değil midir?"(Prevost 1938:15).

3.4.2.4.2. Çığıracan'ın Manon Lescaut Hakkında Görüşleri

Çığıracan(1938), bu roman için asrın en büyük ve en etkileyici romanı olduğunu söylemiştir. Roman çok kısadır. Fakat en uzun yazılmış bir romandan daha geniş bir içeriğe sahiptir.. Gayri muhtemel olmayan vak'a tamamı ile serbest, etkileyici ve en ince hislerle tasvir edilmiştir.

Çığıracan bu eser için: "Denilebilir ki eserin her cümlesi, hattâ her harfi bu tahlilî tasvirin bir nişanei zaferidir. Bu, roman değil aşkın bir destanıdır. Hiçbir eser aşkın ihtirasını, zevkini, ıstırabını, neşat ve kederini bu kadar canlı tasvir etmemiştir"(Aktaran:Çığıracan:1938:12) diye bahsetmektedir.

Romanın kahramanı *Şövalye de Griyö* hiç şüphesiz hayatı basit görünen ve efsanevî eserlerde gösterilen "Dünya batarsa batsın her şey aşk içindir." duygusu için mükemmel bir örnektir.

Romanın kahramanlarından *Tiberj* kendine karşı gösterdiği pek müşkül himaye, hatta lalalık derecesindeki işlerde alçak yaradılıştaki bir kimse olmayıp tam tersine akıllı ve namuslu bir adamdır. Kahraman kızın biraderi *Lescaut* ise hırçın, kabadayı ve serseri bir kimse. Bununla beraber hikâyenin hakikî galibi ve muzafferî bizzat *Manon*'dur. Âşkına karşı gerçek bir meyil ve sohbetle bağlandığı olduğu halde bazen oynak ve vefasız. Bu da ancak süs ve ziynetin şaşaasına, konfor hayatın cazibesine kapıldığı, zaruret ve ihtiyaç baş gösterdiği zaman bu hali âşıkıyla beraber ve yalnız

âşıkı için kabul eder. Gerçekte ise Griyö'nün bütün başkalarına tercih eyler. Tamamen tabiî, hatta en hakir, en düşkün bir zillet halinde bile sevimli bir vaziyet alır ve bu sarsıntılı hayat içinde bile dokunaklı ve göze çarpar bir tavırla güzel bir ahlâk örneği gösterir. İşte Manon bütün bu efsanevî yaşayışın en şayana dikkat bir kahramanıdır.

Onun atalarından beri kalan edebî ve tarihî bir şöhreti yoktu. O tamamıyla tasavvur ve hayalde doğmuş gibi görünüyordu. Belki de sempatik bir araştırma ve gözlem neticesinde serseri yaradılışlı genç bir okul öğrencisi tarafından çekilip ortaya çıkarılmıştı.

Bununla beraber Manon, kendi devrinde şuh ve serbest yaşayan hayatları sergüzeştler içinde geçen ve tarihte nam bırakan bazı prenses ve konteslerin entrikalarından, yapmacık hislerinden daha saf ve belki onlardan daha yüksek ruhludur. Manon'un hikâyesine benzer durum ancak Madame de La Fayette'nin *La Princesse de Cleves* eserinde bulunabilir.

Çığırçan'a(1938) göre "Manon Lesko romanı aşkın bütün safahatını gösteren bir sinemadır." Romanın yayınlanması devamında bu aşk hikâyesini abartılı bulanlar, buna ahlâka aykırı bir eserde diyenler de olmuştur. Bu gibi insanlar bugün de pek çoktur. Güneşin ışığından mahrum tabiatın herhangi bir köşesi nasıl bir hayat eseri göstermez, ıssız ve ölgün bulunursa, aşktan nasibini almamış, aşkın zevkini tatmamış, heyecanını duymamış insanların hayatı da boşluk ve hiçlik içinde geçtiği için böyle güzel bir eseri okumaktan zevk alamaz. Çığırçan, eseri okuyanların yine eserin içinde şu cümleler karşısında mest olup kalacaklarını belirtmiştir:

"Kalp hissetmek için uzun müddet arayıp sormağa muhtaç değildir ve zevklerin en tatlısı aşk zevkidir. Kalbimiz öyle bir yaradılışa sahiptir ki aşkın zevklerini en mükemmel mutluluk kabul eder. İki vefalı âşkın Vatanı bütün dünya değil midir? Bir kadına sevdiğinin cür'etkârlığı kadar cesaret veren hiçbir şey yoktur"(Prevost 1938:8).

Çığıracı(1938), Manon ölmez bir şaheser olduğunu, bundan da hiç şüphesinin olmadığını belirterek, Şövalye de Griö'nün hikâyesini; geçirdiği hatıralardan dolayı rahip Prevonun kendi hikâyesidir, hatta otobiyografisidir diyenlerin de çok olduğunu, fakat yine de her ne olursa olsun Manon bir Fransız ve tamamen Parisli olduğunu belirtmiştir.

Çığıracı'a(1938) göre o, bu hükmü taşıdığı içindir ki Fransa'nın bütün bilgileri onu severek okumuş, en büyük şairler ve yazarlar onun hakkında övgüler yazmıştır. Çığıracı, bu eseri, sadece Napolyon'un Senthelen'de bu kitabı okuduktan sonra kapıcılar için çok eğlenceli bir hikâyedir dediğini, fakat Napolyon'un bu hükmünün hiç doğru olmadığını çünkü Manon Lesko'nun eserinin bir buçuk asırdan beri asla eskimemiş, ilk günündeki heyecanı, sevimliği, gerçekliğini, tazeliğini koruduğunu belirterek, üslûbundaki sadelik, okunmasındaki kolaylık, kitapta yaratılmış ölümsüz tipler ve meşhur yazar ve eleştirmenlerin durmaksızın yenileşen hayret ve takdirleri kitabın kıymetini daima arttırmakta olduğunu belirtmiştir.

Çığıracı(1938), Alfred de Musset'nin 1832 de *Namouna* eserinde Manon hakkında yazdığı şiir çok ünlendiği için bu şiiri buraya aktarmıştır.

“Manon! Ne hayrete şayan aşiftesin! Fattan...
 Senin hikâyeni söyler ne dense halk cihan
 Kadınlığın sana timsali dense lâyıktır
 Mısır melîkesi denmek de pek muvafıktır.
 Hakikaten yaşıyorsun! Kanaatimce senin

Krallar öpmeye lâyıkt değil güzel dehenin
 Tiberj can sıkıyor bil'akis ne hoşsun sen
 Gönül sever, inanır sonra kin duyar birden
 Nedir rezaletin ey kız. Ne söyleyen mutlak
 Parayla zevk idi ancak senin için yaşamak
 Bütün hayatını çılgınca çiğnedin hep sen
 Seni... Fakat yaşasaydın yarın severdim ben.”

(Aktaran:Çığıracı:1938:11)

Aşağıda Hilmi Kitapevi'nin sahibi ve yayıncısı İbrahim Hilmi Çığıracan'ın Siraceddin'in çevirdiği Monon Lesko, Verter, Pol ile Virjini adlı eserlerin çevirisinden ve bu çevirileri yayınlamanın kendisine verdiği mutluluktan bahseden yazısına yer verilmiştir.

3.4.2.4.3. Çığıracan'dan Bir Hatıra

“Pek genç yaşta iken Manon'un operasını Konkurdiya tiyatrosunda seyretmişim. Musiki Puccini'nin idi. Bu opera çok hoşuma gittiğinden sonradan basılan Manon'un Türkçe tercümesini de hararetle okumuştum. Tercüme Nuri Şeyda'nın idi. Fena değildi. Bu tercümeden on beş yirmi sene sonra Hasan Bedreddin'in tercümesi çıktı. Bunu da tetkik etmişim. Bu tercüme zamanına göre uygun idiyeler de bu şaheserlere lâıyk olan itinadan, üslupdan âri idiler. Kitapçılığımın gençlik anlarından şah eserlerin üç yıldızı olan Verter, Pol ile Virjini, ve Manon Lesko kitaplarını itinalı güzel bir tercüme ile nefis bir surette basmağı çok arzu etmişim.

Bu arzum yerine geldi. Üç kitabı bir boyda ve resimli olarak bastım, başlarına müelliflerin hayatlarını yazdım. Bu eserleri çok daha nefis basabilirdim. Fakat o kadar para verip alacak okuyucu nerede? Bununla beraber bu basılan üç kitabın tercümelerinin sıhhatine, şive ve üslublarının düzgünlüğüne, resim ve tab'larının da oldukça nefasetine itimad edebilirsiniz. Klâsik kitapların bu üç şah eserinden sonra daha büyük ve daha muhteşem klâsiklerin neşrine devam edeceğimi sevgili okuyucularıma vadeder. Sizden de rağbet ve teşvik beklerim”(Aktaran:Çığıracan:1937:8).

3.4.3. Siraceddin'in Çeviri Fablları

Siraceddin Hasircioğlu, Dünya Edebiyatı'ndan çevirdiği çocuk romanları ve öykülerinin yanı sıra fabllarda çevirerek edebiyatımıza kazandırmıştır.

“Fabl, soyut duygu, davranış ve düşüncelerin somut olarak hikaye edilmesidir”(Ciravoğlu 2000:57).

“Kahramanları çoğunlukla hayvanlar, bitkiler olan ve içinde bir “ders” bulunan hikayelere fabl denir. Kahramanları insan, cansız varlıklar, tabii olaylardan seçilmiş varlıklar da vardır. Fabllarda, insan olmayan olay kahramanları birer insan tipini temsil eder.

Fablların, “ders” halindeki ana fikri, parçanın başında, sonunda ya da her hangi bir yerinde, çoğunlukla özlü bir söz biçiminde açıkça belirtilir. İçindeki “ders” açıkça söylenmeyip olaylardan çıkarılabilecek olan fabllar de vardır”(Gökşen 1972:91).

“Fabllarda mesaj herhangi bir yoruma ihtiyaç kalmadan, doğrudan verilir. Olayların hayvan ve diğer varlıklar çevresinde anlatılması genelde bir eleştirinin alinganlık yaratmadan sunulması kolaylığını da dayanmaktadır. Bu yüzden hemen her kesim için benimsenebilir anlatım tarzıdır. Sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de önemli eğitici unsurlar taşır. Çünkü binlerce yıllık insan davranışlarının deneyimlerinin birikiminden oluşmuştur. Bir noktada atasözlerinin canlandırılması niteliğini taşıdıklarından belki atasözlerinden daha kalıcı eğitici özellikler taşırlar.

Basit ahlâk ilkelerine değinildiği gibi, insanların birçok kusurlu yönlerine de dikkat çekilir. Fabllar vasıtasıyla kanaatkârlık, özveri, yardımseverlik, iyi niyet gibi davranışlar kazandırabilir. Kanaatkârlık, tamahkârlık, kıskançlık, paylaşımcılık gibi çocuklar tarafından algılanması güç kavramların somut olaylarla canlandırılarak anlatılması sebebiyle çok önemli bir eğitim aracı olarak kabul edilmelidir. Fabllar insan belleğinde çok kolay saklanabilen ve ortaya çıkarılabilen özelliklere sahip olduğu için sözlü gelenek içinde de yaşatılabilmektedir”(Yalçın, Aytaş 2002:113).

“La Fontaine, "Fable" diye adlandırılan masallarını -biliyoruz ki- çocuk eğlendirmek için yazmamıştı. Toplumsal bir eleştiri içeren bu masallar toplamında ozan, sakat sosyal ve ekonomik ilişkilerde belirlenen yanları eleştirmektedir. Değişik insan karakterlerini -çok uygun seçilmiş- hayvanlarda simgeleyerek verişiyle La Fontaine, zamanının "yanlışıklarla" dolu ilişkilerini çarpıcı bir biçimde karikatürize ediyor. Ve "klasik" niteliğinin sağlamlığıyla da -çağlara göre bazı çelişkiler taşısa bile- etkinliğini sürdüreceğe benziyor bu masallar.

Belirtmeye çalıştığım gibi, daha çok "büyükler" (!) için yazılmış olmasına karşın, La Fontaine'in Fable'leri daha çok çocuklara okutulmakta, onlar için çoğaltılmaktadır. Bu gerçeklikte, dünya klasikleri içinde "Çocuk Edebiyatı" bölümlemesi yaparken, ister istemez La Fontaine masallarıyla listenin başında yerini alıveriyor”(Özkan 1978:31).

Siraceddin, fablları çevirirken çeviri yaptığı dilin yaşadığı kültürde olduğu gibi aynen çevirmemiş, çeviriyi yaparken olayları Türk kültürüne uyarlamıştır. Bu yüzden bu fablları okurken bizim yaşantımıza, kültürümüze ve hayat anlayışımıza ters gelmeyen, tanıdık olan ama yaşarken fark etmediğimiz olaylara ve kişiliklere rastlarız. Böylece bunlarla karşılaştığımızda da yabancılık çekmeyiz.

“Öğretici-didaktik olma işlevinin yerine geldiği fabllarda genellikle o toplumun yaşantısıyla ilgili davranış dersleri-öğütler verilir. İnsanın istenmeyen kusurlu ve gülünç davranışları simgesel bir kahramanın davranışlarıyla ilgilendirilerek açıkça eleştirilir. Verilen ders bir yargı tümcesi biçiminde ya da özdeyiş ve atasözü biçiminde olabilir”(Kıbrıs 2002:69).

Siraceddin’in hem kendi yazdığı hem de çeviri yaptığı eserlere bakıldığında eserlerde işlenen konuların öğreticilik yönünde ağır bastığı görülmektedir. Aşağıda verilen fabl örneğinde de görüldüğü gibi kişilerin buldukları durumdan memnun olmalarını çünkü daha kötü durumda olanların da varolduğu, bu yüzden kişilerin ellerindekilerinin kıymetini bilmeleri gerektiği konusu üzerinde durulmuştur.

3.4.3.1.Eşek, Maymun, Köstebek

“Bir eşek bir de bir büyük maymun.
Hallerinden değildiler memnun.
Her zaman haktan iştikâları çok
Hele arzuların nihayeti yok

Biri boynuzsuzum deyip anırır,
Biri kuyruksuzum diyip bağırır.

Dedi bir köstebek:-A hayvanlar
Sizde hiç yoksa şükredin göz var.”

(Hasırcıoğlu 1929:40-41)

“Bir fablda başlıca şu bölümler bulunur:

- 1.Giriş : Bu bölümde olay ve olaylara karışan kişiler tanıtılır.
- 2.Gelişme: Bu bölümde olay, verilecek derse okuyucuyu yöneltecek biçimde entrikalarla düğümlenir.
- 3.Sonuç : Düğüm beklenmedik bir şekilde çözülür. Fablın etkili olması için bu bölümün kısa olmasına dikkat edilir.
- 4.Ders : Olayla sıkı ilgisi bulunan ana fikir fablın uygun bir yerinde belirtilir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bu fikrin açıkça verilmediği de olur”(Demiray 1977:230).

“Fabl türünün ilk önce nerede ve ne zaman çıktığı kesin olarak bilinmemektedir. Fakat genel olarak Hindistan’da çıktığı söylenmektedir.Çok eskiden beri halkımızın dilinde ve zihninde yaşayan birçok fabllar varsa da edebiyatımızda görülmesi XIX. Yüzyıla rastlar.XIX. yüzyılda Batıya yönelmeye başlayan edebiyatımıza yeni türler kazandırmak amacıyla bazı

yazarlarımız fabl çevirileri yapmışlar ya da buna benzer örnekler yazmışlardır” (Gökşen 1972:92).

Bu yazarlardan biri olan Siraceddin Hasırcıoğlu hem kendi yazdığı fabl örnekleriyle hem de dünya edebiyatından çevirdiği fabl örnekleriyle çocuk edebiyatımıza değerli eserler katmıştır.

“Fabllardan yararlanma:

1. Fabllar, belli bir “ders”i, ahlaki temi belirtmek üzere yazılan masalımsı hikayeler oldukları için, çocuklara sıkmadan öğüt verirler.

2. Fabl kahramanlarının çoğunlukla hayvan ve bitki olmasından ötürü çocuklar, hayvan ve bitki hikayelerine karşı duydukları yakın ilgiyi fabllar için de duyarlar. Bu yüzden Fabllar, çocuklar için eğlendirici ve sevimli öğretim – eğitim aracıdır.

3. Çocuklar, kısa ve manzum fablları ezberlemekten, herhangi bir şiirden daha çok zevk alırlar.

4. Özellikle La Fontaine’in fablları, kısalıkları ve canlı konuşmaları dolayısıyla çocuklara kolayca temsil ettirilebilirler.

5. Fabllar, sözlü ve yazılı dil çalışmalarına çok elverişlidirler. İçindeki ana fikri buldurmak, bunun etrafında konuşma, yazma, tartışma alıştırmaları yaptırmak verimli olur”(Gökşen 1972:93).

Siraceddin Hasırcıoğlu, özellikle Milli Edebiyat ve Cumhuriyet devri edebiyatı dönemlerinde çevirdiği fabl eserlerde, kullandığı dille bu fablları güncelleştirmiş, daha anlaşılır bir hale getirmiştir. Çevirdiği fabl eserleri bugünkü zamana uygulayarak çağdaştırmış, ayrıca Türk halkının değerlerine uyarlayarak bu çevirileri bize yabancı olmayan bir hale getirmiştir.

3.4.3.2. Siraceddin’in “Çocuklarıma Hikayeler” Adlı Eserinin II. Bölümünden Fabl Örnekleri

Siraceddin Hasırcıoğlu, “Çocuklarıma Hikayeler” adlı eserinin II. Bölümünde La Fontaine’den çevirdiği fabllara ve manzum eserlere yer vermiştir. Aşağıda Siraceddin’in Türkçemize kazandırdığı fabllardan ve manzum eserlerden örnekler verilmiştir:

3.4.3.2.1. Dağ Doğurdu

“Bir dağın hamli yakın, ağrısı var,
İnliyor, haykırıyor, kıvranıyor.

Birikip çığlığa herkes sanıyor
Bundan elbet koca bir kale doğar!

Akıbet doğdu... Fakat... Biçare!
Küçük bir fare!

Bu hikâyem benim elbet de yalan.
Doğru manası fakat yavrum inan.

Müddeti her işi zumünce bilir,
Vadeder:Harika ızhar edecek,

Varsa ezhanda tereddüt gidecek.
Akıbet bir işe tayin edilir.

O zaman ortada kalmaz dava
Ne çıkar sonra: Hava!”

(Hasırcıoğlu 1929:69-70)

3.4.3.2.2. Fare, Kedi, Horoz

“Bir küçük fare, yavru tecrübesiz
Dedi akşam görünce annesini:

“Ben ne gördüm bilir misiniz?
Öyle şeyler ki hiç nişanesini.

Görmemiştim. Durun da anlatayım,
Niye iş vakti gezmeyip yatayım!

Sabahleyin erken
Şu dağdan aştım ben

Dolaşmak isterken
Göründeler birden

İki hayvan ... Sevimli, nazlı biri,
Pek huşunetli, pek yaman diğeri.

Sadası tiz gayet
Başında bir koca el

Sanki kollar bir kanat... Çarpar
Tıpkı yelpaze bir de kuyruğu var.”

Horozun hali yavrumun gözüne
Böyle hırçın, fena görünmüştü.

“Ya, diyordu, devam edip sözüne
Ya, o gözler nasıl da dönmüştü.

Görmedim öyle vahşiyane kılık,
Sonra birden kopardı bir çığlık.

Ödüm kopup sesinden
O anda kaçtım ben.

Ne tatlı yüz derken,
Görüşmek isterken

Diğerile... O nazlı bir hayvan
Bize çok benziyordu anne, inan

Mütevazı bakışlı, ruhu sıcak,
Cildi tüylerle kaplı, göz parlak,
Tavru sakın, küçük kulakları var.
Bizi elbet bilir, sever, onlar.

İnce kuyruk, güzel yüzüyle bize
Benziyor çünkü... Ah o bir geveze

Haykırıp korku almasaydı beni,
Soracaktım; tanırdı belki seni!”

O zaman baktı anne, yavrusuna
Dedi, “oğlum, o sevdiğin kedidir,

Düşme asla görüşme kaygusuna
Çünkü düşmanların o en bedidir.

Bağırın bilâkis zarar vermez
Bize ondan uzaklık elvermez.

Kedi lâkin vücudumuzla doyar
Hali tavrile sonra göz de boyar.

Ömrüm oldukça sen sakın kanma
Bakarak şekle oğlum, aldanma. »

(Hasırcıoğlu 1929:57-60)

3.4.3.2.3. İnsana Mağlup Olan Aslan

“Aslanın resmini basmışlardı.
Yolda bir dükkâna asmışlardı.

Yatıyor yerde o. Gûya bitmiş,
Bir herif aslanı mağlup etmiş.

Ayırıp kendine bundan hisse,
Her gören fahrediyor... Elkisse.

Geçti bir gün oradan bir aslan.
Dedi ben anlıyorum her insan

Kâğıt üstünde zaferden memnun,
Böyle şeyler bizi etmez mahzun.

Resmedin sizde kalem, sizde boya,
İşi aslında değiştirmez, ya.
Bizde olsaydık eğer bir ressam.”

(Hasırcıoğlu 1929 71-72)

3.4.3.2.4. Kocamış Aslan

“Çöllerin padişahı bir aslan
Şimdi pek yaşlı, pek perişandı.
O çeviklik; o eski şevketi şan
Hepsi bitmişti; kalbi virandı.

Düşkünün dostu yok, bilir herkes
Çıkarmayınca o ses.

Tab’a kuvvet bulup şıarmıştı.
Hepsi birden hücumla kalkıştı.

Geldi beygir savurdu çiftesini
Bir öküz boynuzuyla tos vurdu,

Dışleyip geçti gördüler kurdu,
Koca aslan çıkarmadan sesini.

Bel bükük, hali yako, kadit olmuş.
Başı düşkün, gözünde fer solmuş.

Durdu, sabretti mustarip, ölgün
Hepsinin türlü bin hakaretine
Muntazır ömrünün nihayetine.
Öteden bir de etmesin mi sökün,

Uzun kulaklı eşek
Dedi: “Ah, bak bu fazla. Ölmeyi ben
Bekliyorum. Beter bu ölmekten:
Bir eşekten sonunda tekme yemek!”

(Hasırcıoğlu 1929:44-45)

3.4.3.2.5. Sarafı Kunduracı

“Çalışır, duymamış cihanda acı.
Ne hoştu kunduracı.

Daima şen yaşar; bütün kış, yaz
O şarkısız durmaz;

Sanki dünya onundu. Sonra yatar,
Hiç düşünmez uyur sabaha kadar.

Komşu sarrafısa bil’âkis uyumaz.
Neşeden şarkıdan nasibi de az.

Sabahleyin erken
Uyuklayım derken.

Uyanır işçi, şarkılar duyulur.
Rahatsız olur.

Yemek, içmek kolay, pazarlar var,
Ne yaparsın ki uyku satmazlar.

Şarkılar yetti sarrafın canına,
Kaçırıldı uykusunu.

Sordu, bir gün çağırarak yanına
Zavallı komşusunu.

-Usta! Kârın nedir senede?
 Dedi:-Kârım mı? Güldü işçi, Beyim!
 Ne param var dolaplarımda; ne de
 Dolabım var. Bu yıl bütün emeğim

Beni ancak geçindirirse ne hoş
 Gündelik!.. başka şey düşünmek boş!

Sordu zengin!:-Ya gündelik ne kadar?
 -Bazı az, bazı çok. Fakat şu da var!

Yoksa işler güzel güzel gidecek
 Bayram olmaz mı dükkânım kapanır,
 Yoktur artık o gün yemek içmek,
 Beni herkes de bayram etti sanır.

Güldü sarraf zavallı komşusuna

Dedi:-Al! İşte bak bu, yüz liradır.
 Rahat et, zevke başla! Tam sıradır.
 Zavallı aldandı,
 Ona dünyayı verdiler sandı.

Kaldı hasret o şimdi uykusuna.

Ne şetaret, ne şarkı... Hep gitti.
 Düşünceden bitti.

Dinler etrafı korka, korka bakar.
 Kediler sezse uykudan kalkar.

Çalacaklar sanırdı servetini,
 Aldı servet onun saadetini,

Getirdi vesveseyi.
 Bir sabah yüklenip hemen keseyi

Dedi biçare; gitti komşusuna.
 -Ki kavuşmuştu artık uykusuna.

-Senin olsun verdiğin bu altın,
 Bana uykumla şarkılar kalsın.

Öyleler var ki saldırır her işe
 Münhasırdır şaarı gösterişe.

İddeası muvaffak olmaktır.
Hakkı lâkin onun kovulmaktır.”

(Hasırcıoğlu 1929:76-78)

3.4.3.2.6. Tilki, Kurt, Beygir

“Tilki kurnaz, fakat henüz pek toy.
Gördü bir gün çayırda bir kısrak.
Baktı hoş bir eda, güzel bir boy.
Dedi bir kurda: -“Kardeşim, gel, bak

Otluyor tarlamızda bir hayvan.
Her gören mutlaka olur hayran.
O da toylukta eşti: Şatır, şen
Sordu: “-Kuvvetli olmasın bizden

İyi anlat şunun kıyafetini.”
Dedi: “-Mümkün mü? Şair olsam eğer
Ona sen yaklaşınca seyre gider.
Vasfederim senin saadetini

Hükmedersin görünce, bak, ne güzel
Bize avdır o belki... Sen hele gel.”

İstemez miydi davranıp kısrak
Dolu dizgin bu sahada kaçmak.

Bağlamışlardı... Derakap tilki
Ona hürmetle yaklaşıp dedi ki:

“-Müftehirdir sizinle kullarınız,
Lütfedin, isminizi nedir yalnız.”

Baktı kısrak bu iş fena olacak
Oda elbet değildi hiç ahmak!

Dedi: “-Kardeş unutkanım ben çok
Genç iken sığmadımdı hiç kabıma.

Büyük annem görünce aklım yok
Neyse ismim yazıp ayak kabıma

Kırda kaybolmasın demiş! Bunu siz
Okumak istiyorsanız geliniz.”

İtizar etti tilki: “-Cehlim var,
Okutan olmamış ki bendenizi!

Kardeşim kurt okur, hemen anlar.
Kimsiniz bildirir o, şimdi sizi!

Kibar evladıdır ne mutlu ona
Ben fakirim, evet, ayıp değil a.”

Bu tabasbusla kurdu aldattı.
Oda yaklaştı: Müftehir, mağrur:
Yedi bir çifte devrilip yattı.
Gitti dişler... Dağıldı yüz, makhur,

Kan içindeydi. Tilki geldi hemen
Dedi: “-Kardeş unutma hiç bunu sen,

Yazıyormuş “Nal” ında, evladım!
Rast gelen şahsa kanmamak lâzım!”

(Hasırcıoğlu 1929:46-48)

3.4.3.2.7. Yapma Bebeğin Kalbi

“Bir kız çocuk elinde makas, bir de bir bebek,
Etrafa handeler saçıyor hem de muttasıl
Öğrenmek istiyor bebeğin sinesi nasıl?
Uğraştı, deldi kalbini beyhude bir emek.

Bomboştı. Hem oyuncağı olmuştu münkesir.
Birden mübeddel oldu meserret, kedurete.
Tamik edince neşeyi encamı böyledir.
Kız başladı bükâyâ; bükâyı nedamete.

Yavrum, cihanda zahire aldanma daima,
Hüsran olur sonunda işin, yoksa mutlaka.
Hem çok elem verir sana; hem aldatır seni
Zinhar! Yapma bir bebeğin açma kalbini.”

(Hasırcıoğlu 1929:42-43)

3.4.3.2.8. Yolcu Arabası, Kara Sinek

“Pek büyük, altı katlı bir araba
Bin meşakkatle sırtı tırmanıyor,
Yakın değil kasaba.

Güneş altında her taraf yanıyor,
Taşlı, dik bir yamaç, bozuk bir yer,
Zavallı beygirler,

Terlemiş... Hep yayan kadın, erkek.
Bir sinek geldi atların yanına.

O da aklınca halkı sevkedecek!

Vay, canına!
Sokuyor iğne her atın başına,
Kimsenin hürmet etmiyor yaşına.

Konuyor, kalkıyor, gelip gidiyor,
Biraz yol aldıkça
İşi hep kendi gördü zannediyor.

Bir kumandan, o, sanki harbe koşan.
Bin meşakkatle uğraşan, boğuşan.

Öyle gayret ki sormayın gitsin.
Yol üstü kaldıkça
Çıkmıyor kimse şöyle bir itsin.

Diye hiddetle bazı dert yanıyor.
Yolculardan imam mırıldıyor.

Bir kadın şarkı söylüyordu. Sinek
Şarkının tam zamanıdır diyerek

Yapışıp atların şakaklarına
Vızlayıp durdu hep kulaklarına .

Böyle ahmakça hayli uğraştı.
Sırtı vaktâ ki yolcular aştı

Dedi artık gidersiniz yalnız
-Bir sözüm var,Efendiler, bakınız:

Ben çalıştım, çıkardım işte sizi,
Siz de memnun edin bu bendeni.”

(Hasırcıoğlu 1929:73-75)

BÖLÜM IV

SONUÇ ve ÖNERİLER

Siraceddin Hasırcıoğlu'nun bütün eserleri incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlarla ulaşılan düşüncelerden yola çıkılarak öneriler bölümü oluşturulmuştur.

4.1. Sonuç

Siraceddin Hasırcıoğlu vatansever, Cumhuriyete ve onun getirdiği inkılaplara bağlı yeniliklere açık bir eğitimcimizdir. İyi bir eğitimci olmasının dışında ailesine ve evine düşkün olan kişiliğiyle de örnek bir insandır. Aldığı eğitimle yetinmeyip kendisini sürekli geliştirmeye devam etmiş, kültür seviyesi yüksek, eğitimde yeniliklere açık ve bu yenilikleri uygulamaktan kaçınmayan bir eğitimcimizdir. Öğrencinin sadece dinlediği, ezberlediği, yaşamdan kopuk öğretim yöntemleri yerine öğrenciyi öğrenmede aktif hale getiren yöntemleri savunmuş ve bunu eğitimle ilgili yazılarında da dile getirmiştir.

Siraceddin Hasırcıoğlu, Hayvani Teşrih, Nebati Teşrih ve Nebatat Dersleri adlı eserlerinde bu derslerin nasıl öğretilmesi gerektiği ile ilgili görüşler sunmuştur. Bu görüşlerinde öğrenciyi hayattan soyutlayan, öğretmen merkezli, ezberci eğitime karşı çıkmış; öğrenciyi temel alan bir eğitim anlayışını savunmuştur.

Avrupa ve Türkiye'de verilen eğitimi karşılaştırarak bizdeki eğitimin öğrenciyi uyuttuğunu, öğrencilerin öğrendikleri şeyleri ise çabuk unuttuklarını, bunun sebebinin ise bizde verilen eğitimde öğrencilerin görerek ve yaparak öğrenmeyişlerinin olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca ders kitaplarındaki yabancı kelimelerin Türkçeleştirilmesi ya da bu kelimelerin Türkçe karşılıklarının olduğu sözlük yazılması üzerinde durarak Türkçe'ye verdiği önemi göstermiştir.

Siraceddin Hasırcıoğlu, dönemine göre çok ileri olan çağdaş eğitim anlayışına sahip bir eğitimcimiz ve edebiyatçımızdır. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun hem edebiyatçı hem de eğitimci yönü birbirinden ayrı gelişmemiş; o, edebi ürünler verirken de bu ürünlerini öğrenciye en doğru şekilde aktaracak çareler de düşünmüş ve bunları döneminin şartları elverdiği oranda da gerçekleştirmeye çalışmıştır.

“15 Temmuz 1921'deki Maarif Kongresi'nde Atatürk, tarafından ortaya konulan Cumhuriyet döneminde izlenmesi gereken eğitim sisteminin yasasının temel ilkelerinden biri olan “çocuklar ve gençlerimiz yetiştirilirken, onlara özellikle varlığı ile, hakkı ile, birliği ile çatışan bütün yabancı öğelerle savaşıma gereği ve ulusal değerleri coşku ile, her karşıt düşünce önünde yeğlilikle ve özveri ile savunma zorunluluğu iyice öğretilmelidir. Yeni kuşağın bütün manevi güçlerine, bu nitelik ve yeteneklerin aşılması önemlidir. Sürekli ve korkunç bir boğuşma biçiminde kavimler, yaşamın temel ilkesi, bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her ulustan, bu nitelikleri, tam bir titizlikle istemektedir.”Atatürk bu konuşmasında, savaş yıllarının da etkisiyle, daha çok “bağımsızlık”, “öğretim yöntemleri”, “ulusal kültür ve değerleri” üzerinde durmuştur.

Atatürk, öğretim yöntemleri konusundaki daha açık görüşünü de 1 Mart 1923'te TBMM açış konuşmasında yapmıştır.: “Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir baskı aracı yahut uygar bir zevkten çok, maddi hayatta başarılı olmayı sağlayan bir araç haline getirmektir.” Burada o, laik, bilimsel ve uygulamalı bir eğitimin ipuçlarını vermektedir”(Binbaşoğlu 1999:175-176).

Siraceddin Hasırcıoğlu, Atatürk'ün konuşmalarında belirttiği gibi “bağımsızlık” ve “ulusal kültür ve değerler”i öğrencilerine değişik öğretim yöntemleri kullanarak vermiştir. Eğitimde öğrenciyi merkeze alan bir eğitim anlayışına sahiptir. Eğitimde ezberci eğitime karşı çıkmış, öğrencinin, öğretimin oluşmasında pasif bir rol değil, aktif bir rol alması gerektiğini belirtmiş, sınıfta eğitim ve bilginin aktarılma aracı olarak sadece kitaplardan değil, diğer görsel materyallerin de kullanılarak materyal geliştirme ve kullanılması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Siraceddin Hasırcıoğlu, yaparak ve yaşayarak öğrenmenin öğrenci için daha kalıcı bir öğrenme sağladığını ve öğrendiği dersi de sevdiğini belirterek, öğrencinin öğrendiği konularla bire bir etkileşim içinde olması gerektiğini belirtmiştir.

Siraceddin, döneminin gerektirdiği sorumlulukların bilincinde olan bir eğitimci ve edebiyatçıdır. Milli edebiyat akımına bağlı olarak dilde sadeleşmeye uymuştur. Eserlerini verirken bu sorumluluğun bilinciyle hareket etmiş, Türkçe'ye sahip çıkmış, çevirilerinde dilimize uygun, anlaşılır, sade ve akıcı bir üslup kullanmıştır.

Siraceddin, çocuklara yazdığı eserlerde aruzu ve duru Türkçe'yi birlikte kullanarak büyük bir ustalık sergilemiştir.

Yaşadığı dönemin açık bir resmi olan eserler vermiş, milli duyguları uyandıran kahramanlık hikayeleri ve şiirleri yazmıştır. Bu hikayeler, insanlara mücadele ettikten sonra hiçbir şeyin imkansız olmadığını göstermesi yönünden önemlidir. Bu duruma örnek olarak aşağıda Siraceddin Hasırcıoğlu'nun Kıraat Kitapları'ndan "Kumkale Siperlerinde" ve "Sebdülbahir Karşısında" adlı parçalarından alıntılar verebiliriz:

"...Kumandan dünyanın en güzel ordusunda kumanda etmeğe alışmış, lâkin mebzül vezaitle döğüşmüştü. Zırhsız vücutların, çıplak göğüslerin ateş tufanlarına nasıl karşı koyduğunu görmemişti. Dakikalar asırlar kadar uzadı. Yaver geldi. Karşısında dikildi, haberini verdi. Efendim, mukabil taarruza kalktılar. Meğer herkesin döndüğü yolda onlar ileri gitmişler. Çocuklar işte o kahramanlar bizim neslimizdendi. Başlarında sizin gibi mektep sıralarından alınmış zabıtlar sizden biraz kabaca yaşını henüz almamış gençler vardı. Döğüştüler, döğüştüler. Bu döğüşmek günlerce, haftalarca, aylarca sürdü. Biz İstanbul'da çok zaman sonra ancak 8 Haziran 1333 sabahı neşr olunan bir tebliğe şu satırları okumuştuk: Kıtamıza, Seddülbahir civarında müdbir ve kanlı muharebatı müteakip düşman müdhiş bir hezimete düçar etmiştir. Düşmanın zaiyatı 7000 kişi raddesinde bulunuyordu"(Hasırcıoğlu 1925:41-44)

"...Çocuklar Truva Harabeleri Çanakkale Boğazı'nın bir tarafındadır. Şimdi oraya gelenler artık esatir kahramanlarını, Homeros'un destanlarını düşünemiyorlar. Çanakkale kahramanlarının haşmet ve azameti karşısında

duruyor, nazarlarını denizlerde karalarda dolaştırıyorlar. Burada çarpışan ve ölen kahramanların hayali bütün hatıralarda canlanıyor ve müebbeten yaşıyor. Onlar çarpıştılar. Ve çarpışmadıkları zaman tafra furuşluk etmediler. Boyunlarını bükerek arkadaşlarına dua ettiler.

Sualler:-Çanakkale muharebesi hakkında ne biliyorsunuz?

-Bu parça neyi anlatıyor?

-Vakıyı seyredenler kimlerdir?

-Nerede bulunuyorlar?

İzah:Truva:Eski bir şehirdir ki ve vaktiyle Yunanlılar bu şehri muhasara etmişler. Her iki tarafta pek çok kahramanlıklar göstermişler”(Hasırcıoğlu 1925:55-57).

Yukarıda görüldüğü gibi, çocukların tarihimizi anlayıp sevebileceği, milli duyguları öne çıkarıcı eserler üretmiş ve bunların yazımında akıcı ve sade bir dil kullanmıştır.

Ayrıca çocukların konuyu iyi öğrenip öğrenmediklerini anlamak için metnin sonuna metinle ilgili sorular da ekleyerek eğitimin süreçlerinden olan dönütü uygulanmıştır.

24 Mart 1923'te, Kütahya'da öğretmenlere seslenen Mustafa Kemal:" Bir ulus savaş alanlarında ne kadar parlak başarılar elde ederse etsin, o başarıların sağlam sonuçlar vermesi ancak eğitim ve irfan ordusunun varlığına bağlıdır." (Ovat 2003:31-33) der.

Bu sözlerden hareketle Siraceddin'in eserleri incelendiğinde eserlerinde çocuklara çok zor şartlarda elde edilen ulusal başarılarımızı tanıttığı, anlattığı ve benimsetmeye çalıştığı görülmektedir. Siraceddin, cumhuriyetin ve devrimlerin ülkemiz için çok önemli olduğunu ve onları korumamız gerektiğini çeşitli yazılarında ve şiirlerinde çocuklara belirtir.

Siraceddin Hasırcıoğlu, Cumhuriyet döneminin gerektirdiği sorumluluğun bilincinde olan bir eğitimcimiz ve edebiyatçımızdır. Maarif Kongresi'nde alınan

kararlara bağlı olarak eserlerinde ulusal değerleri ile uyumlu ve manevi gúçleri geliştirici eserleriyle yeni eğitim sistemin yerleşmesi ve gelişmesi için çalışmıştır.

4.2. Öneriler

1. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun döneminin çok ilerisinde bulunan eğitim ile ilgili görüşleri, eğitim tarihi kitaplarında yer almalı ve Siraceddin Hasırcıoğlu'na gereken değer ve önem gösterilmelidir.

2. İlköğretim Türkçe ders kitaplarına verilen fabl örneklerinde Siraceddin'in gerek kendi yazdığı gerekse de eviri fabllarından örnekler verilmelidir.

3. Ulusal değerlerimizin o dönemdeki işleniş tarzına örnek olarak Siraceddin'in eserleri yeniden basılmalı ve okuyuculara sunulmalıdır.

4. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun eserleri, günümüz ocuk edebiyatının temellerini oluşturmaktadır. Bundan dolayı ocuk edebiyatından bahseden edebiyat antolojilerinde buna değinilmelidir.

5. Siraceddin Hasırcıoğlu'nun eserlerinde kullandığı dil ve üslup çağdaşlarının kullandığı dil ve üsluptan, günümüz Türkçe'sine daha yakın olup, bu özelliği dilimizin gelişim tarihi anlatılırken öğrencilere anlatılmalı ve eserlerinden örnekler okutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- ACAROĞLU, Türker
1944 **Çocuk Şiirleri Antolojisi**, Ankara, Berkalp Kitabevi.
- AKYÜZ, Yahya
1978 **Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri**, Ankara, Doğan Basımevi.
2001 **Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi**, İstanbul, Alfa Yayınları.
- APAYDIN, Talip
1979 “Çocuk Oyunları” **Türk Dili Dergisi**. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları, XXXIX, 331, Nisan:296-297.
- BARAZ, Turhan
1979 “Çocuk Yazını Sorunlarına Yaklaşım” **Türk Dili Dergisi**. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları, XXXIX, 331, Nisan:290-291.
- BAYMUR, F. ve K. DEMİR
1961 **Çocuk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- BEYATLI, Yahya Kemal
1990 **Edebiyâta Dâir**, İstanbul, Özal Matbaası.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit
1995 **Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi**, İstanbul, MEB Yayınları.
1999 **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi**, Ankara, Tekışık Yay.
- BİNGÖL, Vasfi
1963 **Metinli Çocuk Kitapları Kılavuzu II**, İstanbul, Fatış Yayınevi.
- CİRAVOĞLU, Öner
2000 **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul, Esin Yayınevi.
- DEMİREL, Özcan
2000 **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı**, Ankara , Pegem-A Yayıncılık.

DEMİRAY, Kemal

- 1967 **Türkçe Çocuk Edebiyatı**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
 1977 **Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi**, İnkılâp ve Aka Basımevi.
 1979 “Çocuk Ruhunu Besleyen Kaynak” **Türk Dili Dergisi**. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları, XXXIX, 331, Nisan:251-258.

DİCKENS, Charles

- 1937 **David Copperfield**. (Çeviren:Siraceddin Hasırcıoğlu). İstanbul Hilmi Kitabevi.

DODE, Alfons

- 1938 **Taraskonlu Tartoren**. (Çeviren:Siraceddin Hasırcıoğlu, Ali Kamil). İstanbul Hilmi Kitabevi.

ENGİNÜN, İnci

- 1985 “Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış” **Türk Dili Dergisi**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 400, Nisan:186-194.

ERGİN, Osman

- 1977 **Türk Maarif Tarihi**, İstanbul, Eser Matbaası.

ERGÜN, Mustafa

- 1996 **Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)**, Ankara, Ocak Yayınları.

GOGOL, Nicolas

- 1936 **Taras Bulba**. (Çeviren:Siraceddin Hasırcıoğlu). İstanbul Hilmi Kitabevi.

GÖKŞEN, Enver Naci

- 1972 **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, İstanbul, Özdemir Basımevi.

GÜLERYÜZ, Hasan

- 2002 **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı**, Ankara, Pegem-A Yayıncılık.

GÜMÜŞ, Ahmet

- 2003 **Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayın Evi.

GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi

- 1960 **Türk Meşhurları Ansiklopedisi**, İstanbul, Ekicigil Matbaası.

HASIRCIOĞLU, Siraceddin

- 1911 “Saksağan” **Tedrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası**. İstanbul: Maarif Nezareti Dar’ül Muallimin Hey’et-i Ta’limiyesi, Nisan:115.

- 1914 “Mükafatı Merasim” **Terbiye Mecmuası**. İstanbul:Satı, 1, 3, Nisan:118-129.
- 1918a “Hülya ve Hayat” **Terbiye Mecmuası**. İstanbul:Fen Terbiye Encümeni, 1, 2, 43-59.
- 1918b “Tabiyat Tedrisatı” **Terbiye Mecmuası**. İstanbul:Fen Terbiye Encümeni,1, 3, 83-97.
- 1918c “Terbiyenin Gayeleri” **Terbiye Mecmuası**. İstanbul:Fen Terbiye Encümeni, 1,4, 123-128.
- 1918d “Biz Nasıl Yetiştik? İbtidai Hayatı, Rüşdi Hayatı, İdadi Hayatı” **Terbiye Mecmuası**. İstanbul: Fen Terbiye Encümeni, 1, 5, Ekim, Aralık:161-175.
- 1918e “Biz Nasıl Yetiştik? Tıbbiye-i, Askeriye-i Hemyanı” **Terbiye Mecmuası**. İstanbul: Fen Terbiye Encümeni, 1, 6, Ekim, Aralık:221-236.
- 1922a “Şeyhimle Ben” **Yeni Nesil Mecmuası**. İstanbul:Osman Yümni, 1, 9.
- 1922b “Hırsızla Annesi” **Yeni Nesil Mecmuası**. İstanbul:Osman Yümni, 5, 4.
- 1923a “Üç Bahçıvan” **Muallimler Mecmuası**. İstanbul: İstanbul Muallimler Cemiyeti, 300.
- 1923b “Ölümün Baş Vekili” **Muallimler Mecmuası**. İstanbul: İstanbul Muallimler Cemiyeti, 659.
- 1923c “Hafızkütüp Fare” **Muallimler Mecmuası**. İstanbul: İstanbul Muallimler Cemiyeti, 741-742.
- 1923d “Yalancı Kahraman” **Muallimler Mecmuası**. İstanbul:İstanbul Muallimler Cemiyeti, 743.
- 1925a **İlk Mektep 1. Sınıf Çocuk Kitabı Kolay Kiraat**, İstanbul, Orhaniye Matbaası.
- 1925b **İlk Mektep 2. Sınıf Çocuk Kitabı Kolay Kiraat**, İstanbul, Kitaphane-i Hilmi.
- 1925c **İlk Mektep 4. Sınıf Çocuk Kitabı Kolay Kiraat**, İstanbul, Kitaphane-i Hilmi.
- 1925d **İlk Mektep 5. Sınıf Çocuk Kitabı Kolay Kiraat**, İstanbul, Kitaphane-i Hilmi.

- 1926 **İlk Mektep 3. Sınıf Çocuk Kitabı Kolay Kıraat**, İstanbul, Kitaphane-i Hilmi.
- 1929 **Çocuklarıma Hikayeler**, İstanbul, Amedi Matbaası.
- KAVCAR, C.. F. OĞUZKAN ve S. SEVER
2003 **Türkçe Öğretimi**, Ankara, Engin Yayınları.
- KIBRIS, İbrahim
2000 **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, Ankara, Eylül Kitap ve Yayınevi.
- KÜR, İsmet
1978 “Çocuk İçin Yazmak” **Türk Dili Dergisi**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, XXXVI, 322, Temmuz:262-264.
- MEDİCİ, Angela
1972 **Yeni Eğitim** (Çeviren:Nihal Önal). İstanbul Varlık Yayınevi.
- MERİME, Prosper
1938 **Kolombo** (Çeviren:Siraceddin Hasırcıoğlu). İstanbul Hilmi Kitabevi.
- OĞUZKAN, A. Ferhan
1979 “Dünyada ve Bizde Çocuk Yazınının Gelişmesine Toplu Bir Bakış” **Türk Dili Dergisi**. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları, XXXIX, 331, Nisan261-279.
1996 **Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Ankara, Emel Matbaacılık.
- OKAY, Cüneyd
1999 **Eski Harfli Çocuk Dergileri**, İstanbul, Kitabevi Yayıncılık.
- OVAT, Fuat
2003 “Cumhuriyetin Genç, Atılımcı, İdealist Maarif Vekili Mustafa Necati ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının İlk Yılları Bir Gelişim Öyküsü: Program Heyetinden Telif ve Tercüme Bürolarına” **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**. Ankara:Milli Eğitim Basımevi, Mart:31-33.
- ÖZCAN, Celâl
1979 “Çocuk ve Genç Adına Ö. Seyfettin’de Neler Var” **Varlık Dergisi**. İstanbul:Varlık Yayınları, Temmuz

PREVOST, Labbe

1938 **Manon Lesko** (Çeviren: Siraceddin Hasircioğlu). İstanbul Hilmi Kitabevi.

ŞİMŞEK, Hüseyin

2001 “XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İlkeleri Üzerine” **Milli Eğitim Dergisi**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 151, Temmuz, Ağustos, Eylül.

ŞİRİN, R. Mustafa

2000 **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları.

YALÇIN, A. ve G. AYTAŞ

2002 **Çocuk Edebiyatı**, Ankara, Akçağ Yayınları.

YAVUZER, Haluk

1998 **Çocuk Eğitimi El Kitabı**, İstanbul, Remzi Kitabevi.

YÖRÜKOĞLU, Atalay

1977 “Çocuk Yazını” **Türk Dili Dergisi**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 311, Ağustos:290-291.

SİRACEDDİN HASİRCİOĞLU
(1876-1938)

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara

23/1/1340

Tezkere

6

306

Türkiye Reisicumhuru Huzur-ı Riyasetpenâhilerine

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

.....Vekâlet-i
Celilesine âit olup ^{rabden} arz ve takdim kılınan.....
kararnamenin tasvib-i Âliye iktiran ettiği takdirde imzay-
ı riyasetpenâhileriyle tevşih buyurulması maruzdur.

Başvekil

Yazılmıştır
23/1/340
İmzâ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet

Ankara

6/2/340

Tezkere

6

533

.....Maarif.....Vekâlet-i Celilesine

22/1/340 tarih ve 2925/473 numaralı...tezkere-i
Vekâletpenâhileriyle gönderilen kararname tasdik-i âliye ik-

tiran etmiş olmağla rapten ve iâdeten takdim kılınmıştır efendim.
Başvekil

Yazılmıştır
6/2/340
İmzâ

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalem-i Mehsus Hüdûriyeti

Ankara

23/1/340

Adet

Tezkere
6DEVLET ARŞIVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞIVI

306 Türkiye Reisicumhuru Huzû-ı Riyasetpenâhilerine.

~~Vekâlet-i~~~~Galilesine âit olup rapten arz ve takdim kılınan.~~~~karar~~ kararnamenin tasvib-i aliye iktiran ettiği takdirde imzayı
Riyasetpenâhileriyle tevşih buyurulması marûzdur.Başvekil
imza

İsmet (inönü)

Cumhuriyet Riyaseti

Evrâkı

4
88DEVLET ARŞIVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞIVI

Başvekâlet Canib-i Sâmisine

Merbutu

kararnameler imza ve iade kılında

Türkiye Reisicumhuru
imza

1/2/340

Cezai Mustafa Kemal (Atatürk)

Kaleme/6

6/2/340

Türkiye Cumhuriyeti
Mevkîat ve Vekaletleri
Mevkîat ve Vekaletleri (1)
Umumi : 2925
Hususi : 473

ARŞİVLERİN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Barınaklar-i Celileye

Desaadet Kabatas Lisesi 'ulim-i tabiiyye
muallimi Serâceddin begin bey bin gur^u maasta terfiantellif
ve Feridme Encümeni azalına tayinin evvelar
hararnâme merbûten arz ve tahdim edilmişdir.
Bittardik iâdesine müsâade buyurulmasını tâzi
mâtrı mahsûsarna terdiften arz eylemiş eferdim

22 Râniya-ı Sani 340

Maârif Vekâli

İmza

İsmâil Safa (Özler)

20/1 "
Barınaklar
4
671

Kateme /23 "

1340 6/306

مجموعه كتابي

فقه الاحكام الشرعية

مكتبة دار الفقه والعلوم
 وكتابي احكام شرعية
 ١٩٢٦
 دار الفقه والعلوم

(الملك مكتبة دار الفقه والعلوم)
 مكتبة دار الفقه والعلوم
 دار الفقه والعلوم

چوچو كتابى

قولايى قىزىل كىتاب

عردى :

سراج الدىيار

اوجوچى طبع

منحصن قومىسيونىڭ راپورى وسارف وكالى تىلىم وتربىيە دائىرەسىنىڭ
۲۹۶ نومۇرلو قارازبە مەكتىپلەرە قىول اېلىنىدۇر .

اېلىك مەكتىپ

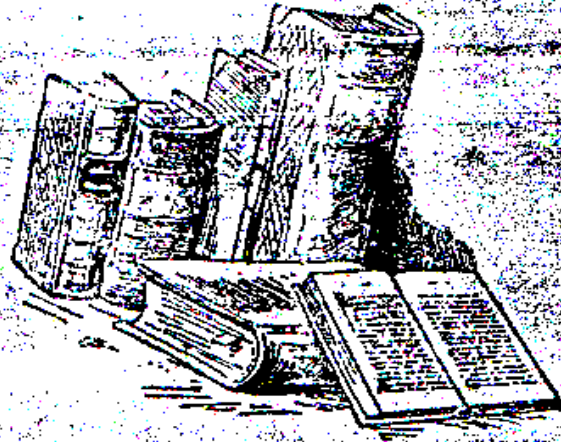
اوجوچى خىف

ناشرى :

ابراھىم دىيارى

استانبول

۱۹۲۸

دۇن مەكتەپدە اوڭلەيىن
 يەك ۋەقەنى اولمىشى .
 دىدىلەر : يەك يېمەك ؟
 ھەب سۇفرالار دولمىشى .

مىنى مىنى بىر چۈچۈك ،
 بىر مامىدە يالگىزدى ،
 نە سەۋىلى بىر قىزدى ،
 فقط تىگىزى پەك اوچۇق !
 سېتىنە بۈگۈندە
 . آنتەم قويمىش يېمەك .

باقدم اونك اوگنده
 ساده قورو بر ا كك !
 يانه اوتورمشدم .
 سوفرای ده قورمشدم .
 دیدم : هایدی گوزلم ؟
 قاردهش ، قاردهش ییلم .
 آرتیق قاردهش دییه جاك
 بزى گورهن ؟ اميندك .
 نه خوش اولدی بو يمك ؟
 ايکيمزده سه ويندك !

سراج الیبه

سود بینهن

آشمن بوق ، پامنا وار ،

سود بینهن بزه باقار .

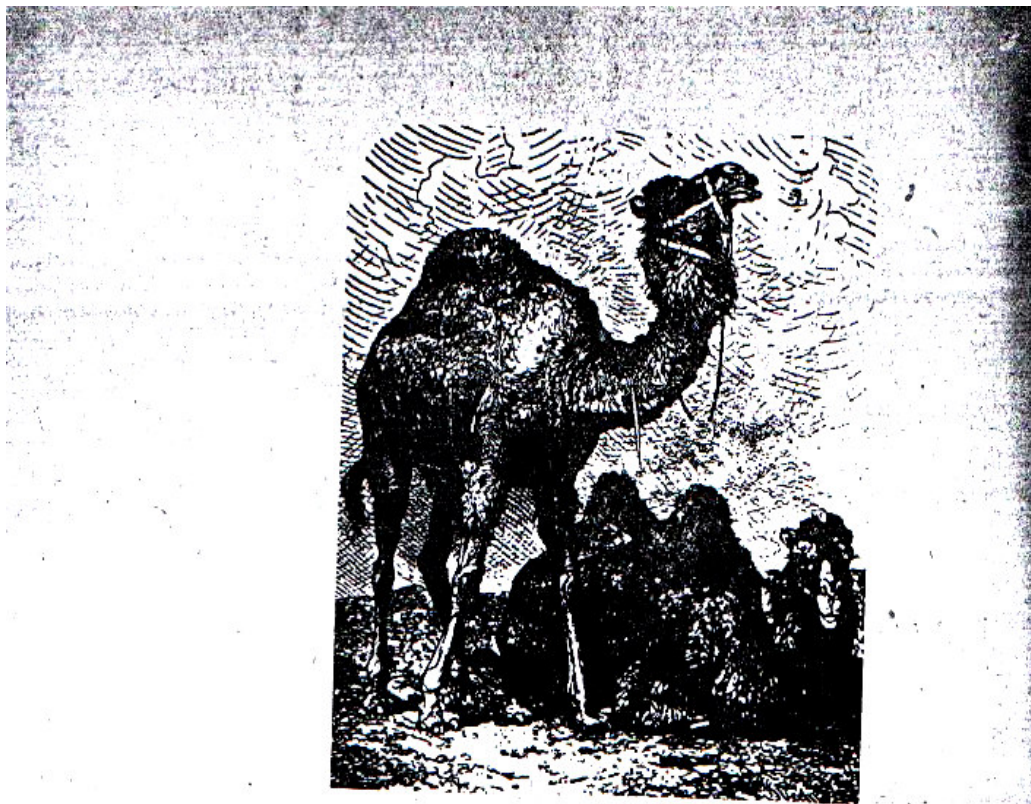
بز سودینی جوق سه وهرز .

هله اونی بر کورسه کتز .

به قانارده گوزمل بوزلو؛
 صاری رنگلی ، آلا کوزنو ؛
 بویه ، بوسه دیبه جک بوق ؛
 اوده دررماز ، ایشنی بک جوق ؛
 سباحلایین ایرکن قاجار ،
 قاجیزی آقشام آجار ،
 اوچ قارده شیز بزی بیلیر .
 چاغیریز ؟ او ، ایر کیلیر .
 یره یاتار اوزمان ، بز
 همه سندن سود اهورز .
 آدی نه در ؟ صورما بک ، بک :
 بو بنوزلو بر صاری اینک

سراج العبد

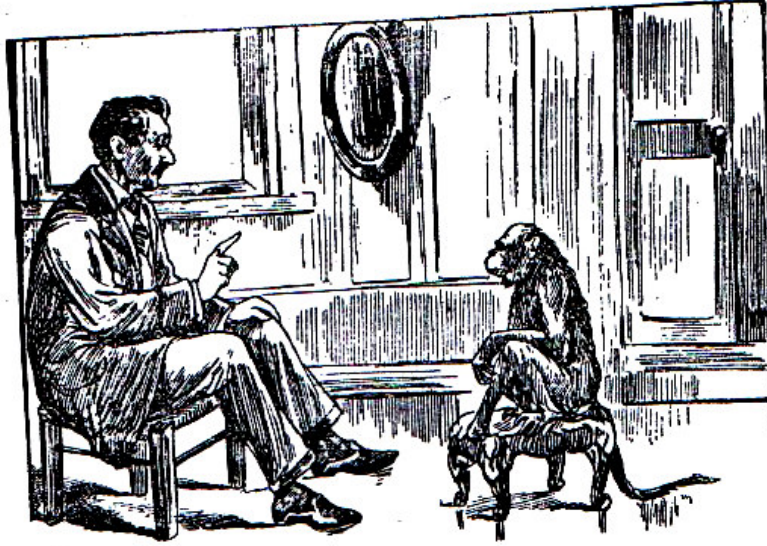

دهره

- دهره جانفيل ، چونغول
- چوله جيقمش برکون .
- قاليو یرمش بوقسول ،
- بييه چکسز ، دوشگون .
- صاعه باقتس اوت بوق !
- سوله باقتس قوم جوق .
- سو بولونماز یرلر .
- دهره آرتيق دالمش .
- بو باقینمق دیرلر ،
- او وقتدن قالمش .

دوه بزکین
 ایچی ازکین
 یوزی سارقیق
 بلی جارپیق
 ایشی یتمش ،
 اوه کیتمش !
 او، بو کون جوق صوبولور ،
 صوبی قارنده طوتار .
 فضله کلکجه خامور
 ساده ظن ایتمه یوتار .
 او وقتدن بریدر ،
 چیقاریر برهور کوچ ،
 اوکا کلنز کولونج ،
 بو یملک بریدر .

سراج الدین

مايمون افنديسى

مايمون ذكيدى . صاحبي او كره تدى خيلى شى .
 انساندى صانگه .. اويله كزه ر ، ير وديردى : اى
 بن انسان اولدم ايشته !.. گولرلردى هب اوكا .
 كويا اوك كوچوك بكي اولمشدى كنديسى ؛
 مايمون بويا ! اوكا دونوب بر كون افنديسى
 باق ! فرقىز نهدر ؛ ديدى ، بن سويله يم سكا :
 « حالك ، قياقتك اوله ماز عقله بر نشان .
 انسان نه كورسه اكلامق ايستر . او هر زمان

ایسته رکه بر آدیم دها آتسان ، سوراره آرا ؟
 انسانه ، هانکی شی یاراماز ، هانکی شی یاراز ؟
 یوق اکیکم دیمز . نزی تقلید ایدوب بوکون
 سن ، د تامله ، دیوب جقبوردک بوتون ، بوتون ..
 دنیاده کورمقلده مایمون دینیر ... شر
 تدقیق ایدوب ، تفکر ایدوب فیض آلیر ، گیدر .

سراج-الدین

یاردیجی و علاوه معلملر، هافتاده تدریسی درعهده استدلکری ساعتله متناسب بر اجرت آلرلر .

بر معلمه موظف اولدیغی ساعتدن فضله درس تحمیل ایدیلدیکی تقدیرده بودرسلر ایچین آریجه اجرت ویریلیر. هفته ده درعهده ایدیلن هر ساعت ایچین ۱۹۲، ۲۴۰، ۳۰۰ چک قورونی ویریلیر. ساعات منضمه ایچین ویریله چک مبالغ درسک ماهیته (السنه، علوم، رسم) و معلمک اقتدار و قدمنه کوره تقدیر اولونور. مدیرلر، معلملر کیبی عین معاشاتی و ضمیرینی آلرلر . بوندن ماعدا وظیفه مدیریتک ایفاسندن دولایی سنوی ۱۸۰۰ چک قورونی ضم ویریلیر که بوضملر تقاعدیه تک حسابنده نظر اعتباره آلنیر . بوندن ماعدا مدیرلر مسکن ضمه مقابل، مکتب داخل ویا خارجنده بر اقامتگاهه نائل اولایلرلر .

معلملره، درعهده استدلکری وظائفک خارجنده بر وظیفه تحمیل ایدیله ز . خارجدن کلوب امتحان اولان ویا باقالوره آ امتحاننه کیردن طلبه دن جزئی بر اجرت آلرلر . بوندن باشقا رسمی وارداتلری یوقدر . بالعکس تمتع ویرکیسی و تقاعدیه ویرمکه مکلفدرلر .

علی هبیر

اوج باغچوان

الرنده قازما کورهک ،	چیچک یری هپ بول اولدی ؛
باغچه بی آلت اوست ایدهرک	بولک اوستی چیچک دولدی .
اویناوردی اوج یاراماز !	« داها کوزهل بو ! » دیدیلر .
اوجی بردن نه یاباماز ؟	دوغروسو یا بویوک هنر .
ساقیلیری بری دوکدی ،	باغچه بیتدی ؛ ال چیرپارق
فسلکنی بری سوکدی !	سسه ندیلر : « آتته ، کل باق ! »
کیمی دیکر، کیمی صولار :	آتته کادی : « بونه ؟ » دیدی ،
بولی باغچه بی یاباجقلر .	هر اوجی ده دایاق بیدی !

سراج الدین